

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ
ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ
ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Άβριτς

Βοθίν

Γκόθντμαν

Κροπότκιν

Μαξίμοφ

Μαχνό

Μπέρκμαν

Σαπίρο

Χάρισον

«Το πάθος της καταστροφής είναι και πάθος για δημιουργία». Αυτά τα λόγια έγραψε ο Μπακούνιν το 1842, κι από εκείνη τη στιγμή οι Ρώσοι αναρχικοί φλέγονταν από το όραμα μιας κοινωνικής επανάστασης που θα σάρωνε το τσαρικό καθεστώς και θα οδηγούσε στον Χρυσό Αιώνα όπου δεν θα υπήρχε πια κράτος. Κι επιτέλους, τον Φεβρουάριο του 1917 αυτό το πολυπόθητο όνειρο έμοιαζε ν' αγγίζει την πραγμάτωσή του. Όταν ξέσπασε η εξέγερση στο Πέτρογκραντ θρυμματίζοντας τη μοναρχία, οι αναρχικοί την υποδέχτηκαν μ' ενθουσιασμό, βλέποντας σε αυτήν τον αυθόρμητο ξεσηκωμό που είχε προβλέψει ο Μπακούνιν κάπου εβδομήντα χρόνια νωρίτερα. Η πλήρης κατάρρευση της εξουσίας τούς έπεισε πως ο Χρυσός Αιώνας έφτασε κι έτσι ρίχτηκαν ολόψυχα στον αγώνα για την κατάργηση των τελευταίων υπολειμμάτων του κράτους και για την απόδοση της γης και των εργοστασίων στον απλό λαό.

ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΣΚΕΨΗ

Υπεύθυνος σειράς: Κοσμάς Α. Κοσμίδης

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Συγγραφείς

ΦΡΑΝΚ ΧΑΡΙΣΟΝ

ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ

ΠΙΟΤΡ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ

ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΣΑΠΙΡΟ

ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ

ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ

ΒΟΛΙΝ

Μετάφραση

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΜΑΚΗΣ ΚΟΡΑΚΙΑΝΙΤΗΣ

ΓΙΟΛΑ ΜΠΑΛΗ

ΡΟΖΙΝΑ ΜΠΕΡΚΝΕΡ

αλεξάνδρεια

© Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2017

ISBN 978-960-221-753-5

Διορθώσεις: Νερίνα Κιοσέογλου

Σελιδοποίηση: Ελένη Φραντζή

Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Κωλέττη 31, 106 77 Αθήνα,

τηλ.: 210 3806305, fax: 210 3838173

e-mail: alexpubl@alexandria-publ.gr

<http://www.alexandria-publ.gr>

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιοσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Περιεχόμενα

ΦΡΑΝΚ ΧΑΡΙΣΟΝ Μπολσεβικισμός και αναρχισμός στη Ρωσική Επανάσταση	9
ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ Οι αναρχικοί στη Ρωσική Επανάσταση	57
ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ Οι Ρώσοι αναρχικοί και ο εμφύλιος πόλεμος	71
ΠΙΟΤΡ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ Μήνυμα στους εργαζόμενους του Δυτικού Κόσμου	85
ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ, ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ Οι μπολσεβίκοι εκτελούν αναρχικούς	95
ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ, ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ, ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΣΑΠΙΡΟ Στις φυλακές της Ρωσίας	101
ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ Στη μνήμη της εξέγερσης της Κρονστάνδης	107

ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ	
Η «σοβιετική εξουσία»: το παρόν και το μέλλον της	111
ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ	
Η αντεπανάσταση και η Σοβιετική Ένωση	115
ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ	
Δεν υπάρχει κομμουνισμός στη Ρωσία	121
ΒΟΛΙΝ	
Κόκκινος Φασισμός	143
ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ	
Μπολσεβικισμός: υποσχέσεις και πραγματικότητα	155
ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ	
Η αλεστική μηχανή της σοβιετικής πολιτικής	191
Οι συγγραφείς	198

ΦΡΑΝΚ ΧΑΡΙΣΟΝ

Μπολσεβικισμός και αναρχισμός στη Ρωσική Επανάσταση

Ι. Ο χαρακτήρας της Ρωσικής Επανάστασης

Κατά την περίοδο ανάμειξης της Τσαρικής Ρωσίας στον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, αυτή η «φυλακή των εθνών» έχασε σταδιακά, αλλά ολοένα και περισσότερο, τη συμβολική και ουσιαστική ικανότητα να διατηρηθεί ως κράτος. Ήταν ένας πόλεμος χαμένος για τη Ρωσική Αυτοκρατορία, και τα σωβινιστικά συνθήματα έχασαν τη δύναμή τους μπροστά στις γερμανικές και αυστριακές επιτυχίες στα δυτικά βασίλεια του ημιφεουδαρχικού καθεστώτος. Οι υλικές στερήσεις που προκάλεσε η διοχέτευση πόρων στην παραγωγή πολεμικών υλών συνδυάστηκαν με την αποξένωση διάφορων τμημάτων του πληθυσμού από την υπάρχουσα πολιτικο-κοινωνική πραγματικότητα. Όλο και λιγότεροι άνθρωποι ήταν έτοιμοι να θυσιάσουν οτιδήποτε για χάρη του ανίκανου κυβερνήτη, της διεφθαρμένης γραφειοκρατίας του και της Γερμανίδας συζύγου του. Μπορεί οι σύμμαχοι της Ρωσίας να μάχονταν για δημοκρατία, αλλά γιατί αγωνιζόταν ο μέσος Ρώσος (ή άλλος κάτοικος της αυτοκρατορίας – Κοζάκος, Πολωνός, Φινλανδός, Λετονός, Ουκρανός κ.λπ.); Το χαμηλό ηθικό του στρατού, που τον αποτελούσαν

κατά βάση αγρότες, οδήγησε τελικά σε ανυπακοή και λιποταξία, εκτελέσεις αξιωματικών, απροθυμία να πολεμήσουν, επιθυμία να καταστρέψουν τους εκπροσώπους και τους θεσμούς της εξουσίας, μια εξεγερσιακή διάθεση. Η δυσaréσκεια στο αστικό προλεταριάτο προκαλούσε απεργίες και διαμαρτυρίες, και κατά καιρούς συμμαχίες μεταξύ στρατιωτών και εργατών εναντίον της τσαρικής ελίτ –που ήταν η γραφειοκρατία, η αριστοκρατία και η τάξη των αξιωματικών– και της εύπορης μπουρζουαζίας των πόλεων. Η τεράστια πλειοψηφία του πληθυσμού, οι αγρότες που μόλις το 1861 είχαν απελευθερωθεί από δουλοπάροικοι, διαισθάνθηκαν την κατάρρευση του καθεστώτος και άρχισαν να εγκαθίστανται στη γη των αριστοκρατών· η γοητεία αυτής της κατάστασης προκαλούσε ολοένα εντονότερη δυσaréσκεια και διάθεση για λιποταξία από τις γραμμές του στρατού – οι φαντάροι ήθελαν να βρίσκονται εκεί όπου είχε αρχίσει η δράση, στην ύπαιθρο. Κατά συνέπεια, όταν κατέρρευσε ο τσαρισμός, κατέρρευσε και η δυνατότητα διακυβέρνησης, εξαιτίας της απροθυμίας τόσο μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού να υπακούουν, έτσι ώστε το κράτος αποδιοργανώθηκε. Ο τσάρος παραιτήθηκε τον Φεβρουάριο του 1917 –διαπιστώνοντας την αποσύνθεση που ήδη υπήρχε στην κρατική μηχανή, χωρίς να την έχει προκαλέσει ο ίδιος.

Ακολούθησε η περίοδος της Προσωρινής Κυβέρνησης, ενός υπουργικού συμβουλίου εκλεγμένου από τη Δούμα, που υποκαθιστούσε μια αντιπροσωπευτική συνέλευση την οποία το τσαρικό καθεστώς είχε επιτρέψει μετά τις ταραχές του 1905. Αναφέρεται επίσης ως η περίοδος Δυαδικής Εξουσίας, μιας και το Σοβιέτ των Εκπροσώπων των Εργατών και των Στρατιωτών του Πέτρογκραντ, ένα άμορφο σώμα περίπου 2.800 ατόμων, εξέδιδε διατάγματα τα οποία τα μέλη του θεωρούσαν ισότιμα με τα διατάγματα της Προσωρινής Κυβέρνησης. Στην πραγμα-

τικότητα, ωστόσο, δεν υπήρχε καθόλου η έκφραση μιας συγκροτημένης κρατικής εξουσίας. Ήταν μια περίοδος πλήρους ξεχαρβαλώματος και εκφυλισμού της εξουσίας, κατάσταση στην οποία κάθε περιοχή οργάνωνε και προωθούσε μόνη της τις δικές της δομές κοινωνικής οργάνωσης. Τα Σοβιέτ – η ρωσική λέξη για τις συνελεύσεις, η οποία ωστόσο από το 1905 σήμαινε τη λαϊκή αυτοοργάνωση – εξαπλώθηκαν παντού και άρχισαν να οργανώνουν τη ζωή του άμεσου περιβάλλοντός τους. Πολλές φορές αντιπροσώπευαν τα συμφέροντα εθνικών μειονοτήτων, συχνά ωθούνταν από ανυπότακτους στρατιώτες (χωριάτες στην πραγματικότητα, που στρατολογήθηκαν για τις ανάγκες του πολέμου και τώρα χρησιμοποιούσαν την αφύσικη συνεύρεσή τους ενάντια σε αυτούς που τους την επέβαλαν). Η κατάσταση έμοιαζε, από πολλές απόψεις, με αυτήν που είχε προβλέψει ο Μπακούνιν μισόν αιώνα νωρίτερα, ως χαρακτηριστικό των πρώτων σταδίων της αναρχικής αναδιοργάνωσης. Φυσικά, τα γεγονότα ποτέ δεν αντανakλούν ακριβώς τις λεπτομέρειες μιας ευφάνταστης πρόβλεψης, ανεξαρτήτως πόσο καλά εδραιωμένη είναι η τελευταία σε μια σωστή εκτίμηση της πραγματικότητας. Ωστόσο, αυτό που βλέπουμε είναι η ικανότητα και η προθυμία του προλεταριάτου και της αγροτιάς να σχηματίσουν τους δικούς τους πολιτικούς θεσμούς. Υπήρξε, όπως είχε προβλέψει ο Μπακούνιν¹, κάποιο ποσοστό βίας ενάντια σε άτομα – αριστοκράτες σκοτώθηκαν από αγρότες, ομάδες λιποτακτών στρατιωτών πήραν ό,τι χρειαζόνταν καθώς γύριζαν από το μέτωπο, οι πλούσιοι στις πόλεις κακοποιήθηκαν και ληστεύτηκαν. Πίσω απ' όλα αυτά, όμως, υπήρχε μια ουσιαστική δυναμική οργανωτικής δράσης, καθώς τα Σο-

---

1. Το σημείο αυτό επεξεργάζεται ο Μπακούνιν στο Πρόγραμμα της Διεθνούς Αδελφότητας (1869).

βιέτ σχηματίστηκαν ως οργανώσεις αυτοδιεύθυνσης «από τα κάτω προς τα πάνω».

Αν το καλοσκεφτούμε, τώρα που γνωρίζουμε την κατεύθυνση που πήραν τα γεγονότα υπό την επίδραση διάφορων πολιτικών δυνάμεων, εύκολα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η κατάκτηση της εξουσίας από μια συγκεντρωτική ομάδα ήταν αναγκαία και αναπόφευκτη. Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε ο Άνταμ Μπ. Ούλαμ όταν έγραψε:

Όπως έδειξαν τα γεγονότα, η πτώση του τσαρικού καθεστώτος άφησε ένα κενό που επρόκειτο να διαρκέσει μέχρι τον Οκτώβριο· με τη στενή έννοια της λέξης η Ρωσία έμεινε χωρίς κεντρική κυβέρνηση και χωρίς συγκεκριμένη μορφή κρατικής οργάνωσης.²

Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι με κάποιον τρόπο μια εξουσία πρέπει να αποκτήσει σταθερή πολιτική ισχύ, καταλαβαίνουμε ότι «οι μπολσεβίκοι δεν κατέλαβαν την εξουσία εκείνη τη χρονιά των επαναστάσεων. Απλώς την παρέλαβαν». Η κρατιστική λογική, είτε φιλελεύθερη-δημοκρατική είτε μαρξιστική-λενινιστική, δεν μπορεί να αντιληφθεί μια αναδιάρθρωση της κοινωνίας παρά μόνον από πάνω προς τα κάτω με τη μορφή επιβολής του νόμου με εξαναγκασμό. Ο φιλελεύθερος-δημοκράτης Ούλαμ μπορεί να επικρίνει τη λενινιστική μορφή αυταρχικότητας, αλλά δεν κρύβει τον θαυμασμό του όταν μιλά για «το τεράστιο έργο που επιτέλεσαν [...] καθώς καθυπέταξαν την αναρχία που είχαν βοηθήσει να δημιουργηθεί και οικοδόμησαν από την πλέον αναρχική των επαναστάσεων το αυταρχικότερο κράτος στον κόσμο».³ Οι λενινιστές, αν και

---

2. Adam B. Ulam, *The Bolsheviki*, Collier Books, Νέα Υόρκη, 1968, σ. 315.

3. Ο.π., σ. 314.

διαφωνούν με την εξουσιαστική ερμηνεία, θα συμφωνούσαν με αυτή την άποψη. Είναι συμπέρασμα των κρατιστών ότι η αναδιοργάνωση από κάτω προς τα πάνω, η οποία ξεκίνησε και υπήρξε το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της κατάστασης, ήταν καταδικασμένη να αποτύχει· και ότι το να επιδιώκεις εναλλακτικές είναι, στην καλύτερη περίπτωση, μάταιο – στη χειρότερη, αντιδραστικό. Το γεγονός ότι διέλυσαν τόσο εύκολα τις μάζες υποδηλώνει ότι οι μπολσεβίκοι έκαναν μόνο ό,τι ήταν απαραίτητο για την κατάσταση, όταν είναι ακριβέστερο να πούμε ότι εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση, όντας οι ίδιοι οι χειρότεροι αντιδραστικοί απ' όλους (εγκαθιδρύοντας για πρώτη φορά στην ιστορία έναν τόσο έντονο κρατικό έλεγχο). Οι Μπολσεβίκοι, τίτλος που κακώς αποδίδεται στη λενινιστική πτέρυγα του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος μετά το συνέδριό του το 1903, ποτέ δεν ήταν το «μεγαλύτερο τμήμα» του ρωσικού κόμματος. Από ιδεολογική και οργανωτική σκοπιά δεν θα μπορούσαν να είναι, γιατί η θεωρία για την οργάνωση του κόμματος που προωθεί ο Λένιν στο *Τι να κάνουμε;* (1902) επέμενε ότι ένα επαναστατικό κόμμα πρέπει να είναι ένα πειθαρχημένο και συγκεντρωτικό κόμμα, αποτελούμενο από επαγγελματίες επαναστάτες διακριτούς και ξέχωρα από το προλεταριάτο. Η μενσεβίκικη πτέρυγα του κόμματος, έχοντας μια πιο ανοιχτή άποψη για την κομματική συμμετοχή, είχε πάντοτε μεγαλύτερη επιρροή. Ωστόσο οι μενσεβίκοι, ως ορθόδοξοι μαρξιστές, ποτέ δεν πίστεψαν στη νομιμοποίηση της εξουσίας τους σε μια υπανάπτυκτη Ρωσία. Συνεπώς, στον αγώνα για να καθοριστεί η κατεύθυνση των γεγονότων, είχαν την τάση να υποχωρούν υπέρ της αστικής οικονομικής ανάπτυξης σε μια αστική δημοκρατία. Γεγονός που δεν άφηνε το πεδίο ελεύθερο στους μπολσεβίκους ως τους μόνους υπερασπιστές μιας κοινωνικής και σοσιαλιστικής

επανάστασης στη Ρωσία. Πιο κοντά στη νοοτροπία του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού ήταν το Σοσιαλεπαναστατικό Κόμμα, οι ιδεολογικοί απόγονοι των Ναρόντικων⁴ του 19ου αιώνα. Ήταν το κόμμα των αγροτών και κατά συνέπεια το κόμμα που πλειοψηφούσε στη Ρωσία. Η δεξιά πτέρυγα του κόμματος, με αρχηγό τον Τσερνόφ, υποστήριζε την αναδιανομή της γης, την ιδιοκτησία των αγροτών και ενθάρρυνε τη συνεργατική παραγωγή μεταξύ των μικροκαλλιεργητών. Οι Αριστεροί Σοσιαλεπαναστατάτες, με εκπρόσωπο τη Σπιριντόνοβα, ήταν πιο κομμουνιστές στον οικονομικό τους προσανατολισμό, συνδέθηκαν με την τρομοκρατία και τις πολιτικές δολοφονίες, συμμετείχαν για λίγο ως μέρος της «κυβέρνησης των Σοβιέτ» ακολουθώντας τους μπολσεβίκους στην κατάληψη της εξουσίας τον Οκτώβριο του 1917 και κατηγορήθηκαν τελικώς από τον Λένιν ότι υιοθετούσαν την ίδια μικροαστική λογική με τους αναρχικούς. Στον αγώνα για πολιτική επικράτηση σε μια επαναστατημένη Ρωσία, οι μπολσεβίκοι εξόντωσαν όλα αυτά τα αντίπαλα πολιτικά κόμματα, καθώς και τους μη σοσιαλιστές Συνταγματικούς Δημοκράτες (ή Καντέτ). Με αυτόν τον τρόπο διέλυσαν τον μύθο πολλών σοσιαλιστών στη Ρωσία κατά τη διάρκεια των επαναστατικών εκρήξεων – τον μύθο ότι, παρά τις ιδεολογικές ή κομματικές ιδιαιτερότητες, όλοι οι σοσιαλιστές θα μπορούσαν να εργαστούν μαζί σε μια σοσιαλιστική επανάσταση. Ο μύθος ήταν τόσο πειστικός ώστε ακόμα και αναρχικοί όπως η Έμμα Γκόλντμαν και ο Αλεξάντερ Μπέρκμαν γύρισαν στη Ρωσία από τις ΗΠΑ για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο νέο σοβιετικό καθεστώς, πράγμα

---

4. Λαϊκοί. Μέλη του σοσιαλιστικού κινήματος του 19ου αιώνα, οι οποίοι πρόσβευαν ότι η πολιτική προπαγάνδα στους αγρότες θα αφύπνιζε τις λαϊκές μάζες με στόχο τη φιλελευθεροποίηση του τσαρικού καθεστώτος. (Σ.τ.Μ.)

που αποδείχθηκε μια ανώφελη χειρονομία χρήσιμη μόνον ως αρνητικό μάθημα στις μπολσεβίκικες μεθόδους διακυβέρνησης. Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι ξεκαθάρισαν ευθύς εξαρχής ότι όσοι δεν ήταν μαζί τους ήταν εχθροί τους. Ο Λένιν επεδίωξε να πάρει την εξουσία για τον εαυτό του και την κλίκα του με την πνευματική αλαζονεία του επιστήμονα και σοσιαλιστή αρχιερέα, πράγμα για το οποίο ο Μπακούνιν είχε προειδοποιήσει. Άλλωστε, ήταν απολύτως συγκεντρωτικοί. Αντιμέτωποι με μια μετα-Φεβρουαριανή μεταβίβαση της πολιτικής εξουσίας σε πλειάδα Σοβιέτ ανά τη γεωγραφική επικράτεια που το πάλαι ποτέ ονομαζόταν Ρωσία, ο στόχος ήταν να καταλάβουν την εξουσία στην πρωτεύουσα και σε άλλα κέντρα – και μετά να επιβάλουν την μπολσεβίκικη πειθαρχία σε όσο το δυνατόν ευρύτερες περιοχές. Θεωρώντας το σαν πρώτο βήμα για μια παγκόσμια επανάσταση, όταν το διεθνές βιομηχανικό προλεταριάτο θα έδινε την υποστήριξή του στο μπολσεβίκικο κίνημα, ήταν στην ουσία η συγκεντρωτική και κρατιστική πολιτική ενός κόμματος που ήταν αδύνατο να δεχθεί, ή έστω να διανοηθεί, οποιοδήποτε άλλο σοσιαλιστικό σχήμα εκτός από αυτό που βασίζεται στη διοίκηση μιας ελίτ η οποία αναγόρευσε τον εαυτό της ως το πιο προοδευτικό κομμάτι του προλεταριάτου.

«Οι μπολσεβίκοι άρχισαν τον αγώνα για ν' αλλάξουν τη σύνθεση των Σοβιέτ απ' τις πρώτες κιόλας μέρες της Επανάστασης [του Φεβρουαρίου].»⁵ Η τακτική ήταν να καταστρέψουν πρώτα την εξουσία της Προσωρινής Κυβέρνησης αντικαθιστώντας την εξ ολοκλήρου με αυτήν των Σοβιέτ και στη συνέχεια να επικρατήσουν στο Πέτρογκραντ και σε άλλα σημαντικά αστικά Σοβιέτ, σαν βάσεις προκειμένου να εδραι-

---

5. A. Andreyev, *The Soviets of Workers' and Soldiers' Deputies on the Eve of the October Revolution: March-October, 1917*, Progress, Moscow, 1971, σ. 53.

ώσουν τον έλεγχο των μπολσεβίκων στη Ρωσία. Το πρώτο μέρος – η εδραίωση της κυριαρχίας των Σοβιέτ– ήταν το ευκολότερο, στον βαθμό που ήταν το πιο δημοφιλές. Η ταύτιση των μπολσεβίκων με το σχέδιο, που περιλάμβανε και επίθεση στο παλιό σύστημα ιδιοκτησίας (κτηματική και βιομηχανική), τους έκανε πιο δημοφιλείς καθώς εξελισσόταν η περίοδος της Δυαδικής Εξουσίας, γιατί διαφαινόταν ότι οι μπολσεβίκοι προωθούσαν εδώ ένα σύστημα αυτοδιαχείρισης και αυτοδιοίκησης από τους ίδιους τους εργάτες και τους αγρότες – αφαιρώντας και τα τελευταία εμπόδια για την πλήρη αυτονομία των Σοβιέτ μέσα σ' ένα πλαίσιο επαναστατικής μεταβίβασης της ιδιοκτησίας στους ίδιους τους εργάτες (προλεταριάτο και αγροτιά). Το *Κράτος και Επανάσταση* του Λένιν, που ολοκληρώθηκε το 1917, φαινόταν να επιβεβαιώνει αυτή την εντύπωση. Στις 31 Αυγούστου 1917 το Σοβιέτ του Πέτρογκραντ πέρασε μια πρόταση υπέρ της μεταβίβασης εξουσίας στους εργάτες και τους αγρότες. Το Σοβιέτ της Μόσχας την επικύρωσε στις 5 Σεπτεμβρίου 1917. Σε κάθε περίπτωση η πρωτοβουλία γι' αυτή την πρόταση ανήκε στους μπολσεβίκους, αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη της μπολσεβίκικης κυριαρχίας. Μάλλον ακολούθησαν τη λαϊκή θέληση, ανέδειξαν το κυρίαρχο αίσθημα. Πράγματι, προτού εδραιώσουν πολιτικούς και καταναγκαστικούς ελέγχους, οι μπολσεβίκοι είχαν την πλειοψηφία σε αρκετά Σοβιέτ.⁶ Άλλωστε η συνηγορία τους στη δύναμη των Σοβιέτ ήταν τόσο σαφής ώστε δεν θα πρέπει να εκπλαγούμε αν ακούσουμε ότι «στο πρώτο μισό του Σεπτεμβρίου τις αποφάσεις των Σοβιέτ του Πέτρογκραντ και της Μόσχας τις υποστήριξαν πάνω από

---

6. Τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 1917, σύμφωνα με σοβιετικές πηγές, οι μπολσεβίκοι συγκροτούσαν το 60% του Σοβιέτ του Σαράτοφ, 40% της Σαμάρα, 22,7% του Κιέβου, 20,9% του Χάρκοβου, 30,2% της Κρονστάνδης, 53,7% του Μινσκ, και 39,7% του Ρέβελ. Ό.π., σ. 267.

80 Σοβιέτ» και ότι όλα ήταν «υπέρ της μεταβίβασης όλων των εξουσιών στα χέρια των εργατών και των πιο φτωχών τμημάτων της αγροτιάς».⁷ Η εξουσία είχε ήδη περάσει στα χέρια πολλών Σοβιέτ. Ούτε πρέπει να προκαλεί κατάπληξη το γεγονός ότι 390 από τους 649 αντιπροσώπους στο Δεύτερο Παν-Ρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ υποστήριξαν τους μπολσεβίκους.⁸ Οι μπολσεβίκοι φάνηκαν να υποστηρίζουν τα ριζοσπαστικά αιτήματα του υπάρχοντος κινήματος για την κατάρρευση του κράτους και την αναδιανομή της εξουσίας και της ιδιοκτησίας ενώ οι αγρότες, οι στρατιώτες και το προλεταριάτο προχωρούσαν ήδη στη διαδικασία εφαρμογής τους. Ωστόσο, τίποτε απ' όλα αυτά δεν μπορεί να δικαιολογήσει το παρακάτω επίσημο συμπέρασμα των Σοβιέτ:

Η θριαμβευτική πορεία των δυνάμεων των Σοβιέτ στη χώρα ήταν ταυτοχρόνως η θριαμβευτική πορεία του μπολσεβικισμού. Αυτός ο θρίαμβος ήταν αποτέλεσμα της επίπονης δουλειάς του λενινιστικού κόμματος [...] Στον αγώνα για τη δικτατορία του προλεταριάτου οι μπολσεβίκοι ξεσκέπασαν την αστική λογική των συμβιβασμένων [με τους καπιταλιστές] μενσεβίκων και των σοσιαλεπαναστατικών κομμάτων, καθώς και των αστών εθνικιστών, και πέτυχαν την ενότητα θέλησης και δράσης των προλεταριακών και ημι-προλεταριακών μαζών.⁹

Εδώ, αιτία και αποτέλεσμα έχουν αντιστραφεί. Ήταν η εξουσία των Σοβιέτ που πρόσφερε στους μπολσεβίκους ένα σύνθημα-δεν ήταν τα συνθήματά τους που οδήγησαν τις μάζες να επι-

---

7. Ο.π., σ. 260.

8. Ο.π., σ. 328.

9. P. N. Sobolev (επιμ.), *The Great October Revolution*, Progress, Moscow, 1977, σ. 342.

βάλουν τη σοβιετική κυριαρχία. Αντίθετα, οι μπολσεβίκοι, με τη ρητορεία του Λένιν, ακολούθησαν τις μάζες, εκφράζοντας μια ριζοσπαστική θέση που είχε ήδη επιβληθεί αυθόρμητα απ' τον ίδιο τον λαό τόσο στην παραγωγική όσο και στη στρατιωτική του δράση. Η συντριβή της προσωρινής κυβέρνησης τον Οκτώβριο του 1917, όπως και η επιβεβαίωση της κυριαρχίας των Σοβιέτ, δεν ήταν ούτε δύσκολη ούτε αντιδημοφιλής. Μόνον όταν προχώρησαν στο επόμενο στάδιο του προγράμματός τους –την επανένωση της Ρωσίας υπό τη δική τους κυριαρχία– συγκρούστηκαν τόσο με την αριστερή όσο και με τη δεξιά αντιπολίτευση.

Οι ενέργειες των μπολσεβίκων κατά τον σχηματισμό μιας κυβέρνησης η οποία ισχυριζόταν ότι θα εκπροσωπούσε και θα εκπλήρωνε τον ρόλο της πρωτοπορίας για το προλεταριάτο και τα φτωχότερα στρώματα των αγροτών ήταν προσχηματικές ανοησίες και μια θεωρητική μεταστροφή. Ήταν προσχηματικές στον βαθμό που το νέο Συμβούλιο Επιτρόπων του Λαού (Σοβνάρκομ), με πρόεδρο τον Λένιν, είχε πολύ μικρή επιρροή – μόνο στις περιοχές όπου οι αφοσιωμένοι μπολσεβίκοι έλεγχαν τα τοπικά Σοβιέτ, περίπτωση μάλλον σπάνια. Ήταν μια θεωρητική μεταστροφή σε τέτοιον βαθμό ώστε η υπεράσπιση της εξουσίας των Σοβιέτ εγκαταλείφθηκε για να αντικατασταθεί από ένα σώμα αποτελούμενο αποκλειστικά από ανθρώπους του κόμματος του Λένιν (αν και οι Αριστεροί Σοσιαλεπαναστάτες προσχώρησαν σε μια συμμαχία σύντομης διάρκειας), θεωρητικά υπόλογο στην Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή του Παν-Ρωσικού Συμβουλίου των Σοβιέτ, στην πράξη υπόλογο μόνο στον εαυτό του. Η κυβέρνηση των Σοβιέτ κατέληξε, πράγματι, σε κυβέρνηση των μπολσεβίκων, που μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα τον Μάρτιο του 1918. Επιπλέον, ως ο νέος διεκδικητής του

μονοπωλίου της κυβερνητικής εξουσίας, το Κομμουνιστικό Κόμμα αδιαφόρησε βάνουσα για οτιδήποτε άλλο πέρα από την αυτοπροβολή του. Πριν από το τέλος του 1917 ιδρύθηκε, υπό την καθοδήγηση του Πολωνού φανατικού Ντζερζίνσκι, η Τσεκά, μια αυθαίρετη και ανεξάρτητη μυστική αστυνομία. Πρωταρχικό καθήκον της ήταν η φυλάκιση και η εκτέλεση εκείνων των «αντικειμενικών εχθρών» του κράτους, στην πραγματικότητα κάθε εν δυνάμει διαφωνούντος. Επίσης, παρά τα όσα έλεγε ο Λένιν για την καταστροφή της παλιάς κρατικής μηχανής, οι μπολσεβίκοι αρχικά στήριξαν την κυβέρνηση τους χρησιμοποιώντας τα γραφεία, το προσωπικό και όλα τα εργαλεία της παλιάς κυβέρνησης. Η μικρή αντίσταση από την παλιά γραφειοκρατία έδωσε ένα επιπλέον έναυσμα για την εδραίωση του τρομοκρατικού καθεστώτος της Τσεκά: «ένα ένα τα κομισαριάτα μετακόμισαν στα υπουργεία! και οι δύο μηχανισμοί άρχισαν να συνεργάζονται.»¹⁰ Κι αν τα μέλη τους ήθελαν να παραμείνουν ελεύθερα, ζωντανά και υγιή, όφειλαν υπακοή στους κομισάριους. Στο μεταξύ αρκούσε η υπογραφή του Λένιν ώστε κάθε γραφειοκρατική απόφαση να καταστεί νόμος.¹¹ Η ισχύς των Σοβιέτ συρρικνώθηκε παντού, γεγονός που ερμηνεύτηκε ως το τέλος της επανάστασης. Ο Άρθουρ Λένινγκ υποστήριξε ότι τα Σοβιέτ εμπειρείχαν όλα όσα ήταν σημαντικά για τη Ρωσική Επανάσταση. Συγκρίνοντάς τα με τις «συνοικίες» (quartiers) και τους «τομείς» (sections) της Κομμούνας του Παρισιού κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης (1789-1794), όπως ακριβώς η καταστροφή τους «σήμανε τον θάνατο της επανάστασης, έτσι και η ακύρωση των Σοβιέτ και η σαφής μετατροπή τους

10. T. H. Rigby, *Lenin's Government: Sovnarkom 1917-1922*, Cambridge University Press, 1979, σ. 40.

11. Ο.π., σ. 80.

σε κρατικά όργανα δήλωνε το τέλος της Ρωσικής Επανάστασης και την αρχή της κρατιστικής αντεπανάστασης.¹²

Το Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβικικό) εγκαθίδρυσε μια αναδιοργανωμένη, όχι καινούργια, κρατική μηχανή υπό τον Λένιν και τους πιστούς του. Στη στρατολόγηση ατόμων για την κρατική γραφειοκρατία προτίμησε τους μπολσεβίκους, για τους οποίους η αρχή της τυφλής υπακοής στον κομματικό μηχανισμό γινόταν ολοένα περισσότερο προϋπόθεση για διορισμό. Ο Τρότσκι, σε απόλυτη αντίθεση με τις προηγούμενες πρακτικές όταν οι αξιωματικοί εκλέγονταν, επέδειξε άκρατο αυταρχισμό στο αξίωμά του ως κομισάριος Πολέμου: επανεισήγαγε την πειθαρχία στον νέο Κόκκινο Στρατό εκτελώντας τους απείθαρχους. Εργοστάσια περιήλθαν στον έλεγχο των προηγούμενων ιδιοκτητών και διευθυντών, αυτών των «ειδικών» που ήταν υπόλογοι αλλά και υποστηρίζονταν από κάποιον πολιτικό κομισάριο. Εν κατακλείδι, στον αγώνα για τη νίκη του συγκεντρωτικού κράτους, η δικτατορία του προλεταριάτου ως τάξη σύντομα εξελίχθηκε σε δικτατορία των μπολσεβίκων διαμέσου μιας αναγεννημένης κρατικής μηχανής – μιας μηχανής που είχε καταρρεύσει και την οποία οι μπολσεβίκοι επείγονταν να ξαναχτίσουν κατ' εικόνα τους. Στις περιοχές όπου είχε αρχικά τον έλεγχο, το αναγεννημένο κρατικό καθεστώς αρνιόταν τη νομιμότητα σε κάθε άτομο, ομάδα, κόμμα ή τάξη που δεν αποδεχόταν τυφλά την εξουσία των μπολσεβίκων. Στις υπόλοιπες, οι μπολσεβίκοι έκαναν έναν εμφύλιο πόλεμο όχι μόνον ενάντια στον Λευκό Στρατό των αντιδραστικών και αντι-σοβιετικών (δηλαδή αντιλαϊκών περισσότερο, παρά αντι-μπολσεβίκων) στρατηγών, αλλά και

---

12. Arthur Lehning, *Anarchisme et Marxisme dans la Revolution Russe*, Spartacus, Παρίσι, χ.χ., σ. 94.

εναντίον όποιας οργάνωσης απέρριπτε την απόλυτη εξουσία τους. Η πολιτικοστρατιωτική νίκη τους το 1921 χαρακτηριζόταν από την καθυπόταξη των Σοβιέτ και των εργατικών συμβουλίων παντού, σε πόλεις και ύπαιθρο, στη δικτατορία των κομματανθρώπων. Προκειμένου να πετύχουν την όσο το δυνατόν ευρύτερη ηγεμονία τους, οι μπολσεβίκοι, με το πρόσημα μιας ψευδοδιεθνιστικής προλεταριακής συνείδησης, σκότωναν ή φυλάκιζαν όποιον έμπαινε στον δρόμο τους. Το *Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ* του Σολζενίτσιν απλώς επιβεβαιώνει με ζοφερά χρώματα όλα όσα όλοι ήδη ήξεραν: οι μπολσεβίκοι εξόντωναν βιολογικά οποιονδήποτε μπορούσε να τους εμποδίσει στον αγώνα τους για μονοπώληση της εξουσίας, όπως και κάθε πολιτική «Αριστερά» που δεν ήταν διατεθειμένη να υποταχθεί στη σημαία τους. Και αυτό περιλάμβανε, φυσικά, τους αναρχικούς της Ρωσικής Επανάστασης, στους οποίους χρωστάμε όχι μόνο μια ριζοσπαστική κριτική του μπολσεβικισμού, αλλά την κατάθεση απόψεων και εναλλακτικών λύσεων που η επαναστατική διαδικασία παρήγαγε πριν τη διακόψει το καταστροφικό χέρι των λενινιστών.

II. Ο «διάλογος» αναρχικών-μπολσεβίκων

Έτσι η επανάσταση στη Ρωσία έδωσε στον κόσμο ένα παράδειγμα της δυνατότητας να καταργηθεί η οικονομική εκμετάλλευση και να δημιουργηθεί μια σοσιαλιστική κοινωνία. Όμως, η χιλιοδιατυπωμένη αναρχική προφητεία, ότι η συγκέντρωση της πολιτικής εξουσίας σ' ένα κόμμα που ισχυρίζεται ότι εκπροσωπεί τη δικτατορία του προλεταριάτου αναπόφευκτα οδηγεί στη διαίωνιση της πολιτικής και οικονομικής εκμετάλλευσης, αποδείχθηκε αληθινή. Ρώσοι αναρχικοί, όπως ο Β. Μ. Αιχενμπαουμ (1882-1945) που έγραψε με το ψευδώνυμο Βο-

λίν και ο Αλεξάντερ Μπέρκμαν (1870-1936), άσκησαν δριμεία πολεμική αναλύοντας τη διαδικασία. Βιβλία όπως *Η άγνωστη επανάσταση* (Βολίν) και *Η ρωσική τραγωδία* (Μπέρκμαν) παραμένουν άριστα παραδείγματα της απογοήτευσης και της απέχθειας που χαρακτήριζαν την αντίδραση των αναρχικών και άλλων ριζοσπαστών στον πρώιμο αυταρχισμό των μπολσεβίκων. Επικρίνοντας τα θεωρητικά και ιστορικά θεμέλια του κράτους, η κριτική ήταν σωστή τότε και τώρα. Κατά συνέπεια, αυτοί που άσκησαν την κριτική καταδικάστηκαν και καταστράφηκαν από τη νέα κρατική εξουσία, η οποία επιτέθηκε και εξόντωσε τους εκπροσώπους, τις οργανώσεις και τις εκδόσεις των Ρώσων αναρχικών μεταξύ του 1918 και του 1921.

Το επιχείρημα των κομμουνιστών, τότε και τώρα, είναι ότι ανεξάρτητα από το πόσο προοδευτικοί ήταν οι αναρχικοί πριν από την Οκτωβριανή Επανάσταση, αργότερα αποδείχθηκαν αριστεροί οπορτουμιστές που οι ενέργειές τους ευνοούσαν την αντεπανάσταση. «Η αντεπαναστατική ουσία του αναρχισμού αναδεικνύεται με την ίδρυση του σοβιετικού κράτους» μας λέει ένα κλασικό ιστορικό έργο.¹³ Το γενικό συμπέρασμα σχετικά με τον αναρχισμό στη Ρωσία παρουσιάζεται από τους Σοβιετικούς θεωρητικούς ως εξής:

Για μας ο αναρχισμός έπαψε να είναι αίνιγμα εδώ και καιρό. Για μας ο αναρχισμός, εδώ και καιρό, έπαψε να είναι «συνώνυμο της αδελφικής αγάπης», «μια γιορτή (τορζέ-στβο) ελευθερίας και δικαιοσύνης.» Για μας ο αναρχισμός είναι ένα σύμβολο που καταστρέφει την ενότητα (ραζομπ-σάιετ) των εργαζόμενων μαζών στον αγώνα τους ενάντια στο κεφάλαιο, που εξασθενίζει τη δύναμή τους και συμ-

13. Β. Β. Κομίν, *Αναρχισμός βο Ροσί (Αναρχισμός στη Ρωσία)*, Καλίνιν, 1969, σ. 150.

βάλλει στη νίκη της μπουρζουαζίας στον ταξικό αγώνα με το προλεταριάτο. Για μας ο αναρχισμός είναι «σύμβολο αδελφοκτόνου αγώνα», «η διαφθορά του αχαλίνωτου πάθους και της αυθαιρεσίας», το όργανο της αστικής τάξης και των εκπροσώπων της...¹⁴

Με αυτά τα λόγια ο Β. Β. Κομίν ρίχνει τον αναρχισμό στον σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας σαν αριστεριστικό κίνημα που, μαζί με τους Αριστερούς Σοσιαλεπαναστάτες, δεν κατάφερε να κατανοήσει τις αναγκαίες ενέργειες κατά τη διάρκεια των ιστορικών γεγονότων οι οποίες οδήγησαν στην εγκαθίδρυση ενός κράτους όπου κυριαρχεί ο κομμουνισμός, του αποκαλούμενου σοβιετικού κράτους.

Ωστόσο, παρά την πολιτική επικράτηση του μπολσεβικισμού, όσοι διατυπώνουν τη μαρξιστική-λενινιστική θεωρία περί κράτους συνεχίζουν να ασχολούνται με την κριτική των αναρχικών κατά τα πρώιμα χρόνια της μπολσεβίκικης εξουσίας. Η αιτία της συνεχούς ενασχόλησης με τον αναρχισμό είναι: Πρώτον, επειδή οι αναρχικοί, αρνούμενοι τον ισχυρισμό ότι ο μαρξισμός-λενινισμός είναι μια «μοναδική πλήρης επιστήμη των αντικειμενικών νόμων για την κοινωνική εξέλιξη, τη σοσιαλιστική επανάσταση, τη δικτατορία της εργατικής τάξης και των αντικειμενικών νόμων οικοδόμησης και ανάπτυξης της σοσιαλιστικής κοινωνίας»,¹⁵ αρνούνται την αναγκαιότητα της μορφής του κράτους της ΕΣΣΔ. Δεύτερον, επειδή οι αναρχικές ιδέες παρουσιάζουν τον σοσιαλισμό ως μια ριζοσπαστική θεωρία και πρακτική που αντικρούει τη λενινιστική

---

14. Ο.π., σ. 243.

15. F. Konstantinov, «Philosophy of the Modern Epoch», *Izvestia*, 10 Ιουλίου 1969. Βλ. *Current Digest of the Soviet Press*, τόμ. XXI, No 28, σ. 38. (Στο εξής CDSF).

ορθοδοξία, δείχνουν έναν εναλλακτικό δρόμο και στόχο για τη σοσιαλιστική επανάσταση – έναν δρόμο που είναι εντελώς ασύμβατος με τους κρατιστικούς φραγμούς οι οποίοι περιορίζουν τη σκέψη και τις ενέργειες όλων των μαρξιστών-λενινιστών ηγετών, είτε είναι ο Ντούμπσεκ είτε ο Τίτο, ο Ντεγκ Σιαοπίγκ ή ο Μπρέζνιεφ. Σε σχέση με την ΕΣΣΔ, οι αναρχικές ιδέες αντικρούουν την προσπάθεια του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης (ΚΚΣΕ) να μονοπωλήσει το διεθνές επαναστατικό κίνημα για τους δικούς του σωβινιστικούς σκοπούς. Δηλώνοντας ότι οι μαρξιστές-λενινιστές είχαν εξαρχής λάθος, τόσο θεωρητικά όσο και στη δημιουργία του κράτους, η κριτική των αναρχικών αρνείται τη νομιμότητα του σοβιετικού καθεστώτος, που επιδιώκει να δικαιώσει τον εαυτό του αναφερόμενο στα γεγονότα της μετα-οκτωβριανής περιόδου. Εξάλλου, όπως με απόγνωση παραδέχεται ένας Σοβιετικός συγγραφέας:

Οι ιδέες του «νεο-μπακουνινισμού», όπως και οι ιδέες των «Αριστερών Κομμουνιστών», του «Μαχνό», της «Αριστερής Αντιπολίτευσης», των ηγετών της αντεπαναστατικής εξέγερσης της Κρονσάνδης – όλοι αυτοί προσφέρουν σύγχρονο, μηδενιστικό, αριστεριστικό ριζοσπαστισμό με ιδεολογική στήριξη και ιστορικό προηγούμενο.¹⁶

Σαν φαντάσματα του παρελθόντος, οι αντιεξουσιαστικές φιγούρες των αναρχικών συγγραφέων συνεχίζουν να απειλούν το σοβιετικό καθεστώς. Και παρόλο που ο κ. Σουσλόφ και οι διάδοχοί του καταγγέλλουν τον αστικό χαρακτήρα του αριστερού ομορτισμού (μαζί και του αναρχισμού), οι περι-

16. Α. Ι. Νόβικοβ, *Νίγκιλισμ 1 Νηγκίλιστε (Μηδενισμός και μηδενιστές)*, Λένινγκραντ, 1972, σ. 256.

γραφές των αναρχικών για τα γεγονότα και τις δυνατότητες της Ρωσικής Επανάστασης βρίσκονται σε απόλυτη και επικριτική αντίθεση με όσα έκαναν οι μπολσεβίκοι. Απ' τη μεριά των αναρχικών, ο μπολσεβίκικος χειρισμός της Ρωσικής Επανάστασης από το 1917 μέχρι σήμερα αποτελεί παράδειγμα για το τι δεν πρέπει να γίνει αν ποτέ οι κοινωνίες αποφασίσουν να απελευθερωθούν από τις οικονομικές θεωρίες, τις πολιτικές διαχείρισης και τις πολιτικές πεποιθήσεις των καταπιεστικών συστημάτων.

Σε αυτό το πλαίσιο, όταν εξετάζουμε τα γραπτά του Βολίν και του Αλεξάντερ Μπέρκμαν, βρίσκουμε αναλύσεις για την μπολσεβίκικη επανάσταση οι οποίες αρνούνται και τα βασικότερα σημεία της θεωρίας και πρακτικής των Σοβιέτ. Η αιτιολογική βάση του σοβιετικού καθεστώτος υφίσταται την κριτική των σοσιαλιστών επαναστατών οι οποίοι βίωσαν προσωπικά την αναδυόμενη εξουσία του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) καθώς απέδειξε την ανικανότητά του να δώσει πρακτικές εναλλακτικές λύσεις στις παραδοσιακές δομές της πολιτικής. Οι μύθοι του σοβιετικού κράτους άρχισαν να γκρεμίζονται μπροστά σε αυτές τις πολεμικές, και η επιβίωση της αναρχικής κριτικής για το αναπόφευκτα καταπιεστικό σύγχρονο κράτος το επιβεβαιώνει. Στο εκδοτικό σημείωμα, στις 13 Φεβρουαρίου 1918, της αναρχοσυνδικαλιστικής εφημερίδας *Γκόλος Τρούντα*¹⁷, βρήκαμε την παρακάτω συνοπτική κριτική:

---

17. «Η Φωνή των Εργατών». Αναρχοσυνδικαλιστικό έντυπο. Εκδόθηκε για πρώτη φορά από Ρώσους εξόριστους στη Νέα Υόρκη το 1911. Μετά την επανάσταση η Αναρχοσυνδικαλιστική Προπαγανδιστική Ένωση (Βολίν, Σαπίρο, Γκρόσμαν και άλλοι) άρχισε να το εκδίδει στη Ρωσία. Απαγορεύτηκε οριστικά από τον Στάλιν το 1929. (Σ.τ.Μ.)

Ο αναρχισμός δεν είναι μόνον ιδέα· είναι επίσης, πριν απ' οτιδήποτε άλλο, μια μέθοδος, μια μέθοδος αγώνα για τη χειραφέτηση του ανθρώπου. Και, απ' αυτή την άποψη υποστηρίζουμε σαφώς, κατηγορηματικά, ότι ο «σοσιαλιστικός» δρόμος (αυτός του εξουσιαστικού και ολοκληρωτικού σοσιαλισμού) δεν μπορεί να πετύχει τους στόχους της Σοσιαλιστικής Επανάστασης, δεν μπορεί να μας οδηγήσει στον σοσιαλισμό. Μόνο ο αναρχικός δρόμος μπορεί να λύσει αυτό το πρόβλημα.

Η βασική θέση του αναρχισμού ως μεθόδου αγώνα, ως δρόμου προς τον πραγματικό σοσιαλισμό, βρίσκεται ακριβώς σ' αυτό: Είναι ανέφικτο να φτάσεις στον αναρχισμό και στην ελευθερία γενικότερα «διαμέσου του σοσιαλισμού» ή «μετά τον σοσιαλισμό». Δεν μπορούμε να το καταφέρουμε «διαμέσου» του σοσιαλισμού. Δεν μπορούμε να πετύχουμε τον αναρχισμό παρά μόνον πηγαίνοντας κατευθείαν προς τον στόχο, με τον ευθύ αναρχικό δρόμο. Διαφορετικά δεν θα φθάσουμε ποτέ.

Είναι ανέφικτο να κατακτήσεις την ελευθερία μέσα απ' τον Κρατικό Σοσιαλισμό.¹⁸

Η αποτίναξη της εκμετάλλευσης ποτέ δεν χαρίζεται από τα πάνω με νομοθετικά διατάγματα, αλλά κατακτάται απ' τα κάτω, από τους ίδιους τους εργάτες (αγρότες και προλεταριάτο). Αυτόνομες κοινωνικές και οικονομικές οργανώσεις πρέπει να αποφασίζουν για καθετί που αφορά το εγχείρημά τους – και οι οργανώσεις αυτές πρέπει να ελέγχονται απευθείας και με τον πιο ασυμβίβαστο τρόπο από τους ίδιους τους εργάτες.

---

18. Βολίν, *Η άγνωστη επανάσταση*, τόμ. 2, Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1975.

Η επιμονή των λενινιστών να χωρέσουν τον σοσιαλισμό σ' ένα συγκεντρωτικό και κρατιστικό σχήμα –από τα πάνω– και η βασική τους δυσπιστία απέναντι σε χιλιάδες κοινωνικές και οικονομικές οργανώσεις οι οποίες είχαν κινητοποιηθεί μέσα από τη ρωσική επαναστατική διαδικασία, «τους οδήγησε σε απίστευτη αχρειότητα και βαρβαρότητα». Με τα λόγια του Μπέρκμαν,

Η κεντρική κυβέρνηση είναι ο θεματοφύλακας όλης της γνώσης και της ορθοφροσύνης. Θα κάνει τα πάντα. Το μοναδικό καθήκον του πολίτη είναι η υπακοή. Προέχει η θέληση του Κράτους.

Απογυμνωμένη από ωραία λόγια, που προορίζονται κυρίως για δυτική κατανάλωση, αυτή ήταν και είναι η στάση της μπολσεβίκικης κυβέρνησης.¹⁹

Τα «ωραία λόγια» προς δόξαν του μπολσεβικισμού δεν αποδοκιμάζονται εδώ από έναν θιασώτη της αστικής δημοκρατίας, αλλά από έναν φίλο της επανάστασης που, αφού στην αρχή θέλησε να δουλέψει και να συμπράξει με τους μπολσεβίκους, οδηγήθηκε στην αντιπολίτευση εξαιτίας αυτού που μόνον ως μπολσεβίκικη αντεπανάσταση θα μπορούσε να εκληφθεί. Επειδή οι αναρχικοί αρνούσαν να δεχθούν τη νέα ελιτίστικη κρατική τάξη, η οποία βασιζόταν στην κατά φαντασίαν ανώτερη συνείδηση των «επιστημονικών σοσιαλιστών,» η Τσεκά κινήθηκε εναντίον τους, για πρώτη φορά τη νύχτα της 12ης Απριλίου 1918. Τα «ωραία λόγια» του μπολσεβικισμού, για να γίνουν απολύτως αποτελεσματικά, απαιτούσαν τη δημιουργία του κατασταλτικού βραχίονα μιας πολιτικής αστυνομικής

---

19. Αλεξάντερ Μπέρκμαν, *Η Ρωσική Τραγωδία*, εκδόσεις Άρδην, Αθήνα, 1997.

δύναμης, κι ανάμεσα στα πρώτα θύματά της ήταν οι έντονα επικριτικοί αναρχικοί.

Καθε κράτος έχει τους μύθους του, που προπαγανδίζονται επίμονα από τους διαύλους επικοινωνίας και στοχεύουν στη λαϊκή αποδοχή των πολιτικών δομών και στη μείωση του καταναγκασμού κατά τη διαιώνιση του συγκεκριμένου συστήματος. Είμαστε όλοι «διαπαιδαγωγημένοι» να ταυτιζόμαστε με το κράτος μέσα απ' την αναγνώριση των ηρώων του (αθλητικών, ιστορικών ή άλλων), τη συμμετοχή στις εκλογές και μια γενική πίστη στο μεγαλείο, στον πατριωτισμό και στις προκαταλήψεις που περιβάλλουν τη δικαιοδοσία υπό την οποία αναγνωρίζουμε τον εαυτό μας. Πολιτικοί επιστήμονες θεωρούν το έγκλημα των κρατικών μύθων ως «πολιτική κοινωνικοποίηση» και το τελικό προϊόν ως «πολιτική κουλτούρα», που εξασφαλίζει τη «νομιμοποίηση» του πολιτικού συστήματος. Με άλλα λόγια, επιτυγχάνεται η διασπορά στην κοινωνία μιας επίσημα δικαιολογούμενης κοινής θεώρησης, που ενθαρρύνει την αίσθηση ταυτότητας ανάμεσα στο άτομο και το κράτος και παράγει την ηθελημένη υποταγή του πολίτη στην επικρατούσα τάξη και στους θεσμούς της πολιτικής διαχείρισης. Οι πολιτικοί μύθοι έλκουν την καταγωγή τους από ιστορικά γεγονότα, επιλεκτικά διαλεγμένα και ερμηνευμένα, ώστε να αποδεικνύουν την ορθότητα και το δίκαιο της σύγχρονης πολιτικής κατάστασης του καθενός. Στη σοβιετική περίπτωση τα γεγονότα της περιόδου 1917-1921 διαμόρφωσαν ένα συμπαγές στοιχείο της επίσημης *μιροβοζρίνιε* (κοσμοθεώρησης). Οι Σοβιετικοί ιδεολόγοι και ιστορικοί δηλώνουν αισιόδοξα ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. είναι το καλύτερο δυνατό κράτος χάρη στη συνεχή και σωστή εφαρμογή των αρχών του επιστημονικού σοσιαλισμού από τη δημιουργία της μπολσεβίκικης ομάδας το 1903. Κατά τα πρώτα χρόνια ίδρυσης του σοβιετικού κράτους, οι ακρογωνιαίοι λίθοι της

σύγχρονης Ε.Σ.Σ.Δ. δημιουργήθηκαν με την προσωπική καθοδήγηση του Λένιν, γύρω απ' τον οποίο δημιουργήθηκε ένας αηδιαστικός μύθος για τα ατέλειωτα προτερήματα και την ευφύια του. Σε αυτό το πλαίσιο η επινοημένη και επίσημη άποψη για τη Ρωσική Επανάσταση προβάλλει τρία αξιώματα.

Πρώτον, λένε ότι «μόνο το Μπολσεβίκικο Κόμμα, υπό την ηγεσία του Β. Ι. Λένιν, πήρε μια πραγματικά επαναστατική θέση, καθοδηγώντας το δύσκολο έργο να εξηγήσει στις μάζες τους πραγματικούς στόχους της επανάστασης και να δείξει τον δρόμο για την τελική νίκη».²⁰

Δεύτερον, υποστηρίζουν ότι αν και οι μπολσεβίκοι δεν διέθεταν τη στήριξη μιας πλειοψηφίας (ακόμη και στα Σοβιέτ) το 1917, είχαν την υποστήριξη των πιο προωθημένων τμημάτων του λαού (δηλ. του βιομηχανικού προλεταριάτου). Το επιχείρημα είναι το εξής: «το φθινόπωρο του 1917 οι μπολσεβίκοι είχαν πάρει με το μέρος τους την εργατική τάξη και την προετοίμαζαν για την αποφασιστική μάχη ενάντια στην αστική τάξη, για τη νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης».²¹ Κατά τα επόμενα χρόνια, το υπόλοιπο του λαού που υφίστατο εκμετάλλευση (εκείνο το 85% που ήταν αγρότες και χωριάτες) σταδιακά ήρθε με το μέρος τους – ή έτσι λένε.

Τρίτον, λένε ότι οι συγκεντρωτικές και πειθαρχημένες στρατιωτικές, οικονομικές και πολιτικές δομές δεν ήταν μόνο «επιστημονικά» απαραίτητες για την επιτυχία της επανάστασης και τη σοσιαλιστική οικοδόμηση, αλλά εφαρμόστηκαν χωρίς καταναγκασμό με εξαίρεση τους πραγματικούς αντεπαναστάτες:

---

20. Β. Β. Κομίν, *Ιστορία παμίσιτσι, μπουρζουάζνι ι μιλικα μπουρζουάζνι πάρτι βο Ρασίι (Ιστορία των τσιφλικάδικων, αστικών και μικροαστικών κομμάτων στη Ρωσία)*, Καλίνιν, 1970, σ. 254.

21. Ρ. Ν. Sobolev (επιμ.), ό.π., σ. 121.

Καθοδηγώντας την οικοδόμηση του πρώτου κράτους εργατών και αγροτών, τη δημιουργία του νέου μηχανισμού εξουσίας, την πραγμάτωση του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού στην οικονομία, την κινητοποίηση ευρύτερων εργατικών μαζών για τη διαφύλαξη της νίκης του Οκτώβρη, το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν εφάρμοσε μεθόδους ωμού τρόμου και βίας, στυγνής πειθαρχίας και καταναγκασμού –όπως υποστηρίζουν οι αρχηγοί των αστικών και μικροαστικών κομμάτων, και όπως επαναλαμβάνουν σήμερα οι ιδεολόγοι του ιμπεριαλισμού– αλλά χρησιμοποίησε την εκπαίδευση και την πειθώ στους εργάτες για την ορθότητα της πολιτικής γραμμής.²²

Αυτά είναι τα επαναλαμβανόμενα «ωραία λόγια» του μπολσεβικισμού. Αν όμως πάρουμε υπόψη μας τις εικόνες που μεταφέρουν όσοι μη μπολσεβίκοι συμμετείχαν στα επαναστατικά γεγονότα της εποχής, όπως ο Βολίν και ο Μπέρκμαν, η μπολσεβίκικη επανάσταση αρχίζει να μοιάζει ολοένα περισσότερο με αντεπανάσταση, και το σοβιετικό κράτος αρχίζει να μοιάζει με οποιοδήποτε άλλο σύγχρονο κράτος – ένα κράτος που επιδιώκει να συντονίσει και να ελέγξει κάθε πλευρά της ζωής των πολιτών σύμφωνα με τις προτεραιότητες που καθορίστηκαν γραφειοκρατικά. Όπως αναφέραμε νωρίτερα σε αυτό το κείμενο, η Ρωσική Επανάσταση ήταν μια πορεία που εξελισσόταν μέσα στο ρωσικό τσαρικό κράτος. Τελικά, μήνες πριν από τον σχηματισμό της κυβέρνησης από τους μπολσεβίκους, «το προλεταριάτο των πόλεων καταλάμβανε καταστήματα και

---

22. Κ. Π. Σίλκο, *Ιντελογικιτσέσκαϊα ραμπότα κομμουνιστίτσεσκοϊ πάρτι β πίρ-βιε γκόντι σοβιέτσκοϊ βλάστι (Η ιδεολογική δουλειά του Κομμουνιστικού Κόμματος στα πρώτα χρόνια της σοβιετικής εξουσίας)*, Μινσκ, 1975, σ. 197-198.

εργοστάσια, ενώ οι αγρότες απαλλοτριώναν τις μεγάλες ιδιοκτησίες».²³

Ο Μπέρκμαν εξηγεί πώς προχώρησε η κοινωνική επανάσταση κατά τους μήνες πριν από τον Οκτώβριο, οπότε η εξουσία της Προσωρινής Κυβέρνησης είχε σχεδόν καταρρεύσει. Με την απουσία λαϊκής στήριξης του καθεστώτος, χωρίς ενισχυτικούς μύθους που θα αντικαθιστούσαν τη νεκρή τσαρική «κουλτούρα», το κράτος έχασε κάθε δυνατότητα να ελέγξει την κοινωνία. Με αυτό το δεδομένο, διαπιστώνουμε πως οι μπολσεβίκοι δεν καθοδηγούσαν την επανάσταση, αλλά σύρονταν από αυτήν. Κι αυτό σημαίνει ότι ενισχύονταν μόνο στον βαθμό που υιοθετούσαν συνθήματα τα οποία απηχούσαν τα συναισθήματα των μαζών, κάνοντας ενέργειες που απλώς και μόνο συμπλήρωναν μια κοινωνική επανάσταση η οποία ήδη εξελισσόταν. Πράγματι, σ' ένα πλαίσιο πλήρους κατάρρευσης της παλιάς κρατικής μηχανής, οι μπολσεβίκοι υποστήριξαν να δοθεί η εξουσία στα Σοβιέτ, η γη στους αγρότες, και να υπάρξει εργατικός έλεγχος στα εργοστάσια – δηλαδή αυτά που υποστήριζαν οι αναρχικοί. Όμως, όπως εξηγεί ο Μπέρκμαν, «προωθούσαν ενεργά τα συνθήματα της Σοσιαλιστικής Επανάστασης ώστε να πάρουν υπό τον έλεγχό τους το μαζικό κίνημα».²⁴ Ο Λένιν και οι οπαδοί του ήταν υποχρεωμένοι να ενεργούν έτσι, αλλά «κατά βάθος δεν πίστευαν στον λαό και στη δημιουργική πρωτοβουλία του».²⁵

Αυτή η δυσπιστία αποδείχθηκε με την πολιτική της νέας κυβέρνησης που προσπαθούσε να αφαιρέσει την αποφασιστική δύναμη του λαού, να μονοπωλήσει την εξουσία και να επιδεικνύει τον κρατισμό της σε όλα τα παρακάτω:

---

23. Μπέρκμαν, ό.π.

24. Στο ίδιο.

25. Στο ίδιο.

- Με τη συμφωνία του Μπρεστ-Λιτόφσκ με την αυτοκρατορική Γερμανία, δείχνοντας ότι προτιμούσε να ενισχύσει την εξουσία της παρά να ρισκάρει τις αβεβαιότητες ενός αγώνα εναντία στον διεθνή καπιταλισμό,
- Με την εξόντωση του Αριστερού Σοσιαλεπαναστατικού Κόμματος, που ήταν το πιο δημοφιλές κόμμα μαζί με τους αγρότες,
- Με την απαγόρευση όλων των πολιτικών κομμάτων και κινημάτων,
- Με την αυθαίρετη και ανεξέλεγκτη τρομοκρατία της Τσεκά υπό τον Ντζερζίνσκι, ενάντια σε οποιονδήποτε υποπεύονταν ότι αντιπολιτευόταν το Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβίκων),
- Με την ανάπτυξη της συγκεντρωτικής γραφειοκρατίας σε τέτοιο σημείο ώστε, το 1920, μόνο στη Μόσχα οι σοβιετικοί γραφειοκράτες (*σοβμπούργς*) ξεπερνούσαν σε αριθμό συνολικά την τσαρική γραφειοκρατία του 1914,²⁶
- Με την εισαγωγή της μονοπρόσωπης διοίκησης (*εντινάλιτσειε*),
- Με τη χρησιμοποίηση αστών ειδικών,
- Με την επιβολή καταναγκαστικής εργασίας,
- Με τη χρήση στρατιωτικής δύναμης για την επίταξη σιτηρών μέσα από κατασταλτικές εκστρατείες αντιποίνων εναντίον των αγροτών,
- Με την επανεισαγωγή ορισμένων μορφών ιδιωτικού καπιταλισμού με τη Νέα Οικονομική Πολιτική (1921),

---

26. Στο ίδιο.

- Με την αποδοχή και την όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων, και την αύξηση των προνομίων κυρίως μεταξύ των κομματικών μελών,
- Με τη συνέχιση της μισθωτής σκλαβιάς του βιομηχανικού προλεταριάτου σε κρατικές επιχειρήσεις,
- Με την κατάργηση της αυτονομίας των Σοβιέτ,
- Με την καταστολή του Μαχνοβίτικου κινήματος στην Ουκρανία από τη στιγμή που έπαψε να είναι χρήσιμο στον αγώνα ενάντια στα Λευκά στρατεύματα και στους ξένους εισβολείς,
- Με την καταστολή της εξέγερσης της Κρονστάνδης το 1921,

και

- Με τη διάλυση κάθε δραστηριότητας των συνδικαλιστικών οργανώσεων και την απαγόρευση ακόμη και συζητήσεων για συνδικαλιστικά θέματα (στο 10ο Συνέδριο του Κόμματος το 1921).

Για τον Μπέρκμαν, όλα αυτά δεν αποτελούν παρέκκλιση από τον μαρξισμό, αλλά την ουσία αυτής της θεωρίας από την εποχή όπου ο Μαρξ προετοίμαζε την αυτοδιάλυση της Πρώτης Διεθνούς, αντί να στηρίζει τις φεντεραλιστικές απόψεις των μπακουνινιστών που ολοένα κέρδιζαν έδαφος. Στη Ρωσία ένα «σύστημα στρατιωτικού απολυταρχισμού»²⁷ αναχαίτισε το επαναστατικό κύμα πάνω στο οποίο οι μπολσεβίκοι πρωτοήρθαν στην εξουσία.

Ο Βολίν προσθέτει σε αυτή την εικόνα μια πιο λεπτομερή συζήτηση για τον ρόλο των αναρχικών στη Ρωσική Επανά-

---

27. Στο ίδιο.

σταση. Αυτό εξηγεί τον τίτλο του βιβλίου *Η άγνωστη επανάσταση*, γιατί τον ενδιαφέρουν κινήματα που δεν ήταν μόνον ανεξάρτητα από τον μπολσεβικισμό, αλλά κάθετα εναντίον του – και ως εκ τούτου δεν είχαν τη δημοσιότητα ή τη συμπάθεια του κομμουνιστικού τύπου του σοβιετικού καθεστώτος. Ο Βολίν βλέπει τη Ρωσική Επανάσταση ως μια διαδικασία που ξεκινάει από την εξέγερση των Δεκεμβριστών του 1825 και σταδιακά ωριμάζει στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα. Περιγράφει την αυξανόμενη δυσaréσκεια που οδήγησε, μετά το 1905, στην πλήρη κατάρρευση του τσαρικού μύθου τόσο στους αγρότες όσο και στο προλεταριάτο. Περιγράφει τα γεγονότα που οδήγησαν στη δημιουργία του Σοβιέτ του Πέτρογκραντ το 1905, αναδεικνύει τον περιορισμένο ρόλο που έπαιξαν οι μπολσεβίκοι στη δημιουργία και την ανάπτυξη αυτών των θεσμών, και τέλος απορρίπτει τα Σοβιέτ ως όχημα για την επίτευξη της απελευθέρωσης. Το επιχείρημά του είναι ότι η ανάπτυξη των Σοβιέτ δεν ήταν ένδειξη ισχύος των αγροτών, των στρατιωτών και του βιομηχανικού προλεταριάτου της τσαρικής Ρωσίας, αλλά η αντανάκλαση της ανωριμότητας και της έλλειψης άλλων εργατικών οργανώσεων. Ο Βολίν θεωρεί ότι το σύνθημα «Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ» είναι «κενή φράση· μπορεί αργότερα να συμπληρωθεί με οποιοδήποτε περιεχόμενο».²⁸ Ως αναρχοσυνδικαλιστής, ο Βολίν υποστηρίζει ότι «δεν χωρεί αμφιβολία πως αν υπήρχε ένας συνδικαλιστικός μηχανισμός, θα καθοδηγούσε το κίνημα των εργατών».²⁹ Χωρίς εργατικά συνδικάτα ή συνδικαλιστικές ιδέες, οι «εργατικές μάζες» έγιναν «το ασυνείδητο λάφυρο των πολιτικών κομμάτων».³⁰ Στο μεταξύ ο αυθορμητισμός κυριαρχούσε

---

28. Βολίν, ό.π.

29. Στο ίδιο.

30. Στο ίδιο.

όταν η αδυναμία του τσαρισμού οδήγησε στην κατάρρευσή του, τον Φεβρουάριο του 1917: «Κι αυτό δεν οργανώθηκε ούτε καθοδηγήθηκε από κανένα πολιτικό κόμμα.»³¹ Στη συνέχεια, σύμφωνα με τον Βολίν, οι μπολσεβίκοι γίνονταν διαρκώς δημοφιλέστεροι, κερδίζοντας το «λάφυρο» – αλλά μόνον προσωρινά. Όμως, αν και η λαϊκή υποστήριξη των μπολσεβίκων δεν διήρκεσε, τους ήταν αρκετή για να οργανώσουν τη διαιώνιση της εξουσίας τους.

Οι αναρχικοί έδωσαν μάχη οπισθοφυλακής εναντίον των μπολσεβίκικων δυνάμεων, οι οποίες είχαν κερδίσει το πλεονέκτημα της πολιτικής ισχύος προτού η εργατική τάξη εδραιώσει με σιγουριά τις δικές της οργανώσεις, ειδικότερα τα συμβούλια των εργατών και των συνδικάτων. Παρά τη γενική άγνοια σε σχέση με τον αναρχισμό, ο Βολίν τονίζει τη γρήγορη ανάπτυξη των αναρχικών αντιλήψεων ως «τη δεύτερη θεμελιώδη ιδέα», που έδινε έμφαση στη λύση των προβλημάτων «όχι με πολιτικά ή κρατιστικά μέσα, αλλά μέσα από τη φυσική και ελεύθερη δραστηριότητα, οικονομική και κοινωνική, των ενώσεων των ίδιων των εργατών, μετά την ανατροπή της τελευταίας καπιταλιστικής κυβέρνησης».³² Για να το πετύχουν αυτό οι αναρχικοί έπρεπε να δραστηριοποιηθούν στην προπαγάνδα και την οργάνωση, αλλά να αποφύγουν να πάρουν εξουσία στα χέρια τους και να μην παρασυρθούν από την πολιτική, όποια κι αν είναι τα βραχυπρόθεσμα πλεονεκτήματα. Αυτός ο ρόλος του επαναστάτη ακτιβιστή διαφοροποίησε τον Μπακούνιν από τον Μαρξ και διαφοροποιεί τώρα τους αναρχικούς από τους μπολσεβίκους. Αντίθετα, το Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβίκων), «αντί να βοηθήσει απλά τους

---

31. Στο ίδιο.

32. Στο ίδιο.

εργάτες να κάνουν την Επανάσταση και να χειραφετηθούν [...] οργάνωσε τον εαυτό του ως προνομιούχα κοινωνική κλάση».³³

Παρά την καταπίεση των αναρχικών και άλλων αντιλενινιστικών αριστερών δυνάμεων, υπήρξαν δύο ιστορικά γεγονότα που οι αναρχικοί, μαζί και ο Μπέρκμαν και ο Βολίν, θεώρησαν ως ενδείξεις της δυναμικής της κοινωνικής επανάστασης (και μάρτυρες της κτηνωδίας και του αχρείου χαρακτήρα του νέου, επονομαζόμενου επαναστατικού κράτους). Πρόκειται για το Μαχνοβίτικο κίνημα στην Ουκρανία και την εξέγερση της Κρονστάνδης. Δεν προτίθεμαι, σε μια τέτοια θεωρητική εργασία, να επαναλάβω τις ιστορικές λεπτομέρειες που μπορούν να αναζητηθούν αλλού. Όμως, ίσως είναι χρήσιμο να σημειώσω ότι για τον σύγχρονο Σοβιετικό ιστορικό ο Μαχνό ήταν ένας ληστής και η εξέγερση της Κρονστάνδης ήταν έργο καθυστερημένων «που είχαν στρατολογηθεί από την ύπαιθρο, εντελώς αμόρφωτων πολιτικά και αντανakλούσαν τη δυσαρέσκεια των χωρικών για το σύστημα επίταξης των πλεονασμάτων».³⁴ Σταθμίζοντας τα πράγματα ο Βολίν, ενώ παραδέχεται την αδυναμία του Μαχνοβίτικου κινήματος με όρους πολιτικής συνείδησης αυτών που συμμετείχαν, μας δίνει πληροφορίες και επιχειρήματα για να αποδείξει και να εξηγήσει τον αναρχικό χαρακτήρα του. Με προσωπικές αφηγήσεις –γιατί είχε στενούς δεσμούς με το αναρχικό κίνημα στην Ουκρανία– ο Βολίν τονίζει τη θετική επίδραση του κινήματος που επέφερε μια ατμόσφαιρα δημιουργικότητας, ισότητας και αυτονομίας μεταξύ των αγροτών. Ο Μαχνό, με αμιγώς αναρχικό τρόπο, αποτραβήχτηκε από την πολιτική δύναμη την οποία πιθανόν

---

33. Στο ίδιο.

34. Β. Ν. Πονομαριόφ (επιμ.), *History of the Communist Party of the Soviet Union*, Μόσχα, χωρίς χρονολογία (τυπώθηκε μετά το 22ο Συνέδριο του Κόμματος, 1961), σ. 339.

είχε και άφησε τους αγρότες να οργανώσουν τις ζωές τους. Ο Βολίν αντλεί αβίαστα από την *Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος*³⁵ του Αρσίνοφ, η εξαιρετική λεπτομέρεια του οποίου συνδυάζεται με τον ανώτερο θεωρητικό προσανατολισμό του Βολίν. Βλέπουμε ότι η καταστολή του Μαχνοβίτικου στρατού από τους Κόκκινους ήταν μέρος της αναπόφευκτης καταστολής όλων των μη κρατικών (ή μη κομμουνιστικών) οργανώσεων. Η Μαχνόβσινα –όλα αυτά τα χαρακτηριστικά ελευθερίας και αυτονομίας που δημιούργησε ο Μαχνό στις αγροτικές περιοχές όπου οι δυνάμεις του άντεξαν– εμφανίστηκε σαν εναλλακτική πρόταση στον μπολσεβικισμό, αφού ο τελευταίος ήταν εντελώς ξένος με τις ουκρανικές και κοζάκικες παραδόσεις ανεξαρτησίας που αναδείχθηκαν μέσα από έναν ιδιοφυή πόλεμο κινήσεων.

Αν ο Μαχνό ήταν μια απάντηση στις ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες, η εξέγερση της Κρονστάνδης ήταν μια απάντηση στον νικηφόρο μπολσεβικισμό. Η δημοκρατική συνέλευση (με την κλασική έννοια ότι ο καθένας ήταν ελεύθερος να συμμετέχει) των ναυτών και του γενικού πληθυσμού της ναυτικής βάσης στην Κρονστάνδη πήρε μια ομόφωνη απόφαση με την οποία ζητούσε τα εξής: νέες και καθαρές εκλογές στα Σοβιέτ, μυστική ψηφοφορία, ελευθερία προπαγάνδισης των ιδεών από τους αναρχικούς και τους αριστερούς σοσιαλιστές, απελευθέρωση των σοσιαλιστών πολιτικών κρατουμένων, κατάργηση του πολιτικού γραφείου (*πολιτντέλι*), εξίσωση στα δελτία τροφίμων, κατάργηση των ένοπλων κομμουνιστικών ταξιαρχιών που έλεγχαν την παραγωγή και το εμπόριο, ελευθερία των μικρών καλλιεργητών να καλλιεργούν ανεξάρτητα,

---

35. Peter Arshinov, *History of the Makhnovist Movement (1918-1921)*, Νη-τρόιτ και Σικάγο, 1974 – εκδόθηκε από τους Black & Red και Solidarity αντίστοιχα.

την τοποθέτηση κινητών επιτροπών ελέγχου για να εξετάζουν τη γραφειοκρατική αυθαιρεσία και να επιτρέπουν την ιδιωτική παραγωγή σε μικρή κλίμακα.³⁶ Ο λαός της Κρονστάνδης, σε συνεργασία με μια γενική απεργία που γινόταν στο Πέτρογκραντ, έκανε γνωστά τα αιτήματά του. Κανείς δεν πυροβολήθηκε, φυλακίστηκαν όμως μερικοί αξιωματούχοι κομμουνιστές. Τότε, «φοβούμενοι για την εξουσία, τις θέσεις τους και τα προνόμιά τους, οι μπολσεβίκοι εξώθησαν τα γεγονότα και ανάγκασαν την Κρονστάνδη να δεχθεί μια ένοπλη συμπλοκή».³⁷ Με το επιχείρημα ότι στρατηγοί της Λευκής Φρουράς είχαν αναμειχθεί σε μια επαναστατική επιτροπή από αντιφρονούντες, οι μπολσεβίκοι επιτέθηκαν στην Κρονστάνδη και την κατέλαβαν, με μεγάλες απώλειες ανθρώπινων ζωών. Παρ' όλα αυτά, όμως, ο Βολίν και ο Μπέρκμαν συνέχισαν να αισιοδοξούν.

Η Κρονστάνδη έπεσε και ο Κρατικός Σοσιαλισμός θριάμβευσε. Ακόμη και σήμερα θριαμβεύει. Αλλά η αδυσώπητη λογική των γεγονότων τον οδηγεί με βεβαιότητα στην καταστροφή. Γιατί ο θρίαμβός του φέρνει μέσα του τον σπόρο του τελικού του αφανισμού. Αναδεικνύει ολοένα περισσότερο τον πραγματικό χαρακτήρα της κομμουνιστικής δικτατορίας. (Βολίν)³⁸

Η Κρονστάνδη ήταν η πρώτη λαϊκή και εντελώς ανεξάρτητη απόπειρα απελευθέρωσης από τον ζυγό του Κρατικού Σοσιαλισμού – μια προσπάθεια που ανέλαβε απευθείας ο λαός, οι ίδιοι οι εργάτες, οι στρατιώτες και οι ναύτες. Ήταν η πρώτη στάση προς την Τρίτη Επανάσταση που είναι

---

36. Βλ. Μπέρκμαν, ό.π. και Βολίν ό.π.

37. Βολίν, στο ίδιο.

38. Στο ίδιο.

αναπόφευκτη και ελπίζουμε να φέρει στην πολύπαθη Ρωσία διαρκή ελευθερία και ειρήνη. (Μπέρκμαν)³⁹

Η πραγματική τραγωδία είναι ότι αυτή η ελπίδα για ένα κίνημα με στόχο την αποσάρθρωση της κρατικής εξουσίας δεν πραγματοποιήθηκε και η Ε.Σ.Σ.Δ. έγινε το πρότυπο μάλλον, παρά η εξαίρεση, του σύγχρονου κράτους. Καταστρέφοντας ολοένα μεγαλύτερα κομμάτια κοινωνικής ζωής, μέχρι που ο πολίτης καταντά να είναι η εικόνα του εαυτού του, το κράτος παρεμποδίζει κάθε είδους ανεξάρτητη δραστηριότητα έξω απ' τα δικά του συμφέροντα. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο διάφορα είδη της αναρχικής επιχειρηματολογίας παραμένουν ο κατάλληλος τρόπος κριτικής στις αναλύσεις τόσο των «σοσιαλιστικών» όσο και των «καπιταλιστικών» κρατών.

III. Το φάσμα του αναρχισμού 1917-1921

Δεν χρειάζεται να πούμε σε κάποιον που είναι εξοικειωμένος με τα αναρχικά κείμενα ότι δεν υπάρχει αναρχική ορθοδοξία, κανένα περισσότερο ή λιγότερο αυστηρό σύστημα ιδεών στο οποίο να συμφωνούν όλοι οι αναρχικοί. Το κοινό σημείο των αναρχικών κι αυτό που τους χαρακτηρίζει ως αναρχικούς είναι η απόρριψη του κράτους –οποιουδήποτε κράτους– επειδή εκμεταλλεύεται και δημιουργεί ανισότητα και καταπίεση του ατόμου. Πέρα από αυτόν τον προσανατολισμό –και δεν είναι τίποτε περισσότερο από προσανατολισμός– οι αναρχικοί δεν έχουν κοινό σύστημα. Μπορεί να είναι ατομικιστές ή συνδικαλιστές, τρομοκράτες ή πασιφιστές· και ο αναρχισμός δεν είναι παρά μια αρένα μέσα στην οποία παρουσιάζεται μια ποικιλία

39. Μπέρκμαν, ό.π.

ιδεών ως δυνατότητες για ατομική και κοινωνική ανάπτυξη. Με αυτό το δεδομένο ας στρέψουμε τώρα την προσοχή μας στο εξής ερώτημα: Ποιο ήταν το φάσμα των αναρχικών ιδεών στη Ρωσία κατά την περίοδο μετά τον Οκτώβριο;

Η συνηθισμένη εικόνα του αναρχικού που προωθούσε η Σοβιετική Ένωση ήταν κάποιου που έκανε φασαρίες, μπεκρούλιαζε, ήταν ανήθικος λωποδύτης και ακόλαστος. Το ιστορικό μυθιστόρημα του Αλεξέι Τολστόι *Χόζντινιε πα Μούκαμ (Ο δρόμος του μαρτυρίου)*, εκδ. Γκοβόσθη) περιγράφει τους αναρχικούς στη μετα-Οκτωβριανή επαναστατική αναταραχή στη Μόσχα και την Ουκρανία σαν παραλυμένους επαναστάτες χωρίς πειθαρχία και πρόγραμμα. Κι αυτή η εικόνα δεν είναι εντελώς λάθος· γιατί ορισμένοι από τους αυτοαποκαλούμενους αναρχικούς εκείνης της περιόδου δεν ήταν κάτι περισσότερο από ληστές. Στη Μόσχα του 1918 μια ομάδα που ονομαζόταν Μαύρη Φρουρά (*Τσέρναγια Γκαρντάια*) ήταν η γνωστότερη απ' όλες τις «αναρχικές» συμμορίες που παρότρυναν «να απελευθερώσουν» τα σπίτια της προεπαναστατικής μπουρζουαζίας και αριστοκρατίας – ομάδες όπως ο Τυφώνας, η Πρωτοπορία και η Ομάδα Σπυδαστών.⁴⁰ Το γεγονός ότι ομάδες σαν αυτές ίσως να γνώριζαν ελάχιστα ή τίποτα για τις αναρχικές ιδέες δεν εμπόδισε αρκετούς σοβαρούς αναρχικούς να ταυτιστούν μαζί τους. Τελικά, ήταν μια δραστήρια δύναμη που συμμετείχε αυθόρμητα στην καταστροφή των προεπαναστατικών δομών και αξιών – όπως υποστήριξε η αναρχική εφημερίδα του Πέτρογκραντ *Μπουρεβέστνικ* (Το Πουλί της καταιγίδας) στις 19 Απριλίου 1918.⁴¹ Αυτό συνέβη μία βδομάδα ακριβώς μετά την

40. Ντ. Α. Γκολίνκοβ, *Κρούσενιε αντισοβιέτακοβο πονηπάλια β Ες.Σε.Σε.Ερ (1917-1925) [Η καταστροφή του αντισοβιετικού υπόγειου ρεύματος στην ΕΣΣΔ: 1917-1925]*, Πολίτιζνταντ, Μόσχα, 1975, σ. 144.

41. Στο ίδιο.

επίθεση της αστυνομίας (με την Τσεκά του Φέλιξ Ντζερζίνσκι) ενάντια σ' εκείνους τους Μοσχοβίτες αναρχικούς τους οποίους θεωρούσε φυσική απειλή για το νέο καθεστώς στη νέα μπολσεβίκικη πρωτεύουσα (που είχε μεταφερθεί από το Πέτρογκραντ). Η αιτιολογία γι' αυτή την ενέργεια ήταν η σύνδεση των αναρχικών με εγκληματικές ενέργειες, η υποτιθέμενη ύπαρξη σχεδίου από άτομα που «εμφανίζονταν ως αναρχικοί» και ήθελαν να χτυπήσουν τη σοβιετική εξουσία⁴² και η συνεχιζόμενη κριτική εναντίον των μπολσεβίκων από αναρχικές εφημερίδες και περιοδικά.⁴³ Συνέλαβαν 400 άτομα μεταξύ των οποίων και τον Φ. Γκορμπόβ, μια ζωντανή καρικατούρα αναρχικού εγκληματία. Ο Γκορμπόβ και οι οπαδοί του, που αποκαλούνταν Αναρχο-Κομμουνιστές, ανέλαβαν τα γραφεία και την απογραφή της εμπορικής εταιρείας Καρκχάζ ι Μέρκιουρι. Ο Γκορμπόβ ανέλαβε το ξενοδοχείο Μετροπόλ, και όταν τον συνέλαβαν βρήκαν στην κατοχή του βόμβες, όπλα και ένα μεγάλο ποσό χρημάτων. Ο σύντροφός του, Α. Σβετλόβ, συνελήφθη έχοντας στην κατοχή του όπιο αξίας 100.000 ρουβλίων.⁴⁴

Μετά τις ταραχές στη Μόσχα, η Τσεκά κινήθηκε εναντίον των δραστήριων αντι-μπολσεβίκων και/ή αναρχικών εγκλημα-

42. Γκ. Σ. Ιγκνάτιεφ, *Μοσκόβα β πέρβιε γκοντ προλετάρτσκι ντικατούρε, (Η Μόσχα τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας του προλεταριάτου)*, Νάουκα, Μόσχα, 1975, σ. 180-182.

43. Το 1918 υπήρχαν 55 διαφορετικές εφημερίδες και περιοδικά που εξέδιδαν αναρχικές οργανώσεις στη Σοβιετική Ρωσία. Βλ. Σ. Ν. Κάνεβ, *Οκτώμπρακαϊα ρεβολούτσια ι κραχ αναρχίσμα (Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η αποτυχία του αναρχισμού)*, Παράρτημα, πίνακας 2, Μισλ, Μόσχα, 1974. Όλος ο πίνακας έχει ως εξής:

	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Σύνολο αναρχικών εφημερίδων και περιοδικών	21	55	28	8	10	3

44. Γκολικόβ, ό.π., σ. 145-147.

τιών και σε άλλες περιοχές. Η εξέγερση των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών ενάντια στην εξουσία των μπολσεβίκων τον Ιούλιο του 1918 και έπειτα η απόπειρα δολοφονίας του Λένιν από τη Φάνια Καπλάν στις 30 Αυγούστου 1918 έδωσαν το επιχείρημα στην Τσεκά να χρησιμοποιήσει βία ενάντια σε αυτούς που απέρριπταν τόσο την οργάνωση όσο και τον τρόπο με τον οποίο οι μπολσεβίκοι χρησιμοποιούσαν την κρατική εξουσία – μαζί και τους αναρχικούς.⁴⁵ Φυσικά, δεν κυνηγήθηκαν όλοι οι αναρχικοί τότε – μόνον όσοι ακολουθούσαν μια αποφασιστική πολιτική ανυπακοής στη νέα νομιμότητα. Στη συνέχεια, όμως, τα όρια «νομιμότητας» της αναρχικής δράσης άρχισαν σταδιακά να στενεύουν, με αποτέλεσμα πολλά από τα πιο ενεργά αναρχικά στοιχεία να κινηθούν προς τον νότο, στην Ουκρανία, όπου η Ομοσπονδία Ναμπάτ και ο στρατός του Νέστορ Μαχνό φάνηκε να ακολουθούν μια ριζοσπαστική επιλογή απέναντι στη νέα μορφή κρατικής εξουσίας που εξελισσόταν υπό την ηγεσία των μπολσεβίκων. Στο μεταξύ οι μπολσεβίκοι δεν δίστασαν να θεωρήσουν τους Ουκρανούς αναρχικούς εγκληματίες και ληστές⁴⁶ και ακόμη και σήμερα οι Σοβιετικοί ιστορικοί τείνουν να υποτιμούν τη στρατιωτική σημασία των ανταρτών του Μαχνό στην ήττα των Λευκών στρατευμάτων στον νότο.

---

45. «Ο αγώνας των μπολσεβίκων ενάντια στους αναρχικούς συνδέεται αναπόφευκτα με τον αγώνα ενάντια στους μενσεβίκους και τους σοσιαλεπαναστάτες.» Κάνεβ, ό.π., σ. 16.

46. Σχετικά με το μαχνοβίτικο κίνημα ο E. Yaroslavsky ισχυρίζεται ότι «σε γενικές γραμμές, αυτό το κίνημα αναμφισβήτητα ζημίωσε την υπόθεση του προλεταριάτου, και τα εγκλήματα που έκανε ήταν τόσο μεγάλα και φρικτά που [...] ο μαχνοβισμός έγινε συνώνυμο της ληστείας, και η προλεταριακή επανάσταση μαζί με τους υπερασπιστές της ήταν οι πρώτοι που υπέστησαν τις συνέπειές του». *History of Anarchism in Russia*, Lawrence and Wishart, Λονδίνο, χωρίς χρονολογία, σ. 61 (Μια ρωσική έκδοση με τον τίτλο *Αναρχισμός βο Ροσί* κυκλοφόρησε στη Μόσχα το 1939).

Επιπλέον, παρά τη διάλυση των αναρχικών οργανώσεων κατά την περίοδο του εμφύλιου πολέμου, βλέπουμε ότι η λενινιστική θεωρία και πρακτική ποτέ δεν σταμάτησε να πιστεύει ότι οι αναρχικές ιδέες αποτελούν απειλή για το σοβιετικό κράτος. Στα πρώτα χρόνια της επανάστασης, παρόλο που λίγοι αναρχικοί εμφανίστηκαν ως αντιπρόσωποι στις οργανώσεις των Σοβιέτ ή των συνδικαλιστών, οι αποκεντρωτικές και αντιεξουσιαστικές απόψεις τους φάνταζαν στα μάτια των μπολσεβίκων σαν ένα είδος πνευματικού ιού που μόλυνε δραστικά ομάδες στην κοινωνία εν γένει αλλά και μέσα στο ίδιο το κόμμα. Στη σύγχρονη εποχή βλέπουμε την ανησυχία ότι οι αναρχικές ιδέες συνεχίζουν να ασκούν γοητεία – τόσο μέσα στην Ε.Σ.Σ.Δ. όσο και στο πλαίσιο των διεθνών επαναστατικών εξελίξεων. Κατά συνέπεια οι Σοβιετικοί ιστορικοί και θεωρητικοί βρίσκουν ότι αξίζει τον κόπο να συνεχίσουν να ερευνούν τον αναρχισμό. Η μελέτη της επαναστατικής περιόδου θα μας δώσει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα και τα μαθήματα του παρελθόντος θα μας επιτρέψουν να κατανοήσουμε καλύτερα το παρόν – αυτός είναι ο προσανατολισμός Σοβιετικών συγγραφέων όπως του Σ. Ν. Κάνεβ της Ακαδημίας Επιστημών του Λένινγκραντ, που είναι ο συγγραφέας ενός από τα πιο πρόσφατα και καλύτερα (αν και λενινιστικής άποψης) βιβλία για τον αναρχισμό στη Ρωσία στη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου. Ακόμα κι έτσι, τέτοιες αναλύσεις συνεχίζουν να μας δίνουν μια περιεκτική περιγραφή των αναρχικών δομών όπως αυτές αναπτύχθηκαν στο επαναστατικό περιβάλλον της μετα-Οκτωβριανής περιόδου.

Ο Βολίν περιέγραψε τις βασικές αναρχικές οργανώσεις: 1) την αναρχοσυνδικαλιστική Ένωση για Αναρχοσυνδικαλιστική Προπαγάνδα, που ονομαζόταν και Γκόλος Τρούντα (από το όνομα της εφημερίδας της), 2) την αναρχοκομμουνιστι-

κή Ομοσπονδία των Αναρχικών Ομάδων της Μόσχας, με την εφημερίδα της *Αναρχία*, και 3) τη Ναμπάτ, Συνομοσπονδία Αναρχικών Οργανώσεων της Ουκρανίας, που συνεργαζόταν στενά με το Μαχνοβίτικο κίνημα και στόχευε σε μια συνθετική οργάνωση όλων των ατόμων και των ομάδων που είχαν ελευθεριακό προσανατολισμό. Πιο πρόσφατα ο Πωλ Άβριτς μάς έδειξε ότι οι αναρχικοί ατομικιστές και οι Τολστοϊκοί πασιφιστές θα μπορούσαν επίσης να συμπεριληφθούν σε μια ταξινόμηση των ρωσικών αναρχικών δομών: «Οι αναρχικές ομάδες εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες: Αναρχοκομμουνιστές, Αναρχοσυνδικαλιστές και Αναρχοατομικιστές [...] Εδώ κι εκεί, ομάδες Τολστοϊκών προπαγάνδιζαν το κήρυγμα της χριστιανικής μη βίας».⁴⁷ Την παρακάτω, πιο πλήρη ταξινόμηση, μας έδωσε ο Κάνεβ, οι ιδεολογικές προτιμήσεις του οποίου δεν ακυρώνουν τις πληροφορίες που προσεκτικά συνέλεξε για το σχετικό θέμα. Γι' αυτόν οι αναρχικοί παραμενουν αιρετικοί, αλλά αιρετικοί με έναν πολύ πιο σύνθετο χαρακτήρα απ' αυτόν που παρουσίασε ο μυθιστοριογράφος του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, Αλεξέι Τολστόι. Ας τις δούμε:

1. Οι Αναρχοκομμουνιστές, ο πιο γνωστός των οποίων ήταν ο Κροπότκιν. Η οργάνωσή τους, η Μοσχοβίτικη Ομοσπονδία Αναρχικών Ομάδων, περιλάμβανε και αρκετά εγκληματικά και τρομοκρατικά στοιχεία, για τα οποία η επιστημονική προσέγγιση του Κροπότκιν λίγη σημασία θα μπορούσε να έχει. Τα πιο ενεργά μέλη της ήταν οι Α. Α. Καρέλιν, Ι. Νοβομίρσκι (Ια. Κιριλόφσκι), Α. Μ. Αταμπεκιάν, Ι. Σ. Μπλάικμαν (Ν. Σόλντσεβ) και ο Κ. Κοβόλεβιτς. Ο Κροπότκιν επέ-

---

47. Paul Avrich, *The Russian Anarchists*, Princeton University Press, 1971, σ. 172.

στρεψε στο Πέτρογκραντ από το Λονδίνο, μετά από σαράντα χρόνια εξορίας, τον Ιούνιο του 1917. Η γενική κατεύθυνση ήταν εκείνη που σκιαγράφησε νωρίτερα ο Μπακούνιν και αναπτύχθηκε με τη φιλοσοφία και την ανθρωπολογία του Κροπότκιν για την «αμοιβαία βοήθεια». Ήταν διεθνιστές, στόχευαν στην κατάργηση της ιδιοκτησίας και του κράτους χωρίς τη δικτατορία του προλεταριάτου ή την καθοδήγηση των μπολσεβίκων – πράγματα που απέρριπταν ρητά. Οι απόψεις του Μπέρκμαν ήταν πιο κοντά σε αυτή την ομάδα.

2. Οι Αναρχοσυνεργατιστές, υπό τον Α. Μ. Αταμπεκιάν, που πρότεινε τη δημιουργία μιας αναρχικής κοινωνίας υπό την ηγεσία του αστικού προλεταριάτου (και όχι τη συμμαχία εργατών αγροτών που πρότεινε ο Κροπότκιν).
3. Ο αναρχοσυνδικαλισμός, που αναπτύχθηκε καταρχάς στη Γαλλία από τον Λαγκαρντέλ και τον Πελουτιέ, υποστήριζε τη μετάβαση σε μια σοσιαλιστική κοινωνία χωρίς κράτος, με τη δράση εργατών οργανωμένων στα συνδικάτα. Προεξάρχοντες ήταν οι Βολίν, Ε. Ίαρτσουκ, Γ. Π. Μαξίμοφ (επιμελητής των γραπτών του Μπακούνιν), Γ. Β. Σαντομίρσκι, Β. Σ. Σάτοβ, Άλφα (Α. Μ. Άνικστ) και Ν. Ι. Παβλόφ.
4. Οι Αναρχοφεντεραλιστές όριζαν τους εαυτούς τους ως «καθαρούς» συνδικαλιστές και υποστήριζαν ένα σύστημα διασύνδεσης των ομοσπονδιών σε οικονομική και δημογραφική βάση. Κυριότερες μορφές τους ήταν οι Ν. Ι. Προφέρνοφ και Λ. Κ. Λέμπεντεφ.
5. Οι Αναρχοχριστιανοί (οι πασιφιστές οπαδοί του Λέοντα Τολστόι), όπως ο δημοσιογράφος και προπαγαν-

διστής Α. Τιουχάνοφ. Ο Σολζενίτσιν υποστήριξε ότι προωθώντας την ιδέα και την οργάνωση των αγροτικών κολεκτίβων έγιναν από νωρίς στόχος των μπολσεβίκων οι οποίοι τους θεώρησαν ανταγωνιστές στον έλεγχο των αγροτικών μαζών.⁴⁸

6. Διάφορα αναρχικά άτομα, οι «πνευματικοί απόγονοι του Μαξ Στίρνερ». Ηγετικές μορφές τους ήταν οι Α. Α. Μπορομπούι, οι αδελφοί Β. Λ. και Α. Λ. Γκόρντιν και Α. Αντρέεβ-Μπογντάνοβ. Όλοι ήταν ατομικιστές και αρνιόνταν την ανάγκη σχεδιασμού εναλλακτικών κοινωνιών.
7. Οι πιο γνωστές «ατομικιστικές» θεωρίες ήταν:
  - α) Παναρχισμός ο οποίος, διεκδικώντας κάθε άτομο να αδράξει αμέσως την ελευθερία του, με το μανιφέστο του 1918 απευθύνθηκε στο λούμπεν προλεταριάτο και σε άλλα περιθωριακά στοιχεία: στους *dnorniki* (θυρωρούς), τους φυλακισμένους, τους *noy* (κλέφτες), τους δολοφόνους, τις πόρνες. Διατυπώθηκε από τους αδελφούς Γκόρντιν.
  - β) Ο αναρχικός βιοκοσμισμός, ένας ψευδοθηρησκευτικός αναρχισμός που ιδρύθηκε από τον Α. Φ. Ζβιατάγκορ τον Δεκέμβριο του 1920 και έδινε έμφαση στην ιδέα της ατομικής λύτρωσης.
  - γ) Ο νεονιχιλισμός ο οποίος υποστηρίχθηκε από τον Α. Αντρέεβ-Μπογντάνοβ, που έγραψε: «Αρνούμαι το κράτος και την εξουσία – θέλω να είμαι εγκληματίας. Επειδή ο αναρχισμός μου είναι πάντοτε εγκληματικός, είμαι εγκληματίας. Και αμέσως μόλις πάψω να είμαι

---

48. Αλέξανδρος Σολζενίτσιν, *Το αρχιπέλαγος Γκουλάγκ*, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, 2009.

εγκληματίας για χάρη του κράτους και της κοινωνίας, θα χάσω και τον εαυτό μου και τον αναρχισμό μου.»⁴⁹

δ) Οι Μάκχαβτσι, οπαδοί του Α. Βόλ'σκι (Β. Κ. Μακάισκι), το βιβλίο του οποίου *Τσίστβενρι Ράμποτσι (Ο διανοούμενος)* παρουσίαζε τον επιστημονικό σοσιαλισμό σαν μια συνειδητή απάτη. Κατέκριναν και τα συνδικάτα και τις πολιτικές οργανώσεις στη μεταοκτωβριανή περίοδο.⁵⁰

Υπήρχε, ωστόσο, σημαντική ποικιλία αναρχικών στα πρώτα χρόνια της επανάστασης. Όπως είναι φυσικό, ποτέ δεν έπαιξαν αξιόλογο ρόλο στα πολιτικά όργανα του σοβιετικού κράτους· για παραδειγμα, η μεγαλύτερη εκπροσώπηση που είχαν σ' ένα Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ ήταν τον Μάρτιο του 1918, όπου υπήρχαν 17 αναρχικοί που αυτοαναγορεύτηκαν στο Τέταρτο Συνέδριο (σε σύνολο 1.252 αντιπροσώπων). Στο Πρώτο Πανρωσικό Συνέδριο των Βιομηχανικών Επιτροπών τον Οκτώβριο του 1917, οι αναρχικοί αποτελούσαν το 8% των 137 αντιπροσώπων. Στο Πρώτο Πανρωσικό Συνέδριο των Εργατικών Σωματείων (Συνδικάτων) τον Ιανουάριο

---

49. Α. Αντρέγιεφ, *Νεονίγκιλισμ (Νεομηδενισμός)*, Μόσχα, 1922, σ. 56. Αναφέρεται από τον Κάνεβ, ό.π., σ. 41.

50. Σ. Ν. Κάνεβ, ό.π., σ. 33-45. Δεν περιλαμβάνονται εδώ· πρόκειται για εκείνες τις οργανώσεις που ο Paul Avrich αποκάλεσε οι «συνοδοιπόροι αναρχοκομμουνιστές». Ό.π., σ. 201. Ήταν:

α) Οι Ουνιβερσαλιστές Αναρχικοί, τους οποίους υποστήριξε ο Α. Λ. Γκόρντιν όταν εγκατέλειψε τον παναναρχισμό, ο οποίος είχε τη στήριξη των Γ. Ασκάροφ, Β. Μπάρμας και Ι. Σαπίρο· και

β) Η Πανρωσική Αναρχική Ομοσπονδία υπό τον Α. Καρέλιν.

Και οι δύο αυτές ομάδες πίστευαν ότι η ηγεσία του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) [R.K.P.(b)], κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, δεν αρνιόταν αναγκαστικά τη θεμελιώδη εμφάνιση μιας αναρχικής (δηλ. χωρίς κράτος) κοινωνίας.

του 1918, οι αναρχικοί αποτελούσαν το 2,3% σε σύνολο 504 αντιπροσώπων. Στο Τρίτο Πανρωσικό Συνέδριο των Εργατών στα Ταχυδρομεία και στον Τηλέγραφο τον Απρίλιο του 1918, οι 6,7% σε 266 αντιπροσώπους αποκαλούσαν τους εαυτούς τους αναρχικούς.⁵¹ Οι αριθμοί αυτοί ίσως «αποδεικνύουν» κάτι: ότι δεν υπήρχαν πολλοί αναρχικοί (καθώς ευθέως ομολογεί ο Βολίν), ή ότι οι αναρχικοί δεν ενδιαφέρονταν ιδιαίτερα να αναμειχθούν στα είδη οργάνωσης που αναφέρονται εδώ. Άλλωστε, μετά τον Απρίλιο του 1918, η εκπροσώπηση των αναρχικών σε αυτές και άλλες οργανώσεις έπεσε σχεδόν στο μηδέν. Οι Σοβιετικοί πανεπιστημιακοί καθηγητές υποστηρίζουν ότι αυτό συνέβη εξαιτίας της αυξανόμενης δημοφιλίας του μπολσεβικισμού. Όμως, θα ήταν αφελές να μην αναγνωρίσουμε ότι η Τσεκά αποτελούσε βασικό παράγοντα για την αξιοσημείωτη άνοδο του ποσοστού των εκλεγμένων αντιπροσώπων των μπολσεβίκων στα διάφορα Σοβιέτ και συνέδρια. Κατά συνέπεια, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με την πιθανότητα, που σθεναρά υποστηρίζουν ο Βολίν και ο Μπέρκμαν, ότι η εκτεταμένη μονοπώληση της εκπροσώπησης από τους μπολσεβίκους σε όλα τα αιρετά σώματα στο σοβιετικό κράτος έκρυβε αυξανόμενη αντιδημοφιλία από έναν ολοένα πιο τρομοκρατημένο λαό. Αυτή η αντιδημοτικότητα είναι μια αναρχική δυσπιστία και άρνηση της κρατικής εξουσίας. Συχνά δεν ονομάζεται αναρχική, αλλά εμείς δεν έχουμε καμιά αμφιβολία ότι ενυπάρχει ως διάθεση (ναστρόιενιε), μια υποφώσκουσα δυσaréσκεια και δυσφορία για την κρατική νοοτροπία και τις μεθόδους του μπολσεβικισμού. Ο Λένιν, φυσικά, την εντόπισε, ακόμη και μέσα στις γραμμές

---

51. Τα ποσοστά σε αυτή την παράγραφο τα πήραμε από τον Κάνεβ, ό.π., *Πριλοζένιε* (Παράρτημα).

του μπολσεβίκικου κόμματός του, όπου τα παράπονα άρχισαν να εμφανίζονται μέσα από την αντίθεση ανάμεσα στην επαναστατική θεωρία (π.χ. εξουσία στα Σοβιέτ) και την πρακτική (π.χ. εξουσία στο κομμουνιστικό κόμμα) που γινόταν ολοένα πιο πρόδηλη.

Ο Σοβιετικός καθηγητής Β. Β. Κομίν αφηγείται ότι στην προ-οκτωβριανή (1917) περίοδο οι μπολσεβίκοι και οι αναρχικοί συχνά συνεργάζονταν.⁵² Ο Βολίν, αν και κατηγορεί τον Λένιν, επισημαίνει: «Όταν διάβασα τα γραπτά του Λένιν, ειδικά εκείνα μετά το 1914, παρατήρησα έναν τέλειο παραλληλισμό ανάμεσα στις ιδέες του και εκείνες των Αναρχικών, εκτός από την άποψη για το κράτος και την εξουσία».⁵³ Σε αυτό το ζήτημα, του κράτους, ο Λένιν υπήρξε αμετακίνητος και συνεπής, μάλλον ως υποστηρικτής παρά ως πολέμιος, μόλις το κόμμα του πήρε την πολιτική εξουσία. Το πρόβλημα για τον Λένιν ήταν ότι πολλοί μέσα στο κόμμα του δυσκολεύονταν να αποδεχτούν την εγκατάλειψη της ριζοσπαστικής πλευράς του επαναστατικού σοσιαλισμού του και ειδικότερα την απροθυμία του να αποδεχτεί την πραγματικότητα των εργατικών συμβουλίων, της εξουσίας των Σοβιέτ και της αυτοδιαχείρισης. Μέχρι τη θέσπιση αποφάσεων που απαγόρευαν τη δημιουργία φράξιας μέσα στο κόμμα κατά το Δέκατο Συνέδριο του κόμματος (1921),⁵⁴ υπήρχαν κάμποσες εσωκομματικές ομάδες που σχηματίζονταν για να αντιπαρατεθούν σε αυτές τις τάσεις – ομάδες που κατά τον Λένιν επηρεάζο-

52. Β. Β. Κομίν, ό.π., σ. 147.

53. Βολίν, ό.π.

54. Η απόφαση για την «Ενότητα του κόμματος», που πέρασε στις 16 Μαρτίου 1921, έλεγε: «Είναι βασικό όλοι οι εργάτες με ταξική συνείδηση να έχουν σαφή αντίληψη ότι ο οποιοσδήποτε φραξιοσιτισμός είναι επιβλαβής και απαράδεκτος». Robert H. McNeal (επιμ.), *Resolutions and Decisions of the Communist Party of the Soviet Union*, τόμ. II, University of Toronto Press, 1974, σ. 119.

νταν από την επαναστατική μικροαστική συμπεριφορά ατόμων που διακατέχονταν από τον αναρχικό τρόπο σκέψης.⁵⁵ Παρά την άποψη του Βολίν ότι οι εσωκομματικές αντιπαλότητες ήταν κυρίως «οικογενειακές διαφωνίες» και ότι αν η αντιπολίτευση είχε κερδίσει δεν θα άλλαζε η «πραγματική κατάσταση»,⁵⁶ πρέπει να αναγνωρίσουμε και να μελετήσουμε την παρουσία αντιεξουσιαστικών απόψεων μέσα στο κόμμα – όποιο όνομα κι αν τους δώσουμε.

Σύμφωνα με τον Λένιν και τους μετέπειτα Σοβιετικούς συγγραφείς, η επικράτηση των μη προλεταριακών στοιχείων στην επαναστατική Ρωσία, στοιχείων που οι πολιτικές τους αξίες άρχισαν να μολύνουν το κόμμα κατά την περίοδο της γρήγορης μετεπαναστατικής του ανάπτυξης, οδήγησαν σε αυτόν τον αναρχικό προσανατολισμό. Ονομάστηκε «αυθόρμητος αναρχισμός» (*στίκισι ν αναρχίσιμ*), ο οποίος υπάρχει ανεξάρτητα από τον αναρχισμό ως θεωρία ή ως πολιτικό κίνημα⁵⁷ και είναι η αυτόματη, φιλική υποστήριξη των αναρχικών τάσεων από μικροαστικά στοιχεία της ρωσικής κοινωνίας. Απ' την άλλη, ικανοί λόγοι μάς οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τέτοια συναισθήματα για τους αναρχικούς ήταν κεντρικά στην πολιτιστική ιστορία της Ρωσίας. Για παράδειγμα, όπως υποστήριξε ο Ρόμπερτ Τάκερ, στον δέκατο ένατο αιώνα, οι Ρώσοι έκαναν συνειδητή διάκριση ανάμεσα στο κράτος (*γκοσούνταρστβο*) και την κοινωνία (*όμπσεστβο*) ή τον λαό (*νάροντ*). Γι' αυτόν τον λόγο ο Τάκερ υποστηρίζει ότι ο Στάλιν (σταλινισμός) ήταν η συνέχεια της ρωσικής παράδοσης,

---

55. Ειδικότερα, βλ. *Αριστερισμός – Παιδική αρρώστια του κομμουνισμού* (1921) του Λένιν και στην *Αναφορά στο δέκατο συνέδριο του R.C.P.(b)* για την ενότητα του κόμματος και την αναρχοσυνδικαλιστική παρέκκλιση.

56. Βολίν, ό.π.

57. Κάνεβ, ό.π., σ. 5-6.

μία επαναβεβαίωση του διαχωρισμένου και δεσποτικού κράτους.⁵⁸ Η άλλη πλευρά του νομίσματος, όμως, είναι ότι όσο υπάρχει αυτού του είδους η διάκριση μεταξύ κράτους και κοινωνίας, δημιουργείται μια πολιτιστική και πνευματική συνθήκη που αποτελεί γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη των αναρχικών ιδεών. Εφόσον υποστηρίζουμε ότι οι κοινωνικές ομάδες είναι ικανές να λειτουργούν παραγωγικά ανεξάρτητα απ' το κράτος, τότε οδηγούμαστε προς τον αναρχισμό. Στην επαναστατική Ρωσία υπήρχαν πολλοί που κινούνταν προς αυτή την κατεύθυνση και άρα μακριά από τον μπολσεβικισμό. Αυτό εξηγεί την πεποίθηση των αναρχικών τάσεων που έθεσαν ως βραχυπρόθεσμο στόχο να διαλύσουν τον συγκεντρωτικό μηχανισμό της επαναστατικής δύναμης μέσα στο Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβίκων) [R.K.P.(b)]. Αν και νικήθηκαν από τη «λενινιστική» πλειοψηφία, μια ριζοσπαστική επαναστατική εναλλακτική υπήρχε ακόμα και μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα στα πρώτα χρόνια της σοβιετικής διακυβέρνησης, αποκαλούμενη «αναρχική» και τότε και τώρα από τους λενινιστές σχολιαστές. Αναγνωρίζοντας την ορθότητα της νομενκλατούρας δεν είναι ανάγκη να αποδεχθούμε τη γνώμη της σχετικά με τις αριστερές φράξιες του μπολσεβίκικου κόμματος που κράτησαν ζωντανή για λίγο την ελευθεριακή πλευρά της Ρωσικής Επανάστασης.

Μέσα στο Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβίκων) αυτές οι αναρχίζουσες ομάδες συνήθως προσδιορίζονταν ως εξής:

1. Οι Αριστεροί Κομμουνιστές με επικεφαλής τους Ν. Ι. Μπουχάριν, Α. Σ. Μπουμπνόφ, Ν. Οσίνσκι, Ε. Α. Πρεομπραζένσκι, Γ. Λ. Πιατάκοφ και Κ. Β. Ράντεκ. Ηττήθη-

---

58. Robert C. Tucker, *The Soviet Political Mind*, κεφ. 6: «The image of Dual Russia», W. W. Norton, N.Y., 1972.

καν στο Έβδομο Συνέδριο του κόμματος, το 1918. Ενάντια στην ειρήνη με την αυτοκρατορική Γερμανία, αυτή η ομάδα έλπιζε να χρησιμοποιήσει τον πόλεμο σαν όχημα για την εξέλιξη της Ρωσικής Επανάστασης σε παγκόσμια επανάσταση. Η εφημερίδα τους, *Κομμουνίστ*, που έβγαζαν στο Πέτρογκραντ, τασσόταν εναντίον της πειθαρχίας και της οργάνωσης των εργατών, υποστηρίζοντας την «αναρχική αταξία και ανευθυνότητα».⁵⁹

2. Η Στρατιωτική Αντιπολίτευση με καθοδηγητές τους Β. Σμιρνόφ, Γ. Πιατάκοφ, Σ. Σαφάροφ και Α. Μπουμπνόφ. Ηττήθηκε στο Όγδοο Συνέδριο του κόμματος, το 1919. Αυτή η «μικροαστική, αναρχοσυνδικαλιστική τάση» αρνιόταν τον ρόλο της κεντρικής εξουσίας στον Κόκκινο Στρατό και τη σχέση ανάμεσα στον Κόκκινο Στρατό και στο Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (μπολσεβίκων).
3. Η Ομάδα του Δημοκρατικού Συγκεντρωτισμού με επικεφαλής τους Τ. Β. Σαπρόνοφ και Β. Μ. Σμιρνόφ. Ενεργή στο Ένατο και Δέκατο Συνέδριο του κόμματος (1920 και 1921 αντίστοιχα). Η ομάδα υποστήριζε ότι το κόμμα έκανε λάθος χρησιμοποιώντας αστούς με εξειδίκευση στον στρατό και στη βιομηχανία, ότι η ατομική εξουσία ήταν ασυμβίβαστη με τη δημοκρατία και με τη συμμετοχή των εργατών στην παραγωγή, ήταν αντίθετη με τη συγκεντροποίηση και την ενοποίηση της χώρας και της οικονομίας και πρότει-

---

59. Λ. Ν. Σουβόροφ, *Μπόρμπια Β.Ι. Λένινα πρότιβ αντιμαρξίστις φιλοσόφσκι κοντέπσι β ποσλεοκτόμπσκι περίοντ* (Ο αγώνας του Β. Ι. Λένιν ενάντια στην αντιμαρξιστική φιλοσοφία κατά τη διάρκεια της μετα-Οκτωβριανής περιόδου), Βισκόλα, Μόσχα, 1974, σ. 62.

νε την απεριόριστη εφαρμογή της συλλογικότητας στη λήψη αποφάσεων σε οικονομικά και πολιτικά θέματα.

4. Η Εργατική Αντιπολίτευση, ή «αναρχοσυνδικαλιστική παρέκκλιση», υπό τους Αλεξάντερ Σλυαπνίκοβ, Σ. Π. Μεντβέντεφ, Γ. Ι. Μιάσνικοφ και Α. Μ. Κολλοντάι. Απορρίφθηκε στο Δέκατο Συνέδριο του Κόμματος (1921).

Οι θέσεις αυτές της Εργατικής Αντιπολίτευσης δημοσιεύτηκαν στην *Πράβδα* στις 16 Ιανουαρίου 1921 και αποτέλεσαν μέρος της συζήτησης σχετικά με την οργάνωση και τον ρόλο των συνδικάτων στο σοβιετικό κράτος.⁶⁰ Με το επιχείρημα ότι το προλεταριάτο είχε ήδη σημαντικά υποδεέστερο ρόλο στην ανάπτυξη της κομματικής οργάνωσης, η Εργατική Αντιπολίτευση κατηγορήσε την ηγεσία του κόμματος πως είχε «αποκοπεί από τη μάζα των κομματικών μελών» και «δεν αντιλαμβάνόταν τις δημιουργικές δυνατότητες του προλεταριάτου».⁶¹

---

60. Μέσα στο Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα (Μπολσεβίκων) υπήρχαν, εκτός από την αντιπολίτευση των εργατών, και οι εξής βασικές απόψεις:

α) Η άποψη του Λένιν που πρότεινε στην πλατφόρμα της ομάδας των δέκα να υποστηριχτεί η ξεχωριστή ύπαρξη των εργατικών ενώσεων υπό τον ηγετικό ρόλο του κόμματος.

β) Η άποψη του Τρότσκι ότι οι ενώσεις θα έπρεπε να ενσωματωθούν στη δομή του κράτους.

γ) Η άποψη της Ενδιάμεσης Ομάδας, που υποστηρίχτηκε από τον Μπουχάριν, ότι οι εργατικές ενώσεις είναι ταυτοχρόνως σχολεία κομμουνισμού και διοικητικός μηχανισμός, και

δ) Οι Δημοκράτες κεντριστές με το επιχείρημα περί αποκέντρωσης, πολύ κοντά σε αυτό της Εργατικής Αντιπολίτευσης

61. Ι. Ι. Κατόργκιν, *Ιστορίτσσεσκι οπούτ ΚαΠαΕσεΣ πο οσουσεσσεσβλένιου νόμι εκονομίτσσεσε πολίτικι (1921-1925 gg.) [Η Ιστορική εμπειρία του Κ.Κ.Σ.Ε. από την εφαρμογή της Νέας Οικονομικής Πολιτικής: 1921-1925]*, Μισλ, Μόσχα, 1971, σ. 50.

Αυτή η επίθεση εναντίον της ηγεσίας του κόμματος και του ρόλου του κόμματος συνολικά συνδέθηκε με το αίτημα όλα τα οικονομικά θέματα να τα χειρίζονται τα συνδικάτα, υπό την κεντρική διεύθυνση του Πανρωσικού Συνεδρίου Παραγωγών.

Μετά το Δέκατο Συνέδριο του κόμματος απαγορεύτηκε η «πολυτέλεια συζητήσεων και διαφωνιών μέσα στο κόμμα».⁶² Στόχος του Λένιν ήταν η ενότητα του κόμματος χωρίς «το παραμικρό ίχνος φραξιονισμού».⁶³ Από τις εσωκομματικές αναρχικές ομάδες έμειναν μόνο δύο – η Αλήθεια των Εργατών (*ραμπότσια Πράβντα*) και η Ομάδα των Εργατών (*ραμπότσια γκρούπα*)– η κριτική των οποίων απορρίφθηκε ως αναρχοσυνδικαλιστική παρέκκλιση το 1922 και 1923.⁶⁴ Η παλαιότερη, η Αλήθεια των Εργατών, συνεργαζόταν με τον Α. Μπογκντάνοφ, τις υποκειμενιστικές απόψεις του οποίου είχε προ πολλού καταδικάσει ο Λένιν με το *Υλισμός και εμπειροκριτικισμός* (1908). Στη μετεπαναστατική κατάσταση, ο Μπογκντάνοφ επαναβεβαίωνε τις παλιές του απόψεις ότι δεν υπάρχει αντικειμενική γνώση και ως εκ τούτου δεν υπάρχει βάση στην οποία να στηρίζεται ο καθοδηγητικός ρόλος του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) στην κοινωνία. Αυτό, από πολιτική άποψη, είχε σαν συνέπεια το αίτημα της αποκέντρωσης. Σε θέματα πολιτισμού εμφανίστηκε ένας θεαματικός νιχιλισμός που απέρριπτε την καθωυτήν αρχή της βεβαιότητας σε κάθε περιοχή της ανθρώπινης έρευνας και προσπάθειας. Τα πολιτιστικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματα του παρελθόντος, των προεπαναστατικών κοι-

62. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, τόμ. 3 (Από την ομιλία του Λένιν στο άνοιγμα του δέκατου Συνεδρίου του Κόμματος, 8 Μαρτίου 1921), Μόσχα, χωρίς χρονολογία, σ. 610.

63. Στο ίδιο, 3, σ. 611.

64. Λ. Ν. Σουβόροφ, *ό.π.*, σ. 69-70.

νωνιών, τα αντιμετώπιζαν με αδιαφορία ή αρνητικά, και το «γούστο» των εργατικών ομάδων αποτελούσε το μόνο μέτρο αισθητικής αξίας. Τέτοια ήταν τα επιχειρήματα της Ομάδας Προλεταριακής Κουλτούρας (*προλετκούλτ*). Στις αρχές του '20 οι Μπογκντάνοφ, Σ. Μίνιν και Ε. Έντσμεν ήταν οι κύριοι υπερασπιστές αυτών των αρχών, υποστηρίζοντας αυτό που ονομάστηκε «αναρχοσυνδικαλισμός στη σφαίρα της φιλοσοφίας»⁶⁵ με επιχειρήματα όπως: «Η φιλοσοφία είναι ο στυλοβάτης της αστικής τάξης. Όχι μόνον η ιδεαλιστική ή μεταφυσική φιλοσοφία, αλλά η φιλοσοφία εν γένει, η φιλοσοφία ως τέτοια» (Μίνιν).⁶⁶ Αλλά η τόσο έντονη αδιαφορία για την αντικειμενικότητα, η προσπάθεια καταστροφής «όχι μόνον της φιλοσοφίας αλλά και της σκέψης, της λογικής, της επιστημολογίας και άλλων αξιών του κόσμου των εκμεταλλευτών»⁶⁷ ήταν το κύκνειο άσμα των αυθόρμητων επαναστατικών απόψεων.

Η λογική της κομματικής πειθαρχίας, σε συνδυασμό με τον αυταρχικό τρόπο διοίκησης του επαναστατικού κομμουνισμού στη Ρωσία, είχε σαν αποτέλεσμα την επικράτηση του Στάλιν σχεδόν αμέσως μετά τον θάνατο του Λένιν το 1924. Άξιος και πρωτόγονος σε σύγκριση με τέτοιους κομματικούς μετεωρίτες όπως ο Τρότσκι και ο Μπουχάριν, ο Στάλιν είχε το πλεονέκτημα να κατέχει τον έλεγχο της κομματικής μηχανής. Ελέγχοντας τους διορισμούς και τα αξιώματα, ο Στάλιν εγκαταστάθηκε στην κορυφή μιας οργανωτικής πυραμίδας η οποία, εξαιτίας του αδιαμφισβήτητου ηγετικού ρόλου του κόμματος,

---

65. Α. Ι. Νόβικοφ, ό.π., σ. 278.

66. Μ. Ιοντσुक, *Philosophical Traditions Today*, Μόσχα, 1973, σ. 38.

67. Νόβικοφ, ό.π., σ. 278-79.

εκτεινόταν σε κάθε πτυχή της κοινωνίας. Υπήρξαν κάποιες καταγγελίες από τους αποσυνάγωγους, αυτούς που αργότερα ονομάστηκαν Αριστερή Αντιπολίτευση (Τρότσκι, Ζινόβιεφ, Κάμενεφ) και Δεξιά Αντιπολίτευση (Μπουχάριν, Ρύκοφ, Τόμσκυ). Υπήρξαν μερικές πολιτικές συζητήσεις, κυρίως για την κατεύθυνση που έπρεπε να ακολουθηθεί στον οικονομικό τομέα. Μετά το 1928 όμως, με την εφαρμογή του Πρώτου Πενταετούς Σχεδίου, όλη η αντιπολίτευση είχε το στίγμα του προδότη και του σαμποτέρ. Δημόσιες δίκες για τους διάσημους Παλιούς Μπολσεβίκους και συνοπτικές ακροαματικές διαδικασίες πίσω από τις κλειστές πόρτες των κτιρίων της Ν.Κ.Υ.Δ., διαδόχου της Τσεκά, για τους άσημους· αυτός ήταν ο τρόπος που ενεργούσε ο Στάλιν. Δογματική συνθηματολογία αντικατέστησε τη θεωρητική αναζήτηση και η κριτική γλώσσα του σοσιαλισμού έγινε η κονφορμιστική αργκό της αδηφάγας κρατικής μηχανής.

Μετάφραση: Γιόλα Μπαλή

ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ

Οι αναρχικοί στη Ρωσική Επανάσταση

«Το πάθος της καταστροφής είναι και πάθος για δημιουργία». Αυτά τα λόγια έγραψε ο Μπακούνιν το 1842, κι από εκείνη τη στιγμή οι Ρώσοι αναρχικοί φλέγονταν από το όραμα μιας κοινωνικής επανάστασης που θα σάρωνε το τσαρικό καθεστώς και θα οδηγούσε στον Χρυσό Αιώνα όπου δεν θα υπήρχε πια κράτος. Κι επιτέλους, τον Φεβρουάριο του 1917 αυτό το πολυπόθητο όνειρο έμοιαζε ν' αγγίζει την πραγμάτωσή του. Όταν ξέσπασε η εξέγερση στο Πέτρογκραντ θρυμματίζοντας τη μοναρχία, οι αναρχικοί την υποδέχτηκαν μ' ενθουσιασμό, βλέποντας σε αυτήν τον αυθόρμητο ξεσηκωμό που είχε προβλέψει ο Μπακούνιν κάπου εβδομήντα χρόνια νωρίτερα. Η πλήρης κατάρρευση της εξουσίας τούς έπεισε πως ο Χρυσός Αιώνας έφτασε κι έτσι ρίχτηκαν ολόψυχα στον αγώνα για την κατάργηση των τελευταίων υπολειμμάτων του κράτους και για την απόδοση της γης και των εργοστασίων στον απλό λαό.

Μέσα σε λίγες βδομάδες δημιουργήθηκαν στο Πέτρογκραντ και στη Μόσχα αναρχικές ομοσπονδίες με στόχο τους τον μετασχηματισμό αυτών των δίδυμων πρωτευουσών της Ρωσίας σε Κομμούνες ισότητας, σύμφωνες με την εξιδανικευμένη εικόνα της Παρισινής Κομμούνας του 1871, ένα γεγονός καθγιασμένο στους αναρχικούς θρύλους. «Μέσα από την

Κοινωνική Επανάσταση προς την Αναρχική Κομμούνα!» ήταν το σύνθημά τους. Μια επανάσταση που θα περνούσε από την κατάργηση της κυβέρνησης και της ιδιοκτησίας, των φυλακών και των στρατώνων, του χρήματος και του κέρδους, για να εγκαθιδρύσει μια κοινωνία χωρίς κράτος, θεμελιωμένη στην εκούσια συνεργασία των ελεύθερων ατόμων. «Ζήτω η Αναρχία! Να κάνουμε τα παράσιτα, τους εξουσιαστές και τους παπάδες –λαοπλάνοι όλοι τους– να τρέμουν!»¹

Καθώς η επανάσταση δυνάμωνε ολοένα και περισσότερο, το κίνημα εξαπλώθηκε γρήγορα σε άλλες πόλεις και κωμοπόλεις. Στα περισσότερα μέρη οι αναρχικοί χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες: Αναρχοκομμουνιστές, Αναρχοσυνδικαλιστές και Αναρχοατομικιστές. Οι Αναρχοκομμουνιστές, που εμπνέονταν από τον Μπακούνιν και τον Κροπότκιν, οραματίζονταν μια ελεύθερη ομοσπονδία κοινοτήτων, όπου καθένας θα αμειβόταν σύμφωνα με τις ανάγκες του. Καθώς έβλεπαν τον πολυπόθητο Χρυσό Αιώνα μέσα από έναν ρομαντικό καθρέφτη, στον οποίο εικονιζόταν μια προβιομηχανική Ρωσία αγροτικών κοινοτήτων και χειροτεχνικών συνεργατικών, οι Αναρχοκομμουνιστές δεν ενδιαφέρονταν ιδιαίτερα για τη μεγάλη κλίμακας βιομηχανία, ούτε για τις γραφειοκρατικές εργατικές οργανώσεις. Μέσα στον αναβρασμό που ακολούθησε τη Φεβρουαριανή Επανάσταση, απαλλοτρίωσαν μια σειρά από ιδιότητα κτήρια εγκαθιστώντας εκεί τα στρατηγεία για τις κομμούνες τους – με πιο σημαντικά την ντάτσα του Π. Π. Ντουρνόβο στο Πέτρογκραντ και το Εμπορικό Επιμελητήριο στη Μόσχα (που το μετονόμασαν σε Οίκο της Αναρχίας).

Οι Αναρχοσυνδικαλιστές, από την άλλη μεριά, ακουμπού-

---

1. Βόλνι Κρόνσταντ (*Ελεύθερη Κρονστάνδη*), 12 Οκτωβρίου 1914, σ. 4. [Βραχύβια εφημερίδα των αναρχικών της Κρονστάνδης, Σ.τ.Μ.]

σαν τις ελπίδες τους στις εργοστασιακές επιτροπές θεωρώντας ότι αυτές ενσάρκωναν τους πυρήνες της μελλοντικής ελευθεριακής κοινωνίας. Δεν τους απωθούσε καθόλου το όραμα ενός καινούργιου κόσμου στηριγμένου στη βιομηχανική παραγωγή και μάλιστα κάποιες φορές επιδείκνυαν μια σχεδόν φουτουριστική αφοσίωση στη λατρεία της μηχανής. Τους εξέφραζε μάλλον ο θαυμασμός των δυτικόφιλων για την τεχνολογική πρόοδο, παρά η ολαβόφιλη νοσταλγία των Αναρχοκομμουνιστών για μια παλιότερη εποχή, που είχε περάσει οριστικά και μάλλον ουδέποτε υπήρξε. Ωστόσο, δεν έπαυαν να κρατούν κριτικές αποστάσεις από τη λατρεία της μαζικής παραγωγής. Βαθιά επηρεασμένοι και αυτοί από τον Μπακούνιν και τον Κροπότκιν, ανησυχούσαν για τον κίνδυνο να πιαστεί ο άνθρωπος αιχμάλωτος στα γρανάζια και στους μοχλούς μιας συγκεντρωτικής βιομηχανικής μηχανής. Αναζητώντας τον δρόμο προς μια αποκεντρωτική κοινωνία εργατικών ενώσεων, στην οποία οι εργαζόμενοι θα μπορούσαν να είναι αληθινά αφέντες της μοίρας τους, έστρεφαν λοιπόν και αυτοί το βλέμμα τους προς το παρελθόν. Με το σύνθημά τους για τον «εργατικό έλεγχο», οι Αναρχοσυνδικαλιστές πέτυχαν να διευρύνουν την επιρροή τους στις εργοστασιακές επιτροπές σε βαθμό υπερπολλαπλάσιο του πραγματικού αριθμητικού μεγέθους τους. Ωστόσο, επειδή απέρριπταν κάθε συγκεντρωτικό κομματικό μηχανισμό, δεν κατόρθωσαν σε καμιά στιγμή να καθοδηγήσουν σε ευρύτερη κλίμακα την εργατική τάξη. Έτσι, στο τέλος, οι μπολσεβίκοι κατόρθωσαν να κερδίσουν τους βιομηχανικούς εργάτες στις εργοστασιακές επιτροπές και στα σωματεία, καθώς αυτοί διέθεταν όχι μόνο μια αποτελεσματική κομματική οργάνωση αλλά και έναν συνειδητό πόθο να κατακτήσουν την εξουσία, ο οποίος έλειπε από τους Αναρχοσυνδικαλιστές.

Τέλος, οι Αναρχοατομικιστές απέρριπταν τόσο τις αγρο-

τικές κοινότητες των Αναρχοκομμουνιστών όσο και τις εργατικές οργανώσεις των συνδικαλιστών. Πίστευαν ότι μόνο τα ανοργάνωτα και ανένταχτα άτομα μπορούν να προστατευτούν από την καταπίεση και την υποταγή, παραμένοντας έτσι πιστά στα ιδεώδη του αναρχισμού. Εμπνεόμενοι από τον Νίτσε και τον Μαξ Στίρνερ, εγκωμίαζαν το Εγώ τοποθετώντας το πάνω και πέρα από τις συλλογικές οντότητες και μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδείκνυαν ένα ιδιαίτερα αριστοκρατικό ύφος στη σκέψη και τη δράση τους. Ο αναρχοατομικισμός προσέλκυε μικρό αριθμό πιστών κυρίως μεταξύ των μποέμ καλλιτεχνών και διανοουμένων, αλλά συχνά κι από τις τάξεις των μοναχικών παράνομων, που με το έγκλημα και τη βία έδιναν διέξοδο στην κοινωνική τους αλλοτρίωση, κάνοντας τον θάνατο υπέρτατη μορφή αυτοεπιβεβαίωσης και έσχατη διαφυγή από τον κλοιό της οργανωμένης κοινωνίας. Σε αντίθεση με αυτούς, υπήρχαν επίσης εδώ κι εκεί κάποιες ομάδες Τολστοϊκών, οι οποίοι κήρυσσαν το ευαγγέλιο της χριστιανικής μη βίας και είχαν αξιοσημείωτη ηθική απήχηση παρόλο που δεν είχαν στενούς δεσμούς με τους επαναστάτες αναρχικούς.

Για όλες τις αναρχικές ομάδες –τους Αναρχοκομμουνιστές, τους Αναρχοσυνδικαλιστές και τους Αναρχοατομικιστές– οι μεγάλες προσδοκίες που τους πυροδότησε η Φεβρουαριανή Επανάσταση μετατράπηκαν σύντομα σε πικρή απογοήτευση. Διότι μπορεί να ανατράπηκε η μοναρχία, όμως το κράτος παρέμενε ολόρθο. «Τι συνέβη τον Φεβρουάριο;» ρωτούσε μια αναρχική εφημερίδα στο Ροστόφ του Ντον. «Τίποτα το σπουδαίο. Στη θέση του Αιμοσταγούς Νικόλαου, ανέβηκε στον θρόνο ο Αιμοσταγής Κερένσκι»². Οι αναρχικοί δεν μπορούσαν

---

2. *Αναρχιστ* (Ροστόφ), 22 Οκτωβρίου 1917, σ. 3. [Αλέξανδρος Κερένσκι (1881-1970), Ρώσος δικηγόρος και πολιτικός, μέλος της ομάδας των μετριοπαθών σοσιαλιστών του σοσιαλεπαναστατικού κόμματος. Όταν ξέσπασε

να ησυχάσουν αν δεν γκρεμιζόταν και η Προσωρινή Κυβέρνηση, όπως προηγουμένως είχε πέσει το τσαρικό καθεστώς. Από πολύ καιρό είχαν βρει κοινό έδαφος με τους ιδεολογικούς αντιπάλους τους, τους μπολσεβίκους, τη μοναδική εκτός από αυτούς ριζοσπαστική ομάδα στη Ρωσία που πίεζε για άμεση καταστροφή του αστικού κράτους.

Η έντονη εχθρότητα που ένιωθαν από παλιότερα οι αναρχικοί για τον Λένιν ξεθύμανε γρήγορα όσο προχωρούσε το 1917. Ορισμένοι αναρχικοί είχαν εντυπωσιαστεί από κάποιες ακραία ριζοσπαστικές δηλώσεις που έκανε ο Λένιν αφότου επέστρεψε στη Ρωσία, κι έτσι άρχισαν να πιστεύουν πως ο μπολσεβίκος ηγέτης πέταξε το μαρξιστικό κοστούμι του για χάρη μιας αναρχικής επαναστατικής θεωρίας. Οι Θέσεις του Απρίλη, για παράδειγμα, περιείχαν μια σειρά εικονοκλαστικών προτάσεων, τις οποίες οι αναρχικοί στοχαστές υποστήριζαν από πολύ παλιά: τον μετασχηματισμό του «ληστρικού καπιταλιστικού» πολέμου σε επαναστατικό πόλεμο εναντίον της καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων· την απόρριψη της κοινοβουλευτικής δράσης και την προώθηση ενός σοβιετικού καθεστώτος κατά το πρότυπο της Παρισινής Κομμούνας· την κατάργηση της αστυνομίας, του

η Φεβρουαριανή Επανάσταση του 1917, εξελέγη αρχικά αντιπρόεδρος του Σοβιέτ της Πετρούπολης και στη συνέχεια μέλος της προσωρινής κυβέρνησης, καταλαμβάνοντας σε αυτήν διάφορες θέσεις ανάμεσα στις οποίες και του ανώτατου αρχιστράτηγου του στρατού. Τον Ιούλιο του 1917 ανέλαβε πρωθυπουργός, μέχρι το ξέσπασμα της δεύτερης επανάστασης της χρονιάς, της Οκτωβριανής Επανάστασης, και την ανατροπή της κυβέρνησής του. Τον Αύγουστο του 1917, όταν είχε εκδηλωθεί το πραξικόπημα του στρατηγού Κορνίλοφ, ο Κερένσκι δεν δίστασε να μοιράσει όπλα στους εργάτες της Πετρούπολης, καθώς η κυβέρνησή του είχε χάσει όλα τα ερείσματά της στον στρατό. Μετά την ανατροπή της προσωρινής κυβέρνησης και την κατάληψη της εξουσίας από τους μπολσεβίκους, ο Κερένσκι διέφυγε στο εξωτερικό, αρχικά στο Παρίσι και το 1940, μετά την εισβολή του ναζιστικού στρατού στη Γαλλία, στις ΗΠΑ όπου και πέρασε το υπόλοιπο της ζωής του. (Σ.τ.Μ.)

στρατού και της γραφειοκρατίας την εξίσωση των μισθών³. Παρόλο που για ορισμένους αναρχικούς η εμμονή του Λένιν με την κατάληψη της εξουσίας αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο, πολλοί ήταν εκείνοι που θεωρούσαν πως οι θέσεις του εναρμονίζονταν σε μεγάλο βαθμό με τις δικές τους και ότι θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν μια βάση μεταξύ τους συνεργασίας. Έβαλαν λοιπόν προσωρινά στην άκρη τις επιφυλάξεις τους απέναντί του. Το κάλεσμα του Λένιν για «έναν ξεσηκωμό και μια επανάσταση χίλιες φορές πιο δυνατή απ' του Φλεβάρη»⁴ ηχούσε σαν τις ανάλογες προτροπές του Μπακούνιν, κι αυτό ακριβώς ήθελαν ν' ακούσουν οι αναρχικοί. Μάλιστα, ένας διακεκριμένος αναρχικός στο Πέτρογκραντ ήταν σίγουρος πως πρόθεση του Λένιν ήταν να φέρει τον αναρχισμό «καταστρέφοντας το κράτος» από τη στιγμή που θα το καταλάμβανε.⁵

Έτσι, στη διάρκεια των οκτώ μηνών ανάμεσα στις δυο επαναστάσεις του 1917, οι αναρχικοί και οι μπολσεβίκοι συνέκλιναν τον αγώνα τους στον ίδιο σκοπό, την καταστροφή της Προσωρινής Κυβέρνησης. Παρόλο που υπήρχε επιφυλακτικότητα κι από τις δυο πλευρές, ένας εξέχων αναρχικός σημείωνε πως στα περισσότερα σημεία ζωτικής σημασίας υπήρχε «τέλειος παραλληλισμός» μεταξύ τους.⁶ Τα συνθήματά τους –«Κάτω ο πόλεμος! Κάτω η Προσωρινή Κυβέρνηση! Εργατικός έλεγχος στα εργοστάσια! Η γη στους αγρότες!»– ήταν ταυτόσημα και μάλιστα είχε

3. Β. Ι. Λένιν, *Σοτσινένιγια (Απαντα)*, β' έκδ., 31 τόμοι, Μόσχα 1931-1935, XX, σ. 76-83.

4. Λένιν, *Διαλεχτά Έργα*, 35 τόμοι, Μόσχα, 1924-45, τόμ. 4, σ. 290.

5. Bertram D. Wolfe, «Εισαγωγή» στο John Reed, *Ten Days that Shook the World*, Νέα Υόρκη, 1960, σ. xxxi.

6. Voline, *La Révolution inconnue (1917-1921)*, Παρίσι, 1943, σ. 185 [ελλ. μετάφραση, *Η Άγνωστη Επανάσταση*, εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη, Β' τόμος, 1976, σ. 47. Ο Βολίν συνεχίζει: «... με μόνη εξαίρεση τις ιδέες περί κράτους και εξουσίας», Σ.τ.Μ.]

αναπτυχθεί κι ένα αίσθημα συντροφικότητας μεταξύ τους χάρη στον κοινό τους σκοπό. Όταν ένας μαρξιστής απευθύνθηκε στους εργάτες ενός εργοστασίου στο Πέτρογκραντ, λέγοντάς τους πως οι αναρχικοί δυναμιτίζουν την εργατική αλληλεγγύη, ένας από τους ακροατές τού φώναξε οργισμένος «Φτάνει πια! Οι αναρχικοί είναι φίλοι μας!», ενώ αμέσως μετά κάποιος άλλος μουρμούρισε «Ο Θεός να μας φυλάει από τέτοιους φίλους!».⁷

Όμως, παρόλο που οι αναρχικοί και οι μπολσεβίκοι συμφωνούσαν πως έπρεπε να πέσει η Προσωρινή Κυβέρνηση, διαφωνούσαν για το πότε έπρεπε να γίνει αυτό. Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1917, οι Αναρχοκομμουνιστές αγωνιστές στην πρωτεύουσα και την Κρονστάνδη πίεζαν για άμεση εξέγερση, ενώ η Επιτροπή των μπολσεβίκων στο Πέτρογκραντ υποστήριζε πως δεν είχε ακόμα έρθει η ώρα και πως μια εξέγερση αναρχικών και μπολσεβίκων της κομματικής βάσης χωρίς καθοδήγηση από τα πάνω θα μπορούσε εύκολα να συντριβεί, προξενώντας ανεπανόρθωτη ζημιά στο κόμμα και στην επανάσταση. Όμως οι Αναρχοκομμουνιστές δεν ήταν διατεθειμένοι να παίρνουν εντολές από κανένα πολιτικό κόμμα, ούτε φυσικά κι από τους μπολσεβίκους. Ανυπομονώντας να έρθει ο Χρυσός Αιώνας, έβαλαν σε άμεση εφαρμογή τα σχέδιά τους για ένοπλη εξέγερση. Οι αναρχικοί αγκιτάτορες καλούσαν με πάθος τον λαό να ξεγερευθεί εδώ και τώρα, βεβαιώνοντας πως δεν χρειάζονταν την υποστήριξη καμιάς πολιτικής οργάνωσης, «διότι ούτε η Φεβρουαριανή Επανάσταση ξέσπασε κατόπιν κομματικής εντολής».⁸

---

7. *Νόβαϊα Ζίζν (Νέα Ζωή)*, 15 Νοεμβρίου 1917, σ. 1. [Καθημερινή εφημερίδα ομάδας μενσεβίκων όπου συμμετείχε και ο Μαξίμ Γκόρκι, κυκλοφόρησε από τις 18 Απριλίου 1917 έως τις 16 Ιουλίου 1918, Σ.τ.Μ.]

8. Leon Trotsky, *The History of the Russian Revolution* (13 τόμοι), Ανν Άρμπορ, 1957, τόμ. 2, σ. 82.

Οι αναρχικοί δεν χρειάστηκε να περιμένουν πολύ. Στις 3 Ιουλίου, πλήθη στρατιωτών, ναυτών από την Κρονστάνδη και εργατών κατέβηκαν στους δρόμους της πρωτεύουσας, ζητώντας από το Σοβιέτ του Πέτρογκραντ να πάρει την εξουσία (παρόλο που οι αναρχικοί ενδιαφέρονταν περισσότερο για την καταστροφή του κράτους παρά για τη μεταφορά της εξουσίας από το κράτος στα Σοβιέτ). Όμως το Σοβιέτ του Πέτρογκραντ αρνήθηκε να υποστηρίξει αυτή την πρόωρη εξέγερση κι έπειτα από σποραδικές συγκρούσεις μερικών ημερών ήρθε η καταστολή. Θα ήταν υπερβολικό να θεωρήσουμε τις Ημέρες του Ιούλη «δημιούργημα των αναρχικών», όπως έκανε ένας ομιλητής σε μια αναρχική συνδιάσκεψη το 1918.⁹ Από την άλλη μεριά, όμως, δεν πρέπει να υποτιμηθεί ο ρόλος τους. Μαζί με μπολσεβίκους της κομματικής βάσης και ανένταχτους ριζοσπάστες, οι αναρχικοί ήταν εκείνοι που κέντρισαν τότε τους στρατιώτες, τους ναύτες και τους εργάτες να ξεσηκωθούν.

Μετά το τέλος της εξέγερσης του Ιουλίου, οι φόβοι της Κεντρικής Επιτροπής των μπολσεβίκων εν μέρει επαληθεύτηκαν, καθώς οι ηγέτες του κόμματος φυλακίστηκαν ή αναγκάστηκαν να κρυφτούν. Όμως οι ίδιοι οι μπολσεβίκοι ενισχύθηκαν και μέχρι τον Οκτώβριο απέκτησαν τόση δύναμη, ώστε κατάφεραν να εξαπολύσουν την πετυχημένη επίθεσή τους εναντίον της κυβέρνησης του Κερένσκι, μια επίθεση στην οποία οι αναρχικοί ήταν και πάλι από τους πιο ενεργητικούς αγωνιστές της. (Τουλάχιστον τέσσερα από τα μέλη της Επαναστατικής Στρατιωτικής Επιτροπής, η οποία έβαλε μπροστά το πραξικόπημα της 25ης Οκτωβρίου κι όπου κυ-

---

9. *Μπουρεβέστνικ (Καταιγίδα)*, 11 Απριλίου 1918, σ. 2 (περιοδικό των Ρώσων Αναρχοκομμουνιστών, Σ.τ.Μ.)

ριαρχούσαν οι μπολσεβίκοι, ήταν αναρχικοί.) Παραβλέποντας τα όσα έλεγαν ο Μπακούιν και ο Κροπότκιν εναντίον των πολιτικών πραξικοπημάτων, οι αναρχικοί πήραν μέρος στην κατάληψη της εξουσίας πιστεύοντας πως, άπαξ και την καταλάμβαναν, με κάποιον τρόπο θα μπορούσαν και να την καταργήσουν.

Ωστόσο δεν πέρασε ούτε μια μέρα κι άρχισαν να το ξανασκέφτονται. Στις 26 Οκτωβρίου, όταν οι μπολσεβίκοι ανακήρυξαν τη νέα «Σοβιετική Κυβέρνηση» και σχημάτισαν το Κεντρικό Σοβιέτ των Λαϊκών Κομισάριων (*Σοβνάρκομ*) αποκλειστικά από μέλη του κόμματός τους, οι αναρχικοί ξαναθυμήθηκαν τις προειδοποιήσεις του Μπακούιν και του Κροπότκιν, που έλεγαν ότι η «δικτατορία του προλεταριάτου» σημαίνει ένα μόνο πράγμα: τη «δικτατορία του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος».¹⁰ Άρχισαν λοιπόν να διαμαρτύρονται, λέγοντας πως μια τέτοια υπερσυγκέντρωση της πολιτικής εξουσίας θα κατέστρεφε την κοινωνική επανάσταση που ξεκίνησε από τον Φεβρουάριο του 1917. Η επιτυχία της επανάστασης, υποστήριζαν, εξαρτάται από την αποκέντρωση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας. Τα Σοβιέτ και οι εργοστασιακές επιτροπές πρέπει να παραμείνουν αποκεντρωμένες μονάδες οργάνωσης, ελεύθερες από την κυριαρχία των κομματικών στελεχών και των λεγόμενων λαϊκών κομισάριων. Δήλωναν μάλιστα πως, αν οποιαδήποτε πολιτική ομάδα θελήσει να μετατρέψει τα Σοβιέτ σε όργανα καταπίεσης, τότε θα πρέπει ο λαός να πάει γι' άλλη μια φορά τα όπλα.¹¹

Σύντομα οι αναρχικοί κύκλοι του Πέτρογκραντ άρχισαν

---

10. *Σβομπόντναϊα Κομμούνα (Ελεύθερη Κομμούνα)*, 2 Οκτωβρίου 1917, σ. 2. [Όργανο της Αναρχικής Ομοσπονδίας της Πετρούπολης, Σ.τ.Μ.]

11. *Γκόλος Τρούντα (Φωνή της Εργασίας)*, 3 Νοεμβρίου 1917, σ. 1 [Αναρχο-συνδικαλιστική εφημερίδα, στην οποία συμμετείχε και ο Βολίν, Σ.τ.Μ.]

να σφύζουν από έντονες συζητήσεις γύρω από την ανάγκη να υπάρξει «ένα τρίτο και τελευταίο στάδιο της επανάστασης», μια τελική πάλη ανάμεσα «στη σοσιαλδημοκρατική εξουσία και στο δημιουργικό πνεύμα των μαζών, ανάμεσα στο εξουσιαστικό και το ελευθεριακό σύστημα, ανάμεσα στον μαρξισμό και τον αναρχισμό».¹² Μάλιστα, μεταξύ των ναυτών της Κρονστάνδης δεν έλειπαν και οι φωνές που έλεγαν πως, αν το καινούργιο Σοβνάρκομ τολμήσει να προδώσει την επανάσταση, τότε τα κανόνια που πήραν τα Χειμερινά Ανάκτορα θα πάρουν και το Σμόλνι (το στρατηγείο της μπολσεβίκικης κυβέρνησης). «Όπου αρχίζει η εξουσία, εκεί τελειώνει η επανάσταση!»¹³

Η δυσαρέσκεια των αναρχικών γιγαντώθηκε πολύ γρήγορα. Στις 2 Νοεμβρίου η νέα κυβέρνηση δημοσίευσε τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Λαών της Ρωσίας, όπου υποστήριζε το «αναφαίρετο δικαίωμα» κάθε εθνότητας να εκφράζει την αυτοδιάθεσή της ιδρύοντας το δικό της, ανεξάρτητο κράτος. Αυτό αποτελούσε για τους αναρχικούς ένα βήμα προς τα πίσω, μια οπισθοχώρηση από το διεθνιστικό ιδεώδες και το ιδεώδες μιας κοινωνίας χωρίς κράτος. Την άνοιξη του 1918 ιδρύθηκε μια νέα πολιτική αστυνομία, η Τσεκά, η γη εθνικοποιήθηκε και οι εργοστασιακές επιτροπές τέθηκαν υπό την εποπτεία ενός κρατικά ελεγχόμενου δικτύου σωματείων. Με άλλα λόγια στήθηκε ένα «κράτος κομισάριων, η ανοιχτή πληγή της εποχής μας», όπως την αποκάλεσε χωρίς περιστροφές η Αναρχοκομμουνιστική Ένωση του Χάρκοβο.¹⁴ Σύμφωνα με μια ανώνυμη αναρχική μπροσούρα εκείνης της περιόδου, η συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια του Σοβνάρκομ, της

12. Voline, *La Révolution inconnue*, σ. 190-191 [ελλ. μετάφραση, ό.π. σ. 54-55, Σ.τ.Μ.]

13. Στο ίδιο, σ. 200. Γκόλος Τρούντα, 4 Νοεμβρίου 1917, σ. 1.

14. Μπεζβλάστιε (*Αναρχία*), χ.χ., 1918.

Τσεκά και του Βεζένκχα (Ανώτατο Οικονομικό Συμβούλιο) στερεί κάθε ελπίδα για μια ελεύθερη Ρωσία: «Μέρα τη μέρα και βήμα-βήμα, ο μπολσεβικισμός αποδεικνύει ότι η κρατική εξουσία έχει χαρακτηριστικά που δεν αλλάζουν ποτέ. Μπορεί ν' αλλάξει το όνομά του, τη "θεωρία" του και τους υπηρέτες του, όμως στην ουσία του παραμένει εξουσία και δεσποτισμός με μια νέα μορφή».¹⁵

Η Παρισινή Κομμούνια, την οποία προηγουμένως επικαλούνταν σαν το πρότυπο κοινωνίας που θα έπρεπε να αντικαταστήσει την Προσωρινή Κυβέρνηση, τώρα αποτελούσε την αναρχική απάντηση στη δικτατορία του Λένιν. Κάλεσαν λοιπόν τους βιομηχανικούς εργάτες «να μην ακούν τα λόγια και να μην πειθαρχούν στις εντολές και στα διατάγματα των κομισάριων», αλλά να δημιουργήσουν τις δικές τους ελεύθερες κομμούνες με βάση το πρότυπο του 1871.¹⁶ Την ίδια στιγμή, οι αναρχικοί περιφρονούσαν εξίσου τον «κοινοβουλευτικό φετιχισμό» των Καντέτων [Συνταγματικοί Δημοκράτες], των Εσέρων και των Μενσεβίκων, και σίγουρα συμβολίζει πολλά το ότι ένας αναρχικός ναύτης από την Κρονστάνδη, ο Ανατόλι Ζελέζνιακοφ, ήταν ο επικεφαλής του αποσπάσματος που διέλυσε τη Συντακτική Συνέλευση τον Ιανουάριο του 1918 βάζοντας τέλος στο μονοήμερο βίο της.¹⁷

Οι ύβρεις εναντίον της σοβιετικής κυβέρνησης έφτασαν στο αποκορύφωμά τους τον Φεβρουάριο του 1918, όταν οι μπολσεβίκοι συζητούσαν την υπογραφή ενός ειρηνευτικού Συμφώνου με τους Γερμανούς στο Μπρεστ-Λιτόφσκ. Τότε, οι αναρχικοί συντάχθηκαν μαζί με τους άλλους «διεθμιστές» της

15. Βέλικιε όπουτ (*Η μεγάλη εμπειρία*), χ.χ., 1918.

16. Μπουρεβέστνικ, 9 Απριλίου 1918, σ. 2.

17. Voline, *La Révolution inconnue*, σ. 211 [ελλ. μετάφραση, ό.π., σ. 74, Σ.τ.Μ.]

Αριστεράς –τους Αριστερούς Εσέρους, τους Διεθνιστές Μενσεβίκους και τους Αριστερούς Κομμουνιστές– εναντίον της συνθηκολόγησης με τον «γερμανικό ιμπεριαλισμό». Στον ισχυρισμό του Λένιν ότι ο ρωσικός στρατός ήταν εξαντλημένος από τον πόλεμο, οι αναρχικοί απαντούσαν πως έτσι κι αλλιώς οι επαγγελματικοί στρατοί ήταν ένας απαρχαιωμένος θεσμός και πως την προάσπιση της επανάστασης έπρεπε τώρα ν' αναλάβουν οι λαϊκές μάζες κάνοντας ανταρτοπόλεμο. Ένας εξέχων αναρχοκομμουνιστής, ο Αλεξάντερ Τζε, έλεγε με πάθος εναντίον της συνθηκολόγησης: «Οι αναρχοκομμουνιστές υποστηρίζουμε την τρομοκρατία και τον ανταρτοπόλεμο σε δυο μέτωπα. Είναι καλύτερα να πεθάνει κανείς για την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση, παρά να ζει έχοντας στις πλάτες του μια συνθηκολόγηση με τον γερμανικό ιμπεριαλισμό».¹⁸ Οι αναρχοκομμουνιστές και οι αναρχοσυνδικαλιστές υποστήριζαν πως οι αυθόρμητα οργανωμένες αντάρτικες μονάδες κάθε περιοχής θα κατόρθωναν να καταπονήσουν και να σπάσουν το ηθικό των εισβολέων και στο τέλος να τους καταστρέψουν όπως ακριβώς συνέβη με τον Ναπολέοντα το 1812. Ο αναρχοσυνδικαλιστής Βολίν σκιαγράφησε με ζωηρά χρώματα αυτή τη στρατηγική: «Το όλο ζήτημα είναι να έχουμε υπομονή και ν' αντισταθούμε. Να μην υποχωρήσουμε. Να πολεμήσουμε. Να κάνουμε ανταρτοπόλεμο, εδώ κι εκεί και παντού. Να βαδίσουμε μπροστά. Κι αν χρειάζεται να υποχωρήσουμε, ν' αφήνουμε καμένη γη. Να καταπονήσουμε, να τσακίσουμε, να λιανίσουμε τον εχθρό».¹⁹

Όμως οι αναρχικοί δεν εισακούστηκαν. Η Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, ακόμα πιο ταπεινωτική απ' όσο το φοβό-

18. *Πράβντα*, 25 Φεβρουαρίου 1918, σ. 2.

19. Βολίν, *Ρεβολουτασία ι αναρχισμό (Επανάσταση και Αναρχισμός)*, Χάρκοβο, 1919, σ. 127.

ντουσαν ο Τζε και ο Βολίν, υπογράφηκε από την αντιπροσωπεία των μπολσεβίκων στις 3 Μαρτίου του 1918. Ο Λένιν επέμενε πως η Συνθήκη, όσο σκληρή κι αν ήταν, θα έδινε τις ανάσες που αναζητούσε απεγνωσμένα το κόμμα του για να σταθεροποιήσει την επανάσταση και να προχωρήσει παρακάτω. Για τους εξοργισμένους αναρχικούς, ωστόσο, η Συνθήκη ήταν ένας ταπεινωτικός συμβιβασμός με τις δυνάμεις της αντίδρασης και μια προδοσία της παγκόσμιας επανάστασης. Ήταν πράγματι μια «αισχρή ειρήνη», έλεγαν, επαναλαμβάνοντας τα λόγια με την οποία την περιέγραφε ο ίδιος ο Λένιν.²⁰ Όταν συνεδρίασε το Δ΄ Συνέδριο των Σοβιέτ για να επικυρώσει τη Συνθήκη, ο Αλεξάντερ Τζε και οι αναρχικοί αντιπρόσωποι εκεί (14 συνολικά) την καταψήφισαν.²¹

Η διαμάχη γύρω από τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ έφερε στην επιφάνεια την ολοένα και μεγαλύτερη αποξένωση μεταξύ αναρχικών και μπολσεβίκων. Με την πτώση της Προσωρινής Κυβέρνησης τον Οκτώβριο του 1917, ο κατά συνθήκη γάμος τους είχε ολοκληρώσει τον σκοπό του. Την άνοιξη του 1918 η πλειοψηφία των αναρχικών είχε πλέον καταλάβει πού το πήγαινε ο Λένιν και ήταν έτοιμοι να έρθουν σε ρήξη με αυτόν, ενώ οι μπολσεβίκοι, από τη δική τους πλευρά, είχαν αρχίσει να σκέφτονται σοβαρά την καταστολή των πρώην συμμάχων τους, που δεν τους ήταν πλέον χρήσιμοι και με τις διαρκείς κριτικές τους ενοχλούσαν το νέο καθεστώς. Η αλήθεια είναι ότι, πέρα από τις οργισμένες φραστικές επιθέσεις τους, οι αναρχικοί είχαν αρχίσει να γίνονται και πιο συγκεκριμένα επικίνδυνοι. Κατά ένα μέρος επειδή προετοιμάζονταν για

---

20. *Μπολσεβίστακαϊα νικτατούρα β σβίτε αναρχίσμα (Η μπολσεβίκικη δικτατορία υπό το φως του αναρχισμού)*, Παρίσι, 1928, σ. 10.

21. *Ιζβέστια της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής*, 17 Μαρτίου 1918, σ. 2. *Λένιν, Σοτσινένιγια (Απαντα)*, τόμος 22, σ. 618.

ανταρτοπόλεμο εναντίον των Γερμανών εισβολέων και κατά ένα άλλο μέρος για να σταματήσουν τις επιθέσεις της σοβιετικής κυβέρνησης εναντίον τους, οι αναρχικές ενώσεις άρχισαν να οργανώνουν τις «Μαύρες Φρουρές» (η μαύρη σημαία ήταν έμβλημα των αναρχικών), εξοπλίζοντάς τις με τουφέκια, περίστροφα και χειροβομβίδες.

Η ανοικτή ρήξη ήρθε τον Απρίλιο του 1918, όταν η Τσεκά άρχισε να διαλύει συστηματικά τους πιο επικίνδυνους αναρχικούς πυρήνες στη Μόσχα και στο Πέτρογκραντ. Τότε οι αναρχικοί άρχισαν να διαδηλώνουν παντού ότι οι μπολσεβίκοι δεν ήταν παρά μια κάστα συμφεροντολόγων διανοουμένων που πρόδωσαν τις μάζες και την επανάσταση. Η πολιτική εξουσία, έλεγαν, πάντοτε διαφθείρει όσους την παίρνουν στα χέρια τους και κλέβει από τον λαό την ελευθερία του. Κι αν ο Χρυσός Αιώνας γλιστρούσε από τα δικά τους χέρια, οι αναρχικοί δεν έλεγαν να το βάλουν κάτω. Κρατιόντουσαν γερά από την πίστη ότι το όραμά τους για μια κοινωνία χωρίς κράτος θα θριαμβεύσει. «Θα συνεχίσουμε ν' αγωνιζόμαστε», διακήρυσσαν, «και σύνθημά μας θα είναι *Η Επανάσταση είναι νεκρή! Ζήτω η Επανάσταση!*».²²

Μετάφραση: Γιάννης Δ. Ιωαννίδης

---

22. G. P. Maximoff, *The Guillotine at Work*, Σικάγο, 1940, σ. 23.

ΠΟΛ ΑΒΡΙΤΣ

Οι Ρώσοι αναρχικοί και ο εμφύλιος πόλεμος

Όταν έπεσαν οι πρώτοι πυροβολισμοί του ρωσικού εμφύλιου πολέμου, οι αναρχικοί μαζί με τα άλλα κόμματα της αριστερής αντιπολίτευσης βρέθηκαν μπροστά σ' ένα σοβαρό δίλημμα. Ποια πλευρά να υποστηρίξουν; Σαν αφοσιωμένοι ελευθεριακοί εναντιώνονταν σφοδρά στις δικτατορικές πολιτικές της κυβέρνησης του Λένιν, όμως η προοπτική μιας νίκης των Λευκών έμοιαζε πολύ χειρότερη. Η ενεργή εναντίωση στο σοβιετικό καθεστώς μπορεί να έγερνε την πλάστιγγα υπέρ των αντεπαναστατών. Από την άλλη μεριά, η υποστήριξη στους μπολσεβίκους θα τους έδινε μάλλον τη δυνατότητα να εδραιωθούν ακόμα περισσότερο στην εξουσία, πράγμα που θα έκανε πολύ πιο δύσκολο να ανατραπούν όταν θα περνούσε ο κίνδυνος της αντεπανάστασης. Το δίλημμα δεν χωρούσε εύκολες απαντήσεις. Έπειτα από μεγάλη ενδοσκόπηση και πολλές συζητήσεις, οι αναρχικοί υιοθέτησαν διάφορες στάσεις, από την ενεργή αντίσταση στους μπολσεβίκους και την ουδετερότητα έως την πρόθυμη συνεργασία μαζί τους. Στην πλειοψηφία τους, πάντως, στάθηκαν στο πλευρό του πολιορκούμενου σοβιετικού καθεστώτος και είναι χαρακτηριστικό ότι τον Αύγουστο του 1919, στο αποκορύφωμα του εμφύλιου πολέμου, ο Λένιν είχε τόσο πολύ εντυπωσιαστεί με τον ζήλο και το θάρρος

των «Αναρχοσοβιετικών», όπως τους αποκαλούσαν ειρωνικά οι αντιμπολσεβίκοι σύντροφοί τους, που δήλωνε ανοικτά ότι τους θεωρούσε μεταξύ «των πιο αφοσιωμένων υποστηρικτών της σοβιετικής εξουσίας».¹

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική εδώ είναι η περίπτωση του Μπιλ Σάτοφ, ενός πρώην αγωνιστή των IWW² στις ΗΠΑ, ο οποίος είχε επιστρέψει στην πατρίδα του τη Ρωσία μετά τη Φεβρουαριανή Επανάσταση. Ως αξιωματικός της 10ης στρατιάς του Κόκκινου Στρατού το φθινόπωρο του 1919, ο Σάτοφ έδωσε όλες του τις δυνάμεις για να μην πέσει το Πέτρογκραντ στα χέρια του «λευκού» στρατηγού Γιούντενιτς. Την επόμενη χρονιά κλήθηκε να υπηρετήσει ως υπουργός Μεταφορών στην Τσιτά, μια επαρχία στη ρωσική Άπω Ανατολή. Πριν φύγει, ο Σάτοφ θέλησε να αιτιολογήσει τη στάση του στους αναρχικούς φίλους του, την Έμμα Γκόλντμαν και τον Αλεξάντερ Μπέρκμαν. «Αυτό που θέλω τώρα να σας επισημάνω», τους είπε, «είναι ότι το κομμουνιστικό κράτος που στήνεται σήμερα είναι ακριβώς αυτό για το οποίο εμείς οι αναρχικοί λέγαμε ανέκαθεν ότι θα είναι: μια υπερσυγκεντρωτική εξουσία, η οποία ισχυροποιήθηκε ακόμα περισσότερο εξαιτίας των κινδύνων της αντεπανάστασης. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, κανείς δεν μπορεί να κάνει αυτό που θέλει. Δεν μπορείς ν' ανέβεις στο τρένο και να πας όπου θέλεις, ή να πηδήξεις στον προφυλακτήρα του τραμ και να το αφήσεις όποτε το επιθυμείς, όπως έκανα όταν ζούσα στις ΗΠΑ. Εδώ χρειάζεται να πάρεις άδεια. Αλλά μη νομί-

---

1. Λένιν, *Σοταινένιγια (Απαντα)*, β' έκδοση, 31 τόμοι, Μόσχα, 1931-1935, τόμος 24, σ. 437.

2. Industrial Workers of the World, ριζοσπαστική εργατική οργάνωση που ιδρύθηκε στο Σικάγο τον Ιούνιο του 1905 από σοσιαλιστές, αναρχικούς και μαρξιστές βιομηχανικούς εργάτες. Ιδεολογικά κινείται μεταξύ σοσιαλισμού και αναρχισμού. (Σ.τ.Μ.)

ζετε πως νοσταλγώ την αμερικάνικη "καλοπέραση". Είμαι εδώ για τη Ρωσία, την Επανάσταση και το ένδοξο μέλλον της». Οι αναρχικοί, συνέχισε ο Σάτοφ, είναι «οι ρομαντικοί της Επανάστασης», αλλά δεν μπορείς να πολεμήσεις μόνο με τα ιδανικά. Αυτή τη στιγμή χρειάζεται να νικήσουμε τους αντιδραστικούς: «Εμείς οι αναρχικοί οφείλουμε να παραμείνουμε πιστοί στα ιδεώδη μας, αλλά αυτή τη στιγμή πρέπει να βάλουμε την κριτική μας στην άκρη. Πρέπει να δουλέψουμε και να βοηθήσουμε εποικοδομητικά».³

Ο Σάτοφ ήταν ένας από μια στρατιά αναρχικών που πήραν τα όπλα εναντίον των Λευκών στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου. Άλλοι πάλι δέχτηκαν να αναλάβουν μικρότερης σημασίας θέσεις στη σοβιετική κυβέρνηση και κάλεσαν τους συντρόφους τους να κάνουν το ίδιο, ή τουλάχιστον να σταματήσουν προσωρινά όποιες δραστηριότητές τους αντιστρατεύονταν το μπολσεβίκικο καθεστώς. Ο Γιούντα Ροσσίιν, πρώην στέλεχος των αναρχικών «Μαύρων Φρουρών» και αδυσώπητος εχθρός των μαρξιστών, εξέπληξε τους πάντες όταν, στη δίνη του εμφύλιου πολέμου, εγκωμίασε τον Λένιν ως μια από τις μεγαλύτερες μορφές της σύγχρονης εποχής. Σύμφωνα με τον Βικτόρ Σερζ, ο Ροσσίιν προσπάθησε ακόμα και να επεξεργαστεί μια «αναρχική θεωρία της δικτατορίας του προλεταριάτου». Μιλώντας σε μια ομάδα Μοσχοβιτών αναρχικών το 1920, τους προέτρεψε να συνεργαστούν με το κόμμα του Λένιν. «Είναι καθήκον όλων των αναρχικών», διακήρυξε, «να δουλέψουν ολόψυχα μαζί με τους κομμουνιστές, που αποτελούν την πρωτοπορία της Επανάστασης. Αφήστε στην άκρη τις θεωρίες σας και δουλέψτε για την

---

3. Emma Goldman, *Living my life*, Νέα Υόρκη, 1931, σ. 729. Alexander Berkman, *The Bolshevik Myth (Diary 1920-1922)*, Νέα Υόρκη, 1925, σ. 35-36 [ελλ. μετάφραση *Ο Μπολσεβίκικος μύθος*, εκδ. Πανοπτικόν, 2016, σ. 30. Σ.τ.Μ.].

Επανάσταση. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη και οι μπολσεβίκοι σάς περιμένουν με ανοικτές αγκάλες».⁴

Όμως οι ακροατές του δεν πείστηκαν. Υποδέχθηκαν την ομιλία του με αποδοκιμασίες και γιουχαΐσματα, θεωρώντας τον ακόμα έναν λιποτάκτη στις τάξεις των «Αναρχοσοβιετικών» και προδότη των αρχών του Μπακούνιν και του Κροπότκιν. Διότι ακόμα και σε αυτές τις δύσκολες περιστάσεις, ένα μεγάλο και αγωνιστικό τμήμα του αναρχικού κινήματος δεν ήταν διατεθειμένο να κάνει την παραμικρή παραχώρηση στους μπολσεβίκους. Για παράδειγμα, η Αναρχική Ομοσπονδία του Μπριάνσκ καλούσε σε άμεση ανατροπή των «κοινωνικών βαμπίρ» του Κρεμλίνου που ρουφάνε το αίμα του λαού. Εκλαμβάνοντας αυτή την προτροπή σαν κάλεσμα για δράση, μια τρομοκρατική οργάνωση στη Μόσχα, γνωστή ως οι «Αναρχικοί της Παρανομίας», ένωσε τις δυνάμεις της με τους Αριστερούς Εσέρους και μαζί ανατίναξαν τα γραφεία της Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος σκοτώνοντας δώδεκα μέλη του και τραυματίζοντας άλλους είκοσι πέντε, μεταξύ των οποίων και ο Μπουχάριν.

Στον Νότο, όπου η κρατική εξουσία ήταν υπό διάλυση, η αναρχική βία βρήκε πρόσφορο έδαφος. Ομάδες ένοπλων ανταρτών, που δρούσαν με ονόματα όπως «Τυφώνας» και «Θάνατος», είχαν εξαπλωθεί παντού και σε κάθε ευκαιρία έκαναν επιδρομές σε πόλεις και χωριά. Οι «Αντάρτες του Μπακούνιν» στο Γιεκατερίνοσλαβ τραγουδούσαν για μια νέα «εποχή του δυναμίτη», που θα γκρέμιζε τους καταπιεστές κάθε απόχρωσης, Λευκούς και Κόκκινους μαζί:

---

4. Victor Serge, *Mémoires d'un révolutionnaire*, Παρισι, 1951, σ. 134 (ελλ. μετάφραση, *Οι αναμνήσεις ενός επαναστάτη*, εκδ. Scripta, 2008, σ. 184. Σ.τ.Μ.)· Berkman, *The Bolshevik Myth*, 1925, σ. 68. [ελλ. μετάφραση, σ. 62. Σ.τ.Μ.]

Να πάψει ο θόρυβος απ' τις καμπάνες των ναών!
Η δική μας η καμπάνα χτυπάει αλλιώς!
Μ' εκρήξεις και κραυγές πόνου των ισχυρών
Θα γκρεμιστεί ο κόσμος ο παλιός!⁵

Και στο Χάρκοβο, μια φανατική ομάδα Αναρχοφουτουριστών κήρυσσε «Θάνατος στον παγκόσμιο πολιτισμό!», καλώντας τις μάζες να πάρουν τα τσεκούρια τους και να καταστρέψουν ό,τι έβρισκαν μπροστά τους.

Οι πιο ειρηνόφιλοι αναρχικοί κατήγγειλαν αυτές τις ομάδες. Τις αποκαλούσαν «μαφιόζικες συμμορίες» που έκρυβαν τις ληστρικές ορέξεις τους φορώντας έναν ψεύτικο αναρχικό μανδύα. Για τους μετριοπαθείς αναρχικούς, οι ληστείες και οι τρομοκρατικές ενέργειες ήταν κακοχωνεμένες καρικατούρες των αναρχικών θεωριών, με μόνο στόχο τους ν' αποθαρρύνουν τους πραγματικούς αναρχικούς και να δυσφημίζουν τον αναρχισμό στα μάτια του κόσμου. Οι ακόμα πιο ειρηνόφιλοι αναρχικοί, μάλιστα, απέρριπταν τη βίαιη δράση και για μοναδικό τους όπλο είχαν τις πένες και το μελάνι τους, χτυπώντας με τα γραπτά τους τη σοβιετική δικτατορία. Ένα από τα κύρια θέματα της κριτικής τους ήταν ότι η μπολσεβίκικη επανάσταση απλώς αντικατέστησε τον ιδιωτικό καπιταλισμό με έναν «κρατικό καπιταλισμό», όπου ο κρατικός μεγαλοϊδιοκτήτης είχε πάρει τη θέση των μικροϊδιοκτητών, με αποτέλεσμα οι εργάτες και οι αγρότες να βρίσκονται τώρα σκλάβοι μιας «νέας τάξης εξουσιαστών, που σε μεγάλο βαθμό ξεπήδησε μέσα από την ιντελιγκέντσια».⁶ Κατά την άποψή τους, αυτό που συνέβη

---

5. Μ.Ν. Τσιούντροφ, *Ποντ τσιούρνεμ ζναμίνεμ (Ζαπίσκι αναρχίστα) (Κάτω από τη μαύρη σημαία (αναρχικό ημερολόγιο))*, Μόσχα, 1930, σ. 53.

6. Βόλνυι Γκόλος Τρούντα (*Ελεύθερη Φωνή της Εργασίας*), 16 Σεπτεμβρίου 1918. [Αναρχική εφημερίδα που ίδρυσαν ο Μαξιμοφ με τους Νικολάι Ντο-

στη Ρωσία έμοιαζε πάρα πολύ με τις παλιότερες επαναστάσεις στη δυτική Ευρώπη: μόλις οι καταπιεσμένοι αγρότες και χειροτέχνες της Αγγλίας και της Γαλλίας γκρέμισαν τους γαιοκτήμονες και την αριστοκρατία από την εξουσία, η φιλόδοξη μεσαία τάξη εισέβαλε στο κενό εξουσίας και ύψωσε μια νέα ταξική δομή με επικεφαλής τον εαυτό της. Κατά παρόμοιο τρόπο, τα προνόμια και η εξουσία, που κάποτε μοιράζονταν στη Ρωσία η αριστοκρατία με την αστική τάξη, πέρασαν τώρα στα χέρια μια νέας άρχουσας τάξης, η οποία αποτελούνταν από κομματικούς αξιωματούχους, γραφειοκράτες και τεχνοκράτες.

Όσο κλιμακωνόταν ο εμφύλιος πόλεμος, η κυβέρνηση γινόταν ολοένα λιγότερο ανεκτική απέναντι σε τέτοιου είδους κριτικές και άρχισε να χτυπάει με κατασταλτικά μέτρα τις αναρχικές ομάδες στη Μόσχα και την Πετρούπολη. Το αποτέλεσμα ήταν η μαζική έξοδος των αναρχικών προς την Ουκρανία, η οποία ήταν ανέκαθεν ο τόπος όπου κατέφευγαν οι κυνηγημένοι από την κεντρική εξουσία. Το 1918 γεννήθηκε στο Χάρκοβο μια νέα αναρχική οργάνωση, η συνομοσπονδία Νάμππατ [Συναγερμός], που σύντομα εξαπλώθηκε σε όλες τις μεγάλες πόλεις του Νότου. Η Νάμππατ ασκούσε βεβαίως δριμεία κριτική στη σοβιετική δικτατορία, ωστόσο εξακολουθούσε να θεωρεί ότι το πιο επείγον καθήκον του αναρχικού κινήματος ήταν η υπεράσπιση της επανάστασης απέναντι στις επιθέσεις των Λευκών, έστω κι αν αυτό σήμαινε προσωρινή συμπόρευση με τους κομμουνιστές. Τις ελπίδες τους για τη διάσωση της επανάστασης τις εναπέθεταν σ' έναν «αντάρτικο στρατό», που θα οργάνωναν αυθόρμητα οι ίδιες οι επαναστατικές μάζες.

Για πυρήνα αυτού του στρατού, η Νάμππατ προσέβλε-

λένκο και Έφιμ Γαρτσούκ μετά το κλείσιμο της *Γκόλος Τρούντα* από τους πολυσεβίκοις τον Αύγουστο του 1918, Σ.τ.Μ.]

πε στο αντάρτικο του Νέστορα Μαχνό, τον οποίο οι οπαδοί του έβλεπαν σαν έναν νέο Στένκα Ραζίν ή έναν Πούγκκατσεφ, που είχε έρθει για να πραγματώσει το παλιό όνειρο για γη και ελευθερία.⁷ Καλπάζοντας με τα άλογά τους ή μετακινούμενοι με χωριάτικους αραμπάδες (τατσιάνκι) πάνω στους οποίους είχαν προσαρμόσει πολυβόλα, ο Μαχνό και οι άντρες του ελίσσονταν με μεγάλη ταχύτητα στη μεγάλη στέπα ανάμεσα στον Δνειπερο και στην Αζοφική Θάλασσα, σπέρνοντας τρόμο στις καρδιές των εχθρών τους. Άλλες αντάρτικες ομάδες δέχτηκαν να τεθούν κάτω από τη μαύρη σημαία του Μαχνό και οι χωρικοί τους πρόσφεραν με μεγάλη προθυμία φαγητό και ξεκούραστα άλογα, επιτρέποντας έτσι στους Μαχνοβίτες να μετακινούνται σε μεγάλες αποστάσεις χωρίς πολλές δυσκολίες. Με αυτόν τον τρόπο εμφανίζονταν ξαφνικά από εκεί που δεν τους περίμεναν, χτυπούσαν τον στρατό των Λευκών αριστοκρατών και έπειτα εξαφανίζονταν το ίδιο γρήγορα όπως είχαν εμφανιστεί. Φορώντας στολές του εχθρού, κατάφερναν να διεισδύσουν στις γραμμές του, να μάθουν τα σχέδιά του ή να τον χτυπήσουν εκ του συστάδην. Κι αν τύχαινε να τους εντοπίσει ο εχθρός, τότε οι Μαχνοβίτες έβαζαν φωτιά στον εξοπλισμό τους και επέστρεφαν ο καθένας τους χωριστά στα χωριά τους για να ξαναπάσουν δουλειά στα χωράφια μέχρι να τους ξανακαλέσουν σε δράση, οπότε ξέθαβαν κρυμμένα όπλα και ξεπρόβαλλαν πάλι από το πουθενά σε άλλες περιοχές. Σύμφωνα με τα λόγια του Βικτόρ Σερζ, οι επαναστάτες του Μαχνό διέθεταν «μια αληθινά θρυλική ικανότητα να ορ-

---

7. Ο Στένκα Ραζίν (1630-1671) ήταν ο ηγέτης μιας μεγάλης εξέγερσης Κοζάκων και αγροτών στα νοτιοανατολικά σύνορα της Ρωσίας το 1670. Ο Γιεμιλιάν Πούγκκατσεφ ήταν ο ηγέτης της μεγάλης εξέγερσης αγροτών και Κοζάκων στα χρόνια της Μεγάλης Αικατερίνης. Εκτελέστηκε το 1775. (Σ.τ.Μ.)

γανώνονται και να πολεμούν».⁸ Σίγουρα όμως, χρωστούσαν πολλές από τις επιτυχίες τους στις εξαιρετικές ικανότητες του ηγέτη τους. Ο Μαχνό ήταν ένας τολμηρός και εμπνευσμένος αρχηγός που συνδύαζε τη σιδερένια θέληση με σπιρτόζικη αισθηση χιούμορ, κι είχε κερδίσει την αγάπη και την αφοσίωση των χωρικών. Τον Σεπτέμβριο του 1918, όταν κατατρόπωσε την κατά πολύ ισχυρότερη δύναμη των Αυστριακών στο Ντίμπριβκι, οι άντρες του τον τίμησαν ονομάζοντάς τον με αγάπη *μπάτσκο*, «πατερούλη».⁹

Για λίγο καιρό οι σχέσεις του Μαχνό με τους μπολσεβίκους παρέμεναν αρκετά φιλικές, και ο σοβιετικός Τύπος τον εκθείαζε σαν έναν «θαρραλέο παρτιζάνο» και μεγάλο επαναστάτη ηγέτη. Οι σχέσεις τους έφτασαν στο καλύτερο σημείο τους τον Μάρτιο του 1919, όταν ο Μαχνό και οι κομμουνιστές συνυπέγραψαν μια συμφωνία για κοινή στρατιωτική δράση εναντίον της Λευκής Στρατιάς του στρατηγού Ντενίκιν. Παρ' όλα αυτά, αυτές οι χειρονομίες καλής θέλησης δεν κατόρθωσαν να κρύψουν τη βασική εχθρότητα μεταξύ των δυο πλευρών. Στους Κομμουνιστές δεν άρεσε καθόλου η αυτονομία της επαναστατικής στρατιάς του Μαχνό, ούτε η ισχυρή επιρροή που είχε ακόμα κι ανάμεσα στους δικούς τους αγρότες. Οι Μαχνοβίτες, από την άλλη μεριά, φοβόντουσαν ότι αργά ή γρήγορα ο Κόκκινος Στρατός θα επιχειρούσε να τους τσακίσει. Οι τριβές δυνάμων και σύντομα οι σοβιετικές εφημερίδες σταμάτησαν να υμνούν τους Μαχνοβίτες και άρχισαν να τους αποκαλούν «κουλάκους» κι «αναρχοσυμμορίτες». Τον Μάιο του 1919, δυο πράκτορες της Τσεκά που είχαν σταλεί για να δολοφονήσουν

---

8. Victor Serge, *Mémoires d'un révolutionnaire*, σ. 135 [ελλ. μετάφραση, σ. 186. Σ.τ.Μ.].

9. Π. Αράινοφ, *Ιστορία Μαχχνόσκοβο Ντβιζένια (Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος) 1918-1921*, Βερολίνο, 1923, σ. 57-58.

τον Μαχνό πιάστηκαν και εκτελέστηκαν. Τον επόμενο μήνα ο Τρότσκι, αρχιστράτηγος των μπολσεβίκικων δυνάμεων, έθεσε τον Μαχνό εκτός νόμου και τα κομμουνιστικά στρατεύματα εξαπέλυσαν επίθεση στο στρατηγείο του στο Γκουλέι-Πόλιε.

Ωστόσο, το ίδιο καλοκαίρι η κλονισμένη συμμαχία τους ξαναζεστάθηκε με την επέλαση του Ντενίκιν εναντίον της Μόσχας, που ένωσε και πάλι τους κομμουνιστές με τους Μαχνοβίτες. Στις 26 Σεπτεμβρίου 1919 ο Μαχνό εξαπέλυσε ξαφνική αντεπίθεση στην Περεγκόνοβκα, ένα χωριό κοντά στην πόλη Ούμαν, αποκόβοντας τον ανεφοδιασμό του Λευκού στρατηγού και προξενώντας πανικό και χάος στα μετόπισθέν του. Έτσι σταμάτησε η δραματική προέλαση του Ντενίκιν προς την καρδιά της Ρωσίας και την μπολσεβίκικη πρωτεύουσα. Προς το τέλος του χρόνου, η αντεπίθεση του Κόκκινου Στρατού ανάγκασε τον Ντενίκιν να υποχωρήσει άτακτα προς τις ακτές της Μαύρης Θάλασσας.

Η Μαχνόβσινα έφτασε στο απόγειό της κατά τους μήνες που ακολούθησαν τη νίκη στην Περεγκόνοβκα. Τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο ο Μαχνό κατέλαβε το Γιεκατερίνοσλαβ και το Αλεξαντρόφσκ για κάμποσες βδομάδες κι έτσι του δόθηκε για πρώτη φορά η ευκαιρία να εφαρμόσει τις αναρχικές ιδέες στη ζωή της πόλης. Στόχος του ήταν να καταργήσει κάθε λογής εξουσία και να ενθαρρύνει την οικονομική και κοινωνική αυτοδιεύθυνση. Όταν λοιπόν οι σιδηροδρομικοί του Αλεξαντρόφσκ παραπονέθηκαν πως ήταν απλήρωτοι για πολλές βδομάδες, τους συμβούλεψε ν' αναλάβουν αυτοί τις σιδηροδρομικές μεταφορές και να χρεώνουν τους επιβάτες και τα φορτία με όποιο αντίτιμο έκριναν δίκαιο. Όμως αυτά τα ουτοπικά σχέδια δεν κέρδισαν την υποστήριξη παρά μιας μικρής μειοψηφίας εργαζομένων, διότι, αντίθετα από τους αγρότες και τους χειροτέχνες που ήταν ανεξάρτητοι παραγωγοί και ήξεραν να χει-

ρίζονται τις υποθέσεις τους, οι βιομηχανικοί εργάτες, οι μεταλλωρύχοι και σιδηροδρομικοί είχαν μάθει να δουλεύουν σαν γρανάζια του πολύπλοκου βιομηχανικού μηχανισμού και ήταν χαμένοι χωρίς την καθοδήγηση των επιστατών και των τεχνοκρατών. Επιπλέον, οι αγρότες και οι χειροτέχνες μπορούσαν να ανταλλάσσουν τα προϊόντα της δουλειάς τους, ενώ οι εργοστασιακοί εργάτες ή οι εργάτες των σιδηροδρόμων χρειάζονταν μια σταθερή μισθοδοσία για να ζήσουν. Πέρα από όλα αυτά, ο Μαχνό προκάλεσε σύγχυση όταν αποφάσισε να αναγνωρίσει όλα τα νομίσματα που είχαν τυπώσει οι προκάτοχοί του, Ουκρανοί εθνικιστές, Λευκοί και μπολσεβίκοι. Δεν μπόρεσε να καταλάβει τα σύνθετα οικονομικά ζητήματα της ζωής στις πόλεις, ούτε και τον ενδιέφερε να τα κατανοήσει. Απεχθανόταν το «δηλητήριο» των πόλεων και αγαπούσε βαθιά τη φυσική απλότητα της υπαίθρου, όπου είχε γεννηθεί. Ποτέ δεν καταπίαστηκε σοβαρά να εφαρμόσει τα έτσι κι αλλιώς όχι και τόσο συγκεκριμένα οικονομικά προγράμματά του. Όπως έλεγε ένας από τους συντρόφους του, η Μαχνόβσινα ήταν «μια κινούμενη δημοκρατία των χωριάτικων αραμπάδων. [...] Έτσι κι αλλιώς οι καιροί ήταν τόσο ασταθείς, που ήταν αδύνατο να χτίσει κανείς κάτι πιο μόνιμο».¹⁰

Στα τέλη του 1919 ο Μαχνό πήρε εντολές από την Κόκκινη Στρατιωτική Διοίκηση να μεταφέρει τον στρατό του στο μέτωπο της Πολωνίας. Ήταν μια προσχεδιασμένη κίνηση με στόχο ν' απομακρύνει τους Μαχνοβίτες από τον τόπο τους, αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο στους μπολσεβίκους ώστε να εδραιώσουν ανεμπόδιστα την εξουσία τους. Ο Μαχνό το κατάλαβε και αρνήθηκε να κινηθεί. Η απάντηση του Τρότσκι ήταν άμεση και αμείλικτη: έθεσε εκτός νόμου τους Μαχνοβίτες και έστειλε

---

10. Voline, *La révolution inconnue (1917-1921)*, Παρίσι, 1943, σ. 578, 603.

τον Κόκκινο Στρατό εναντίον τους. Ακολούθησαν οκτώ μήνες σκληρών συγκρούσεων με απώλειες κι από τις δυο πλευρές, ενώ ταυτόχρονα τους αποδεκάζε μια σοβαρή επιδημία τύφου. Καθώς υστερούσαν αριθμητικά, οι αντάρτες του Μαχνό απέφευγαν τις μάχες κατά μέτωπο και χρησιμοποιούσαν τις τακτικές του ανταρτοπόλεμου, που είχαν τελειοποιήσει στα δυο χρόνια του Εμφύλιου Πολέμου.

Οι εχθροπραξίες διακόπηκαν τον Οκτώβριο του 1920, όταν ο διάδοχος του Ντενίκιν, βαρόνος Βράνγκελ, ξεκίνησε μια μεγάλη επίθεση από τα βόρεια της χερσονήσου της Κριμαίας. Γι' άλλη μια φορά ο Κόκκινος Στρατός ζήτησε τη βοήθεια του Μαχνό, τούτη τη φορά με αντάλλαγμα να δοθεί αμνηστία σε όλους τους φυλακισμένους αναρχικούς και να μπορούν να προπαγανδίζουν ελεύθερα τις ιδέες τους υπό τον όρο ότι δεν θα καλούσαν σε βίαιη ανατροπή της σοβιετικής κυβέρνησης. Παρ' όλα αυτά, δεν πέρασε ένας μήνας και οι μπολσεβίκοι, βλέποντας ότι ο Κόκκινος Στρατός κερδίζει τον εμφύλιο πόλεμο, έσκισαν τη συμφωνία τους με τον Μαχνό. Όχι μόνο δεν τους ήταν πια χρήσιμος σαν στρατιωτικός εταίρος, αλλά τον θεωρούσαν και μόνιμη απειλή για το μπολσεβίκικο καθεστώς, δεδομένου ότι παρέμενε πιστός στο πνεύμα του αναρχισμού και των αγροτικών εξεγέρσεων. Έτσι, στις 25 Νοεμβρίου του 1920 ο Κόκκινος Στρατός συνέλαβε και εκτέλεσε επιτόπου τους Μαχνοβίτες διοικητές που είχαν μόλις κατατροπώσει τις στρατιές του Βράνγκελ. Την επόμενη μέρα ο Τρότσκι διέταξε επίθεση στα αρχηγεία του Μαχνό στο Γκουλέι-Πόλιε, ενώ παράλληλα η Τσεκά συνέλαβε τα μέλη της Ναμπάτ στο Χάρκοβο και έκανε αλληπάλληλες επιδρομές στις αναρχικές λέσχες και οργανώσεις σε όλη τη χώρα. Κατά την επίθεση στο Γκουλέι-Πόλιε, οι περισσότεροι από τους συντρόφους του Μαχνό πιάστηκαν αιχμάλωτοι και φυλακίστηκαν ή εκτελέστηκαν επιτόπου. Ο ίδιος ο *μπάτκο* κατάφερε να ξεφύ-

γει μαζί με τ' απομεινάρια του στρατού του, που προηγουμένως μετρούσε δεκάδες χιλιάδες αντάρτες. Αφού περιπλανήθηκε για έναν χρόνο στην Ουκρανία, ο παρτιζάνος ηγέτης, εξαντλημένος και τραυματισμένος, πέρασε μέσα από τον Δνείπερο ποταμό στη Ρουμανία και τελικά κατέφυγε στο Παρίσι.

Η πτώση του Μαχνό σήμανε την αρχή του τέλους του ρωσικού αναρχισμού. Τρεις μήνες αργότερα, τον Φεβρουάριο του 1921, το κίνημα δέχτηκε ακόμα ένα πλήγμα όταν ο ογδοντάχρονος πια Πιότρ Κροπότκιν αρρώστησε από πνευμονία και πέθανε. Η οικογένειά του απέρριψε την πρόταση του Λένιν να ταφεί με κρατική δαπάνη, και συστάθηκε μια επιτροπή αναρχικών για να οργανώσει την ταφή του. Ο Λεβ Κάμενεφ, πρόεδρος του Σοβιέτ της Μόσχας, έδωσε μιας μέρας άδεια σε ελάχιστους από τους φυλακισμένους αναρχικούς για να παρευρεθούν κι αυτοί στην κηδεία. Αψηφώντας το τρομερό κρύο του μοσχοβίτικου χειμώνα, 20.000 άνθρωποι συνόδευσαν το φέρετρο έως το μοναστήρι Νοβοντέβιτσι, όπου ήταν θαμμένοι οι αριστοκράτες πρόγονοι του Κροπότκιν. Κρατούσαν μαύρες σημαίες και πανό, στα οποία ζητούσαν την αποφυλάκιση των αναρχικών κι έγραφαν: «Όπου υπάρχει εξουσία, δεν υπάρχει ελευθερία» και «Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο των ίδιων των εργατών». Μια χορωδία έψαλλε το *αιωνία η μνήμη*. Καθώς η πορεία περνούσε μπροστά από τις φυλακές Βουτέρκα, οι φυλακισμένοι άρχισαν να χτυπούν τα κάγκελα των παραθύρων τραγουδώντας έναν αναρχικό ύμνο στον νεκρό. Η Έμμα Γκόλντμαν έβγαλε τον επικήδειο λόγο πάνω στο μνήμα του Κροπότκιν, ενώ εργάτες και φοιτητές το έρριναν με λουλούδια. Το πατρικό του Κροπότκιν, ένα μεγάλο σπίτι στην αριστοκρατική γειτονιά της Μόσχας, δόθηκε στη σύζυγό του και στους συντρόφους του για να το κάνουν μουσείο, στο οποίο θα συγκέντρωναν τα βιβλία του, τα γραπτά του και προσωπικά του αντικείμενα. Κάτω από

την εποπτεία μιας επιτροπής μορφωμένων αναρχικών, το μουσείο αυτό συντηρούνταν χάρη στις συνεισφορές φίλων και θαυμαστών από όλο τον κόσμο.¹¹

Στην κηδεία του Κροπότκιν, η μαύρη σημαία του αναρχισμού παρέλασε σε ολόκληρη τη Μόσχα για τελευταία φορά. Δυο βδομάδες αργότερα ξέσπασε η εξέγερση της Κρονστάνδης κι ένα νέο κύμα πολιτικών διώξεων σάρωσε τη χώρα. Τα αναρχικά βιβλιοπωλεία, τυπογραφεία και λέσχες έκλεισαν και οι λίγοι κύκλοι αναρχικών που είχαν απομείνει διαλύθηκαν. Φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν ακόμα κι οι ειρηνιστές οπαδοί του Τολστόι (ενώ κάμποσοι από αυτούς είχαν εκτελεστεί στον εμφύλιο πόλεμο επειδή αρνήθηκαν να υπηρετήσουν στον Κόκκινο Στρατό). Στη Μόσχα, ένας κύκλος «Αναρχοσοβιετικών» που ήταν γνωστοί με το όνομα Ουνιβερσαλιστές συνελήφθησαν με στημένες κατηγορίες για «σύσταση συμμορίας και παράνομες δραστηριότητες», και η οργάνωσή τους αντικαταστάθηκε από μια νέα ομάδα, τους «Αναρχοβιοκοσμιστές», οι οποίοι διακήρυξαν την αμέριστη υποστήριξή τους στη σοβιετική κυβέρνηση και δήλωσαν επίσημα ότι καλούν σε κοινωνική επανάσταση «σε διαπλανητικό επίπεδο αλλά όχι μέσα στο σοβιετικό έδαφος».¹²

---

11. Το μουσείο έκλεισε λίγο πριν από τον θάνατο της χήρας του Κροπότκιν το 1938. Το 1967 ο συγγραφέας (Πολ Άβριτς) επισκέφτηκε το οίκημα και διαπίστωσε ότι χρησιμοποιούνταν για έναν σκοπό που σίγουρα θα επιδοκίμαζε ο Κροπότκιν: ήταν σχολείο για τα παιδιά των υπαλλήλων της αμερικανικής και της βρετανικής πρεσβείας, με παιδική χαρά στην αυλή του και μια βιβλιοθήκη γεμάτη από παιδικά βιβλία κι έργα τέχνης. [Ας σημειώσουμε ότι το πατρικό του Κροπότκιν δόθηκε για μουσείο έπειτα από αίτηση στο Σοβιέτ της Μόσχας της επιτροπής που είχε αναλάβει την κηδεία του. Έκλεισε το 1938 κατά διαταγή του Στάλιν και μεγάλο μέρος από τα αρχεία του χάθηκε. Σ.τ.Μ.]

12. G. P. Maximoff, *The Guillotine at Work*, Σικάγο, 1940, σ. 362.

Η καταστολή συνεχίστηκε αμείωτη κι όλο τον επόμενο καιρό. Τον Σεπτέμβριο του 1921 η Τσεκά εκτέλεσε δυο πασιγνωστούς αναρχικούς χωρίς δίκη και χωρίς επίσημο κατηγορητήριο.¹³ Η Έμμα Γκόλντμαν ήταν τόσο εξοργισμένη, που σκέφτηκε να διαμαρτυρηθεί όπως οι Αγγλίδες σουφραζέτες, δηλαδή να δεθεί σ' έναν πάγκο στην αίθουσα όπου γινόταν το Γ' Συνέδριο της Κομιντέρν και να φωνάζει για να την ακούσουν όλοι οι αντιπρόσωποι που έπαιρναν μέρος σε αυτό. Οι Ρώσοι φίλοι της τη συμβούλεψαν να μην το κάνει, και στο τέλος του μήνα, βαθιά απογοητευμένη από την τροπή που είχε πάρει η επανάσταση, αποφάσισε μαζί με τον Μπέρκμαν να εγκαταλείψουν τη Ρωσία. «Γκρίζες είναι οι μέρες που περνούν», έγραψε ο Μπέρκμαν στο ημερολόγιό του. «Μια-μια έσβησαν κι οι τελευταίες αναλαμπές ελπίδας. Ο τρόμος κι ο δεσποτισμός συνέτριψαν τη ζωή που γεννήθηκε τον Οκτώβρη. Τα συνθήματα της Επανάστασης εγκαταλείφθηκαν και τα ιδεώδη της πνίγηκαν στο αίμα του λαού. Η ανάσα του Χτες καταδικάζει εκατομμύρια ανθρώπους σε θάνατο κι η σκιά του Σήμερα σκεπάζει τη χώρα σαν πέπλο βαρύ. Η Δικτατορία ποδοπάτησε τις μάζες. Η Επανάσταση πέθανε. Το πνεύμα της κατέληξε φωνή βοώντος εν τη ερήμω. [...] Αποφάσισα να εγκαταλείψω τη Ρωσία».¹⁴

Μετάφραση: Γιάννης Δ. Ιωαννίδης

13. Πρόκειται για τη Φάνια Μπάρον (1887-1921) και τον φιλόσοφο και ποιητή Λεβ Τσόρνι. Όχι μόνο τους φυλάκισαν και εκτέλεσαν χωρίς δίκη, αλλά παράλληλα διέδιδαν ότι ήταν «συμμορίτες», «κερδοσκόποι» και «παχαράκτες». (Σ.τ.Μ.)

14. Berkman, *The Bolshevik Myth*, 1925, σ. 319 [ελλ. μετάφραση, 2016, σ. 286. Σ.τ.Μ.]

ΠΙΟΤΡ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ

Μήνυμα στους εργαζόμενους του Δυτικού Κόσμου

10 Ιουνίου 1920

Με έχουν συχνά ρωτήσει αν έχω να στείλω κάποιο μήνυμα στους εργαζόμενους του Δυτικού Κόσμου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι πολλά αυτά που έχουμε να πούμε για τα τωρινά γεγονότα στη Ρωσία, όπως και πολλά αυτά που έχουμε να διδαχθούμε. Θα επισημάνω όμως μόνο ορισμένα βασικά σημεία.

Κατ' αρχάς οι εργαζόμενοι του πολιτισμένου κόσμου και οι φίλοι τους στις άλλες κοινωνικές τάξεις θα έπρεπε να προτρέψουν τις κυβερνήσεις τους να εγκαταλείψουν κάθε ιδέα για ένοπλη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ρωσίας – ανοιχτή, ή συγκαλυμμένη, άμεσα στρατιωτική ή με τη μορφή χρηματοδότησης άλλων κρατών πρόθυμων να επέμβουν.

Η Ρωσία ζει τώρα μια επαναστατική περίοδο του ίδιου βάθους και της ίδιας σημασίας με εκείνη που έζησε το βρετανικό έθνος την περίοδο 1639-1648¹ και το γαλλικό έθνος την πε-

---

1. Αναφορά στον αγγλικό εμφύλιο πόλεμο, τον πολύχρονο αγώνα εναντίον του βρετανικού Θρόνου που, εκτός από πολιτικά και κοινωνικά αίτια, είχε και έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα. Η σύγκρουση αυτή, παράλληλα με τους μετριοπαθείς κοινοβουλευτικούς που ζητούσαν να περιορίσουν την

ρίοδο 1789-1794² Και κανένα έθνος δεν πρέπει να δεχθεί να παίξει τον επονείδιστο ρόλο που διαδραμάτισαν στη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης η Μεγάλη Βρετανία, η Πρωσία, η Αυστρία και η Ρωσία.

Εξάλλου, θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι η Ρωσική Επανάσταση –την ίδια στιγμή που προσπαθεί να οικοδομήσει μια κοινωνία στην οποία το συνολικό προϊόν της συνδυασμένης προσπάθειας της εργασίας, της τεχνικής επιδεξιότητας και της επιστημονικής γνώσης θα περνάει εξολοκλήρου στην κατοχή της ίδιας της κοινότητας– δεν είναι ένα απλό συμβάν στη διαπάλη διαφορετικών κομμάτων. Είναι κάτι που έχει προετοιμαστεί εδώ και έναν σχεδόν αιώνα κομμουνιστικής και σοσιαλιστικής προπαγάνδας, η οποία ξεκινάει ήδη από τα χρόνια του Ρόμπερτ Όουεν, του Σαιν Σιμόν και του Φουριέ. Και παρόλο που η απόπειρα να συσταθεί η νέα κοινωνία μέσω της δικτατορίας ενός κόμματος είναι ολοφάνερα καταδικασμένη να αποτύχει, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι τουλάχιστον έχουν ήδη εισαχθεί στην καθημερινή μας ζωή νέες αντιλήψεις σχετικά με τα δικαιώματα της εργασίας, την πραγματική της θέση μέσα στην κοινωνία και τα καθήκοντα κάθε πολίτη- αντιλήψεις που εμφανίστηκαν για να μείνουν.

απολυταρχική διακυβέρνηση του βασιλιά, ανέδειξε και άλλα πιο ριζοσπαστικά ρεύματα: όπως το κίνημα των Ισοπεδωτών (Levellers) που υποστήριξαν τη διεύρυνση του δικαιώματος της ψήφου, την ισονομία και την ανεξίτηρησκία και το κίνημα των Σκαφτιάδων (Diggers) που, εμπνεόμενοι από μια ριζοσπαστική ερμηνεία εδαφίων της Αγίας Γραφής, ήταν κατά της ατομικής ιδιοκτησίας και υπέρ της δημιουργίας μικρών αγροτικών κοινοτήτων βασισμένων στις αρχές της ισότητας και της κοινοκτημοσύνης, όπως και στην αντίληψη της συμπληρωματικής σχέσης ανθρώπου και φύσης. (Σ.τ.Μ.)

2. Αναφέρεται, φυσικά, στη Γαλλική Επανάσταση, για την οποία ο Κροπότκιν έχει συγγράψει ένα ογκώδες βιβλίο με τον τίτλο *Η Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση, 1789-1793*. Ελληνική έκδοση: εκδόσεις Κουκίδα, μετάφραση Γιάννης Καστανάρας, Αθήνα, Μάρτιος 2015. (Σ.τ.Μ.)

Όλοι μαζί, όχι μόνο οι εργαζόμενοι, αλλά και όλα τα προοδευτικά στοιχεία των πολιτισμένων εθνών, οφείλουν να σταματήσουν την υποστήριξη που μέχρι στιγμής οι κυβερνήσεις τους προσφέρουν στους αντίπαλους της Επανάστασης. Όχι ότι δεν πρέπει να υπάρχει η παραμικρή αντίθεση στις μεθόδους της κυβέρνησης των μπολσεβίκων.

Σε καμιά περίπτωση! Είναι όμως γεγονός ότι κάθε ένοπλη επέμβαση μιας ξένης δύναμης οδηγεί αναγκαστικά στην ενδυνάμωση των δικτατορικών τάσεων των κυβερνώντων και παραλύει τις προσπάθειες εκείνων των Ρώσων που, δίχως να εξαρτώνται από την κυβέρνηση, είναι έτοιμοι να βοηθήσουν τη Ρωσία στην ανοικοδόμηση της ζωής της πάνω στις νέες κατευθυντήριες γραμμές.

Τα κακά που από την ίδια τους τη φύση εμπεριέχουν οι δικτατορίες των κομμάτων έχουν πολλαπλασιαστεί εξαιτίας των συνθηκών του πολέμου κάτω από τις οποίες το υπάρχον Κόμμα συντηρεί τον εαυτό του. Η κατάσταση πολέμου έχει χρησιμεύσει ως δικαιολογία για την ισχυροποίηση των δικτατορικών μεθόδων του Κόμματος, όπως και για την τάση του να συγκεντρώνει κάθε πτυχή της ζωής στα χέρια της κυβέρνησης – με αποτέλεσμα τεράστιοι τομείς καθημερινών δραστηριοτήτων του έθνους να έχουν περιπέσει σε τέλμα. Τα κακά που είναι εγγενή στον κρατικό κομμουνισμό έχουν δεκαπλασιαστεί με την πρόφαση ότι όλες οι κακοδαιμονίες της ζωής μας οφείλονται στην επέμβαση των ξένων.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειώσω ότι η στρατιωτική επέμβαση των Συμμάχων, όσο συνεχίζεται, αναπτύσσει αναμφίβολα στη Ρωσία ένα συναίσθημα πικρίας απέναντι στα έθνη της Δύσης, και την κατάσταση αυτή θα τη χρησιμοποιήσουν κάποια μέρα, σε μια πιθανή μελλοντική σύγκρουση, οι εχθροί αυτών των εθνών. Αυτή η πικρία ήδη μεγαλώνει.

Κοντολογίς, έχει έρθει ο καιρός που τα έθνη της δυτικής Ευρώπης πρέπει να συνάψουν απευθείας σχέσεις με το ρωσικό έθνος. Και σε αυτή την κατεύθυνση εσείς –η εργατική τάξη και οι προοδευτικοί πολίτες όλων των εθνών– πρέπει να έχετε τη δική σας γνώμη.

Να προσθέσω γενικά σε αυτό το ζήτημα και τα ακόλουθα. Η ανανέωση των σχέσεων των λαών της Ευρώπης και της Αμερικής με τη Ρωσία σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να σημάνει την αποδοχή της κυριαρχίας του ρωσικού έθνους πάνω στις άλλες εθνότητες που συγκροτούσαν την αυτοκρατορία των Ρώσων τσάρων. Η αυτοκρατορική Ρωσία είναι νεκρή και δεν πρόκειται να ξανάρθει στη ζωή. Το μέλλον των διαφόρων επαρχιών που αποτελούσαν την αυτοκρατορία βρίσκεται στην κατεύθυνση μιας μεγάλης ομοσπονδίας. Τα φυσικά εδάφη των διαφορετικών τμημάτων αυτής της ομοσπονδίας είναι απολύτως ευδιάκριτα για όσους από εμάς γνωρίζουμε την ιστορία της Ρωσίας, την εθνογραφία και την οικονομική της ζωή. Όλες οι απόπειρες να τεθούν κάτω από μια κεντρική διοίκηση όλα τα συστατικά μέρη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, η Φινλανδία, οι Βαλτικές Χώρες, η Λιθουανία, η Ουκρανία, η Γεωργία, η Αρμενία, η Σιβηρία, και ούτω καθεξής, είναι καταδικασμένες να αποτύχουν. Το μέλλον αυτού που άλλοτε ήταν η Ρωσική Αυτοκρατορία βρίσκεται στην κατεύθυνση μιας ομοσπονδίας αποτελούμενης από ανεξάρτητες οντότητες. Θα ήταν λοιπόν προς το συμφέρον όλων των εθνών της Δύσης να δηλώσουν από την αρχή ότι θα αναγνωρίσουν σε κάθε τμήμα αυτού που κάποτε υπήρξε η Ρωσική Αυτοκρατορία το δικαίωμα να αυτοκυβερνάται.

Ως προς τη δική μου άποψη πάνω στο θέμα, αυτή προχωράει ακόμη πιο πέρα. Προβλέπω στο κοντινό μέλλον τον ερχομό μιας εποχής που κάθε τμήμα αυτής της ομοσπονδίας θα είναι το ίδιο μια ομοσπονδία ελεύθερων αγροτικών κοινοτήτων και ελεύθερων πόλεων και πιστεύω ότι τμήματα της Δυ-

τικής Ευρώπης σύντομα θα πάρουν το προβάδισμα σε αυτή την κατεύθυνση.

Σε ό,τι αφορά, λοιπόν, την παρούσα οικονομική και πολιτική κατάσταση –με τη Ρωσική Επανάσταση να είναι η συνέχιση των δύο μεγάλων επαναστάσεων στην Αγγλία και τη Γαλλία– η Ρωσία προσπαθεί τώρα να κάνει ένα βήμα πιο πέρα από εκεί όπου σταμάτησε η Γαλλία, όταν η ίδια η ζωή την οδήγησε να αντιληφθεί αυτό που τότε είχε περιγραφεί ως πραγματική ισότητα (*égalité de fait*), δηλαδή την οικονομική ισότητα.

Δυστυχώς, την προσπάθεια να γίνει αυτό το βήμα την έχει αναλάβει στη Ρωσία μια έντονα συγκεντρωτική *δικτατορία του ενός κόμματος*, αυτή των Σοσιαλδημοκρατών Μαξιμαλιστών³. Και η προσπάθεια αυτή έγινε πάνω στις ίδιες γραμμές με εκείνες που είχε χαράξει η απολύτως συγκεντρωτική και ιακωβιτική συνωμοσία του Μπαμπέφ. Είμαι υποχρεωμένος με κάθε ειλικρίνεια να σας πω ότι, κατά τη γνώμη μου, αυτό το εγχείρημα, να οικοδομηθεί μια κομμουνιστική δημοκρατία πάνω στις γραμμές ενός έντονα συγκεντρωτικού κρατικού κομμουνισμού κάτω από τη σιδηρά διακυβέρνηση ενός δικτατορικού Κόμματος, οδηγείται στην αποτυχία. Αυτό που διδασκόμαστε στη Ρωσία είναι πως *κατ' αυτό τον τρόπο δεν μπορεί να δημιουργηθεί ο κομμουνισμός*, παρόλο που οι λαοί, αηδιασμένοι με το παλιό καθεστώς, δεν ορθώνουν καμία ενεργό αντίσταση στο πείραμα που πραγματοποιούν οι νέοι κυβερνώντες.

---

3. Άλλη ονομασία με την οποία αναφέρονταν οι μπολσεβίκοι (στα ρωσικά οι «περισσότεροι», η «πλειοψηφία») και διακρίνονταν από την άλλη φράξια του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος, τους μενσεβίκους (στα ρωσικά οι «λιγότεροι», η «μειοψηφία»), ή μινιμαλιστές. Η πολιτική φράξια των μπολσεβίκων μετεξελίχθηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης. Όπως το έθεσε ο Στάλιν: «Δεν υπάρχουν πλέον μενσεβίκοι. Γιατί θα πρέπει να αποκαλούμε τους εαυτούς μας μπολσεβίκους; Δεν είμαστε η πλειοψηφία, αλλά το όλον κόμμα». (Σ.τ.Μ.)

Η ιδέα των Σοβιέτ, δηλαδή των συμβουλίων των εργατών και των αγροτών, που για πρώτη φορά προωθήθηκαν στη διάρκεια της επαναστατικής απόπειρας του 1905 και αμέσως πήραν σάρκα και οστά στη Φεβρουαριανή Επανάσταση του 1917, μόλις κατέρρευσε το τσαρικό καθεστώς, η ιδέα αυτών των συμβουλίων που έχουν υπό τον έλεγχό τους την πολιτική και οικονομική ζωή της χώρας είναι μια σπουδαία ιδέα. Ακόμη περισσότερο όταν υποχρεωτικά οδηγεί στην ιδέα συμβουλίων που συγκροτούνται από όλους εκείνους που με την προσωπική τους προσπάθεια συμμετέχουν πραγματικά στην παραγωγή του εθνικού πλούτου.

Όσο όμως μια χώρα κυβερνάται από τη δικτατορία ενός κόμματος, τα συμβούλια των εργατών και των αγροτών προφανώς χάνουν κάθε σημασία. Υποβαθμίζονται σε έναν παθητικό ρόλο ανάλογο με εκείνον που διαδραμάτιζαν στο παρελθόν τα «κυβερνητικά όργανα» και τα κοινοβούλια, όταν τα συγκαλούσε ο βασιλιάς και έπρεπε να αντιπαρατεθούν στο πανίσχυρο συμβούλιο του βασιλιά.

Ένα εργατικό συμβούλιο παύει να είναι ελεύθερο και πολύτιμο όργανο όταν στη χώρα δεν υπάρχει ελευθερία του Τύπου, και είμαστε σε αυτό το σημείο σχεδόν δύο χρόνια, με την κατάσταση του πολέμου να είναι η πρόφαση για την ύπαρξη αυτών των συνθηκών. Επιπλέον τα συμβούλια των εργατών και των αγροτών χάνουν κάθε σημασία όταν καμία ελεύθερη προεκλογική κινητοποίηση δεν διενεργείται στη διάρκεια των εκλογών και οι εκλογές διεξάγονται κάτω από την πίεση της δικτατορίας του κόμματος. Φυσικά, η συνηθισμένη δικαιολογία είναι ότι μια δικτατορική κυβέρνηση είναι το αναγκαίο μέσο στον πόλεμο εναντίον του παλιού καθεστώτος. Μόλις όμως η Επανάσταση προχωρήσει στην οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας πάνω σε μια νέα οικονομική βάση, αυτή η κυβέρνηση

είναι ολοφάνερα ένα αζεπέραστο εμπόδιο. Είναι η θανατική καταδίκη του νέου οικοδομήματος.

Οι δρόμοι που πρέπει να ακολουθηθούν για να ανατραπεί μια ήδη αποδυναμωμένη κυβέρνηση και μια άλλη να πάρει τη θέση της είναι γνωστοί από την ιστορία, την αρχαία και τη σύγχρονη. Τι γίνεται όμως όταν έρχεται η ώρα να οικοδομήσουμε εντελώς νέες μορφές ζωής –ειδικά νέες μορφές παραγωγής και ανταλλαγής– δίχως να υπάρχουν άλλα παραδείγματα να μιμηθούμε; Όταν σε όλα πρέπει να δοθούν λύσεις από ανθρώπους που βρίσκονται εκεί επιτόπου; Στην περίπτωση αυτή μια πανίσχυρη συγκεντρωτική κυβέρνηση, που έχει αναλάβει να προμηθεύει κάθε κάτοικο με την ξεχωριστή του λάμπα πετρελαίου και το ορισμένο σπίρτο που χρειάζεται για να την ανάψει, καταντάει πραγματικός μπελάς, όταν αποδεικνύεται ανίκανη να το κάνει αυτό μέσω των υπαλλήλων της – ακόμη κι αν αυτοί είναι αναρίθμητοι. Αναπτύσσει τότε μια τρομερή γραφειοκρατία, που συγκρινόμενη μαζί της η γαλλική γραφειοκρατία –η οποία απαιτεί την παρέμβαση σαράντα υπαλλήλων προκειμένου να μετακινήσει ένα δέντρο πεσμένο σε δημόσιο δρόμο εξαιτίας μιας καταιγίδας– μοιάζει να είναι ένα τίποτα. Αυτό είναι το μάθημα που παίρνουμε σήμερα από τη Ρωσία. Και είναι αυτό που εσείς οι εργαζόμενοι της Δύσης μπορείτε και οφείτετε με κάθε μέσο να αποφύγετε, εφόσον νοιάζεστε για την επιτυχία της ανοικοδόμησης μιας νέας κοινωνίας. Και γι' αυτό πρέπει να στείλετε εδώ τους αντιπροσώπους σας για να δουν πώς λειτουργεί μια επανάσταση μέσα στην πραγματική ζωή.

Το τεράστιο δημιουργικό έργο που απαιτεί μια κοινωνική επανάσταση δεν μπορεί να το φέρει σε πέρας μια κεντρική κυβέρνηση, ακόμη και αν για την καθοδήγηση αυτού του έργου διέθετε κάτι πιο ουσιαστικό από μερικά σοσιαλιστικά και

αναρχικά φυλλάδια. Απαιτεί τη γνώση, τα μυαλά και τη θεληματική συνεργασία πλήθους τοπικών και ειδικών δυνάμεων, που μόνον αυτές είναι σε θέση να τα βγάλουν πέρα με την ποικιλομορφία των οικονομικών προβλημάτων, ιδωμένων στην επιτόπια διάστασή τους. Το να εξαλείψεις αυτή τη συνεργασία και να εμπιστευτείς την ευφυΐα των δυναστών του κόμματος ισοδυναμεί με καταστροφή όλων των ανεξάρτητων πυρήνων όπως οι συνδικαλιστικές ενώσεις (που στη Ρωσία ονομάζονται «επαγγελματικές ενώσεις») και οι τοπικές διανεμητικές συνεταιριστικές οργανώσεις. Ισοδυναμεί με το να μετατρέψεις αυτούς τους ανεξάρτητους πυρήνες σε γραφειοκρατικά όργανα του Κόμματος, αυτό δηλαδή που συμβαίνει τώρα. Αυτός όμως είναι ο δρόμος που δεν θα οδηγήσει στην υλοποίηση της Επανάστασης, ο δρόμος για να καταστεί αδύνατη η πραγμάτωσή της. Και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θεωρώ υποχρέωσή μου να σας προειδοποιήσω να μην ακολουθήσετε αυτή τη γραμμή δράσης.

Οι ιμπεριαλιστές κατακτητές όλων των εθνοτήτων μπορεί να θέλουν οι λαοί της πρώην Ρωσικής Αυτοκρατορίας να εξακολουθήσουν να ζουν σε άθλιες οικονομικές συνθήκες, για όσο το δυνατό μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να είναι καταδικασμένοι να προμηθεύουν τη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη με πρώτες ύλες, την ίδια στιγμή που τα εργοστάσια των Δυτικών, παράγοντας μεταποιημένα προϊόντα, θα εξαργυρώνουν όλα τα οφέλη που οι λαοί της Ρωσίας θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν με τη δική τους εργασία. Όμως η εργατική τάξη της Ευρώπης και της Αμερικής και οι πυρήνες των διανοουμένων αυτών των χωρών σίγουρα καταλαβαίνουν ότι μόνο μια βίαιη κατάκτηση θα πετύχαινε να κρατήσει τη Ρωσία σε αυτή τη συνθήκη της υποτέλειας. Κι εσείς οπωσδήποτε αντιλαμβάνεστε ότι είναι προς το συμφέρον των εργαζομένων όλου του κόσμου η Ρω-

σία, το συντομότερο δυνατό, να εξέλθει από αυτές τις συνθήκες που τώρα παραλύουν την ανάπτυξή της.

Να σημειώσω ακόμη ότι ο τελευταίος πόλεμος εγκαινίασε νέες συνθήκες ζωής στον πολιτισμένο κόσμο. Αναμφίβολα, ο σοσιαλισμός θα πραγματοποιήσει αξιοσημείωτη πρόοδο και σύντομα νέες μορφές αδέσμευτης ζωής θα διαμορφωθούν πάνω στη βάση της τοπικής πολιτικής ανεξαρτησίας και του ελεύθερου πεδίου δράσης στην ανοικοδόμηση της κοινωνίας, είτε με ειρηνικό τρόπο είτε με επαναστατικές μεθόδους, εάν τα νοήμονα τμήματα του πληθυσμού των πολιτισμένων εθνών δεν συμμετέχουν στο έργο της απαραίτητης ανοικοδόμησης.

Η επιτυχία όμως αυτής της ανοικοδόμησης θα εξαρτηθεί κατά κύριο λόγο από τη δυνατότητα των διαφορετικών εθνών να συνεργαστούν στενά μεταξύ τους. Για να γίνει αυτό εφικτό χρειάζεται όλες οι εθνικές εργατικές τάξεις να συνδεθούν μεταξύ τους με βαθείς δεσμούς και για τον σκοπό αυτό πρέπει να ανανεωθεί η ιδέα μιας ισχυρής Διεθνούς Ένωσης των εργαζομένων όλου του κόσμου, όχι με τη μορφή μιας ένωσης που καθοδηγείται από ένα μοναδικό κόμμα, όπως υπήρξε η περίπτωση της Δεύτερης Διεθνούς και όπως παραμένει η περίπτωση της Τρίτης Διεθνούς. Τέτοιου είδους ενώσεις, φυσικά, έχουν κάθε λόγο να υπάρχουν, αλλά, πέρα από αυτές και ενσωματώνοντας όλες αυτές, πρέπει να υπάρχει μια ένωση όλων των συνδικαλιστικών ενώσεων του κόσμου –δηλαδή όλων εκείνων που παράγουν τον παγκόσμιο πλούτο– συνασπισμένων με σκοπό την απελευθέρωση της παγκόσμιας παραγωγής από την τωρινή υποδούλωσή της στο κεφάλαιο.

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ, ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Οι μπολσεβίκοι εκτελούν αναρχικούς

Λάβαμε την ακόλουθη επιστολή από τους συντρόφους μας Έμμα Γκόλντμαν και Αλεξάντερ Μπέρκμαν που βρίσκονται αποκλεισμένοι στη Στοκχόλμη. Το γράμμα τους αποκαλύπτει την αλήθεια για την τρομακτική καταδίωξη των αναρχικών στη Ρωσία. Ζητάμε από όλα τα αναρχικά και συνδικαλιστικά έντυπα να αναδημοσιεύσουν αυτή την επιστολή και ελπίζουμε ότι οι σύντροφοι στη χώρα μας θα μας βοηθήσουν να προωθήσουμε την πώληση αυτού του τεύχους που έχουμε τυπώσει σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό αντιτύπων από τα προηγούμενα.

*Freedom (Λονδίνο),
Ιανουάριος του 1922*

Αγαπητοί σύντροφοι,

Η καταδίωξη των επαναστατικών στοιχείων στη Ρωσία δεν έχει καταλαγιάσει με την αλλαγή της πολιτικής και οικονομικής πολιτικής των μπολσεβίκων. Αντιθέτως, έχει ενταθεί και έχει γίνει πολύ πιο αποφασιστική. Οι φυλακές στη Ρωσία, στην Ουκρανία, στη Σιβηρία βρίθουν από άντρες και γυναίκες και, αλίμονο, σε ορισμένες περιπτώσεις από παιδιά, που τολμούν να έχουν απόψεις διαφορετικές από εκείνες του κυρίαρχου Κομμουνιστικού Κόμματος. Και λέμε «έχουν απόψεις» σκόπιμα. Γιατί στη

σημερινή Ρωσία δεν είναι καθόλου απαραίτητο να εκφράσεις τη διαφωνία σου προφορικά ή με πράξεις για να συλληφθείς. Το να έχεις απλά και μόνο αντίθετες απόψεις σε καθιστά νόμιμο θήραμα της *de facto* ανώτατης εξουσίας της χώρας, της Τσεκά, αυτής της παντοδύναμης μπολσεβίκικης Οχράνα¹ που η θέλησή της δεν γνωρίζει ούτε νόμους ούτε όρια.

Από όλα τα επαναστατικά στοιχεία στη Ρωσία, ωστόσο, οι αναρχικοί είναι εκείνοι που σήμερα υφίστανται την πιο συστηματική και αμείλικτη καταδίωξη. Ο διωγμός τους από τους μπολσεβίκους ξεκίνησε ήδη από το 1918 όταν, τον Απρίλιο εκείνου του χρόνου, η κομμουνιστική κυβέρνηση επιτέθηκε απρόκλητα και απροειδοποίητα στην Αναρχική Λέσχη της Μόσχας και με τη χρήση πολυβόλων «διέλυσε» όλη την οργάνωση. Ήταν η αρχή της δίωξης των αναρχικών, είχε όμως ακόμη σποραδικό χαρακτήρα, με παροδικά ξεσπάσματα χωρίς σχεδιασμό και συχνά με αντιφατικό χαρακτήρα. Οι αναρχικές εκδόσεις τότε επιτρέπονταν, τότε απαγορεύονταν. Οι αναρχικοί συλλαμβάνονταν εδώ για να απελευθερωθούν αργότερα εκεί. Άλλους τους πυροβολούσαν και σε άλλους ασκούσαν πιέσεις για να αναλάβουν πιο υπεύθυνες θέσεις. Εντούτοις, το Δέκατο Συνέδριο του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος, τον Απρίλιο του 1921, έθεσε τέλος σε αυτή τη χαοτική κατάσταση όταν ο Λένιν κήρυξε ανοιχτό και ανελέητο πόλεμο όχι μόνο κατά των αναρχικών αλλά και κατά «όλων των μικροαστικών αναρχικών και αναρχοσυνδικαλιστικών τάσεων» όπου τυχόν εντοπιζόνταν. Από εκείνη τη στιγμή ξεκίνησε η συστηματική, οργανωμένη και ανηλεής εξόντωση των αναρχικών στην μπολσεβίκικη Ρωσία. Την ίδια μέρα που ο Λένιν εκφώ-

---

1. Σώμα μυστικής αστυνομίας της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και τμήμα του Υπουργείου Εσωτερικών Υποθέσεων. Δημιουργήθηκε το 1880. (Σ.τ.Μ.)

νησε τον λόγο του εκατοντάδες αναρχικοί, αναρχοσυνδικαλιστές και συμπαθούντες συνελήφθησαν στη Μόσχα και στο Πέτρογκραντ και την επομένη πραγματοποιήθηκαν μαζικές συλλήψεις αναρχικών σε όλη τη χώρα. Από τότε ο διωγμός συνεχίζεται με αυξανόμενη βιαιότητα και είναι προφανές ότι όσο μεγαλύτερους συμβιβασμούς κάνει το κομμουνιστικό καθεστώς με τον καπιταλιστικό κόσμο, τόσο περισσότερο εντείνεται η δίωξη του αναρχισμού.

Η μπολσεβίκικη κυβέρνηση, για να καμουφλάρει τη βάρβαρη επίθεση κατά των συντρόφων μας, τους κατηγορεί για «συμμοριτισμό». Η κατηγορία αυτή απαγγέλλεται ουσιαστικά σε όλους τους αναρχικούς που συλλαμβάνονται και συχνά σε απλούς συμπαθούντες του κινήματός μας. Είναι μια ιδιαίτερα βολική μέθοδος καθώς με αυτόν τον τρόπο ο καθένας μπορεί να εκτελεστεί με συνοπτικές διαδικασίες από την Τσεκά χωρίς να μεσολαβήσει ανακριτική διαδικασία, δικαστική έρευνα ή δίκη.

Ο πόλεμος που έχει εξαπολύσει ο Λένιν κατά των αναρχικών τάσεων έχει πάρει την πιο αποκρουστική ασιατική μορφή εξολόθρευσης. Τον περασμένο Σεπτέμβριο πολλοί σύντροφοι συνελήφθησαν στη Μόσχα και στις 30 του ίδιου μήνα η *Ιζβέστια*² δημοσίευσε την επίσημη ανακοίνωση ότι δέκα από τους συλληφθέντες αναρχικούς εκτελέστηκαν ως «συμμοριτες». Κανένας δεν πέρασε από ανακριτή, δεν ήλθε σε επαφή με δικηγόρο, συγγενείς ή φίλους, δεν παραπέμφθηκε σε δίκη. Μεταξύ των εκτελεσμένων ήταν δύο από τους πιο γνωστούς

---

2. Η *Ιζβέστια* ξεκίνησε την έκδοσή της ως καθημερινή εφημερίδα στις 13.3.1917, στο Πέτρογκραντ (Αγία Πετρούπολη). Ο αρχικός της τίτλος ήταν τα *Νέα των Εργατικών Αντιπροσώπων του Σοβιέτ του Πέτρογκραντ* και, μετά από αρκετές διαφοροποιήσεις που αντανάκλασαν και τις πολιτικές εξελίξεις, κατέληξε να είναι το επίσημο όργανο της σοβιετικής κυβέρνησης. (Σ.τ.Μ.)

Ρώσους αναρχικούς που ο ιδεαλισμός τους και η ολόψυχη αφοσίωσή τους στην υπόθεση της ανθρωπότητας είχε δοκιμαστεί στα τσαρικά μπουντρούμια και στην εξορία όπου είχαν υποστεί πολλές διώξεις και ταλαιπωρίες. Ήταν η Φάνι Μπάρον που είχε δραπετεύσει από τη φυλακή του Ριαζάν πριν από αρκετούς μήνες και ο Λεβ Τσόρνι, ο δημοφιλής ομιλητής και συγγραφέας, που είχε περάσει πολλά χρόνια της ζωής του στα σιβηρικά *κατόργκα*³ για τις επαναστατικές του δραστηριότητες την εποχή των τσάρων. Οι μπολσεβίκοι δεν είχαν το θάρρος να δηλώσουν ευθέως ότι σκότωσαν τον Λεβ Τσόρνι· στη λίστα των εκτελεσμένων εμφανίστηκε ως «Τουρτσάνινοφ» που, αν και ήταν το πραγματικό του όνομα, ήταν άγνωστο ακόμη και σε κάποιους από τους πιο στενούς του φίλους.

Η πολιτική της εξόντωσης συνεχίζεται. Πριν από μερικές εβδομάδες και άλλοι αναρχικοί συνελήφθησαν στη Μόσχα. Αυτή τη φορά θύματα ήταν οι Ουνιβερσαλιστές αναρχικοί, η ομάδα που ακόμη και οι μπολσεβίκοι θεωρούσαν την πιο φιλικά διακείμενη απέναντί τους. Μεταξύ των συλληφθέντων ήταν οι Ασκάροφ, Σαπίρο (όχι ο σύντροφός μας από το Λονδίνο, ο Αλεξάντερ Σαπίρο της *Γκόλος Τρούντα*) και ο Στιτζένκο, μέλη της γραμματείας των Ουνιβερσαλιστών του τομέα της Μόσχας και πασίγνωστοι σε όλη τη Ρωσία. Αυτές οι συλλήψεις, αν και εξοργιστικές, θεωρήθηκαν αρχικά από τους συντρόφους ότι οφείλονται στον υπέρμετρο ζήλο και στη μεμονωμένη πρωτοβουλία κάποιου πράκτορα της Τσεκά. Από τότε, όμως, έχουμε πληροφορηθεί ότι οι Ουνιβερσαλιστές σύντροφοί μας κατηγορούνται επισήμως ως συμμορίτες, παραχαράκτες, *Μαχνόβτσι*⁴ και μέλη της «παράνομης ομάδας Λεβ Τσόρνι». Όσοι

3. Σημαίνει κάτεργα. Ρωσικά στο κείμενο. (Σ.τ.Μ.)

4. Οπαδοί του Νέστορα Μαχνό. Ρωσικά στο κείμενο. (Σ.τ.Μ.)

είναι εξοικειωμένοι με τις μπολσεβίκικες μεθόδους καταλαβαίνουν πολύ καλά τι σημαίνει αυτή η κατηγορία. Σημαίνει ραστρέλ,⁵ θάνατος στο εκτελεστικό απόσπασμα με συνοπτικές διαδικασίες.

Ο σκοπός αυτών των συλλήψεων και κατηγοριών είναι απίστευτα δαιμόνιος. Κατηγορώντας τους Ασκάροφ, Σαπίρο και Σιτιτζένκο και άλλους ως «μέλη της παράνομης ομάδας του Λεβ Τσόρνι», οι μπολσεβίκοι επιζητούν από τη μια να δικαιολογήσουν τις αποτρόπαιες δολοφονίες των Λεβ Τσόρνι, Φάνι Μπάρον και των άλλων συντρόφων που εκτελέστηκαν τον Σεπτέμβριο και από την άλλη να δημιουργήσουν ένα βολικό πρόσχημα για την εξόντωση περισσότερων αναρχικών. Μπορούμε να διαβεβαιώσουμε τους αναγνώστες κατηγορηματικά και ανεπιφύλακτα ότι δεν υπήρχε παράνομη ομάδα του Λεβ Τσόρνι. Ο ισχυρισμός για το αντίθετο είναι φρικαλέο ψέμα, ένα από τα πολλά που διαδίδουν ατιμωρητί οι μπολσεβίκοι εις βάρος των αναρχικών.

Είναι καιρός πια το παγκόσμιο επαναστατικό εργατικό κίνημα να συνειδητοποιήσει το αιματηρό και δολοφονικό καθεστώς που έχει εγκαθιδρύσει η μπολσεβίκικη κυβέρνηση κατά όλων όσους σκέπτονται διαφορετικά. Ιδιαίτερα οι αναρχικοί και αναρχοσυνδικαλιστές οφείλουν να αναλάβουν άμεση δράση για να θέσουν τέρμα σε αυτή την ασιατική βαρβαρότητα και να σώσουν, εάν είναι ακόμη δυνατόν, τους φυλακισμένους συντρόφους μας στη Μόσχα που απειλούνται με θάνατο. Κάποιοι από τους συλληφθέντες αναρχικούς ετοιμάζονται να ξεκινήσουν απεργία πείνας μέχρι θανάτου, καθώς είναι το μοναδικό μέσο διαμαρτυρίας που διαθέτουν κατά της επιχείρησης των μπολσεβίκων για τη βεβήλωση της μνήμης του εκτελεσμένου

---

5. Ρωσικά στο κείμενο. (Σ.τ.Μ.)

με συνοπτικές διαδικασίες Λεβ Τσόρνι. Ζητούν τη μαζική ηθική στήριξη των συντρόφων τους. Δικαιούνται να ζητούν τη συστράτευσή μας και ακόμη περισσότερα. Η μεγαλειώδης αυτοθυσία τους, η αφιέρωση της ζωής τους στον μεγάλο σκοπό, η αταλάντευτη σταθερότητα που τους διακρίνει τους δίνει κάθε δικαίωμα. Σύντροφοι και φίλοι, όπου και να βρίσκεστε! Εσείς οφείλετε να βοηθήσετε να δικαιωθεί η μνήμη του Λεβ Τσόρνι και ταυτόχρονα να σώσουμε την πολύτιμη ζωή των Ασκάροφ, Σαπίρο, Στιτζένκο και των άλλων συντρόφων. Κάθε καθυστέρηση μπορεί να είναι μοιραία. Ζητήστε από την μπολσεβίκικη κυβέρνηση να αποκαλύψει τα υποτιθέμενα στοιχεία που ισχυρίζεται ότι έχει στη διάθεσή της και τα οποία «εμπλέκουν τους Ασκάροφ κ.λπ. στην ομάδα των συμμοριτών και παραχαρακτών του Λεβ Τσόρνι». Δεν υπάρχουν τέτοια στοιχεία, εκτός κι αν έχουν πλαστογραφηθεί. Προκαλέστε τους μπολσεβίκους να τα εμφανίσουν και βοηθήστε τη φωνή του κάθε έντιμου επαναστάτη και αξιοπρεπούς ανθρώπου να υψωθεί σε παγκόσμια διαμαρτυρία κατά της συνέχισης της μπολσεβίκικης πολιτικής: της δολοφονίας των πολιτικών της αντιπάλων. Βιαστείτε γιατί το αίμα των συντρόφων μας ρέει στη Ρωσία.

Αλεξάντερ Μπέρκμαν

Έμμα Γκόλντμαν

Στοκχόλμη, 7 Ιανουαρίου 1922

Μετάφραση: Ροζίνα Μπέρκνερ

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ, ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ,
ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΣΑΠΙΡΟ

Στις φυλακές της Ρωσίας

Έχοντας πρόσφατα εγκαταλείψει τη Ρωσία, νιώθουμε ότι το πρώτο πράγμα που οφείλουμε να κάνουμε είναι να μιλήσουμε εκ μέρους των πολιτικών μας κρατούμενων στη Ρωσία.

Είναι αβάστακτα θλιβερό να σχολιάζουμε την κατάσταση στη Ρωσία μιλώντας για πολιτικούς κρατούμενους στη γη της σοσιαλιστικής επανάστασης! Δυστυχώς, όμως, αυτή είναι η αλήθεια. Και δεν αναφερόμαστε σε αντεπαναστάτες που ενδεχομένως θα ήταν κρατούμενοι της Επανάστασης. Όσο απίστευτο και να ακούγεται, οι φυλακές και τα σωφρονιστικά ιδρύματα της Ρωσίας είναι σήμερα γεμάτα από τα καλύτερα επαναστατικά στοιχεία της χώρας, από άντρες και γυναίκες που διαπνέονται από τα υψηλότερα σοσιαλιστικά ιδεώδη και οράματα.

Σε όλη την απέραντη αυτή χώρα, από τη Ρωσία ως τη Σιβηρία, στις φυλακές του παλαιού καθεστώτος και σε εκείνες του καινούριου, στα μπουντρούμια της απομόνωσης του Ειδικού Τομέα της Τσεκά (*Ossoby Otdell*)¹ αργοσβήνουν επαναστάτες

---

1. Ρωσικά στο κείμενο. Βετσεκά, ακρωνύμιο της Πανρωσικής Έκτακτης Επιτροπής για την Καταπολέμηση της Αντεπανάστασης και του Σαμποτάζ. Γνωστή ως Τσεκά, σχηματίστηκε με εντολή του Λένιν υπό την εποπτεία του

από όλα τα κόμματα και κινήματα: αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες², Μαξιμαλιστές³, κομμουνιστές οπαδοί της «Εργατικής Αντιπολίτευσης»⁴, αναρχικοί, αναρχοσυνδικαλιστές, Ουνιβερσαλιστές⁵- άνθρωποι από διαφορετικές σχολές κοινωνικής φιλοσοφίας αλλά όλοι τους επαναστάτες και στην πλειοψηφία τους άνθρωποι που συμμετείχαν με ενθουσιασμό στην επανάσταση του Νοεμβρίου του 1917.

Η θέση αυτών των πολιτικών κρατούμενων είναι κυριολεκτικά απελπιστική. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι αφάνταστα άθλιες, για να μην αναφερθούμε στην πνευματική αγωνία και οδύνη τους. Εξαιτίας της γενικότερης κατάστασης που επικρατεί στη Ρωσία, την έλλειψη οικοδομικών υλικών και ειδικευμένης εργασίας, δεν τίθεται ζήτημα επισκευής των χώρων κράτησης, με αποτέλεσμα οι συνθήκες υγιεινής να είναι ουσιαστικά

Συμβουλίου των Επιτροπών του Λαού στις 20 Δεκεμβρίου 1917. Αργότερα θα μετονομαστεί σε GPU. (Σ.τ.Μ.)

2. Το ρωσικό Σοσιαλεπαναστατικό Κόμμα έπαιξε μεγάλο ρόλο στην Επανάσταση του 1917. Αμέσως μετά από την επανάσταση του Φεβρουαρίου διασπάται μεταξύ αυτών που στηρίζουν την προσωρινή κυβέρνηση του Κερένσκι και εκείνων που υποστηρίζουν τους μπολσεβίκους, τους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες. Οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες συνεργάστηκαν με τους μπολσεβίκους μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ στις 3.3.1918. (Σ.τ.Μ.)

3. Οι Μαξιμαλιστές ήταν ομάδα του Σοσιαλεπαναστατικού Κόμματος. Μετά την επανάσταση του 1905, σχημάτισαν δικό τους κόμμα υποστηρίζοντας την εφαρμογή του «μέγιστου προγράμματος», την πλήρη, δηλαδή, εφαρμογή του κομμουνιστικού προγράμματος στην επερχόμενη επανάσταση, πλήρη κοινωνικοποίηση της γης, των εργοστασίων και γενικά των μέσων παραγωγής. (Σ.τ.Μ.)

4. Τάση που αναπτύχθηκε μέσα στο πλαίσιο του κομμουνιστικού κόμματος και τασόταν υπέρ της άμεσης εργατικής διεύθυνσης και αυτοδιαχείρισης των συνδικάτων. (Σ.τ.Μ.)

5. Αναρχική ομάδα μάλλον ιδεολογικού χαρακτήρα- ένα μέρος της εξελίχθηκε στους αναρχικούς Βιοκομιστές. (Σ.τ.Μ.)

πρωτόγονες. Ωστόσο, το χειρότερο από όλα είναι το θέμα της διατροφής. Η μπολσεβίκικη κυβέρνηση, από τη στιγμή που πήρε την εξουσία μέχρι τώρα, δεν στάθηκε ικανή να εξασφαλίσει τη διατροφή των κρατουμένων της. Οι μερίδες τροφίμων που διανέμονταν δεν κάλυπταν ούτε τις στοιχειώδεις ανάγκες για επιβίωση. Η υποστήριξη των φυλακισμένων έπεσε στους ώμους των φίλων, συγγενών και συντρόφων τους. Όμως, τώρα η κατάσταση έχει χειροτερέψει ακόμη περισσότερο. Καθώς μόνο το 52% του φόρου τροφίμων έχει συλλεχθεί και δεν υπάρχουν ελπίδες για την καταβολή του υπόλοιπου, με τον τρομακτικό λιμό που έχει πλήξει τις επαρχίες του Βόλγα και με τη γενική κατάρρευση του οικονομικού μηχανισμού της κυβέρνησης, η θέση των φυλακισμένων έχει φτάσει στα όρια της απόγνωσης.

Οι ανάγκες των πολιτικών κρατουμένων στη Ρωσία καλύπτονται, στον βαθμό που επιτρέπουν οι πολύ περιορισμένες δυνατότητές του, από τον Πολιτικό Ερυθρό Σταυρό της Ρωσίας, έναν πραγματικά αφοσιωμένο και αποτελεσματικό οργανισμό που δραστήριο μέλος του είναι η Βέρα Φίγκνερ, η διάσημη παλαιάμαχος επαναστάτρια. Αυτή η οργάνωση που βασιζείται αποκλειστικά στην εθελοντική συμμετοχή, είναι εξαιρετικά επιτυχημένη στην αποστολή της ειδικά αν λάβουμε υπόψη μας πόσο δύσκολο είναι για τον καθέναν στη Ρωσία να προσφέρει κάτι από το δικό του πενιχρό δελτίο τροφίμων. Παρ' όλα αυτά, σε γενικές γραμμές ο Ερυθρός Σταυρός έχει κατορθώσει να παρέχει τα στοιχειώδη που είναι αναγκαία για την επιβίωση των πολιτικών κρατουμένων.

Για όλους εκτός από τους αναρχικούς. Όχι ότι ο Ερυθρός Σταυρός κάνει διακρίσεις. Αντιθέτως, ο συγκεκριμένος οργανισμός είναι αρκετά ανεξάρτητος αν και έντονα χρωματισμένος από στοιχεία της δεξιάς πτέρυγας. Για πολιτικούς λόγους, λοιπόν, οι αναρχικοί της Ρωσίας είχαν εδώ και χρόνια αναλάβει να

καλύπτουν οι ίδιοι τις ανάγκες των φυλακισμένων συντρόφων τους, γι' αυτό και δημιούργησαν τον Αναρχικό Ερυθρό Σταυρό (αργότερα έγινε γνωστός ως Μαύρος Σταυρός) που αποστολή του είχε τη φροντίδα όλων των αναρχικών κρατουμένων στις φυλακές. Το έργο που ανέλαβαν οι Ρώσοι αναρχικοί που είχαν παραμείνει ελεύθεροι ήταν πραγματικά κολοσσιαίο. Πολλά από τα πιο δραστήρια πνεύματα στις γραμμές τους είχαν προσφέρει τη ζωή τους στην επανάσταση, πολλοί σκοτώθηκαν στο μέτωπο υπερασπιζόμενοι την επανάσταση, ενώ κάποιοι άλλοι δολοφονήθηκαν ή σάπιζαν στις φυλακές των μπολσεβίκων. Όσοι κατόρθωσαν να παραμείνουν ζωντανοί και ελεύθεροι ήταν και οι ίδιοι, στην πλειοψηφία τους, στα όρια της λιμοκτονίας. Ο Μαύρος Σταυρός έπρεπε να καταβάλει πραγματικά υπεράνθρωπες προσπάθειες για να μην αφήσει τους έγκλειστους συντρόφους να πεθάνουν από πείνα. Έχει πραγματοποιήσει ένα ευγενές έργο με μεγάλη αυτοθυσία.

Αν, ωστόσο, μέχρι τώρα το έργο του ήταν δύσκολο και επίπονο, τώρα είναι σχεδόν ανέφικτο. Η νέα πολιτική που εφαρμόζουν οι μπολσεβίκοι, η *συστηματική* καταδίωξη των αναρχικών αποδεικνύεται ένα τρομακτικό εμπόδιο στην αποστολή του Μαύρου Σταυρού. Καθώς τα περισσότερα μέλη του βρίσκονται στη φυλακή, η οργάνωση πρόσφατα ανασυγκροτήθηκε και είναι τώρα γνωστή ως «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΡΩΣΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ». Η Εταιρεία συνεχίζει το ηρωικό έργο της παροχής κάθε δυνατής βοήθειας στους φυλακισμένους συντρόφους, αλλά δυστυχώς οι δυνατότητές της είναι πολύ περιορισμένες. Οι σύντροφοι που είναι ελεύθεροι στερούνται ακόμη και τα στοιχειώδη προκειμένου να στείλουν στη φυλακή λίγο ψωμί και μερικές πατάτες επιπλέον. Είναι πρόθυμοι και, μάλιστα, ευτυχείς όταν μοιράζονται τα λιγοστά τους τρόφιμα. Αλλά είναι ελάχιστα και οι σύντροφοι

τους στη φυλακή είναι τόσο πολλοί και οι ανάγκες τους τόσο μεγάλες! Από τις φυλακές της Μόσχας, του Πέτρογκραντ, από το Ορυόλ και το Βλαντίμιρ, από τις απομακρυσμένες επαρχίες της Ανατολής και από τους συντρόφους που έχουν εξοριστεί στον παγωμένο Βορρά τα νέα που φτάνουν είναι δραματικά. Η μάστιγα του λιμού, ο τρόμος του τζίνγκα (σκορβούτο) τούς επιτίθενται! Τα πόδια και τα χέρια τους πρήζονται, τα ούλα τους χαλαρώνουν, τα δόντια τους πέφτουν, η αποσύνθεση εγκαθίσταται μέσα στα ζωντανά τους κορμιά!

Θα ακούσουν οι σύντροφοι αυτή την έκκληση για βοήθεια; Οι αναρχικοί στη Ρωσία δεν είναι πλέον σε θέση να καλύψουν ούτε τις στοιχειώδεις ανάγκες των φυλακισμένων χωρίς τη βοήθεια και την υποστήριξη των συντρόφων και φίλων που βρίσκονται στο εξωτερικό. Εκ μέρους της Εταιρείας για την Υποστήριξη των Αναρχικών στις Ρωσικές Φυλακές, εκ μέρους των μαρτυρικών συντρόφων μας που τώρα ξεπαγιάζουν και πεθαίνουν της πείνας στις μπολσεβίκικες φυλακές, υποφέροντας επειδή υπήρξαν πιστοί στα υψηλά ιδανικά τους, σας απευθύνουμε αυτή την έκκληση, σύντροφοι και φίλοι, όπου και αν βρίσκεστε. Μόνον η γενναιόδωρη και άμεση συνεισφορά σας μπορεί να σώσει τους φυλακισμένους συντρόφους από τη λιμοκτονία.

Αδελφικά,

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ,

Εξουσιοδοτημένος Εκπρόσωπος της Εταιρείας για την
Υποστήριξη των Αναρχικών στις Ρωσικές Φυλακές

ΕΜΜΑ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΣΑΠΙΡΟ,

Γραμματέας της Αναρχοσυνδικαλιστικής Ένωσης, Γκόλος
Τρούντα, Μόσχα.

Στοκχόλμη, 12 Ιανουαρίου 1922

[Ελπίζουμε ότι οι σύντροφοι όλων των χωρών θα ανταποκριθούν σε αυτή την έκκληση με μεγάλη γενναιοδωρία. Τα βάρσανα που υφίστανται οι Ρώσοι σύντροφοί μας πρέπει να μας συγκινήσουν όλους, να μας ωθήσουν να τους υποστηρίξουμε και με αυτόν τον τρόπο να τους δείξουμε την αλληλεγγύη μας. Θα είναι χαρά μας να δεχθούμε εισφορές και να τις προωθήσουμε στη Στοκχόλμη. Γνωρίζουμε ότι οι καιροί είναι δύσκολοι αλλά αν αναλογιστούμε τη δραματική κατάσταση των συντρόφων μας στις φρικτές φυλακές της Ρωσίας νομίζουμε ότι και οι πιο φτωχοί ανάμεσά μας θα κινητοποιηθούν για να προσφέρουν από το υστέρημά τους. Ας δώσουμε όλοι και ας δώσουμε γρήγορα. Στείλτε τις δωρεές σας στον διευθυντή της Freedom Press, 127 Ossulston Street, London, N.W.1]

Freedom (Λονδίνο), Φεβρουάριος του 1922.

Μετάφραση: Ροζίνα Μπέρκνερ

ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ

Στη μνήμη της εξέγερσης της Κρονστάνδης

Η 7η Μαρτίου είναι μια αλγεινή ημέρα για τους εργαζόμενους της αποκαλούμενης «Ένωσης των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών» που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο συμμετείχαν στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Κρονστάνδη την ημέρα εκείνη. Η ανάμνηση αυτής της ημέρας είναι εξίσου οδυνηρή για τους ανθρώπους του μόχθου όλων των χωρών, επειδή φέρνει στη μνήμη όσα οι ελεύθεροι εργαζόμενοι και οι ναύτες της Κρονστάνδης απαίτησαν από τον Κόκκινο εκτελεστή τους, το «Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα» και το όργανό του, τη «Σοβιετική» κυβέρνηση, αποφασισμένοι να πεθάνουν για τη Ρωσική Επανάσταση.

Η Κρονστάνδη απαίτησε από τους δήμιους κρατιστές να δώσουν πίσω στους εργαζόμενους της πόλης και της υπαίθρου όλα όσα τους ανήκουν, δεδομένου ότι αυτοί ήταν που είχαν πραγματοποιήσει την Επανάσταση. Οι εξεγερμένοι της Κρονστάνδης διεκδίκησαν την πρακτική εφαρμογή των ακρογωνιαίων λίθων της Οκτωβριανής Επανάστασης: των ελεύθερα εκλεγμένων Σοβιέτ, της ελευθερίας του λόγου και της ελευθερίας του Τύπου για τους εργάτες και τους αγρότες, τους αναρχικούς και τους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες.

Το Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα το θεώρησε αυτό εξωφρενική αμφισβήτηση της μονοπωλιακής θέσης που κατείχε

στη χώρα και, κρύβοντας το ξεδιάντροπο δολοφονικό του πρόσωπο πίσω από τη μάσκα του επαναστάτη και του φίλου των εργαζομένων, αποκάλυψε τους ναύτες και τους εργαζόμενους της Κρονστάνδης «αντεπαναστάτες» και έστειλε εναντίον τους δεκάδες χιλιάδες μπάτσους και λακέδες: τα ανδρείκελα της Τσεκά, τους δόκιμους αξιωματικούς του Κόκκινου Στρατού, τα μέλη του Κόμματος... προκειμένου να σφαγιαστούν οι τίμιοι μαχητές και επαναστάτες –οι εξεγερμένοι της Κρονστάνδης– που δεν έπραξαν τίποτα για το οποίο θα μπορούσε κάποιος να τους κατηγορήσει μπροστά στις επαναστατημένες μάζες, ενώ το μόνο παράπτωμά τους ήταν ότι ένωσαν εξοργισμένοι με τα ψέματα και τη ξεδιαντροπιά του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος, το οποίο ποδοπάτησε τα δικαιώματα των εργαζομένων και της επανάστασης.

Την 7η Μαρτίου του 1921, στις 6.45 το απόγευμα, ένας καταιγισμός πυρών εξαπολύθηκε εναντίον της Κρονστάνδης. Όπως ήταν φυσικό και αναπόφευκτο, οι εξεγερμένοι της Κρονστάνδης αντεπιτέθηκαν. Και αντεπιτέθηκαν όχι μόνο προς όφελος των διεκδικήσεών τους, αλλά και για λογαριασμό όλων των άλλων εργαζομένων της χώρας που αγωνίζονται για τα επαναστατικά τους δικαιώματα, τα οποία αυθαίρετα ποδοπατήθηκαν από τις μπολσεβίκικες αρχές.

Η αντεπίθεσή τους είχε απήχηση σε όλη την υποδουλωμένη Ρωσία που φάνηκε πρόθυμη να υποστηρίξει τον δίκαιο και ηρωικό αγώνα τους, αλλά δυστυχώς στάθηκε αδύναμη να το κάνει, επειδή ήταν αφοπλισμένη, σε κατάσταση συνεχούς εκμετάλλευσης και αλυσοδεμένη από τις μονάδες καταστολής του Κόκκινου Στρατού και της Τσεκά, σχηματισμένες ειδικά για να διαλύσουν το ελεύθερο πνεύμα και την ελεύθερη θέληση του λαού αυτής της χώρας.

Είναι δύσκολο να υπολογίσουμε τις απώλειες που υπέστη-

σαν οι υπερασπιστές της Κρονστάνδης και η άβουλη μάζα του Κόκκινου Στρατού, αλλά μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι απαριθμούν πάνω από δέκα χιλιάδες νεκρούς. Στο μεγαλύτερο μέρος τους ήταν εργάτες και αγρότες, οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι που το Κόμμα του Ψέματος χρησιμοποίησε για να αρπάξει την εξουσία, εξαπατώντας τους με υποσχέσεις για ένα καλύτερο μέλλον. Επί σειρά ετών χρησιμοποιήθηκαν με αποκλειστικό σκοπό την εξυπηρέτηση των κομματικών συμφερόντων, έτσι ώστε το Κόμμα να επεκτείνει και να εδραιώσει την πανίσχυρη κυριαρχία του στην οικονομική και πολιτική ζωή όλης της χώρας.

Απέναντι στην μπολσεβίκικη ολιγαρχία, οι εξεγερμένοι της Κρονστάνδης υπερασπίστηκαν ό,τι καλύτερο είχε να προσφέρει ο αγώνας των εργατών και των αγροτών στη Ρωσική Επανάσταση. Ακριβώς αυτός ήταν ο λόγος που οι ολιγάρχες εξόντωσαν τους εξεγερμένους της Κρονστάνδης, ορισμένους αμέσως μετά τη στρατιωτική τους νίκη, τους υπόλοιπους στα μπουντρούμια και στα φρούρια που κληρονόμησαν από το τσαρικό και αστικό καθεστώς. Καταλαβαίνουμε, επομένως, γιατί η 7η Μαρτίου είναι μια βαθιά αλγεινή επέτειος για τους εργαζόμενους όλων των χωρών. Γι' αυτό η μέρα αυτή δεν θα έπρεπε να ξυπνάει μόνο στους Ρώσους εργαζόμενους την οδυνηρή ανάμνηση των επαναστατών της Κρονστάνδης, εκείνων που αγωνίστηκαν βάζοντας σε κίνδυνο τις ζωές τους, αλλά και των άλλων που επέζησαν και σαπίζουν στις φυλακές των μπολσεβίκων. Είναι όμως ένα ζήτημα που δεν πρόκειται να λυθεί με θρήνους: πέρα από την ημέρα μνήμης της 7ης Μαρτίου, οι άνθρωποι του μόχθου κάθε χώρας πρέπει να οργανώσουν παντού συλλαλητήρια προκειμένου να διαμαρτυρηθούν για τις αγριότητες που διαπράχθηκαν στην Κρονστάνδη από το Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα κατά των επαναστατών ερ-

γατών και ναυτών, και να απαιτήσουν την αποφυλάκιση των επιζώντων που λιώνουν στα κελιά των μπολσεβίκων ή βρίσκονται έγκλειστοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στη Φινλανδία.

*Ντιέλο Τρούντα*¹ Νο 10, Μάρτιος του 1926, σ. 3-4.

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

---

1. Στα ρωσικά «Η Υπόθεση των Εργαζομένων». Αναρχικό περιοδικό που το πρώτο τεύχος του εκδόθηκε το 1925 στο Παρίσι από ομάδα αναρχικών πολιτικών εξόριστων, μέλη της οποίας ήταν οι Νέστορ Μαχνό, Γκριγκόρι Μαξιμοφ, Ίντα Μετ, Πιότρ Αρσίνοφ και Νικόλαος Λαζάρεβιτς. (Σ.τ.Μ.)

ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ

Η «σοβιετική εξουσία»: το παρόν και το μέλλον της

Πολλοί, ιδιαίτερα αριστεροί πολιτικοί, έχουν την τάση να θεωρούν τη «σοβιετική» εξουσία ως ένα κράτος αναμφίβολα διαφορετικό από τα άλλα και μάλιστα να χρωματίζουν αυτή τη διαφορά με μια έντονα κόκκινη απόχρωση: «Η σοβιετική εξουσία», μας λένε, «είναι η εξουσία των εργατών και των αγροτών και ως τέτοια έχει μπροστά της πολύ μέλλον».

Δεν υπάρχει πιο ανυπόστατος ισχυρισμός. Η «σοβιετική» εξουσία δεν είναι ούτε καλύτερη ούτε χειρότερη από οποιαδήποτε άλλη εξουσία. Σήμερα είναι από κάθε άποψη τόσο ασταθής και παράλογη όσο κάθε κρατική εξουσία και στην πραγματικότητα, από μια ορισμένη σκοπιά, είναι ακόμα πιο παράλογη. Έχοντας πετύχει την πλήρη πολιτική κυριαρχία στη χώρα, έχει γίνει ο αδιαφιλονίκητος κύριος των οικονομικών πόρων και, καθώς δεν μένει ικανοποιημένη με αυτή τη χονδροειδή εκμετάλλευση, γεμάτη αυταρέσκεια και έπαρση διακατέχεται από την απατηλή αίσθηση μιας πνευματικής «τελείωσης», αίσθηση που επιζητά να τη διασπείρει στον επαναστατημένο εργαζόμενο λαό. Το γεγονός αυτό έχει καταστήσει το προλεταριακό της «πνεύμα» λιγότερο επαναστατικό και περισσότερο ξεδιάντροπο. Επιδιώκει έτσι να επιβληθεί στον εξαπατημένο λαό ως ο πνευματικός αφέντης του, και από αυτή

την άποψη είναι πλήρως ευθυγραμμισμένη με το ασύστολο και ανεύθυνο θράσος κάθε κρατικής εξουσίας. Είναι κοινό μυστικό ότι αυτή η υποτιθέμενη «τελειώση» του καθεστώτος είναι απλώς η τελειοποίηση του καθοδηγητή του, του Μπολσεβικικού-Κομμουνιστικού Κόμματος. Τελειοποίηση που δεν συνιστά τίποτα παραπάνω από απροκάλυπτο ψέμα, άθλια υποκρισία και εγκληματική θρασύτητα απέναντι στις μοχθούσες μάζες, που χάρη σε αυτές και εξ ονόματός τους πραγματοποιήθηκε η μεγάλη Ρωσική Επανάσταση. Σήμερα η επανάσταση αυτή έχει λεηλατηθεί προς όφελος των προνομιούχων του κόμματος και εκείνης της μειονότητας των προλεταρίων που, κάτω από την κομματική επιρροή, πίστεψαν ότι θα μπορούσαν να ταυτιστούν με το ψευδεπίγραφο «προλεταριακό» Κράτος και τη δικτατορία του «προλεταριάτου», η οποία ασκεί τόσο μεγάλη έλξη σε όσους δεν διαθέτουν αρκετή νοημοσύνη. Μια μειονότητα που ωστόσο το κόμμα τη σέρνει από το χαλινάρι και αυτή παραμένει βουβή, δίχως να έχει ούτε λέξη να πει πάνω σε αυτό το ζήτημα, στερημένη από το δικαίωμα να ενημερωθεί λεπτομερώς για όλα όσα δολίως κατασκευάστηκαν και εκτελέστηκαν χθες και για όσα «μαγειρεύονται» για σήμερα εναντίον των προλεταρίων αδελφών της· εκείνων που αρνήθηκαν να είναι ένα τυφλό, αμίλητο υποχείριο και δεν καταπίνουν τα ψέματα του κόμματος που φοράει μια προλεταριακή μάσκα.

Παρ' όλα αυτά κάποιος θα μπορούσε να θέσει το ερώτημα κατά πόσο οι μπολσεβίκικες αρχές μεταχειρίζονται τους ανθρώπους του μόχθου διαφορετικά στον τομέα της «πνευματικής» διαπαιδαγώγησής τους. Μου φαίνεται πως δεν θα μπορούσε να είναι αλλιώς. Ως απόδειξη για αυτό θα αναφέρω τη διατήρηση της επαναστατικής συνείδησης στις μοχθούσες μάζες της Ε.Σ.Σ.Δ., πηγή σοβαρής ανησυχίας για το καθεστώς,

όπως και το γεγονός ότι το Μπολσεβίκο Κόμμα επιδιώκει την αντικατάστασή της με μια πολιτική συνείδηση κομμένη και ραμμένη στα μέτρα του προγράμματός του.

Αυτός είναι ο παράγοντας που εξηγεί γιατί οι μπολσεβίκοι αρχές αντιμετωπίζουν ολοένα περισσότερες δυσκολίες και γιατί με έναν ανόητο τρόπο επιδιώκουν να αμβλύνουν τον οικονομικό και πολιτικό δεσποτισμό τους βάζοντας τον εργαζόμενο λαό στην πνευματική τους μέγγενη. Είναι προφανές ότι τα σημερινά αδιέξοδα του καθεστώτος προσδιορίζουν τις αυριανές προοπτικές του: ένα μέλλον γεμάτο αβεβαιότητα, ελλείπει ενός ευνοϊκού παρόντος. Στην πραγματικότητα η τωρινή κατάσταση είναι τόσο ολοφάνερα δυσσώνη για εκατομμύρια εργαζομένων, που θα πρέπει να αναμένουμε ότι κατά τα επόμενα χρόνια αιματηρές εξεγέρσεις και επαναστάσεις θα ξεσπάσουν κατά της μπολσεβίκικης-κομμουνιστικής τάξης πραγμάτων. Είναι πασιφανές ότι το πνεύμα της εξέγερσης και της επανάστασης των εργαζομένων της Ε.Σ.Σ.Δ. πρέπει να έχει την υποστήριξη κάθε επαναστάτη. Όμως οι αντεπαναστάτες και οι εχθροί των ανθρώπων του μόχθου δεν πρέπει να εκμεταλλευτούν αυτή την υποστήριξη. Επομένως, αυτή η υποστήριξη δεν πρέπει να έχει άλλο σκοπό από την καταστροφή της παρούσας, παράλογης και ανεύθυνης τάξης πραγμάτων που έχει εγκαθιδρυθεί προς όφελος των προνομίων των μελών του κόμματος και των μίσθαρνων οργάνων τους.

Η παράνοια αυτού του καθεστώτος πρέπει να εξαλειφθεί και να αντικατασταθεί από τις ζωτικές αρχές των εργαζομένων που υφίστανται εκμετάλλευση, οι οποίες έχουν ως θεμέλιό τους την αλληλεγγύη, την ελευθερία και την ισότιμη έκφραση του καθένα – με δύο λόγια, όλων εκείνων που ενδιαφέρονται για την αυθεντική χειραφέτηση. Το ζήτημα αυτό αφορά όλους τους Ρώσους επαναστάτες. Όλοι όσοι βρίσκονται στην

εξορία, ή μέσα στην Ε.Σ.Σ.Δ., οφείλουν, κατά την άποψή μου, να ασχοληθούν πρωτίστως με αυτό. Όπως εξάλλου και όλοι οι προλετάριοι και οι διανοούμενοι με επαναστατικές βλέψεις, στους οποίους θα προσθέσω όλους τους πολέμιους του μπολσεβίκικου καθεστώτος και τους πολιτικούς πρόσφυγες, με την προϋπόθεση ότι οι λόγοι της δράσης τους παραμένουν αληθινά επαναστατικοί.

Έτσι βλέπω το παρόν και το μέλλον της «σοβιετικής εξουσίας», καθώς και τη στάση που πρέπει να υιοθετήσουν οι Ρώσοι επαναστάτες όλων των πεποιθήσεων. Κατά τη γνώμη μου οι επαναστάτες δεν μπορούν να θέσουν το πρόβλημα διαφορετικά. Οφείλουν να αντιληφθούν ότι, εάν κάποιος θέλει να αγωνιστεί εναντίον της μπολσεβίκικης εξουσίας, πρέπει να είναι σε θέση να ξεσκεπάσει στον μέγιστο βαθμό τις αξίες που αυτή διατύπωσε και χρησιμοποίησε για να καταλάβει την εξουσία, αξίες που συνεχίζει εξάλλου να εκφράζει προκειμένου να προασπίσει τα κεκτημένα της, αν και πλέον με απροκάλυπτη ανειλικρίνεια.

Ειδάλλως, ο αγώνας των επαναστατών θα οδηγηθεί, εάν όχι σε μια αντεπανάσταση, τουλάχιστον στο να μην έχει καμία χρησιμότητα για τα εκατομμύρια των ανθρώπων του μόχθου που έχουν γίνει αντικείμενο εξαπάτησης, καταπίεσης και εκμετάλλευσης από τους μπολσεβίκους-κομμουνιστές, τις μοχθούσες μάζες που ένας επαναστάτης οφείλει να βοηθάει, όποιο κι αν είναι το τίμημα, προκειμένου να λυτρωθούν από τον φαύλο κύκλο του ψεύδους και της καταπίεσης.

Μπορμπά (Αγώνας), Παρίσι, Νο. 19-20, 25 Οκτωβρίου 1931.

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ

Η αντεπανάσταση και η Σοβιετική Ένωση

Μέχρι πρόσφατα θεωρείτο ότι ήταν η μεγάλη Γαλλική Επανάσταση των χρόνων 1789-1793 που μας προσέφερε το κλασικό υπόδειγμα της επανάστασης και της αντεπανάστασης. Ακόμη και τώρα πολλοί είναι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι η περίοδος της κυριαρχίας των ιακωβίνων ήταν μια επαναστατική περίοδος, παρά τα αντεπαναστατικά μέτρα που υιοθέτησε το Μοναστήρι¹, και ότι η πτώση των ιακωβίνων σηματοδότησε την έναρξη της αντεπανάστασης. Το συμπέρασμα που συνάγεται, συνεπώς, είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει αντεπανάσταση όσο παραμένει στην εξουσία το κόμμα που ήρθε στα πράγματα με την επανάσταση. Η αντεπανάσταση, μας λένε, κερδίζει βαθμιαία έδαφος με την πτώση του κόμματος και της τάξης που ηγούνται της επανάστασης, με τον θρίαμβο μιας πιο μετριοπαθούς μερίδας, με τη διάλυση όλων των επαναστατικών κατακτήσεων. Και αυτό το τελευταίο συσχετίζεται γενικά με την πτώση του κόμματος που έχει κυριαρχήσει, όπως συνέβη με την ανατροπή της εξουσίας των ιακωβίνων.

---

1. Ο συγγραφέας αναφέρεται στο μοναστήρι των δομινικανών μοναχών, όπου είχε την έδρα της και συγκεντρωνόταν η πολιτική Λέσχη των Ιακωβίνων. Η ονομασία «Λέσχη των Ιακωβίνων» έχει προέλθει από τη συγκεκριμένη μονή, γνωστή στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης και ως μονή των μοναχών του αγίου Ιακώβου. (Σ.τ.Μ.)

Αυτό το απαρχαιωμένο μέτρο σύγκρισης εξακολουθεί να εφαρμόζεται στην αξιολόγηση των τάσεων και των κατευθύνσεων της ρωσικής ζωής. Οι θιασώτες του κρατικού σοσιαλισμού, οι «σοφοί» φιλελεύθεροι καθηγητές και οι καθωσπρέπει μονόχνοτοι «μορφωμένοι» άνθρωποι, παρόλο που αντιτίθενται έντονα στον μπολσεβικισμό, θεωρούν ότι στη Σοβιετική Ρωσία εξακολουθεί να πραγματοποιείται μια επανάσταση. Σκεφτόμενοι μέσα από μια απλουστευτική αναλογία με τη Γαλλική Επανάσταση, δεν θέλουν να αποδεχτούν την ιδέα ότι ένα επαναστατικό κόμμα μπορεί να μετατραπεί σε αντεπαναστατικό. Πιστεύουν ότι οι αποκαλούμενες «υπερβολές στις πολιτικές των μπολσεβίκων» οφείλονται στις αναπάντεχες δυσκολίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και ότι μακροπρόθεσμα ενδέχεται να επιβραδύνουν τον ρυθμό της επανάστασης, ολοσχερώς όμως ποτέ δεν θα τον ανακόψουν. Εντούτοις η πλάνη αυτή ξεσκεπάζεται από την ίδια την πορεία των γεγονότων στη σοβιετική Ρωσία με τέτοια ταχύτητα ώστε πολύ σύντομα μόνον οι αφελείς θα παραμείνουν προσκολλημένοι σε αυτήν.

Τι είναι επομένως μια επανάσταση; Είναι η ανατροπή της υπάρχουσας πολιτικής και οικονομικής τάξης που βασίζεται στην εκμετάλλευση. Είναι η οικοδόμηση μιας νέας τάξης που αυξάνει στο μέγιστο επίπεδο την ευημερία της πλειονότητας του λαού, που προσφέρει στην ελευθερία και στα δικαιώματα του ανθρώπου την ύψιστη εκδήλωσή τους, που στη θέση του κυρίαρχου συστήματος αξιών της Εκκλησίας και του Κράτους βάζει μια ηθική θεμελιωμένη στην ελευθερία, την ισότητα και την αλληλεγγύη.

Η Ρωσική Επανάσταση στο ξεκίνημά της ήταν μια επανάσταση με αυτή την έννοια. Την περίοδο 1917-1918 η Ρωσία ήταν η πιο ελεύθερη χώρα του κόσμου. Ελευθερία του λόγου,

ελευθερία του Τύπου, ελευθερία του συνέρχεσθαι, ελευθερία της διάδοσης των ιδεών, ελευθερία στα πεδία της επιστημονικής έρευνας, της εκπαίδευσης, της ατομικής αυτοπραγμάτωσης – απεριόριστες ελευθερίες σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής. Η αυθόρμητη δραστηριότητα και η ελεύθερη πρωτοβουλία είχαν αντικαταστήσει την εξαναγκαστική νομοθεσία. Η τοπική αυτοκυβέρνηση άνθιζε με τη μορφή των Σοβιέτ· το κράτος, όπως εμφανίζεται μέσα από τη διορισμένη γραφειοκρατία του, διαλυόταν σαν καπνός.

Η οικονομική υποδούλωση κατέρρευε: ο καπιταλισμός γκρεμιζόταν καθώς αντικαθίστατο σταδιακά από μια νέα μορφή οργάνωσης της βιομηχανίας προς όφελος των καταναλωτών. Οι εργαζόμενοι γίνονταν ενεργά συμμετέχοι στη διαδικασία της βιομηχανικής παραγωγής. Η οικονομική ζωή, αντιπροσωπευόμενη από τις εργοστασιακές επιτροπές και άλλες παρόμοιες μορφές οργάνωσης, αυτοδιαμορφωνόταν στη βάση των ελεύθερων βιομηχανικών ομοσπονδιών², στη βάση της εθνικής κομμούνας των παραγωγών και των καταναλωτών.

Αυτές ήταν οι μεγάλες αθάνατες κατακτήσεις αυτής της γνήσια επαναστατικής περιόδου. Τι σημαίνει όμως ο όρος αντεπανάσταση;

Σημαίνει απλώς την προσπάθεια να μεταφερθεί η χώρα πίσω στην προεπαναστατική περίοδο, να αποκατασταθούν τα προνόμια των παλιών τάξεων και κομμάτων; Αυτός είναι ο

---

2. Μήνες πριν από την Οκτωβριανή επανάσταση, και μετά το ξέσπασμα της επανάστασης τον Φεβρουάριο του 1917, είχαν δημιουργηθεί στη Ρωσία εργοστασιακά συμβούλια (Σοβιέτ), εκλεγμένα από τις γενικές συνελεύσεις των εργαζομένων, τα οποία είχαν αναλάβει την οργάνωση και διαχείριση της παραγωγής. Τα αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια συντονίζονταν με άλλα εργοστάσια του ίδιου βιομηχανικού κλάδου, ή της ίδιας περιοχής, σύμφωνα με την αρχή της ομοσπονδιακής οργάνωσης από τα κάτω προς τα πάνω. (Σ.τ.Μ.)

κλασικός ορισμός της αντεπανάστασης, αλλά δεν είναι αυτός που με πληρότητα, ή ακρίβεια, περιγράφει αυτό που συμβαίνει στη σοβιετική Ρωσία, όπου δεν έχουμε μια επανάσταση εναντίον μιας άλλης επανάστασης, ούτε την επαναφορά των προηγούμενων τάξεων και κομμάτων. Και παρ' όλα αυτά εκεί συντελείται μια πραγματική αντεπανάσταση.

Στη σοβιετική Ρωσία όλες οι ελευθερίες έχουν εξοστρακιστεί. Οι υπερασπιστές της ελευθερίας έχουν καταλήξει στην εξορία, στη φυλακή, ακόμη και στο εκτελεστικό απόσπασμα. Η αυθαίρετη εξουσία του «γραφειοκράτη» έχει εκ νέου εγκαθιδρυθεί. Τι άλλο είναι η εισαγωγή του συστήματος των διαβατηρίων³ εκτός από αντιγραφή του παλιού συστήματος αστυνόμευσης και αυστηρού ελέγχου; Και τι είναι η απαγόρευση, η οποία έχει επιβληθεί σε κάθε είδος πολιτικής δραστηριότητας που διαφοροποιείται από τη «γενική γραμμή» του δικτάτορα, η διάλυση της ομάδας των παλιών μπολσεβίκων, η φυλάκιση επιφανών μελών του κόμματος επειδή εκδήλωσαν μια αμυδρή ανεξαρτησία της σκέψης; Δεν είναι όλα αυτά αντεπανάσταση με την κυριολεκτική σημασία της λέξης;

Σε καμία άλλη χώρα η θανατική ποινή δεν εφαρμόζεται σε τέτοια έκταση όσο στη σοβιετική Ρωσία: η κλοπή, η υπεξαίρεση, η δωροδοκία, εγκλήματα του κοινού Ποινικού Δικαίου, τιμωρούνται με αγριότητα που παραπέμπει στον Μεσαίωνα. Ακόμη και παιδιά δεν εξαιρούνται από την εφαρμογή της αυ-

---

3. Το σύστημα διαβατηρίων αφορούσε την υποχρέωση όλων των πολιτών άνω των δεκαέξι ετών να διαθέτουν διαβατήριο για τις μετακινήσεις τους μέσα στην επικράτεια της σοβιετικής Ρωσίας. Η επίσημη αιτιολογία για τη θέσπιση αυτού του μέτρου ήταν η απογραφή του πληθυσμού και ο εντοπισμός και η «απομάκρυνση» των «αντεπαναστατικών, αντικοινωνικών και εγκληματικών στοιχείων». Ως «απομάκρυνση» συνήθως εννοείτο ο εγκλεισμός σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. (Σ.τ.Μ.)

στηρότερης των ποινών. Δεν είναι όλα αυτά αντεπανάσταση στην πιο απογυμνωμένη της μορφή;

Στη σοβιετική Ρωσία η βιομηχανική δημοκρατία⁴ έδωσε τη θέση της σε ένα ιεραρχικό σύστημα βασισμένο στο πρότυπο των καπιταλιστικών μορφών οργάνωσης της παραγωγής. Μια νέα, προνομιούχα άρχουσα τάξη γεννήθηκε, μια γραφειοκρατία η οποία, δίχως να έχει δική της ιδιοκτησία, έχει στα χέρια της τον απεριόριστο έλεγχο της διαχείρισης των μέσων παραγωγής.

Όλα αυτά συνιστούν την ουσία της αντεπανάστασης, παρόλο που δύσκολα ταιριάζουν στον κλασικό ορισμό της. Έχουμε μπροστά μας ένα νέο χαρακτηριστικό: ένα επαναστατικό κόμμα που παγιώθηκε σε μια γραφειοκρατική τάξη. Ενώ υποκρίνεται με κούφια συνθήματα ότι υπηρετεί την επανάσταση, η νεοσχηματισμένη τάξη βαθμιαία εδραιώνει τις ταξικές λειτουργίες της, την κυριαρχία και τα προνόμιά της.

Όλα αυτά δεν αποτελούν απλώς ένα ατύχημα στην πορεία της επανάστασης. Τέτοιου είδους παραμορφώσεις της επανάστασης, που έχουν παραγάγει στη σοβιετική Ρωσία μια διεφθαρμένη μορφή αντεπανάστασης, δεν είναι ριζωμένες στην «ιστορική αναγκαιότητα», αλλά στην ίδια την έννοια του κρατικού σοσιαλισμού και ιδιαίτερα στο μόρφωμα της μαρξιστικής δικτατορίας. Η διατήρηση της δικτατορίας ισοδυναμεί με απόρριψη της επανάστασης, της ελευθερίας, της ανθρώπινης προόδου.

---

4. Η εργατική αυτοδιεύθυνση, ο έλεγχος της παραγωγής από τους ίδιους τους εργαζομένους μέσα από την εφαρμογή της άμεσης δημοκρατίας στους χώρους παραγωγής – που σημαίνει ότι οι αντιπρόσωποι των εργαζομένων, που αναλαμβάνουν την ευθύνη της διαχείρισης της παραγωγής και της διασύνδεσής της με την ευρύτερη κοινότητα, δεν απολαμβάνουν προνόμια, εκλέγονται από τη συνέλευση των εργαζομένων, λογοδοτούν σε αυτήν και είναι ανακλητοί. (Σ.τ.Μ.)

Η διαδικασία της αποσύνθεσης στη σοβιετική Ρωσία, που δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας στα μάτια χιλιάδων έντιμων επαναστατών, βρίσκεται ακόμη στο ξεκίνημά της. Σύντομα θα εξελιχθεί σε μια πανίσχυρη πλημμυρίδα νέων σκοπών και νέων βλέψεων. Αυτοί θα είναι οι σκοποί του ελευθεριακού κομμουνισμού, οι σκοποί ενός νέου κινήματος που θα αναζωογονήσει τις ελπίδες του παγκόσμιου προλεταριάτου και θα οδηγήσει σε έναν ανένδοτο αγώνα εναντίον όλων των δικτατοριών κάθε είδους – κόκκινης, μαύρης ή φαιάς δικτατορίας– και υπέρ της πληρέστερης ελευθερίας θεμελιωμένης στην οικονομική ισότητα.

Περιοδικό *Πρωτοπορία* τόμος 11, τεύχος 5,
Οκτώβριος-Νοέμβριος του 1935.

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

EMMA ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Δεν υπάρχει κομμουνισμός στη Ρωσία

I.

Ο κομμουνισμός είναι το θέμα της ημέρας. Όλοι μιλούν γι' αυτόν. Κάποιοι με τον υπερβολικό ενθουσιασμό του νεοφώτιστου, άλλοι με φόβο, καταδικάζοντάς τον ως κοινωνική απειλή. Ωστόσο, τολμώ να πω ότι ούτε εκείνοι που τον θαυμάζουν –στη μεγάλη πλειοψηφία τους, τουλάχιστον– ούτε εκείνοι που τον αποκηρύσσουν έχουν σαφή ιδέα του τι πραγματικά είναι ο μπολσεβίκικος κομμουνισμός.

Από θεωρητική άποψη, ο κομμουνισμός αντιπροσωπεύει το ιδανικό της ανθρώπινης ισότητας και αδελφότητας. Θεωρεί την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο ως τη ρίζα κάθε είδους σκλαβιάς και καταπίεσης. Υποστηρίζει ότι η οικονομική ανισότητα οδηγεί στην κοινωνική αδικία και ότι υπονομεύει την ηθική και πνευματική ανάπτυξη. Ο κομμουνισμός αποσκοπεί σε μια κοινωνία όπου οι τάξεις έχουν καταργηθεί ως επακόλουθο της κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής και διάθεσης. Διδάσκει ότι μόνο σε μια αταξική, βασισμένη στην αλληλεγγύη, κοινοκτημοσύνη μπορεί ο άνθρωπος να βιώσει την ελευθερία, την ειρήνη και την ευημερία.

Ο σκοπός μου είναι να συγκρίνω τον κομμουνισμό ως θεωρία με την εφαρμογή του στη σοβιετική Ρωσία· ωστόσο,

εξετάζοντας το θέμα σε βάθος, το βρίσκω πρακτικά ανέφικτο. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κομμουνισμός στη Σοβιετική Ένωση. Το κομμουνιστικό κόμμα της χώρας δεν εφαρμόζει ούτε καν τις στοιχειώδεις κομμουνιστικές αξίες, ούτε τα ελάχιστα ίχνη της κομμουνιστικής ιδεολογίας.

Κάποιοι θα θεωρήσουν αυτή τη δήλωση ολοκληρωτικά εσφαλμένη· άλλοι θα την κρίνουν υπερβολική. Εντούτοις, είμαι σίγουρη ότι η αντικειμενική παρατήρηση των συνθηκών στη σύγχρονη Ρωσία θα πείσει τον αμερόληπτο αναγνώστη ότι λέω την αλήθεια.

Είναι απαραίτητο να εξετάσουμε, πρώτα απ' όλα, τη θεμελιώδη ιδέα στην οποία στηρίζεται ο υποτιθέμενος κομμουνισμός των μπολσεβίκων. Είναι, αναμφίβολα μια συγκεντρωτική, εξουσιαστική προσέγγιση, κάτι που σημαίνει ότι βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον κυβερνητικό εξαναγκασμό και στη βία. Δεν έχουμε να κάνουμε με τον κομμουνισμό της εθελοντικής σύμπραξης αλλά πρόκειται για έναν επιβεβλημένο κρατικό κομμουνισμό, κι αυτός είναι ένας παράγοντας που πρέπει να λάβουμε υπόψη για να κατανοήσουμε τις μεθόδους που υιοθετεί το σοβιετικό κράτος προκειμένου να εφαρμόσει εκείνα από τα σχέδιά του που θέλει να φαίνονται κομμουνιστικά.

Η βασική προϋπόθεση του κομμουνισμού είναι η κοινωνικοποίηση της γης και του μηχανισμού παραγωγής και διανομής. Η κοινωνικοποιημένη γη και τα μέσα παραγωγής ανήκουν στον λαό για να τα χρησιμοποιήσει σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο και ανάλογα με τις ανάγκες του. Στη Ρωσία, η γη και τα μέσα παραγωγής δεν είναι κοινωνικοποιημένα αλλά «εθνικοποιημένα», ένας όρος που φυσικά είναι παραπλανητικός και κενός περιεχομένου. Στην πραγματικότητα, ο λεγόμενος «εθνικός πλούτος» είναι κάτι το ανύπαρκτο. Το έθνος είναι πολύ αφηρημένη έννοια για να «κατέχει» οτιδή-

ποτε. Ιδιοκτησία μπορεί να κατέχει ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων ή, σε κάθε περίπτωση, μια ποσοτικά προσδιορισμένη οντότητα. Όταν κάποιο συγκεκριμένο πράγμα δεν ανήκει σε ένα άτομο ή μια ομάδα, είναι είτε κοινωνικοποιημένο είτε εθνικοποιημένο. Εάν είναι εθνικοποιημένο, ανήκει στο κράτος· η κυβέρνηση το ελέγχει και μπορεί να το διαχειριστεί αναλόγως με τις επιθυμίες και τους στόχους της. Όταν όμως ένα αντικείμενο κοινωνικοποιείται, κάθε άτομο έχει πλήρη πρόσβαση σε αυτό και στη χρήση του χωρίς να μπορεί κανείς να το παρεμποδίσει.

Στη Ρωσία δεν υπάρχει κοινωνικοποίηση ούτε της γης ούτε των μέσων παραγωγής και διανομής. Τα πάντα είναι εθνικοποιημένα και ανήκουν στο κράτος, όπως ακριβώς τα ταχυδρομεία στην Αμερική ή οι σιδηρόδρομοι στη Γερμανία και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Δεν υπάρχει τίποτα το κομμουνιστικό σε αυτή την πολιτική.

Κανένα ίχνος κομμουνισμού δεν θα διαπιστώσουμε και στα άλλα επίπεδα της οικονομικής δομής της Σοβιετικής Ένωσης. Όλες ανεξαιρέτως οι πλουτοπαραγωγικές πηγές ανήκουν στην κεντρική κυβέρνηση. Το εξωτερικό εμπόριο αποτελεί το απόλυτο μονοπώλιο της· τα τυπογραφεία ανήκουν στο κράτος· κάθε βιβλίο, κάθε τυπωμένη σελίδα είναι κυβερνητικές εκδόσεις. Εν συντομία, ολόκληρη η χώρα και οτιδήποτε βρίσκεται στην επικράτειά της αποτελούν ιδιοκτησία του κράτους, όπως ακριβώς κάποιες παλαιότερες εποχές αποτελούσαν ιδιοκτησία του Στέμματος. Όσα έχουν απομείνει, για παράδειγμα κάποια ετοιμόρροπα σπίτια στη Μόσχα ή κάποια εξαθλιωμένα μικρομάγαζα που πουλούν παμπάλαια καλλυντικά, είναι απλώς ανεκτά, ενώ η κυβέρνηση έχει το αναμφισβήτητο δικαίωμα να τα κατάσχει ανά πάσα στιγμή με ένα απλό νομοθετικό διάταγμα.

Η συγκεκριμένη κατάσταση πραγμάτων μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατικός καπιταλισμός, αλλά θα χρειαζόταν υπερβολική δόση φαντασίας για να την ονομάσει κανείς κομμουνισμό.

II.

Ας εξετάσουμε τώρα την παραγωγή και την κατανάλωση, τους μοχλούς που είναι απαραίτητοι για την επιβίωση. Ίσως σε αυτούς να εντοπίσουμε κάποια ίχνη κομμουνισμού που θα μας επιτρέψει να χαρακτηρίσουμε, αν μη τι άλλο σε κάποιο βαθμό, τη ζωή στη Ρωσία ως κομμουνιστική.

Έχω ήδη επισημάνει ότι η γη και τα μέσα παραγωγής είναι ιδιοκτησία του κράτους. Οι μέθοδοι παραγωγής και οι ποσότητες που θα παραχθούν από κάθε βιομηχανική μονάδα, από κάθε εργαστήριο, βιοτεχνία και εργοστάσιο καθορίζονται από το κράτος, από την κεντρική κυβέρνηση –από τη Μόσχα– μέσω των διάφορων οργάνων της.

Ως γνωστόν, η Ρωσία είναι μια αχανής χώρα που καλύπτει περίπου το ένα έκτο της επιφάνειας της γης. Κατοικείται από μεικτό πληθυσμό της τάξης των 165.000.000 ανθρώπων. Αποτελείται από ορισμένες μεγάλες δημοκρατίες που φιλοξενούν διαφορετικές φυλές και εθνικότητες και η κάθε περιοχή έχει τα δικά της συμφέροντα και ανάγκες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο οικονομικός και βιομηχανικός σχεδιασμός είναι ζωτικής σημασίας και απαραίτητη προϋπόθεση για την ευημερία μιας κοινότητας. Ο αληθινός κομμουνισμός –αντιληπτός ως οικονομική ισότητα μεταξύ των ατόμων και μεταξύ ατόμων και κοινοτήτων– απαιτεί τον καλύτερο και αποδοτικότερο σχεδιασμό από την κάθε κοινότητα ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες και δυνατότητες. Ο σχεδιασμός αυτός πρέπει να βασίζεται στην πλήρη

ελευθερία της κάθε κοινότητας να παράγει ανάλογα με τις ανάγκες της και να διαθέτει τα προϊόντα της σύμφωνα με την κρίση της – για παράδειγμα, να ανταλλάσσει το πλεόνασμά της με άλλες, εξίσου ανεξάρτητες κοινότητες χωρίς να χρειάζεται έγκριση ή να παρεμποδίζεται από οποιαδήποτε εξωτερική αρχή.

Αυτή είναι η ουσιαστική πολιτικοοικονομική φύση του κομμουνισμού. Δεν μπορεί να εφαρμοστεί ή να λειτουργήσει σε κανένα άλλο πλαίσιο. Είναι αναπόφευκτα ελευθεριακή, αναρχική.

Δεν υπάρχει ούτε ίχνος αυτού του κομμουνισμού –ή, εν προκειμένω, οποιουδήποτε άλλου– στη σοβιετική Ρωσία, και μάλιστα η απλή αναφορά σε παρόμοιο σύστημα θεωρείται έγκλημα. Αν προσπαθήσεις δε να εφαρμόσεις κάποια στοιχεία του σε μικρή κλίμακα, τιμωρείσαι με τη θανατική ποινή.

Ο βιομηχανικός σχεδιασμός και όλες οι διαδικασίες παραγωγής και διάθεσης βρίσκονται υπό τον έλεγχο της κεντρικής κυβέρνησης. Το Ανώτατο Οικονομικό Συμβούλιο υπόκειται μόνο στην εξουσία του Κομμουνιστικού Κόμματος. Είναι εντελώς ανεξάρτητο από τη θέληση ή τις επιθυμίες των λαών που αποτελούν την Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Το έργο του κατευθύνεται από την πολιτική και τις αποφάσεις του Κρεμλίνου. Αυτό εξηγεί γιατί η Σοβιετική Ρωσία εξήγαγε μεγάλες ποσότητες σταριού και άλλων σιτηρών ενόσω τεράστιες εκτάσεις στα νότια και νοτιοανατολικά της χώρας υπέφεραν από λιμό, με αποτέλεσμα να πεθάνουν πάνω από δύο εκατομμύρια άνθρωποι από την αστία (1932-1933).

Η επίσημη δικαιολογία που επικαλέστηκαν οι ιθύνοντες είναι ότι υπήρχαν σοβαροί «κρατικοί λόγοι». Οι ευφημισμοί χρησιμοποιούνται ανέκαθεν για να μασκαρεύουν την τυραννία, την εκμετάλλευση και τη θέληση του κάθε ηγεμόνα να παρατείνει και να μονιμοποιεί την κυριαρχία του. Παρεμπιπτόντως,

θα ήθελα να αναφέρω ότι παρά τον εκτεταμένο λιμό στη χώρα και την έλλειψη των βασικών αγαθών που είναι απαραίτητα για την επιβίωση στη Ρωσία, το πρώτο πενταετές πλάνο, στο σύνολό του, είχε ως στόχο την ανάπτυξη εκείνου του τομέα της βαριάς βιομηχανίας που εξυπηρετεί ή μπορεί να εξυπηρετήσει στρατιωτικές σκοπιμότητες.

Αυτό που ισχύει για την παραγωγή ισχύει και για τη διανομή και όλες τις άλλες μορφές δραστηριότητας. Όχι μόνο οι μεμονωμένες πόλεις ή κωμπολεις αλλά και οι δημοκρατίες που συνιστούν τη Σοβιετική Ένωση δεν διαθέτουν καμία ανεξαρτησία. Από πολιτική άποψη είναι υποτελείς της Μόσχας, καθώς όλη τους η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα σχεδιάζεται και ελέγχεται αυστηρά από την «προλεταριακή δικτατορία» της Μόσχας. Επιπλέον, η ζωή της κάθε κοινότητας, ακόμη και του κάθε ατόμου, στις αποκαλούμενες «σοσιαλιστικές» δημοκρατίες καθορίζεται ως και την παραμικρή λεπτομέρεια από τη «γενική γραμμή» που επεξεργάζεται το «κέντρο». Με άλλα λόγια, από την Κεντρική Επιτροπή και το Πολιτικό Γραφείο του Κόμματος, που και τα δύο ελέγχονται από έναν άνθρωπο, τον Στάλιν. Το να αποκαλεί κανείς κομμουνισμό αυτή τη δικτατορία, αυτή τη μονοπρόσωπη εξουσία που είναι πιο ισχυρή και απόλυτη ακόμη και από την τσαρική, πιστεύω ότι αποτελεί την αποθέωση της ηλιθιότητας.

III.

Ας εξετάσουμε τώρα με ποιον τρόπο ο μπολσεβίκικος «κομμουνισμός» επηρεάζει τις μάζες και το άτομο.

Υπάρχουν άνθρωποι που αφελώς πιστεύουν ότι κάποια στοιχειώδη έστω χαρακτηριστικά του κομμουνισμού έχουν εισαχθεί στη ζωή του ρωσικού λαού. Μακάρι να ήταν έτσι,

γιατί τότε θα είχαμε ένα ελπιδοφόρο σημάδι, μια υπόσχεση για πιθανή εξέλιξη σε αυτόν τον τομέα. Η πικρή αλήθεια, όμως, είναι ότι σε κανένα επίπεδο της σοβιετικής ζωής, στις κοινωνικές ή στις ατομικές σχέσεις, δεν έχει γίνει κάποια προσπάθεια να εφαρμοστούν κομμουνιστικές αρχές οποιουδήποτε είδους. Όπως έχω ήδη επισημάνει, ακόμη και η απλή νύξη στον ελεύθερο, οικειοθελή κομμουνισμό αποτελεί ταμπό στη Ρωσία και θεωρείται αντεπαναστατική και έσχατη προδοσία κατά του αλάθητου Στάλιν και του ιερού «κομμουνιστικού» κόμματος.

Και δεν αναφέρομαι στον ελευθεριακό, αναρχικό κομμουνισμό. Αυτό που ισχυρίζομαι είναι ότι στη σοβιετική Ρωσία δεν υπάρχει το ελάχιστο ίχνος ούτε καν του εξουσιαστικού, κρατικού κομμουνισμού. Ας ρίξουμε μια ματιά στα δεδομένα της καθημερινής ζωής.

Η ουσία του κομμουνισμού, ακόμη και του καταναγκαστικού, είναι η απουσία κοινωνικών τάξεων. Η εδραίωση της οικονομικής ισότητας αποτελεί το πρώτο του μέλημα. Είναι η βάση κάθε κομμουνιστικής φιλοσοφίας, ανεξάρτητα από τις διαφορετικές οπτικές σε άλλα επίπεδα. Ο κοινός σκοπός όλων ανεξαιρέτως των διαφορετικών προσεγγίσεων είναι η εξασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης κάτι που, κατά κοινή συμφωνία, είναι αδύνατο χωρίς την εδραίωση της οικονομικής ισότητας. Ακόμη και ο Πλάτων, παρά τα διανοητικά και ηθικά του επιχρίσματα, υποστήριξε στην *Πολιτεία* του την απόλυτη οικονομική ισότητα, καθώς οι άρχουσες τάξεις δεν θα απολάμβαναν περισσότερα δικαιώματα ή προνόμια από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

Κινδυνεύοντας να κατηγορηθώ ότι αποκαλύπτω τη γυμνή αλήθεια, θέλω να δηλώσω κατηγορηματικά και απερίφραστα ότι ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει στη σοβιετική Ρωσία. Ο

μπολσεβικισμός δεν έχει καταργήσει τις τάξεις στη Ρωσία: έχει απλώς αντιστρέψει τις προηγούμενες σχέσεις. Για την ακρίβεια, έχει πολλαπλασιάσει τις κοινωνικές διακρίσεις που υπήρχαν προ της επανάστασης.

Όταν έφτασα στη σοβιετική Ρωσία τον Ιανουάριο του 1920, τη βρήκα χωρισμένη σε αναρίθμητες οικονομικές κατηγορίες ανθρώπων ανάλογα με τα δελτία τροφίμων που λάμβαναν από την κυβέρνηση. Ο ναύτης έπαιρνε τη μεγαλύτερη μερίδα, ανώτερη σε ποιότητα, ποσότητα και ποικιλία από την τροφή που διατίθετο στον υπόλοιπο πληθυσμό. Ήταν ο αριστοκράτης της επανάστασης: από οικονομική και κοινωνική άποψη θεωρείτο ότι ανήκε στις νέες προνομιούχες τάξεις. Ακολουθούσε ο στρατιώτης, ο άνθρωπος του Κόκκινου Στρατού, που λάμβανε μικρότερη μερίδα και ακόμη λιγότερο ψωμί. Κατώτερος του στρατιώτη στην κλίμακα ήταν ο εργάτης που δούλευε στη στρατιωτική βιομηχανία και ακολουθούσαν οι υπόλοιποι εργάτες που υποδιαιρούνταν σε ειδικευμένους, τεχνίτες, ανειδίκευτους κ.ο.κ. Η κάθε κατηγορία έπαιρνε λίγο λιγότερο ψωμί, λίπος, ζάχαρη, καπνό και άλλα προϊόντα, στον βαθμό που φυσικά υπήρχαν. Τα μέλη της πρώην αστικής τάξης, που επίσημα είχε καταργηθεί ως τάξη και τα υπάρχοντά τους είχαν απαλλοτριωθεί, ανήκαν στην τελευταία οικονομική βαθμίδα και ουσιαστικά δεν έπαιρναν τίποτα. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν μπορούσαν να βρουν δουλειά ή στέγη και κανείς δεν νοιαζόταν για το πώς θα επιβίωναν ή για το πώς θα τους απέτρεπαν από τις κλοπές ή από την ένταξή τους σε αντεπαναστατικούς στρατούς ή σε συμμορίες ληστών.

Η κατοχή της κόκκινης κάρτας που αποδείκνυε την ένταξη στο Κομμουνιστικό Κόμμα σε έθετε αυτομάτως πάνω από όλες τις προαναφερόμενες κατηγορίες. Ο κάτοχός της είχε δικαίωμα σε ειδικές μερίδες, είχε τη δυνατότητα να τρώει στην

κομματική σταλόβα¹ και μπορούσε να προμηθευτεί, ιδιαίτερα αν τον υποστήριζαν ανώτερα κομματικά στελέχη, ζεστά εσώρουχα, δερμάτινες μπότες, ένα γούνινο παλτό και άλλα πολύτιμα αντικείμενα. Τα εξέχοντα κομματικά στελέχη διέθεταν τις δικές τους τραπεζαρίες στις οποίες δεν είχαν πρόσβαση τα απλά μέλη. Στο Σμόλνι, για παράδειγμα, όπου βρισκόταν τότε η έδρα της κυβέρνησης του Πέτρογκραντ, υπήρχαν δύο διαφορετικές τραπεζαρίες, μία για τους κομμουνιστές αξιωματούχους και μία άλλη για τα χαμηλόβαθμα στελέχη. Ο Ζηνόβιεφ, ο τότε πρόεδρος του Σοβιέτ του Πέτρογκραντ και ουσιαστικά ο μονοκράτορας της βόρειας περιφέρειας, και οι άλλοι κυβερνητικοί παράγοντες γευμάτιζαν στο Αστόρια, το καλύτερο ξενοδοχείο της πόλης προεπαναστατικά, που είχε μετατραπεί στο πρώτο Σοβιετικό Σπίτι για να εγκατασταθούν με τις οικογένειές τους.

Αργότερα συνάντησα την ίδια κατάσταση στη Μόσχα, στο Χάρκοβο, στο Κίεβο, στην Οδησό – παντού στη Σοβιετική Ρωσία.

Ήταν αυτό το μπολσεβίκικο «κομμουνιστικό» σύστημα που επέδρασε δραματικά στην αύξηση της δυσαρέσκειας, της πικρίας και του ανταγωνισμού σε όλη τη χώρα και είχε ως φυσικό επακόλουθο το βιομηχανικό και αγροτικό σαμποτάζ, τις απεργίες και τις εξεγέρσεις. Σε αυτά, ωστόσο, θα αναφερθώ αργότερα. Λέγεται ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνο με ψωμί. Αυτό είναι αλήθεια, μόνο που χωρίς ψωμί δεν μπορεί να ζήσει καθόλου. Για τον μέσο άνθρωπο, για τις μάζες στη Ρωσία, οι διαφορετικές μερίδες που καθιερώθηκαν στη χώρα για την οποία είχαν ματώσει αποτελούσαν το σύμβολο του καινούριου καθεστώτος. Στα μάτια τους σηματοδοτούσαν το

---

1. Ρωσικά στο κείμενο. Σημαίνει τραπεζαρία. (Σ.τ.Μ.)

μεγάλο ψέμα του μπολσεβικισμού, τις υποσχέσεις για ελευθερία που αθετήθηκαν, καθώς ελευθερία σήμαινε γι' αυτούς κοινωνική δικαιοσύνη, οικονομική ισότητα. Το ένστικτο των μαζών σπάνια λαθεύει: στη συγκεκριμένη περίπτωση αποδείχθηκε προφητικό. Γιατί να απορεί κανείς, λοιπόν, που ο εθνικός ενθουσιασμός για την επανάσταση γρήγορα μετατράπηκε σε απογοήτευση και πικρία, σε αντιπαλότητα και μίσος; Πόσο συχνά Ρώσοι εργάτες δεν μου παραπονέθηκαν: «Δεν μας πειράζει η σκληρή δουλειά, ούτε ακόμη και η πείνα. Αυτό που μας πειράζει είναι η αδικία. Εάν η χώρα είναι φτωχή, αν υπάρχει ελάχιστο ψωμί, ας μοιραστούμε όλοι αυτό το ελάχιστο, αλλά ας το μοιραστούμε στα ίσα. Όπως έχουν τώρα τα πράγματα, είναι ίδια με παλιά, κάποιοι παίρνουν περισσότερο, κάποιοι λιγότερο και κάποιοι καθόλου».

Το μπολσεβίκικο σύστημα των προνομίων και της ανισότητας δεν άργησε να επιφέρει το αναπόφευκτο αποτέλεσμα. Δημιούργησε και υπέθαλψε κοινωνικούς ανταγωνισμούς, αποξένωσε τις μάζες από την επανάσταση, παρέλυσε το ενδιαφέρον τους γι' αυτήν και τη δική τους δράση και εντέλει ακύρωσε τους ίδιους τους στόχους της επανάστασης.

Το ίδιο σύστημα των προνομίων και της ανισότητας, ενισχυμένο και τελειοποιημένο, επικρατεί και σήμερα.

Η Ρωσική Επανάσταση ήταν ένας βαθύς κοινωνικός ξεσηκωμός: η θεμελιώδης τάση της ήταν ελευθεριακή, ο ουσιαστικός της στόχος ήταν η οικονομική και κοινωνική ισότητα. Πολύ πριν από τα γεγονότα του Οκτωβρίου και του Νοεμβρίου (1917) το προλεταριάτο των πόλεων είχε αρχίσει να καταλαμβάνει τις βιοτεχνίες, τις βιομηχανίες και τα εργοστάσια, ενώ οι χωρικοί απαλλοτρίωναν τα μεγάλα κτήματα και απέδιδαν τη γη για κοινοτική χρήση. Η συνέχιση της εξέλιξης της επανάστασης προς την κομμουνιστική κατεύθυνση εξαρτάτο

από την ενότητα των επαναστατικών δυνάμεων και την άμεση, δημιουργική πρωτοβουλία των εργαζόμενων μαζών. Οι άνθρωποι ήταν ενθουσιασμένοι με τον μεγαλειώδη στόχο τους· αφιέρωσαν με πάθος όλες τους τις δυνάμεις στο έργο της κοινωνικής ανοικοδόμησης. Μόνο εκείνοι που για αιώνες ολόκληρους έφεραν στους ώμους τους το βάρος της εξουθενωτικής εργασίας και της εκμετάλλευσης μπορούσαν, μέσω της ελεύθερης και συστηματικής προσπάθειας, να βρουν τον δρόμο για μια νέα, αναγεννημένη κοινωνία.

Δυστυχώς, τα μπολσεβίκικα δόγματα και ο «κομμουνιστικός» κρατισμός αποδείχθηκαν μοιραίο εμπόδιο στη δημιουργική δραστηριοποίηση του λαού. Το θεμελιώδες χαρακτηριστικό της μπολσεβίκικης ψυχολογίας είναι η δυσπιστία απέναντι στις μάζες. Η μαρξιστική θεωρία τους, που επικεντρώνει όλη την εξουσία αποκλειστικά στα χέρια του κόμματός τους, είχε σύντομα ως αποτέλεσμα τη διάλυση της επαναστατικής συνεργασίας, την αυταρχική και αμείλικτη καταπίεση όλων των άλλων πολιτικών κομμάτων και κινημάτων. Οι μπολσεβίκικες τακτικές συμπεριέλαβαν τη συστηματική εξάλειψη κάθε ένδειξης δυσαρέσκειας, έπνιξαν κάθε κριτική και συνέτριψαν την ανεξαρτησία της σκέψης, τη λαϊκή πρωτοβουλία και προσπάθεια. Η κομμουνιστική δικτατορία με τον ακραίο, μηχανιστικό συγκεντρωτισμό της ματαίωσε την οικονομική και βιομηχανική δραστηριότητα της χώρας. Στέρησε από τις μάζες την ευκαιρία να διαμορφώσουν την πολιτική της επανάστασης ή να συμμετάσχουν στη διαχείριση των δικών τους υποθέσεων. Τα εργατικά συνδικάτα έγιναν κυβερνητικά και μετατράπηκαν σε απλά φερέφωνα των κρατικών επιταγών. Οι λαϊκές συνεργατικές ενώσεις (κοοπερατίβες)² –αυτός ο ζωτικός νευρώνας της

---

2. Ομάδα παραγωγών που δημιουργούν και μοιράζονται από κοινού,

ενεργούς αλληλεγγύης και της αμοιβαίας βοήθειας που συνέδεε την πόλη με την ύπαιθρο- καταργήθηκαν. Τα Σοβιέτ των αγροτών και των εργατών ευνουχίστηκαν και μετατράπηκαν σε πειθήνιες επιτροπές της κυβέρνησης. Το κράτος παρενέβη σε κάθε έκφανση της ανθρώπινης ζωής και δημιούργησε έναν άθλιο, αναποτελεσματικό, διεφθαρμένο και κτηνώδη γραφειοκρατικό μηχανισμό. Η επανάσταση αποκόπηκε από τον λαό και, ως εκ τούτου, καταδικάστηκε σε θάνατο. Πάνω από τους πάντες και τα πάντα επικρεμόταν το φοβερό σπαθί της μπολσεβίκικης τρομοκρατίας.

Αυτός ήταν ο «κομμουνισμός» των μπολσεβίκων στα πρώτα στάδια της επανάστασης. Όλοι γνωρίζουν ότι επέφερε την πλήρη παράλυση της βιομηχανίας, της γεωργίας και των μεταφορών. Ήταν η εποχή του «στρατιωτικοποιημένου κομμουνισμού»³, της αγροτικής και βιομηχανικής επιστράτευσης, της ισοπέδωσης των αγροτικών χωριών από το πυροβολικό των μπολσεβίκων. Αυτές οι «εποικοδομητικές» κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές του μπολσεβίκικου κομμουνισμού είχαν ως αποτέλεσμα τον τρομακτικό λιμό του 1921.

IV.

Και σήμερα; Έχει κάτι αλλάξει στη φύση αυτού του «κομμουνισμού»; Είναι διαφορετικός από τον «κομμουνισμό» του 1921; Με θλίψη δηλώνω ότι παρά τις ευρέως διαφημισμένες αλλαγές και τις νέες οικονομικές πολιτικές, ο μπολσεβίκικος «κομμουνισμός» είναι ουσιαστικά ίδιος με εκείνον του 1921. Σήμερα,

---

κατέχοντας συνεταιριστικά τα μέσα παραγωγής. Βασίζεται στην εθελοντική συμμετοχή. (Σ.τ.Μ.)

3. Χαρακτηρισμός που έδωσε ο Τρότσκι. (Σ.τ.Μ.)

οι αγρότες στη Σοβιετική Ρωσία δεν έχουν κανένα δικαίωμα πάνω στη γη τους. Τα *σοβχόζι*⁴ είναι κρατικά αγροκτήματα στα οποία ο αγρότης δουλεύει ως μισθωτός όπως ακριβώς και ο εργάτης στο εργοστάσιο, κάτι που έχει γίνει γνωστό ως «βιομηχανοποίηση» της γεωργίας ή «μετατροπή του αγρότη σε προλετάριο». Στο *κολχόζ*⁵ η γη μόνο συμβολικά ανήκει στο χωριό. Στην πραγματικότητα είναι ιδιοκτησία της κυβέρνησης που μπορεί ανά πάσα στιγμή –και το κάνει συχνά– να επιτάξει τα μέλη του *κολχόζ* και να τα στείλει για δουλειά σε άλλες περιοχές της χώρας ή να εκτοπίσει χωριά ολόκληρα λόγω ανυπακοής. Τα *κολχόζι* δουλεύονται συλλογικά, αλλά ο κυβερνητικός έλεγχος που ασκείται πάνω τους ισοδυναμεί με απαλλοτρίωση. Φορολογούνται ανάλογα με τις κυβερνητικές ανάγκες. Η κυβέρνηση ορίζει τις τιμές που επιλέγει να πληρώσει για τα σιτηρά και άλλα προϊόντα, κι ο αγρότης ως άτομο ή το Σοβιέτ του χωριού δεν έχουν κανένα λόγο στο ζήτημα. Με το πρόγραμμα των πολυάριθμων εισφορών και των υποχρεωτικών κυβερνητικών δανείων, τα προϊόντα των *κολχόζι* απαλλοτριώνονται και σε περίπτωση κάποιας πραγματικής ή υποτιθέμενης παράβασης ολόκληρες κοινότητες τιμωρούνται με την κατάσχεση όλης της παραγωγής τους.

Ο τρομακτικός λιμός του 1921 οφειλόταν κατά κοινή ομολογία κυρίως στη *ραζβέρτσκα*⁶, στην ανελέητη απαλλοτρίωση των σιτηρών που εφαρμοζόταν εκείνα τα χρόνια. Εξαιτίας

---

4. Ρωσικά στο κείμενο. Σημαίνει τα κρατικά αγροκτήματα-αποτελούσαν ιδιοκτησία του κράτους. (Σ.τ.Μ.)

5. Ρωσικά στο κείμενο. Σημαίνει τα αγροκτήματα συλλογικής ιδιοκτησίας. (Σ.τ.Μ.)

6. Ρωσικά στο κείμενο. Σημαίνει ένα είδος φόρου: η ποσότητα σιτηρών που επιβαλλόταν να αποδώσουν οι αγρότες στο κράτος, συνήθως μεγαλύτερη από τη μέση παραγωγή τους. (Σ.τ.Μ.)

αυτής ακριβώς της πολιτικής και της εξέγερσης που είχε ως επακόλουθο, ο Λένιν αποφάσισε να εισαγάγει τη ΝΕΠ – τη Νέα Οικονομική Πολιτική που περιόρισε τις κρατικές απαλλοτριώσεις και επέτρεψε στους αγρότες να διαθέτουν μέρος του πλεονάσματος που παρήγαγαν για δικό τους όφελος. Η ΝΕΠ βελτίωσε άμεσα τις οικονομικές συνθήκες σε όλη τη χώρα. Ο λιμός του 1932-1933 ήταν αποτέλεσμα παρόμοιων «κομμουνιστικών» μεθόδων που εισήγαγαν οι μπολσεβίκοι: της καταναγκαστικής κολεκτιβοποίησης.

Ακολούθησαν παρόμοιες συνέπειες με εκείνες του 1921. Ο Στάλιν αναγκάστηκε να αναθεωρήσει εν μέρει την πολιτική του. Συνειδητοποίησε πως η ευημερία μιας χώρας, ιδιαίτερα όταν είναι βασικά αγροτική όπως η Ρωσία, εξαρτάται κυρίως από τους αγρότες. Υιοθετήθηκε νέο σύνθημα: στον αγρότη πρέπει να δοθούν ευκαιρίες για ένα «καλύτερο επίπεδο ζωής». Αυτή η «νέα» πολιτική που εγκαινιάστηκε έδινε απλά και μόνο μια ανάσα στους αγρότες, δεν ήταν όμως περισσότερο «κομμουνιστική» από τις προηγούμενες. Από τότε που ξεκίνησε η μπολσεβίκικη κυριαρχία μέχρι σήμερα, η πολιτική που τη χαρακτηρίζει είναι η απαλλοτρίωση, με διαφορετικές μορφές και σε διαφορετικούς βαθμούς στη διάρκεια των χρόνων αλλά πάντα ίδια – συνεχής κρατική ληστεία σε βάρος των αγροτών, σωρεία απαγορεύσεων, βίας, εξαπάτησης και αντιποίνων όπως στις χειρότερες μέρες του τσαρισμού και του Παγκόσμιου Πολέμου. Η τρέχουσα πολιτική δεν είναι παρά μια παραλλαγή του «στρατιωτικοποιημένου κομμουνισμού» των ετών 1920-1921, με περισσότερο στρατιωτικό και λιγότερο κομμουνιστικό περιεχόμενο. Η «ισότητα» που επικαλείται είναι εκείνη της φυλακής· η «ελευθερία» είναι εκείνη των κρατουμένων που, αλυσοδεμένοι μεταξύ τους, δουλεύουν σε καταναγκαστικά έργα. Δεν είναι να απορούμε

που οι μπολσεβίκοι δήλωσαν ότι η ελευθερία δεν είναι παρά μια αστική προκατάληψη.

Οι απολογητές των Σοβιέτ επιμένουν ότι ο παλιός «στρατιωτικοποιημένος κομμουνισμός» ήταν δικαιολογημένος στην αρχική περίοδο της επανάστασης, την εποχή του αποκλεισμού που επέβαλλαν οι ευρωπαϊκές χώρες και των ανοικτών πολεμικών μετώπων. Έχουν περάσει, όμως, σχεδόν δεκαεπτά χρόνια από τότε. Δεν υπάρχουν πια αποκλεισμοί, στρατιωτικά μέτωπα ή αντεπαναστάσεις. Η σοβιετική Ρωσία έχει εξασφαλίσει την αναγνώριση όλων των ισχυρών κρατών του κόσμου. Υπογραμμίζει την καλόπιστη στάση της απέναντι στα αστικά κράτη και επιδιώκει τη συνεργασία μαζί τους, οικονομική και μη. Στην πραγματικότητα, η σοβιετική κυβέρνηση διατηρεί φιλικές σχέσεις ακόμη και με τους Μουσολίνι και Χίτλερ, αυτούς τους διάσημους προασπιστές της ελευθερίας. Βοηθάει τον καπιταλισμό να αντιμετωπίσει τις οικονομικές θύελλες που αντιμετωπίζει, αγοράζοντας προϊόντα αξίας εκατομμυρίων δολαρίων και ανοίγοντας νέες αγορές στη διάθεσή του.

Αυτά, λοιπόν, είναι τα επιτεύγματα της σοβιετικής Ρωσίας δεκαεπτά χρόνια μετά την επανάσταση. Όσο για τον κομμουνισμό, αυτό είναι άλλο κεφάλαιο. Από αυτή την άποψη, η μπολσεβίικη κυβέρνηση έχει ακολουθήσει την ίδια απαρέγκλιτη πορεία και ακόμη χειρότερα. Έχει κάνει κάποιες επιφανειακές αλλαγές πολιτικά και οικονομικά, αλλά ουσιαστικά έχει παραμείνει το ίδιο ακριβώς κράτος που βασιζόταν στη βία και την επιβολή, που χρησιμοποιεί τις ίδιες μεθόδους τρόμου και εξαναγκασμού με εκείνες της περιόδου 1920-1921.

Υπάρχουν περισσότερες τάξεις στη σοβιετική Ρωσία σήμερα σε σύγκριση με το 1917, περισσότερες τάξεις από πολλές άλλες χώρες του κόσμου. Οι μπολσεβίκοι δημιούργησαν μια γιγάντια σοβιετική γραφειοκρατία που έχει ειδικά

προνόμια και σχεδόν απεριόριστη εξουσία σε βάρος των εργαζόμενων εργατών και αγροτών. Υπεράνω αυτού του γραφειοκρατικού μηχανισμού βρίσκεται η ακόμη περισσότερο ευνοημένη τάξη των «υπεύθυνων συντρόφων», η νέα σοβιετική αριστοκρατία. Η βιομηχανική τάξη διαιρείται και υποδιαιρείται σε πολυάριθμες βαθμίδες. Είναι οι *συντάρνικι*⁷, οι παρασημοφορημένοι υπερ-παραγωγικοί εργάτες που δικαιούνται διάφορα προνόμια, οι «ειδικευμένοι», οι τεχνίτες, οι απλοί εργάτες και χειρώνακτες. Υπάρχουν οι εργοστασιακοί «πυρήνες», οι εργοστασιακές επιτροπές, οι πρωτοπόροι, οι *κομσομόλτσι*⁸, τα μέλη του κόμματος, όλοι εκ των οποίων απολαμβάνουν υλικά οφέλη και εξουσία. Υπάρχει η μεγάλη τάξη των *λυσέντσι*⁹, άτομα που έχουν στερηθεί τα πολιτικά τους δικαιώματα και, στην πλειοψηφία τους, το δικαίωμα στην εργασία. Είναι επίσης υποχρεωμένοι να ζουν μόνο σε κάποιες καθορισμένες περιοχές, πρακτικά αποκομμένοι από κάθε μέσο επιβίωσης. Ο διαβόητος νόμος για τις «οριοθετημένες περιοχές διαμονής»¹⁰ της τσαρικής εποχής, που επέβαλλε στους εβραίους τη διαμονή σε ορισμένες μόνο περιοχές της χώρας, αναβίωσε με την εισαγωγή του νέου σοβιετικού συστήματος έκδοσης διαβατηρίου και αφορά πλέον όλο τον πληθυσμό. Υπεράνω όλων αυτών των τάξεων είναι η μισητή Γκε Πε Ου (GPU)¹¹, μυστική, πανίσχυρη και αυθαίρε-

7. Ρωσικά στο κείμενο. (Σ.τ.Μ.)

8. Κομσομόλοι. Οι νέοι που ανήκαν στην κρατική κομμουνιστική ένωση νέων στη Σοβιετική Ένωση. (Σ.τ.Μ.)

9. Ρωσικά στο κείμενο. (Σ.τ.Μ.)

10. Ο τσάρος Νικόλαος Α' (1796-1855) διαμόρφωσε για πρώτη φορά αυτόν τον όρο που στα ρωσικά είναι «Τσερτά Οσεντλόστι». Η Έμμα Γκόλντμαν χρησιμοποιεί την αγγλική ορολογία *Pale of Settlement*. Το 1917 καταργήθηκε από την Προσωρινή Κυβέρνηση. (Σ.τ.Μ.)

11. GPU (Κρατική Πολιτική Διεύθυνση). Η Μυστική Αστυνομία της Σοβι-

τη, μια κυβέρνηση μέσα στην κυβέρνηση. Η GPU με τη σειρά της έχει τους δικούς της ταξικούς διαχωρισμούς. Διαθέτει τις ένοπλες δυνάμεις της, τα δικά της εμπορικά και βιομηχανικά ιδρύματα, τους δικούς της νόμους και κανονισμούς και μια τεράστια στρατιά κρατουμένων που δουλεύουν σε καταναγκαστικά έργα. Εν τω μεταξύ, ακόμη και στις σοβιετικές φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης υπάρχουν διαφορετικές τάξεις με διαφορετικά προνόμια.

Στον τομέα της βιομηχανίας επικρατεί το ίδιο είδος «κομμουνισμού» όπως και στη γεωργία. Μια σοβιετική εκδοχή του συστήματος Taylor¹² εφαρμόζεται σε όλη τη Ρωσία, συνδυάζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο παραγωγής και εργασίας με το κομμάτι – ο ύψιστος βαθμός εκμετάλλευσης και υποβάθμισης του ανθρώπου που εμπερικλείει με τη σειρά του ατέλειωτες διαφορές σε μισθούς και ημερομίσθια. Η πληρωμή γίνεται σε χρήμα, σε μερίδες, σε μειωμένες τιμές ενοικίων, ηλεκτροδότησης κ.λπ., για να μην αναφερθούμε στις ειδικές ανταμοιβές και στα πριμ των *ουντάρνικι*. Εν συντομία, στη Ρωσία λειτουργεί το σύστημα της μισθωτής εργασίας.

Χρειάζεται να επισημάνω ότι μια οικονομική διαχείριση

ετικής Ένωσης. Δημιουργήθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 1922 και αποτελεί τη μετεξέλιξη της Τσεκά. (Σ.τ.Μ.)

12. Frederick Taylor (1856-1915). Αμερικανός μηχανικός, εμπνευστής της επιστημονικής διαχείρισης της εργασίας μέσα από τον αυστηρό και λεπτομερή σχεδιασμό της εργασιακής διαδικασίας, ο οποίος περιλάμβανε τη μελέτη και τον προγραμματισμό των κινήσεων του εργάτη, την αναλυτική μέτρηση του χρόνου που απαιτεί η εκτέλεση κάθε φάσης εργασίας και τον προσδιορισμό υψηλής ημερήσιας, ή και ωριαίας, απόδοσης. Στόχος του τεϊλορισμού ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων μελετώντας και επιβάλλοντας τον βέλτιστο τρόπο με τον οποίο ένας εργάτης μπορούσε να κάνει μια δεδομένη εργασία. Όσοι εργαζόμενοι αποτύγχαναν να πραγματοποιήσουν τις αποδόσεις που θεσπιζόνταν «τιμωρούνταν» με το να αμείβονται χαμηλότερα από τους υπόλοιπους. (Σ.τ.Μ.)

που βασίζεται στη μισθωτή εργασία δεν έχει καμία σχέση με τον κομμουνισμό; Αποτελεί πολύ απλά τον αντίποδά του, το άκρως αντίθετο.

V.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν μπορούμε να τα βρούμε στον παρόν σοβιετικό σύστημα. Είναι ασυγχώρητη αφέλεια ή, ακόμη χειρότερα, ασυγχώρητη υποκρισία να προσποιούμαστε –όπως κάνουν οι απολογητές του μπολσεβικισμού– ότι η καταναγκαστική εργασία στη Ρωσία είναι η «αυτοοργάνωση των μαζών με σκοπό την παραγωγή».

Είναι παράδοξο αλλά έχω συναντήσει φαινομενικά έξυπνους ανθρώπους που ισχυρίζονται ότι με παρόμοιες μεθόδους οι μπολσεβίκοι «οικοδομούν τον κομμουνισμό». Προφανώς πιστεύουν ότι οικοδόμηση σημαίνει αμειλίκτη εξόντωση, φυσική και ηθική, των πολυτιμότερων αξιών που χαρακτηρίζουν την ανθρωπότητα. Υπάρχουν άλλοι που τάχα πιστεύουν πως ο δρόμος προς την ελευθερία και τη συνεργασία περνάει μέσα από την εργασιακή σκλαβιά και την πνευματική καταπίεση. Σύμφωνα με αυτούς, η ενστάλαξη του μίσους και του φθόνου, του γενικευμένου χαφιεδισμού και του τρόμου είναι η καλύτερη προετοιμασία για την ανθρωπότητα και το αδελφικό πνεύμα του κομμουνισμού.

Διαφωνώ. Πιστεύω ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο επιζήμιο από το να υποβιβάζεις μια ανθρώπινη ύπαρξη σε γρανάζι ενός άψυχου μηχανισμού, να τη μετατρέπεις σε είλωτα, σε χαφιέ ή σε θύμα χαφιεδισμού. Τίποτα δεν διαφθείρει περισσότερο από τη σκλαβιά και τον δεσποτισμό.

Υπάρχει ένα κοινό στοιχείο στην ψυχολογία που χαρακτηρίζει όλες τις μορφές του πολιτικού απολυταρχισμού και της

δικτατορίας: τα μέσα και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη ενός σκοπού γίνονται τελικά αυτά τα ίδια σκοπός. Τα ιδανικά του κομμουνισμού και του σοσιαλισμού έχουν πάψει από καιρό να εμπνέουν τους μπολσεβίκους ηγέτες. Η εξουσία και η ενίσχυση της εξουσίας έχει γίνει ο μοναδικός στόχος τους, αλλά η ακραία υποταγή, η εκμετάλλευση και ο εξευτελισμός έχουν επηρεάσει ψυχολογικά και τη μεγάλη μάζα του λαού.

Η νέα γενιά στη Ρωσία έχει μεγαλώσει με τις μπολσεβίκικες αρχές και μεθόδους. Είναι ο καρπός δεκαέξι χρόνων επίσημων απόψεων, το μόνο είδος απόψεων που επιτρέπεται στη χώρα. Έχοντας ανατραφεί με το θανατηφόρο μονοπώλιο των ιδεών και αξιών, η νεολαία στην Ε.Σ.Σ.Δ. δεν γνωρίζει σχεδόν τίποτα για την ίδια τη Ρωσία και ακόμη λιγότερα για τον κόσμο πέρα από τη Ρωσία. Αποτελείται από τυφλούς φανατικούς, στενόμυαλους και μισαλλόδοξους ανθρώπους. Στερείται κάθε ηθικής αντίληψης και αγνοεί κάθε έννοια δικαιοσύνης και επείκειας. Σε αυτά τα στοιχεία προστίθεται μια τάξη από αριβίστες και καριερίστες, από οπορτουνιστές που έχουν ανατραφεί με το μπολσεβίκικο δόγμα «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».

Ωστόσο, θα ήταν σφάλμα να αρνηθεί κανείς τις εξαιρέσεις στις γραμμές της ρωσικής νεολαίας. Ανάμεσά τους υπάρχουν πολλοί που είναι βαθιά ειλικρινείς, ηρωικοί, ιδεαλιστές. Βλέπουν και νιώθουν τη δύναμη των ιδανικών του κόμματος όπως επίσημα διακηρύσσονται. Συνειδητοποιούν την προδοσία των μαζών. Υποφέρουν βαθιά από τον κυνισμό και την αναλγησία που εκφράζει ο επίσημος κυβερνητικός λόγος όσον αφορά τα ανθρώπινα συναισθήματα. Η παρουσία των κομσομόλτσι στις σοβιετικές πολιτικές φυλακές, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις εξορίες, οι αποδράσεις που πραγματοποιούνται στις πιο αντίξοες συνθήκες αποδεικνύει ότι η νέα γενιά δεν αποτελείται μόνο από δουλοπρεπίς

οπαδούς. Όχι, δεν έχουν μετατραπεί όλοι οι νέοι της Ρωσίας σε μαριονέτες, ιδεοληπτικούς ζηλωτές και προσκυνητές των ανδριάντων του Στάλιν ή του μαυσωλείου του Λένιν.

Η δικτατορία έχει ήδη γίνει απόλυτα αναγκαία για τη διατήρηση του καθεστώτος. Γιατί όπου υπάρχουν τάξεις και κοινωνική ανισότητα, εκεί το κράτος πρέπει μοιραία να καταφεύγει στην επιβολή της βίας και στον καταναγκασμό. Ο βαθμός αναληθσίας του είναι πάντα ευθέως ανάλογος με την πικρία και την απογοήτευση που έχουν διαποτίσει τις μάζες. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο σήμερα η κυβερνητική τρομοκρατία που ασκείται στη σοβιετική Ρωσία είναι μεγαλύτερη από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα στον πολιτισμένο κόσμο. Ο Στάλιν έχει να καθυποτάξει και να υποδουλώσει μια πεισματάρικη αγροτιά εκατοντάδων εκατομμυρίων. Είναι το λαϊκό μίσος για το καθεστώς που εξηγεί το τεράστιο έκτασης βιομηχανικό σαμποτάζ στη Ρωσία, την αποδιοργάνωση των συγκοινωνιών μετά από δεκαέξι χρόνια στρατιωτικής ουσιαστικά διαχείρισης, τον τρομακτικό λιμό στα νότια και νοτιοανατολικά της χώρας παρά τις ευνοϊκές φυσικές συνθήκες και παρά τα αυστηρά μέτρα που επιβλήθηκαν για να αναγκάσουν τους αγρότες να σπείρουν και να θερίσουν, σε πείσμα ακόμη και της μαζικής εξολόθρευσης και του εκτοπισμού πάνω από ένα εκατομμύριο αγροτών σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας.

Η μπολσεβίκικη δικτατορία αποτελεί μια μορφή απολυταρχισμού που πρέπει να γίνεται όλο και πιο αμείλικτη προκειμένου να επιβιώσει, που απαιτεί την πλήρη φίμωση της ελεύθερης γνώμης και της κριτικής στο πλαίσιο του κόμματος, ακόμη και στους πλέον υψηλούς και κλειστούς κύκλους. Χαρακτηριστική ένδειξη αυτής της κατάστασης είναι ότι ο επίσημος μπολσεβικισμός και οι έμμισθοι ή άμισθοι πράκτορές του διαβεβαιώνουν συνεχώς τον κόσμο ότι «όλα πάνε καλά, όλα

βελτιώνονται στη σοβιετική Ρωσία». Οι ισχυρισμοί τους είναι εξίσου ειλικρινείς με τις δηλώσεις του Χίτλερ περί ειρηνοφιλίας την ίδια στιγμή που αυξάνει πυρετωδώς τον στρατιωτικό εξοπλισμό του.

Αντί να βελτιώνεται, η δικτατορία γίνεται μέρα με τη μέρα περισσότερο αμείλικτη. Το τελευταίο νομοθετικό διάταγμα κατά των αποκαλούμενων αντεπαναστατών ή ένοχων για προδοσία κατά του σοβιετικού κράτους θα έπρεπε κανονικά να πείσει ακόμη και τους πιο φλογερούς απολογητές των «θαυμάτων» που συμβαίνουν στη Ρωσία. Το διάταγμα ενισχύει τους ήδη υπάρχοντες νόμους κατά οποιουδήποτε δεν μπορεί ή δεν θέλει να προσκυνήσει την αγία τριάδα των Μαρξ, Λένιν και Στάλιν και επιπλέον μεταχειρίζεται απάνθρωπα όποιον κριθεί ένοχος.

Οι όμηροι, χωρίς αμφιβολία, δεν είναι καινούριο φαινόμενο στην Ε.Σ.Σ.Δ. Ήταν ήδη συστατικό του τρόμου που είχε εγκαθιδρυθεί όταν πρωτοπήγα στη Ρωσία. Ο Πιότρ Κροπότκιν και η Βέρα Φίγκνερ είχαν διαμαρτυρηθεί μάταια γι' αυτή τη μαύρη κηλίδα στον θυρεό της Ρωσικής Επανάστασης. Τώρα, μετά από δεκαεπτά χρόνια μπολσεβίκικης κυριαρχίας, ένα νέο διάταγμα κρίθηκε αναγκαίο. Δεν αναβιώνει απλώς την ομηρία· στόχο έχει την άγρια τιμωρία κάθε ενήλικου μέλους της οικογένειας του πραγματικού ή υποτιθέμενου παραβάτη. Το νέο διάταγμα ορίζει την προδοσία κατά του κράτους ως εξής: «Όποια πράξη διαπράττεται από πολίτες της Ε.Σ.Σ.Δ. και είναι επιζήμια για τις ένοπλες δυνάμεις της Ε.Σ.Σ.Δ., την ανεξαρτησία ή την ακεραιότητα της εδαφικής της επικράτειας, όπως κατασκοπεία, αποκάλυψη στρατιωτικών ή κρατικών μυστικών πληροφοριών, προσχώρηση στις γραμμές του εχθρού, απόδραση σε ξένη χώρα ή πτήση σε ξένη χώρα».

Οι προδότες ανέκαθεν τιμωρούνται. Εκείνο που κάνει το

νέο διάταγμα πιο τρομακτικό είναι η σκληρή τιμωρία που επιφυλάσσει σε όσους μοιράζονται την ίδια στέγη ή υποστηρίζουν το άμοιρο θύμα, ανεξαρτήτως από το αν γνωρίζουν το έγκλημα ή όχι. Μπορεί να φυλακιστούν, να εξοριστούν ή ακόμη και να τυφεκιστούν. Μπορεί να στερηθούν τα πολιτικά τους δικαιώματα ή να κατασχεθούν τα υπάρχοντά τους. Με άλλα λόγια, το νέο διάταγμα προσφέρει ένα κίνητρο στους πληροφοριοδότες που, για να σώσουν το τομάρι τους και για να κερδίσουν την εύνοια της GPU, θα παραδώσουν τους άτυχους συγγενείς των παραβατών στα πρωτοπαλίκαρα των Σοβιετικών.

Αυτό το νέο διάταγμα θα έπρεπε κανονικά να διαλύσει οποιοσδήποτε αμφιβολίες μπορεί να υπάρχουν ακόμη ως προς την ύπαρξη πραγματικού κομμουνισμού στη Ρωσία. Αποκλίνει ακόμη και από το πρόσημα του διεθνισμού και των συμφερόντων της προλεταριακής τάξης. Ο παλιός σκοπός αλλάζει πλέον σε έναν παιάνα υπέρ της Πατρίδας με τον πάντα δουλοπρεπή σοβιετικό Τύπο να αναλαμβάνει την πρώτη φωνή στη χορωδία.

«Η υπεράσπιση της Πατρίδας είναι ο ανώτατος νόμος της ζωής και όποιος στρέφεται κατά της Πατρίδας, όποιος την προδίδει, πρέπει να εξοντωθεί».

Η σοβιετική Ρωσία, πρέπει πλέον να είναι φανερό, είναι ένας απόλυτος δεσποτισμός από πολιτική σκοπιά και η πιο άξεστη μορφή του κρατικού καπιταλισμού από οικονομική σκοπιά.

1935

Μετάφραση: Ροζίνα Μπέρκνερ

ΒΟΛΙΝ

Κόκκινος Φασισμός

Διάβαζα απόσπασμα από γράμμα του γενναίου συντρόφου μας Αλφόνσο Πετρίνι¹ που βρίσκεται στην Ε.Σ.Σ.Δ., εκτοπισμένος άγνωστο πού. Ενώ διάβαζα, το βλέμμα μου έπεσε στις ακόλουθες γραμμές: «Μας φυλακίζουν όλους, τον έναν μετά τον άλλον. Οι αληθινοί επαναστάτες δεν έχουν καμία ελευθερία στη Ρωσία. Η ελευθερία του Τύπου και η ελευθερία του λόγου έχουν εξαλειφθεί και επομένως καμία διαφορά δεν υπάρχει ανάμεσα στον Στάλιν και τον Μουσολίνι».

Σκόπιμα υπογράμμισα την τελευταία φράση, επειδή εκφράζει επακριβώς την αλήθεια. Ωστόσο, προκειμένου να αντιληφθούμε την ακρίβεια αυτής της σύντομης φράσης και τον ωμό ρεαλισμό της, είναι ουσιαστικό να κατανοήσουμε σε βάθος και με σαφήνεια τον φασισμό – σε μεγαλύτερο βάθος και με μεγαλύτερη σαφήνεια απ’ όσο γενικά συνηθίζεται στους αριστεριστικούς κύκλους.

Με βάση την κατανόηση αυτή, ο αναγνώστης δεν θα ερμηνεύσει τη δήλωση του Πετρίνι σαν ένα σύνθημα, αλλά ως την ακριβή έκφραση ενός εξαιρετικά θλιβερού γεγονότος.

---

1. Αλφόνσο Πετρίνι: Αναρχικός, γεννημένος στην Ανκόνα, καταδικασμένος ερήμην από ιταλικό δικαστήριο σε 17 χρόνια φυλάκιση για την υποτιθέμενη συμμετοχή του στον φόνο του καραμπιγιέρου Αντέι στη διάρκεια των επαναστατικών ταραχών στην Ανκόνα το 1920. (Σ.τ.Μ.)

Πριν από δώδεκα χρόνια, όταν το κίνημα του Μουσολίνι –ο ιταλικός φασισμός– κατάφερε να επικρατήσει, η γενική πεποίθηση ήταν ότι επρόκειτο για ένα εντοπισμένο, πρόσκαιρο φαινόμενο δίχως προοπτική.

Από τότε ο «φασισμός» όχι μόνο εδραιώθηκε στην Ιταλία, αλλά συγγενικά κινήματα αναδύθηκαν και επικράτησαν σε μια σειρά από άλλες χώρες. Οπουδήποτε πλέον, με τη μία ή την άλλη μορφή, ο «φασισμός» αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερα επικίνδυνο ρεύμα σκέψης. Ο ίδιος ο όρος, κάποτε ολοσχερώς εντοπισμένος τοπικά, τώρα είναι ευρέως διαδεδομένος και οικουμενικός.

Η κατάσταση αυτή μας ωθεί στο εξής συμπέρασμα: το αποκαλούμενο «φασιστικό» κίνημα πρέπει να έχει γερά, βαθιά ριζωμένα, εκτεταμένα ιστορικά θεμέλια.

Ποια μπορεί λοιπόν να είναι αυτά τα θεμέλια; Ποιοι μπορεί να είναι οι κύριοι παράγοντες που στηρίζουν τη γέννηση και πάνω απ' όλα την επιτυχία του φασισμού;

Από τη δική μου σκοπιά έχω καταλήξει ότι τρεις είναι οι παράγοντες που συνολικά εξασφαλίζουν τη βάση αυτής της επιτυχίας.

1. **Ο οικονομικός παράγοντας.** Αυτός είναι ευρέως κατανοητός και σαφής. Να περί τίνος πρόκειται με λίγα λόγια: ο ιδιωτικός καπιταλισμός (που η οικονομική του βάση είναι ο ελεύθερος ανταγωνισμός της ζήτησης με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους και η πολιτική του έκφραση είναι η αστική δημοκρατία) βρίσκεται υπό κατάρρευση και χρεοκοπία. Καθώς δέχεται τις βίαιες επιθέσεις όλων των εχθρών του, των οποίων ο αριθμός αυξάνει, βυθίζεται στη χυδαιότητα, στο έγκλημα και στην παραλυσία. Πόλεμοι, οικονομικές κρίσεις, ολόκληροι στρατοί ανέργων, εξαθλιωμένες μάζες, σε αντίθεση με τον άφθονο υλικό πλούτο και την απεριόριστη δυνατότητα

να δημιουργηθεί επιπλέον πλούτος, αποκαλύπτουν πόσο ανίκανος είναι ο ιδιωτικός καπιταλισμός να δώσει λύση στα οικονομικά προβλήματα της εποχής μας. Στις μέρες μας αυξάνει ολοένα περισσότερο η επίγνωση του επιθανάτιου ρόγχου του και του επικείμενου θανάτου του. Έτσι, είτε ενστικτωδώς είτε συνειδητά, η σκέψη στρέφεται στην αντικατάστασή του με ένα νέο είδος καπιταλισμού, με την ελπίδα ότι αυτός ο τελευταίος θα μπορέσει «να μας σώσει». Ωστόσο δεν είναι η πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία που η σκέψη έλκεται από τον «ευγενή σκοπό» ενός αποτελεσματικού, παντοδύναμου Κράτους βασισμένου σε μια δικτατορία. Η ιδέα αφορά έναν κρατικό καπιταλισμό κατευθυνόμενο από μια δικτατορία, η οποία «είναι υπεράνω των ιδιωτικών συμφερόντων». Αυτό το νέο είδος καπιταλισμού αποτελεί το στήριγμα του φασισμού από οικονομικής πλευράς.

2. Ο κοινωνικός παράγοντας. Κι αυτός είναι πολύ καθαρά και ευρύτατα κατανοητός. Η αποτυχία του ιδιωτικού καπιταλισμού, με όλες τις τρομερές επιπτώσεις της, έχει φέρει στο προσκήνιο μια ολοφάνερα επαναστατική κατάσταση. Οι μάζες, ολοένα περισσότερο δυστυχισμένες, βρίσκονται σε αναβρασμό. Τα επαναστατικά ρεύματα κερδίζουν έδαφος. Οργανωμένοι εργαζόμενοι κάνουν ολοένα και πιο δραστήριες προετοιμασίες προκειμένου να ξεκινήσουν έναν πόλεμο εναντίον ενός συστήματος που τους συνθλίβει προς όφελος μιας συμμορίας ληστών. Η εργατική τάξη, ελεύθερα και μαχητικά οργανωμένη (σε πολιτική, συνδικαλιστική και ιδεολογική βάση), γίνεται σε αυξανόμενο βαθμό ένα αγκάθι, μια απειλή για τις ιδιοκτήτριες τάξεις.

Οι τελευταίες έχουν συνειδητοποιήσει πόσο αβέβαιη είναι η κατάστασή τους. Και τρέχουν έντρομες. Έτσι, ενστικτωδώς ή συνειδητά, αναζητούν διέξοδο. Παλεύουν με κάθε

τίμημα να παραμείνουν προσκολλημένες στην προνομιακή θέση τους, που βασιζείται στην εκμετάλλευση των ανθρώπων του μόχθου. Αυτό που, πάνω από όλα, τις ενδιαφέρει είναι πώς οι εργαζόμενες μάζες θα εξακολουθήσουν να είναι ένα μισθοσυντήρητο κοπάδι που το απομυζάνε οι αφέντες του.

Εάν το ισχύον μοντέλο εκμετάλλευσης δεν μπορεί να διατηρηθεί, θα χρειαστεί μια αλλαγή του μοντέλου (τίποτα το εξαιρετικό) προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η υποκείμενη κατάσταση δεν θα αλλάξει. Τα σημερινά αφεντικά μπορούν να παραμείνουν όπως είναι, εάν και εφόσον συμφωνήσουν να γίνουν μέλη μιας ευρύτερης οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής και ουσιαστικά κρατιστικής ηγετικής ομάδας. Για να γίνει λοιπόν πραγματικότητα αυτή η νέα κοινωνική δομή, απαιτείται, πέρα από οτιδήποτε άλλο, ένα παντοδύναμο κράτος επικεφαλής του οποίου να βρίσκεται ένας ισχυρός άντρας, με σιδερένια πυγμή, ένας δικτάτορας, ένας Μουσολίνι, ένας Χίτλερ! Αυτό είναι το νέο είδος καπιταλισμού με το οποίο ο φασισμός τροφοδοτείται από κοινωνικής πλευράς.

Εάν ο φασισμός βασιζόταν μόνο σε αυτούς τους δύο παράγοντες –που συγκροτούν τα οικονομικά και κοινωνικά θεμέλιά του– δεν θα είχε ποτέ κερδίσει τη δύναμη που γνωρίζουμε ότι κατέχει. Δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό: οι οργανωμένες μάζες των εργαζομένων γρήγορα θα είχαν ορθώσει μια για πάντα εμπόδια στον δρόμο του. Πράγματι, τα μέσα με τα οποία η εργατική τάξη μάχεται εναντίον του καπιταλισμού θα εξυπηρετούσαν, με μικρές αναπροσαρμογές, εξίσου αποτελεσματικά τον αγώνα εναντίον της αντίδρασης και του φασισμού. Και ο αγώνας αυτός θα αποτελούσε μάλλον το τελευταίο κεφάλαιο στη μεγάλη ιστορική πάλη των εργαζομένων εναντίον των εκμεταλλευτών τους. Πόσες φορές στη διάρκεια της ιστορίας ο εχθρός δεν ακολούθησε ένα άλλο μονοπάτι,

δεν φόρεσε μια καινούργια μάσκα, ή δεν άλλαξε τα όπλα του! Καμιά από αυτές όμως δεν στάθηκε ικανή να σταματήσει τους εργαζομένους από το να συνεχίσουν τον αγώνα τους, δίχως να χάσουν την ισορροπία τους, ή την εμπιστοσύνη τους, δίχως να αφεθούν να υπονομευτούν από τους τακτικούς ελιγμούς και τις παλινωδίες του εχθρού.

Ερχόμαστε τώρα σε ένα κομβικό σημείο. Ενώ θα έπρεπε να εκληφθεί ως ένα νέο (επιθετικό και αμυντικό) τέχνασμα του καπιταλισμού, ο φασισμός, όπου έχει πάρει στα σοβαρά τον ρόλο του, έχει σημειώσει τέτοιες εντυπωσιακές, ασυνήθιστες και υπερβολικές επιτυχίες ώστε ο αγώνας της εργατικής τάξης – ολωσδιόλου ξαφνικά και οικουμενικά, κι αυτό ισχύει είτε αναφερόμαστε στη Γερμανία είτε στην Αυστρία είτε οπουδήποτε αλλού – έχει αποδειχθεί όχι απλώς δύσκολος, αλλά απολύτως ανίσχυρος και αναποτελεσματικός. Όχι μόνο η φιλελεύθερη αστική δημοκρατία απέτυχε να υπερασπιστεί τον εαυτό της, αλλά το ίδιο συνέβη με τον σοσιαλισμό, τον μπολσεβικικό κομμουνισμό, το συνδικαλιστικό κίνημα κ.λπ. Απέτυχαν απολύτως να σταθούν όρθιοι απέναντι σε έναν καπιταλισμό, που με την πλάτη στο τοίχο έκανε έναν τακτικό ελιγμό για να σώσει το τομάρι του. Όχι μόνο όλες αυτές οι δυνάμεις δεν κατάφεραν να διεξάγουν νικηφόρα αντίσταση εναντίον ενός καπιταλισμού που ανασύνταξε τις κλονισμένες γραμμές του, αλλά επιπλέον ήταν αυτός ο τελευταίος που γρήγορα αναδιατάχθηκε και συνέτριψε όλους τους εχθρούς του.

Ο σοσιαλισμός, τόσο ισχυρός στη Γερμανία, στην Αυστρία και στην Ιταλία, αποδείχθηκε αδύναμος. Ο «κομμουνισμός», από μόνος του πολύ ισχυρός, ιδιαίτερα στη Γερμανία, αποδείχθηκε σαθρός. Τα συνδικάτα αποδείχθηκαν ανίσχυρα. Πώς μπορούμε να τα εξηγήσουμε όλα αυτά;

Ένα ήδη ιδιαίτερα σύνθετο πρόβλημα περιπλέκεται ακό-

μη περισσότερο εάν αναλογιστούμε την τωρινή κατάσταση στην Ε.Σ.Σ.Δ. Όπως γνωρίζουμε, εκεί υφίσταται ένας εξουσιαστικός κρατικός κομμουνισμός (ο μπολσεβικισμός) ο οποίος πέτυχε μια εκπληκτική και μάλλον εύκολη νίκη στα γεγονότα του 1917. Τώρα στις μέρες μας, σχεδόν δεκαεπτά χρόνια μετά τη νίκη, όχι μόνον ο κομμουνισμός αποδεικνύεται ανίκανος να αντιταχθεί στον φασισμό στο εξωτερικό, αλλά ολοένα και πιο συχνά, σε ό,τι αφορά το ίδιο το καθεστώς στο εσωτερικό της Ε.Σ.Σ.Δ., περιγράφεται συνειδητά ως «κόκκινος φασισμός». Συγκρίσεις γίνονται μεταξύ του Στάλιν και του Μουσολίνι. Επισημαίνεται η θηριώδης καταπίεση των εργαζόμενων μαζών από ένα κυρίαρχο σύστημα αποτελούμενο από ένα εκατομμύριο προνομιούχους, όπως παρεμπιπτόντως συμβαίνει και οπουδήποτε αλλού, οι οποίοι νέμονται όλες τις στρατιωτικές και πολιτικές εξουσίες. Υπογραμμίζεται η έλλειψη κάθε μορφής ελευθερίας, όπως και οι αδιάκοπες και αυθαίρετες διώξεις. Και αυτό που έχει σημασία είναι ότι αυτές οι αποκαλύψεις, ή οι μαρτυρίες, δεν προέρχονται από αστικούς κύκλους, αλλά κυρίως από τις γραμμές των επαναστατών... των σοσιαλιστών, των συνδικαλιστών, των αναρχικών, ακόμη και μέσα από τις γραμμές της κομμουνιστικής (τροτσκιστικής) αντιπολίτευσης που, παραμένοντας στην ίδια γραμμή πλεύσης, «συνεχίζει τον αγώνα για τη χειραφέτηση» και προωθεί την Τέταρτη Διεθνή.

Όλα αυτά τα φαινόμενα είναι πάρα πολύ ανησυχητικά. Μας οδηγούν αναπόφευκτα στο ακόλουθο συμπέρασμα που μπορεί να φαίνεται παράδοξο: ακόμη και στην Ε.Σ.Σ.Δ., μολονότι κάτω από διαφορετικό μανδύα, είναι ο φασισμός που έχει νικήσει. Δηλαδή είναι ένας νέος καπιταλισμός που κατέχει την εξουσία – κρατικός καπιταλισμός με επικεφαλής έναν δικτάτορα με σιδερένια πυγμή, τον Στάλιν.

Πώς να τα εξηγήσουμε όλα αυτά;

Υπάρχει κάποιο άλλο στοιχείο, κάποια άλλη βάση, κάποιο άλλο *raison d'être* (λόγος ύπαρξης) που τροφοδοτούν τον φασισμό με αυτή την ασυνήθιστη δύναμη κρούσης;

Στο ερώτημα αυτό η απάντησή μου είναι: ναι, υπάρχει. Και εδώ έχουμε τον τρίτο παράγοντα. Αυτόν που τώρα θα εξετάσω και που τον θεωρώ τον πιο σημαντικό από όλους. Αλλά και τον πιο πολύπλοκο και λιγότερο καταληπτό. Είναι όμως αυτός που μας δίνει τη δυνατότητα να τα εξηγήσουμε όλα.

3. Ο ψυχολογικός (ή ιδεολογικός!) παράγοντας. Ο υποφώσκων παράγοντας που συντελεί στις επιτυχίες των φασιστών και στην παραλυσία των δυνάμεων της χειραφέτησης είναι, όπως εγώ το βλέπω, η δηλητηριώδης έννοια της δικτατορίας *per se* (αυτής καθαυτήν). Θα πάω ακόμη πιο πέρα. Υπάρχει μια ιδέα τόσο διαδεδομένη, που έχει μετατραπεί σε αξιωματική αλήθεια. Εκατομμύρια επί εκατομμυρίων ανθρώπων, ακόμη και σήμερα, θα έμεναν εμβρόντητοι εάν τύχαινε αυτή η ιδέα να τεθεί υπό διερώτηση. Ακόμη χειρότερα: πολυάριθμοι αναρχικοί και συνδικαλιστές δεν βλέπουν τίποτα το ύποπτο σε αυτήν. Μιλώντας για λογαριασμό μου, θεωρώ αυτή την ιδέα τελείως λανθασμένη και παραπλανητική. Κάθε ψευδής ιδέα που έχει γίνει αποδεκτή ως γεγονός αποτελεί μεγάλο κίνδυνο για τον σκοπό που επηρεάζει. Η υπό διερώτηση ιδέα έχει ως εξής: προκειμένου να νικήσουν στον αγώνα τους και να επιτύχουν τη χειραφέτησή τους, οι μάζες των εργαζομένων πρέπει να οδηγηθούν και να κατευθυνθούν από μια «ελίτ», από μια «διαφωτισμένη μειονότητα», από κάποιους «διορατικούς» ανθρώπους που βρίσκονται ένα σκαλοπάτι πιο πάνω από αυτές τις μάζες.

Το γεγονός ότι οι εκμεταλλεύτριες τάξεις πουλάνε αυτή τη θεωρία – που εγώ τη βλέπω ως μια πιο εκλεπτυσμένη έκφραση της έννοιας της δικτατορίας, αφού στην πράξη αφαιρεί από τις μάζες την ελευθερία της δράσης και την ατομική πρωτο-

βουλία- μου φαίνεται απολύτως κατανοητό. Είναι όμως από τα πιο παράδοξα φαινόμενα που έχει να επιδείξει η ιστορία, το γεγονός ότι αυτή η θεωρία έχει αγκυροβολήσει στα μυαλά εκείνων που σκοπεύουν να είναι οι απελευθερωτές και οι επαναστάτες. Και αυτό επειδή εμένα μου φαίνεται αυτονόητο ότι οι μάζες, εάν πρόκειται να ξεπεράσουν την εκμετάλλευση, πρέπει να πάψουν να καθοδηγούνται. Οι άνθρωποι του μόχθου θα απαλλαγούν από κάθε μορφή εκμετάλλευσης μόνο όταν βρουν τον τρόπο να απαλλαγούν από κάθε κηδεμονία, όταν αναλάβουν μόνοι τους τη φροντίδα του εαυτού τους, χρησιμοποιώντας τη δική τους πρωτοβουλία, επιδιώκοντας τα δικά τους συμφέροντα, με την αρωγή των δικών τους αυθεντικών μορφών ταξικής αντιπροσώπευσης –συνδικαλιστικών ενώσεων, συνεταιρισμών κ.λπ.– συνενωμένων μεταξύ τους με βάση την ομοσπονδιακή αρχή.²

Η έννοια της δικτατορίας –είτε ασκείται με σιδερένια πυγμή

---

2. Για την οργάνωση και τον συντονισμό της οικονομίας με βάση την ομοσπονδιακή αρχή διαφωτιστική είναι η περιγραφή του Ντιέγκο Αμπάντ Ντε Σαντιγιάν, αναρχοσυνδικαλιστή-μέλους της C.N.T.-F.A.I., η οποία ενσωματώνει και την εμπειρία από το τεράστιο πείραμα κοινωνικής αναδιοργάνωσης που επιχείρησαν οι Ισπανοί αναρχικοί, παράλληλα με τον εμφύλιο πόλεμο εναντίον των φασιστικών δυνάμεων του στρατηγού Φράνκο την περίοδο 1936-1939 : «Η δομή της νέας οικονομίας ήταν απλή: κάθε εργοστάσιο διευθυνόταν από τους δικούς του τεχνικούς και εργάτες. Τα εργοστάσια της ίδιας βιομηχανίας και της ίδιας τοποθεσίας οργανώνονται σε τοπική ομοσπονδία. Όλες οι τοπικές ομοσπονδίες οργανώνονται σε τοπικά οικονομικά συμβούλια, όπου αντιπροσωπεύονται όλα τα κέντρα παραγωγής και υπηρεσιών [...]. Οι τοπικές ομοσπονδίες κάθε βιομηχανίας και τα τοπικά οικονομικά συμβούλια κατά περιοχές και στην κλίμακα ολόκληρου του έθνους σε παράλληλες εθνικές ομοσπονδίες βιομηχανίας και εθνικές οικονομικές ομοσπονδίες». «Γιατί χάσαμε τον πόλεμο», Μπουένος Άιρες, 1940, σ. 82- από το βιβλίο του Sam Dolgoff, *Αναρχικές Κολλεκτίβες, Η Εργατική Αυτοδιεύθυνση στην Ισπανική Επανάσταση*, μετ. Νίκος Ποταμιάνος, εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982. (Σ.τ.Μ.)

είτε με βελούδινο γάντι- καθώς παίρνει οικουμενικές διαστάσεις και γίνεται γενικά αποδεκτή, ανοίγει τον δρόμο στη φασιστική ψυχολογία, στη φασιστική ιδεολογία και δράση. Αυτή η ψυχολογία διεισδύει, δηλητηριάζει και διαλύει όλο το εργατικό κίνημα και το κατευθύνει σε ένα επικίνδυνο μονοπάτι.

Εάν εκτιμάμε ότι απαιτείται μια δικτατορία που θα καθοδηγεί τον αγώνα της εργατικής τάξης για χειραφέτηση, τότε στην πραγματικότητα μετατρέπουμε αυτόν τον αγώνα σε έναν ανταγωνισμό ανάμεσα σε δικτάτορες. Έτσι στην ουσία ο σκοπός αυτού του αγώνα γίνεται η αναζήτηση του ποιος θα είναι ο νικητής που θα διατηρήσει ή θα κερδίσει, τον αποφασιστικό έλεγχο των μαζών. Κατά συνέπεια το αποτέλεσμα της διαμάχης, από όποια πλευρά και αν το δούμε, εξαρτάται από μάλλον συμπτωματικές περιστάσεις. Ο Χ δικτάτορας επικρατεί εδώ, ο Ψ ή ο Ζ παραπέρα. Ο καθένας από αυτούς μπορεί να διακηρύττει πολύ διαφορετικά, αληθινά αντιφατικά ιδεώδη. Δεν αλλάζει όμως το γεγονός ότι, αντί της απελευθερωτικής, αποφασιστικής δράσης των ίδιων των μαζών, είναι ο νικητής ο οποίος θα διαφεντεύει τις μάζες, που θα είναι εξαναγκασμένες να τον ακολουθούν αν δεν θέλουν να υποστούν την ωμή καταστολή. Πρέπει να γίνει σε όλους μας ξεκάθαρο ότι η προοπτική αυτή δεν μπορεί να έχει απολύτως καμία σχέση με την απελευθέρωση των εργαζόμενων μαζών.

Η έννοια της δικτατορίας, της ηγεσίας που ασκεί μια ελίτ, αναπόφευκτα οδηγεί στον σχηματισμό πολιτικών φραξιών: κομματικών μεσαζόντων που εκτρέφουν και στηρίζουν τον μελλοντικό δικτάτορα. Στο τέλος μία από αυτές τις φράξιες επικρατεί επί των υπολοίπων. Και τότε όλοι μπαίνουν κάτω από τον ζυγό της απολυταρχικής εξουσίας της. Δεν έχει σημασία ποια φράξια θα είναι. Γρήγορα θα διορίσει τους δικούς της ανθρώπους και τελικά ένα προνομιούχο κοινωνικό στρώμα θα

εμφανιστεί. Καθώς θα υποτάξει τις μάζες στη θέλησή της, καθώς θα τις καταπιέσει και θα τις εκμεταλλευτεί, βαθιά μέσα της θα γίνει υποχρεωτικά φασιστική.

Συνεπώς η αντίληψη που έχω για τον φασισμό είναι απολύτως ελαστική. Όπως το αντιλαμβάνομαι εγώ, κάθε σχολή σκέψης που προωθεί την αυταρχική διακυβέρνηση – είτε αυτή είναι ολοκληρωτική είτε με το γάντι, είτε ανήκει στη «δεξιά» είτε στην «αριστερή» πτέρυγα του πολιτικού φάσματος – είναι βαθιά μέσα της, αντικειμενικά και ουσιαστικά, φασιστική. Στα μάτια μου ο φασισμός είναι κατά βάση η ιδέα των μαζών που έχουν ανάγκη καθοδήγησης από κάποια «μειονότητα», από κάποιο πολιτικό κόμμα, από κάποιον δικτάτορα. Με ψυχολογικούς και ιδεολογικούς όρους ο φασισμός ενυπάρχει στην έννοια της αυταρχικής καθοδήγησης, στην ιδέα κάθε μορφής δικτατορίας. Αυτή η ιδέα, διατυπωμένη, διαδομένη ή εφαρμοσμένη από τις ιδιοκτήτριες τάξεις, γίνεται εύκολα κατανοητή από τον καθέναν. Τη στιγμή όμως που η ίδια αυτή ιδέα υιοθετείται και εφαρμόζεται από ιδεολόγους προερχόμενους από την εργατική τάξη και παρουσιάζεται σαν ο δρόμος προς την απελευθέρωση, τότε πρέπει να κρίνεται ως μια δηλητηριώδης παρέκκλιση, μια μυωπική, γελοία ανοησία, μια επικίνδυνη εκτροπή. Γιατί αυτή η ιδέα, με το να είναι ουσιαστικά φασιστική, όταν μπαίνει σε εφαρμογή, οδηγεί αναπόδραστα σε μια βαθιά φασιστική κοινωνική οργάνωση.

Αυτή η αλήθεια έχει επιβεβαιωθεί από τη «ρωσική εμπειρία» με τρόπο σαφή και αδιαμφισβήτητο. Η έννοια της δικτατορίας σαν μέσου χειραφέτησης της εργατικής τάξης μπήκε στη χώρα αυτή σε εφαρμογή. Η υλοποίησή της έχει παραγάγει ένα αποτέλεσμα το οποίο στις μέρες μας γίνεται ολοένα και πιο φανερό και το οποίο ακόμη και οι πιο αδαείς, κοντόφθαλμοι και ξεροκέφαλοι θα αναγκαστούν να το αναγνωρίσουν: αντί να οδηγήσει

στην απελευθέρωση της εργατικής τάξης, η νικηφόρα επανάσταση βασικά και παρ' όλες τις θεωρητικοποιήσεις περί δικτατόρων-απελευθερωτών, γέννησε την πληρέστερη και πιο ωμή υποδούλωση και εκμετάλλευση αυτής της εργατικής τάξης στα χέρια μιας νέας προνομιάουχας άρχουσας τάξης.

Αυτά λοιπόν για τον τρίτο και πρωταρχικό παράγοντα της ειδικής εξουσίας του φασισμού. Τροφοδοτείται κυρίως από τη βαθιά φασιστική –και ασυνείδητα φασιστική– ιδεολογία μιας μάζας ανθρώπων οι οποίοι θα ήταν οι πρώτοι που θα εκπλήσσονταν και θα εξοργίζονταν εάν τους κατηγορούσαν ότι είναι φασίστες. Η ιδεολογία αυτή, που έχει διεισδύσει παντού, ακόμη και στις τάξεις των «απελευθερωτών» και των ίδιων των εργαζομένων, δηλητηριάζει το εργατικό κίνημα καθιστώντας το πλαδαρό και οδηγώντας το στην κατάρρευση. Σκοτώνει την αυθεντική δράση των μαζών και αποδυναμώνει τους αγώνες τους και μάλιστα την ικανότητά τους να επιτύχουν οτιδήποτε, πολύ περισσότερο μια νίκη κατά του φασιστικού φαινομένου.

Αυτός –αλίμονο!– είναι ο λόγος για τον οποίο ο Πετρίνι έχει δίκιο. «Καμία διαφορά δεν υπάρχει ανάμεσα στον Στάλιν και τον Μουσολίνι». Γι' αυτό ο «κόκκινος φασισμός» δεν είναι ένα σύνθημα, αλλά μια ακριβής έκφραση ενός πολύ θλιβερού γεγονότος.

Εντούτοις υπάρχει παρηγοριά. Οι μάζες μαθαίνουν από την άμεση χειροπιαστή εμπειρία. Και η εμπειρία είναι εδώ. Στο ένα έκτο του πλανήτη αποτελεί ένα καθημερινό γεγονός. Ολοένα πιο ακριβείς λεπτομέρειες έχουν αρχίσει να γίνονται όλο και ευρύτερα γνωστές. Πρέπει να αναμένουμε από τις μάζες των εργαζομένων σε κάθε χώρα, την κατάλληλη στιγμή, να αντλήσουν από αυτό το γεγονός τα ζωτικά διδάγματα για την επιτυχία των μελλοντικών αγώνων τους.

Κατά πόσο αυτή η ελπίδα θα επαληθευτεί, εξαρτάται σε

μεγάλο βαθμό από τη συμπεριφορά εκείνων που έχουν ήδη καταλάβει. Έχουν το καθήκον να κάνουν τις πιο δραστήριες προσπάθειες για να βοηθήσουν το τεράστιο πλήθος των ανθρώπων του μόχθου να αναγνωρίσουν τα αρνητικά διδάγματα της ρωσικής εμπειρίας.

Εμείς οι αναρχικοί, που φτάσαμε να καταλάβουμε, οφείλουμε να κινηθούμε δραστήρια και να εντείνουμε την προπαγάνδα μας, διατηρώντας ταυτόχρονα αυτή την εμπειρία στο επίκεντρο της σκέψης μας. Εάν πράξουμε το καθήκον μας, εάν βοηθήσουμε τις μάζες να καταλάβουν εγκαίρως, τότε ο «κόκκινος φασισμός» της Ε.Σ.Σ.Δ., από ιστορική σκοπιά μιλώντας, θα έχει προσφέρει μια χρήσιμη υπηρεσία: καθώς εμείς θα εκδηλώσουμε την οργή μας και την αηδία μας γι' αυτόν, θα έχουμε δώσει στην έννοια της δικτατορίας τη χαρακτηριστική βολή.

1934

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

ΓΚΡΙΓΚΟΡΙ ΜΑΞΙΜΟΦ

Μπολσεβικισμός: υποσχέσεις και πραγματικότητα

Μια αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της μαρξιστικής δικτατορίας στη Ρωσία

Εισαγωγή του Γκρέγκορυ Χάινερ

Αυτό το κείμενο παρουσιάζει μοναδικό ενδιαφέρον, μιας και είναι γραμμένο από έναν άνθρωπο που συμμετείχε ενεργά στη Ρωσική Επανάσταση και έχει βαθιά γνώση της θεωρητικής πλευράς των διαφόρων επαναστατικών κινήματων. Διαθέτει, συνεπώς, το πλεονέκτημα να συνδυάζει τη γνώση με την πρακτική εμπειρία.

Η συνεισφορά του συντρόφου Γκριγκόρι Μαξίμοφ στο αναρχικό κίνημα, ως θεωρητικού και επαναστάτη, είναι ξεχωριστή. Έχει γράψει πλήθος βιβλία, μπροσούρες και άρθρα στα οποία ερμηνεύει τις διάφορες φάσεις του αναρχισμού και έχει δώσει εκτενείς διαλέξεις σε αυτό το θέμα. Σύντομα πρόκειται να εκδοθεί ένα αναλυτικό έργο του σχετικά με τη διδασκαλία του Μπακούνιν.

Για περισσότερο από μισό αιώνα έχουν υπάρξει δύο αντίθετες σχολές επαναστατικής σκέψης. Παρότι και οι δύο είναι

σύμφωνες ως προς την ανάγκη της κατάργησης του καπιταλισμού και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, παραμένουν σε πλήρη διάσταση ως προς το ζήτημα της δομής της επαναστατικής κοινωνίας.

Οι οπαδοί του Μαρξ πιστεύουν στον συγκεντρωτισμό και στην εξουσία, σε ένα πανίσχυρο κράτος που θα κατευθύνει την επανάσταση και τη νέα τάξη πραγμάτων. Οι αναρχικοί, κορυφαίοι εκπρόσωποι των οποίων ήταν οι Μιχαήλ Μπακούνιν και Πιότρ Κροπότκιν, επιμένουν ότι το κράτος πρέπει να εκλείψει, όπως και ο καπιταλισμός. Πιστεύουν σε μία ελεύθερη ομοσπονδιακή κοινωνία που τα μέλη της θα είναι οργανωμένα σε αυτοδιαχειριζόμενες ομάδες, εργοστάσια, εργαστήρια, καταναλωτικούς συνεταιρισμούς κ.λπ., ομάδες που θα συνεργάζονται μέσα από σχέσεις αμοιβαίας συμφωνίας με τη μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία για όλους. Οι αναρχικοί πάντα προέβλεπαν ότι εάν η μαρξιστική θεώρηση επικρατούσε, αυτό θα σήμαινε την ήττα της οικονομικής χειραφέτησης και την αντικατάσταση των σημερινών αφεντικών με τους σοσιαλιστές γραφειοκράτες και πολιτικούς. Στο εξαιρετικό του έργο *Η Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση* ο Κροπότκιν έδειξε πώς η Γαλλική Επανάσταση καταπνίγηκε από ένα δικτατορικό κόμμα που υφάρπαξε από τις μάζες τις κατακτήσεις τις οποίες επρόκειτο να επιτύχουν.

Ωστόσο παρά την πρόβλεψή τους, σε ό,τι αφορά τους κινδύνους του μαρξισμού, οι αναρχικοί σε κάθε χώρα, με ελάχιστες μεμονωμένες εξαιρέσεις, υποστήριξαν ολόψυχα τους μπολσεβίκους. Αυτό συνέβη γιατί οι μπολσεβίκοι υποσχέθηκαν μια κοινωνία στην οποία η εξουσία θα πήγαζε από τις λαϊκές μάζες. Χρησιμοποίησαν αναρχικές ιδέες για να κερδίσουν τις μάζες και έπειτα αποκήρυξαν τις υποσχέσεις τους μόλις εξασφάλισαν την εξουσία.

Σε αυτό το κείμενο ο σύντροφος Μαξίμοφ παρουσιάζει ανατίρρητες αποδείξεις της αντίθεσης ανάμεσα στις υποσχέσεις και στα πεπραγμένα των μπολσεβίκων. Πατώντας γερά τόσο στη μαρξιστική διδασκαλία όσο και στα κείμενα και τις θέσεις του αναρχικού κινήματος, είναι σε θέση να υποστηρίξει τους ισχυρισμούς του επικαλούμενος, για παράδειγμα, πλήθος αποσπασμάτων από το έργο του Λένιν. Χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα ιστορικά παραδείγματα απεικονίζει όσα πραγματικά συνέβησαν στη Ρωσία και καταδεικνύει την κατάφωρη αντίφαση.

Νομίζω ότι κανένας από όσους θα διαβάσουν με ανοιχτό μυαλό αυτό το κείμενο δεν θα εξακολουθήσει να πιστεύει ότι οι κομμουνιστές απανταχού της γης εκπροσωπούν τα αληθινά συμφέροντα και τους πραγματικούς στόχους της εργατικής τάξης. Ελπίζουμε ότι αυτή η ξεκάθαρη και ακριβής έκθεση της ρωσικής κατάστασης θα διαβαστεί από κάθε ευφυή άντρα και από κάθε ευφυή γυναίκα, από όλους εκείνους για τους οποίους έχει γραφτεί. Ελπίζουμε ότι θα τους εμπνεύσει να αγωνιστούν για μια νέα σοσιαλιστική τάξη πραγμάτων, για το αναρχικό ιδανικό ενός κόσμου εργαζομένων δίχως δικτάτορες, όπου όλοι θα είναι πραγματικά ίσοι και ελεύθεροι.

Μπολσεβικισμός: υποσχέσεις και πραγματικότητα

Ο χρόνος προχωράει αδιάκοπα. Τα χρόνια περνάνε πολύ κοντά το ένα στο άλλο και γίνονται ένα μακρινό παρελθόν. Τυφλός και αχαλίνωτος ο χρόνος σβήνει τις διαφορές των ημερών που πέρασαν μετατρέποντας τις σε μια ομοιόμορφη μάζα. Ωστόσο στη ζωή των εθνών, όπως και στη ζωή των ατόμων, υπάρχουν μέρες που αψηφούν τον χρόνο, μέρες που αρνούνται να παραδοθούν στη λήθη και να γίνουν τετριμμένες. Τέτοιες είναι οι μέρες της Οκτωβριανής Επανάστασης!

Αυτή η γοητευτική περίοδος, η ομορφιά και η σπουδαιότητα της και η ξεχωριστή διέγερση των συναισθημάτων που ανακαλεί στον νου θα ξεθωριάσουν μόνο με τον θάνατο της μεγάλης μάζας του ρωσικού λαού που τη βίωσε. Πολλά χρόνια πέρασαν από τότε. Ωστόσο οι αναμνήσεις είναι τόσο ζηρές, τόσο ζωντανές, που είναι σχεδόν αδιανόητο ο χρόνος να έχει μέχρι στιγμής απομακρύνει από εμάς αυτές τις ιερές και θριαμβευτικές μέρες, τις μέρες της μεγαλύτερης κρίσης στη ζωή ενός τεράστιου έθνους και στη ζωή του διεθνούς προλεταριάτου. Η σαγήνη, η λαμπρότητα, το δραματικό αποτέλεσμα και το σπουδαίο δίδαγμα αυτών των καλειδοσκοπικών εικόνων γεμίζουν την καρδιά με θέρμη και με ένα πνεύμα ανεξήγητων συναισθημάτων.

Καθώς ερχόμαστε στο σήμερα, μια απέραντη λύπη γενιέται. Πικρία και στενοχώρια πλημμυρίζουν την ψυχή που τρέμει όπως οι τεντωμένες χορδές ενός λαούτου στον αέρα. Το αίσθημα αυτό είναι μάλλον φυσικό, καθώς με τη φαντασία διαβαίνουμε ξανά το μονοπάτι που οδηγεί από τη χρονιά του 1917 στο παρόν. Τι μεγαλειώδες ξεκίνημα! Τι υπέροχος σκοπός και τι εξαιρετικές πράξεις! Ήταν η έφοδός μας στον ουρανό και στη γη. Αλλά τι φρικτό τέλος, τι αξιοθρήνητα αποτελέσματα!

Τον Φεβρουάριο (Μάρτιο με το νέο ημερολόγιο) του 1917 οι εργάτες και οι αγρότες της Ρωσίας που ήταν ντυμένοι στο χακί επαναστάτησαν εναντίον του δεσποτισμού του τσάρου και της αριστοκρατίας. Τους εκθρόνισαν ζητώντας ψωμί, ειρήνη και ελευθερία. Όμως, σύντομα συνειδητοποίησαν ότι η αστική τάξη, που αντικατέστησε την αριστοκρατία, ήταν κι αυτή ασύμβατη με το πνεύμα του συνθήματος «Ψωμί, Ειρήνη και Ελευθερία». Οι εργάτες γρήγορα πείστηκαν ότι η αστική τάξη είναι συνώνυμη με τον πόλεμο και την εκμετάλλευση, με τη φτώχεια και την πείνα – η ελευθερία ήταν μόνο στα λόγια, και

στην πραγματικότητα αυτό που ίσχυε ήταν η σκλαβιά. Αμέσως μόλις το συνειδητοποιήσαν, ξεκίνησαν να δράσουν. Παρά τη δύσκολη και περιπλεγμένη κατάσταση, παρά τις προειδοποιήσεις των ειδημόνων ότι η θεμελιακή κοινωνική αλλαγή ήταν πρόωρη, οι εργάτες και οι αγρότες, παρακινούμενοι από την αναπόφευκτη λογική της ιστορικής εξέλιξης της χώρας, πραγματοποίησαν μια νέα επανάσταση εναντίον της αστικής τάξης και του αστικού κοινωνικού φιλελευθερισμού. Συμπλήρωσαν αυτή την επανάσταση με ένα νέο κοινωνικό σχέδιο βασισμένο στην απαίτηση για ελευθερία και ειρήνη και στο απεριόριστο δικαίωμά τους να οικοδομήσουν μια νέα ζωή.

Μια θαυμαστή εικόνα ξεδιπλώθηκε μπροστά στα έκπληκτα έθνη του κόσμου, η γοητεία της οποίας ακόμα δεν έχει εκπνεύσει, παρόλο που πλέον δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα της σημερινής Ρωσίας. Τι χρειάζεται για να μπορέσουν οι τάξεις που γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης να έχουν ανθρώπινη υπόσταση; Ποια είναι γενικά η ουσία μιας ελεύθερης και δίκαιης ζωής; Η ελευθερία που έχει θεμέλιό της την οικονομική ισότητα, μιας και κάθε άλλη ελευθερία είναι απάτη, ψέμα, χίμαιρα. Μόνο στη βάση της οικονομικής ισότητας μπορούν να αναδυθούν κοινωνικοί θεσμοί που διασφαλίζουν την ελευθερία για όλους και παρέχουν στον καθέναν το αναφαίρετο δικαίωμα της άμεσης συμμετοχής στην οικοδόμηση μιας νέας ζωής. Έξω από αυτήν και χωρίς αυτήν, δεν υπάρχει ελεύθερη και δίκαιη ζωή – ζωή χωρίς εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, χωρίς κυριαρχία του ενός σε βάρος του άλλου. Η ελευθερία είναι η κόρη της Ισότητας. Δεν υπάρχει δικαιοσύνη χωρίς ισότητα και ελευθερία. Συνεπώς η κοινωνική επανάσταση που προσβλέπει στην οικονομική ισότητα και ελευθερία είναι εν πολλοίς ηθικό φαινόμενο. Μόνο τέτοιες, σε υψηλό βαθμό ηθικές πράξεις μπορούν να συγκινήσουν

και να εμπνεύσουν τις πλατιές μάζες – μπορούν να τις πυρπολήσουν με φλογερό ενθουσιασμό και να τις κινητοποιήσουν προς μεγάλες, ηρωικές ενέργειες. Για αυτόν τον λόγο όλες οι προσπάθειες της μπουρζουαζίας και των μισθοφόρων της να αντιταχθούν στην Οκτωβριανή Επανάσταση ήταν τόσο αξιοθρήνητες. Η δύναμη της αστικής αντίδρασης ενισχύθηκε σε αναλογία με τον εκφυλισμό της επανάστασης, σε αναλογία με τη διαφθορά του πνεύματός της από τη δικτατορία, την απολυταρχία και τις διακρίσεις, σε αναλογία με την αφαίρεση από αυτήν των στοιχείων της οικονομικής ισότητας και ελευθερίας, δηλαδή της ανθρώπινης ηθικότητας.

Το αστικό καθεστώς είναι ανήθικο και άδικο στον ύψιστο βαθμό. Συντηρήθηκε και συνεχίζει να ακμάζει στηριζόμενο στην τραχιά, φυσική δύναμη των αμόρφωτων μαζών. Αλλά μόλις μια αχτίδα συνείδησης διαπεράσει το σκοτάδι της ψυχής τους, το αστικό καθεστώς παύει να υπάρχει. Η κοινωνική τάξη που βασίζεται στη φυσική επιβολή και σκληρότητα είναι ανήθικη, γιατί έχει ως έρεισμα τον εγωισμό, τον χυδαίο εγωισμό των κυρίαρχων τάξεων και της καταστολής των φυσικών δικαιωμάτων των μαζών που μοχθούν.

Το σημερινό καθεστώς της Ρωσίας και η σημερινή τάξη πραγμάτων δεν μπορούν να χαρακτηριστούν αστικά και ακόμα λιγότερο δεν μπορούν να χαρακτηριστούν σοσιαλιστικά ή κομμουνιστικά. Πρόκειται για ένα δεσποτικό καθεστώς, δηλαδή για το πιο ανήθικο από όλα τα συστήματα που μπορεί να φανταστεί κάποιος. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο είναι το πιο στυγνό, το πιο ταπεινωτικό και καταπιεστικό σύστημα. Δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς φυσική βία, χωρίς τρομοκρατία και χωρίς κατάργηση των στοιχειωδέστερων ελευθεριών. Η παραμικρή χαλάρωση της εξαναγκαστικής πειθάρχησης μπορεί να αποβεί επικίνδυνη γι' αυτό.

Πώς συνέβη η κοινωνική επανάσταση να εκφυλιστεί σε δεσποτισμό; Πώς έγινε οι μάζες, που είχαν συντριψει τη λυσαλέα αντίσταση όσων ύψωσαν το σπαθί τους για να υπερασπιστούν το ανήθικο, θεμελιωμένο στην ανισότητα καθεστώς, να συντριβούν με τη σειρά τους από ένα καθεστώς τόσο διεφθαρμένο και αδίστακτο όσο κι εκείνο που προηγήθηκε; Ήταν ένα καπρίτσιο της ιστορίας ή μια αντιφατική σειρά των γεγονότων; Όχι, δεν αντιλαμβανόμαστε σε αυτά τα γεγονότα κάποιο καπρίτσιο της ιστορίας ούτε κάποια ανακολουθία. Αυτό που συνέβη ήταν λογικά καθορισμένο από την ιστορική εξέλιξη της χώρας, ή μάλλον από τον χαρακτήρα και την ιστορική εξέλιξη του παγκόσμιου πολιτισμού και της κουλτούρας τα τελευταία τριακόσια ή τετρακόσια χρόνια.

Δεν μπορεί να ειπωθεί ότι ο κρατικός σοσιαλισμός και ο κομμουνισμός είναι προϊόντα της ρωσικής ιστορίας. Κανείς δεν θα αρνηθεί το γεγονός ότι στη διάρκεια των τελευταίων αιώνων το κράτος, παρά την ανήθικη φύση του, αντιμετωπιζόταν ως όργανο απελευθέρωσης και είχε καθολικά θεοποιηθεί και γίνει αντικείμενο λατρείας. Οι άνθρωποι επεδίωξαν να επιτύχουν μια πιο ηθική κοινωνία, δηλαδή ελευθερία και οικονομική ισότητα, με τα ανήθικα μέσα της κρατικής υποδούλωσης και ανισότητας. Τέτοια ήταν η κοινωνική θρησκεία ενός μεγάλου μέρους της οργανωμένης εργασίας στον κόσμο! Η Ρωσία δεν διέφερε σε αυτό το σημείο.

Το αντικρατικό κίνημα στη Ρωσία τη δεκαετία του 1870 συνεντρίβη και υποσκελίστηκε από ένα κίνημα, η ουσία του οποίου ήταν το κράτος και η δικτατορία. Για σχεδόν σαράντα χρόνια το μυαλό των εργαζόμενων μαζών δηλητηριαζόταν από κρατιστές σοσιαλιστές. Ο απώτερος σκοπός του κρατικού σοσιαλισμού, που παρέλαυε κάτω από τον μανδύα της ελευθερίας, συνέπιπτε στη θεωρία με τις φιλοδοξίες των ανθρώπων

του μόχθου και έγινε η θρησκεία του προλεταριάτου. Όταν η επανάσταση κατέστρεψε τον μακροχρόνιο ζυγό του δεσποτισμού και απελευθέρωσε τους ανθρώπους του μόχθου από μια ενδεχόμενη αστική κυριαρχία, εμφύσησε στο κίνημα έναν ζωτικό σοσιαλισμό του λαού και βρήκε υποστήριξη στην πιο αποφασιστική και δραστήρια φράξια των κρατιστών σοσιαλιστών, τους μπολσεβίκους. Επειδή οι μπολσεβίκοι ταύτισαν τους εαυτούς τους με την επανάσταση και προσπάθησαν να καθορίσουν την πορεία της, σύντομα άρχισαν να συγχέονται στη συνείδηση του λαού με την ίδια την επανάσταση. Αυτή η παρανόηση ριζωσε βαθιά στο μυαλό του λαού, παρά τους εκ διαμέτρου αντίθετους σκοπούς της επανάστασης και των μπολσεβίκων. Το γεγονός αυτό έδωσε στους μπολσεβίκους πλήρη ελευθερία κινήσεων με αποτέλεσμα να προχωρήσουν αργά, αλλά εκ του ασφαλούς, στον περιορισμό της ελευθερίας και πρωτοβουλίας των εργαζόμενων μαζών – ενισχύοντας σταδιακά τη δικτατορία και διαφθείροντας το πνεύμα της επανάστασης.

Εάν αυτή η προδοσία είχε ολοκληρωθεί όχι το 1921 με τη ΝΕΠ¹, αλλά κατά τη διάρκεια του κρίσιμου εμφύλιου πολέμου,

---

1. Αρχικά της Νέας Οικονομικής Πολιτικής που εισήγαγε η κυβέρνηση των μπολσεβίκων με διάταγμα στις 21 Μαρτίου του 1921, προκειμένου να επιλύσει τα διογκούμενα προβλήματα σίτισης και εφοδιασμού του πληθυσμού με βασικά είδη. Η νέα αυτή πολιτική συνιστούσε μια βασική υποχώρηση σε σχέση με το αρχικό οικονομικό πρόγραμμα των μπολσεβίκων, που εξήρε και προωθούσε με όλα τα μέσα τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας. Σύμφωνα με τα ίδια τα λόγια του Λένιν, η ΝΕΠ «θα περιλάμβανε στοιχεία της αγοράς και του καπιταλισμού, αλλά υπό τον έλεγχο του κράτους». Επρόκειτο για ένα μοντέλο μεικτής οικονομίας που επέτρεψε την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και την επιδίωξη του κέρδους σε μικρές κυρίως επιχειρήσεις, διατηρώντας υπό κρατικό έλεγχο τις τράπεζες, τις μεγάλες βιομηχανίες και το εξωτερικό εμπόριο. Η ΝΕΠ επίσης αντικατέστησε την αναγκαστική πώληση των αγροτικών προϊόντων στο κράτος, σε τιμές και

θα μπορούσαμε τότε να πούμε ότι η επανάσταση ηττήθηκε από τους Λευκούς² κι όχι από τους μπολσεβίκους. Αλλά οι Λευκοί ήταν καταδικασμένοι να αποτύχουν, εφόσον το πνεύμα της επανάστασης δεν είχε ακόμη εντελώς ευνουχιστεί και διατηρούσε τα ηθικά στοιχεία του, δηλαδή την ελευθερία και την οικονομική ισότητα. Οι άνθρωποι του μόχθου εξακολουθούσαν να ελπίζουν σε ελεύθερη ανάπτυξη και δημιουργική ζωή μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Βλέπουμε ότι η επανάσταση δεν ηττήθηκε απ' έξω, αλλά από μέσα. Οι ίδιοι εκείνοι που αφύπνισαν τον ενθουσιασμό των μαζών, προκειμένου στον

ποσότητες διοικητικά καθορισμένες, με την επιβολή στους αγρότες φόρου που πληρωνόταν με τη μορφή ακατέργαστου αγροτικού προϊόντος. Το αρχικό νομοθετικό διάταγμα της ΝΕΠ συμπληρώθηκε από επιπρόσθετα διατάγματα που αφορούσαν τη νομισματική μεταρρύθμιση και την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου. Ο Στάλιν κατήργησε τη ΝΕΠ το 1928, καταρτίζοντας για πρώτη φορά ένα πενταετές πρόγραμμα κολεκτιβοποίησης της γης, κρατικοποίησης όλων των μέσων παραγωγής και εντατικοποίησης της εκβιομηχάνισης. (Σ.τ.Μ.)

2. Πρόκειται για τον Λευκό Στρατό, ο οποίος περιλάμβανε όλες εκείνες τις δυνάμεις που μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση στράφηκαν εναντίον της μπολσεβίκικης διακυβέρνησης, αλλά και γενικά εναντίον της κοινωνικής επανάστασης, όταν αυτή παρέμενε ακόμη ανοιχτή, πολυδιάστατη και με ευρεία λαϊκή συμμετοχή, δηλαδή προτού υπονομευτεί και κατασταλεί από το Κομμουνιστικό Κόμμα. Αξίζει εδώ να αναφερθεί η ύπαρξη και η πορεία του «Αναρχικού Μαύρου Στρατού», όπως αυτός ονομάστηκε σε αντιδιαστολή με τον «Λευκό Στρατό» και τον «Κόκκινο Στρατό». Ο «στρατός» αυτός, με επικεφαλής τον αναρχικό Νέστορα Μαχνό, είχε συγκροτηθεί κυρίως από εξεγερμένους Ουκρανούς αγρότες, οι οποίοι παράλληλα με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις συμμετείχαν και σε ένα κοινωνικό πείραμα αυτοδιαχείρισης και αυτοοργάνωσης, γνωστό και ως *Μαχνόβσινα*. Η *Μαχνόβσινα* έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάσχεση το 1919 της επέλασης προς τη Μόσχα του Λευκού Στρατού υπό τις διαταγές του στρατηγού Ντενικίν. Όμως αυτή η καιρία συμβολή των εξεγερμένων Ουκρανών αγροτών διόλου δεν εμπόδισε τον Τρότσκι, ως επικεφαλής του Κόκκινου Στρατού, όταν είχε πλέον ο κίνδυνος από την αντεπανάσταση των Λευκών εξαλειφθεί, να διατάξει την επίθεση εναντίον της *Μαχνόβσινα* και τη συντριβή της. (Σ.τ.Μ.)

εμφύλιο πόλεμο αυτές να νικήσουν τους Λευκούς, αποδείχθηκαν ότι είναι οι εσωτερικοί εχθροί της επανάστασης. Όταν ο εμφύλιος πόλεμος έληξε, οι μάζες βρέθηκαν δέσμιες και φιμωμένες. Απέτυχαν να διαμαρτυρηθούν εγκαίρως εναντίον του στραγγαλισμού της ελευθερίας, εναντίον της επιβολής περιορισμών, εναντίον κάθε μορφής αυστηρού ελέγχου και τρομοκρατίας. Επειδή όλοι αυτοί οι περιορισμοί εμφανίζονταν ως αναγκαίοι για την υπεράσπιση των κατακτήσεων της επανάστασης, εργάτες και αγρότες παρακολούθησαν σιωπηλά την αντικατάσταση της ομοσπονδιακής μορφής οργάνωσης με τον συγκεντρωτισμό, της ελεύθερης δραστηριότητας με τον έλεγχο από τα πάνω. Το αποτέλεσμα ήταν να χάσουν ακόμα και εκείνες τις κατακτήσεις που έκαναν κατά τη διάρκεια του τσαρισμού. Έτσι ο κρατικός σοσιαλισμός, φορώντας τη μάσκα ηθικών σκοπών αλλά ακολουθώντας έναν ανήθικο δρόμο, κατέστρεψε τη λαϊκή επανάσταση, η οποία επεδίωκε την ελευθερία και την οικονομική ισότητα και είχε ξεκινήσει να δημιουργεί θεσμούς πάνω σε αυτήν τη βάση. Αυτή η προδοσία της Ρωσικής Επανάστασης είχε και συνεχίζει να έχει ως αποτέλεσμα την ανυπολόγιστη οπισθοδρόμηση του διεθνούς εργατικού κινήματος.

Ο φανερός πλέον δεσποτικός χαρακτήρας του κρατικού κομμουνισμού –ο μαρξισμός– προκάλεσε την αντίδραση του προλεταριακού κινήματος και εισήγαγε στην πολιτική τον παγκόσμιο φασισμό. Βύθισε τη Ρωσία σε μια αντίδραση πρωτοφανή στην ιστορία. Μετέτρεψε τη χώρα σε μια απέραντη φυλακή και τη γύρισε πίσω στους καιρούς του φεουδαλισμού και της δουλοπαροικίας. Όλα όσα κερδήθηκαν μέσα από πολλούς αιώνες πικρών αγώνων και μεγάλων θυσιών εναντίον της εκκλησίας, της φεουδαρχίας, της δουλοπαροικίας, της απολυταρχίας και της κρατικής δημοκρατίας κατα-

στράφηκαν από τον μαρξικό κρατικό κομμουνισμό. Το αποτέλεσμα ήταν να στερηθεί ο λαός όλα εκείνα τα στοιχεία που η έλλειψή τους καθιστά ανέφικτη την πρόοδο και την ύπαρξη ενός δημιουργικού κινήματος.

Πώς συνέβη η επανάσταση να μεταμορφωθεί στο αντίθετό της, στην αντίδραση; Εν μέρει έχουμε απαντήσει σε αυτή την ερώτηση στις προηγούμενες σελίδες, αλλά για μια πιο ολοκληρωμένη, πειστική και ουσιαστική απάντηση πρέπει να αναλύσουμε τις υποσχέσεις του Λένιν και του κόμματός του πριν από τον Οκτώβριο και να εξετάσουμε εάν και σε ποιο βαθμό αυτές υλοποιήθηκαν. Ας δούμε λοιπόν τι υποσχέθηκαν και τι τελικά έδωσαν. Θα είναι όχι μόνον ενδιαφέρον, αλλά και διδακτικό.

Αξιολογώντας την κατάσταση που επικρατεί τώρα στις υποτιθέμενες Σοσιαλιστικές Σοβιετικές Δημοκρατίες, καλούμαστε να παρακολουθήσουμε τον ίδιο τον πατέρα του σημερινού ρωσικού καθεστώτος και, βάσει των στοιχείων που αυτός μας προσφέρει, να προσπαθήσουμε να απεικονίσουμε την υφιστάμενη πραγματικότητα στο καθεστώς των μαρξιστών κομμουνιστών.

Στο έργο του «Σχετικά με τα προβλήματα του προλεταριάτου στην τωρινή επανάσταση» (βλ. *Άπαντα Λένιν*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 17-18) ο Λένιν δηλώνει τα εξής: «Όχι μια κοινοβουλευτικού τύπου δημοκρατία, μια επιστροφή σε αυτήν από το καθεστώς των αντιπροσώπων των εργατικών συμβουλίων (των Σοβιέτ), γιατί αυτό θα ήταν ένα βήμα προς τα πίσω. Αλλά μία Δημοκρατία των Σοβιέτ των εργαζομένων, των εργατών της γης και των αντιπροσώπων των αγροτών από όλη τη χώρα από τα κάτω προς τα πάνω».

Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι, όπως βλέπουμε, στόχευαν στην οργάνωση μιας δημοκρατίας των Σοβιέτ. Όλη η εξου-

σία στα Σοβιέτ! Αυτό σημαίνει, έλεγε ο Λένιν, απευθυνόμενος στους στρατιώτες, «όλη η εξουσία μέσα στο κράτος, από κάτω προς τα πάνω, από το πιο απομακρυσμένο χωριό ως και το τελευταίο οικοδομικό τετράγωνο της Πετρούπολης, πρέπει να ανήκει στα Σοβιέτ των αντιπροσώπων των εργαζομένων, των στρατιωτών, των εργατών της γης, κ.λπ.» (Εκκλήση στους Στρατιώτες, τόμος 14, μέρος 1, σ. 75).

Αλλά τι είναι στην ουσία μια δημοκρατία των Σοβιέτ; Σύμφωνα με την άποψη του Λένιν και των μπολσεβίκων, είναι μια Παρισινή Κομμούνια που επεκτείνεται σε ολόκληρη τη Ρωσία. Είναι, διευκρινίζει ο Λένιν στο έργο του «Σχετικά με τα προβλήματα του προλεταριάτου στην τωρινή επανάσταση», «η υψηλότερη μορφή δημοκρατικού κράτους – ένα κράτος που σε ορισμένες πλευρές του ήδη παύει να είναι Κράτος και το οποίο, για να παραθέσω τα λόγια του Ένγκελς, δεν είναι πια ένα κράτος με την πραγματική έννοια της λέξης. Είναι ένα κράτος με τη μορφή της Παρισινής Κομμούνιας, ένα κράτος το οποίο αντικαθιστά τον τακτικό στρατό και την αστυνομία με έναν στρατό που προέρχεται απευθείας από τον ίδιο τον λαό. Οι ρωσικές επαναστάσεις του 1905 και του 1917 δημιούργησαν ακριβώς μια τέτοια κυβέρνηση, μια Δημοκρατία των Εργατικών Συμβουλίων, μια Δημοκρατία των Σοβιέτ, κ.λπ.» (τόμος 14, μέρος 1, σ. 48–49).

Ένα από τα χαρακτηριστικά του νέου κράτους της Παρισινής Κομμούνιας είναι ότι εξόπλισε όχι μόνο το προλεταριάτο ή τις εργαζόμενες μάζες, αλλά τον λαό ως σύνολο. Ο στρατός είναι ολόκληρος ο λαός: ως τέτοιος ο στρατός δεν μπορεί να διαχωριστεί από τον λαό και έτσι δεν έχει υπόσταση χωρίς αυτόν, ούτε μπορεί να τοποθετηθεί πάνω από αυτόν. Το ίδιο ισχύει και για την αστυνομία: όλος ο λαός φέρει την ευθύνη για τη διατήρηση της ασφάλειας και της τάξης.

Το δεύτερο θεμελιώδες χαρακτηριστικό ενός τέτοιου νέου κράτους είναι η ολοσχερής εξάλειψη της γραφειοκρατίας. «Οι εξουσίες του κράτους και η γραφειοκρατία είτε αντικαθίστανται από την άμεση εξουσία του λαού είτε σε μικρότερο βαθμό τίθενται υπό τον έλεγχο ειδικών που όχι μόνο θα εκλέγονται, αλλά και θα ανακαλούνται αμέσως μόλις το απαιτήσει ο λαός. Αυτό τους περιορίζει στη θέση των απλών αντιπροσώπων. Αντί για μια προνομιούχα ομάδα υψηλά αμειβόμενων αστών αξιωματούχων γίνονται εργαζόμενοι με ειδική «κατάρτιση», των οποίων η αμοιβή δεν είναι υψηλότερη από αυτήν του μέσου εργαζομένου» (τόμος 14, μέρος 1, σ. 24–25).

Συνεχώς και με επιμονή ο Λένιν επιβεβαίωνε την παραπάνω θέση του. Σε κάθε ευκαιρία, παντού και με κάθε τρόπο, κραύγαζε: «Αποτρέψτε την επανεγκαθίδρυση της παντοδυναμίας της γραφειοκρατίας». «Αποτρέψτε την εγκαθίδρυση ενός μόνιμου στρατού που, διαχωρισμένος από τον λαό, αποτελεί την πιο βέβαιη πηγή κάθε είδους προσπαθειών για την υπαρπαγή της ελευθερίας» (*Η Συνέλευση των Αντιπροσώπων των Αγροτών*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 24–25).

Στην ερώτηση γιατί η οργάνωση τακτικού στρατού, αστυνομίας και γραφειοκρατίας δεν έπρεπε να επιτραπεί, ο Λένιν έδωσε την ακόλουθη απάντηση: «επειδή μια γραφειοκρατία διορισμένη «από πάνω» για την καθοδήγηση των τοπικών πληθυσμών πάντα ήταν και θα παραμείνει ένα από τα πιο σίγουρα μέσα για την επανεγκαθίδρυση της μοναρχίας, όπως ακριβώς ο τακτικός στρατός και η αστυνομία» (*Πού οδηγούν τα αντεπαναστατικά βήματα της Προσωρινής Κυβέρνησης*, τόμος 14, μέρος 1, σ.129. Επίσης, *Το Μοναδικό Ζήτημα Αρχών*, σ. 226).

Ποια είναι στην πραγματικότητα η εξουσία του κράτους; Ποια είναι τα θεμελιώδη στοιχεία της και τι εννοούμε γενικώς όταν μιλάμε για κρατική μηχανή; Με βάση την οπτική γωνία

του Λένιν πριν από τον Οκτώβριο: «με τον όρο κρατική μηχανή εννοούμε πρώτα απ' όλα τον τακτικό στρατό, την αστυνομία και τη γραφειοκρατία» (*Θα διατηρήσουν οι μπολσεβίκοι την κυβερνητική εξουσία;* τόμος 14, μέρος 2, σ. 227).

Έτσι όπως ο ίδιος ο προ-οκτωβριανός Λένιν τη φανταζόταν και πάσχιζε να εντυπωθεί στα μυαλά των εργαζόμενων μαζών, των αγροτών και των στρατιωτών, η Δημοκρατία των Σοβιέτ δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια αναρχική ομοσπονδία από πολλές χιλιάδες Σοβιέτ – κομμούνες διασκορπισμένες στις αχανείς εκτάσεις της Ρωσίας. Αυτό, πράγματι, υπήρξε μια πλήρης δημοκρατία, η οποία άγγιξε το λογικό στάδιο της ανάπτυξής της, τον αναρχισμό. Οι αστοί σοσιαλιστές κραύγαζαν: «ο Λένιν ανέβηκε στον άδειο θρόνο του Μπακούιν». Είναι όμως αυτή η αλήθεια; Είναι ο Λένιν αναρχικός; Η απάντηση είναι και ναι και όχι.

Ο προ-οκτωβριανός Λένιν ακολούθησε το παράδειγμα του ιδρυτή του χριστιανισμού, ο οποίος μιλούσε στον λαό με παραβολές, το κρυφό μήνυμα των οποίων αποκάλυπτε μόνο στους μαθητές του. Σε όλα τα προπαγανδιστικά κείμενα του προ-οκτωβριανού Λένιν, που απευθύνονταν στις μάζες, κυριαρχεί ένας αναρχικός τόνος. Παρ' όλα αυτά, όλες αυτές οι λίγο-πολύ θεωρητικές πραγματείες του, προορισμένες μόνο για έναν στενό κύκλο αναγνωστών, διαπνέονται από την μαπαγιάτικη οσμή του μαρξισμού.

Μέχρι τον Οκτώβριο ο Λένιν ακολούθησε το παράδειγμα του Μαρξ, ο οποίος αναγκάστηκε από τα γεγονότα του 1870-1871³, για λόγους τακτικής, να κλίνει προς την κατεύθυνση του αναρχισμού και να γράψει το έργο του *Ο Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία*, το οποίο διαφέρει από όλα του τα έργα και τίποτα δεν

---

3. Εννοεί την Παρισινή Κομμούνια. (Σ.τ.Μ.)

το συνδέει σχεδόν με τη γενική σύλληψη του για τον σοσιαλισμό. Αντιστοίχως τα γεγονότα του 1917 ανάγκασαν τον Λένιν να παρεκκλίνει από το δόγμα του έτσι ώστε να το προωθήσει. Αλλά ο μετα-οκτωβριανός Λένιν δείχνει το πραγματικό του πρόσωπο αποκαλύπτοντας έτσι την ανειλικρίνεια του προ-οκτωβριανού Λένιν. Η θέλησή του να μετατρέψει την ασήμαντη φράξια του μέσα στο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σε κόμμα ιδιαίτερης σημασίας και η ιδιαίζουσα επιθυμία του για εξουσία υπέδειξε στον Λένιν τον δρόμο που έμελλε να ακολουθηθεί για να εξασφαλίσει την κυριαρχία του πάνω στις μάζες. Η ίδια θέληση για δύναμη ήταν που τον οδήγησε να υιοθετήσει τις μεθόδους μέσω των οποίων αναδείχθηκε σε είδωλο του κόμματος και του εργαζόμενου πληθυσμού. Έτσι ο μέχρι τώρα ειλικρινής θιασώτης του συγκεντρωτισμού, ο οποίος σε κείμενό του στην *Ίσκρα* δήλωνε ότι «δεν είναι δουλειά του προλεταριάτου να ασχολείται με την ομοσπονδιακή του οργάνωση», αποφάσισε στο όνομα του συγκεντρωτισμού να γίνει ένας άθλιος φεντεραλιστής.

Το γεγονός ότι αυτή η αποτίμηση των τακτικών ελιγμών του Λένιν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα επιβεβαιώνεται και από μια δήλωση την εποχή εκείνη του σημερινού δικτάτορα Στάλιν. Το 1919, ενώ ήταν ακόμα κομισάριος Εθνικών Υποθέσεων, ο Στάλιν, με την επαρχιώτικη, χοντροκομμένη ηλιθιότητά του, δημόσια δήλωνε ότι οι κομμουνιστές «κινούνται μέσω του φεντεραλισμού προς τον συγκεντρωτισμό». Αυτή η ειλικρινής δήλωση αποκαλύπτει τον λόγο που ώθησε τον Λένιν να τοποθετηθεί υπέρ «μιας δημοκρατίας χωρίς αστυνομική δύναμη και τακτικό στρατό, με ανακλητούς αξιωματούχους αντί για μια γραφειοκρατία που κατέχει το προνόμιο να απολαμβάνει αστικές αμοιβές για την εργασία της. Είμαστε υπέρ της πλατύτερης δυνατής εκλογής, υπέρ της αντικατάστασης

ανά πάσα στιγμή όχι μόνο ενός μεμονωμένου υπαλλήλου, αλλά και όλων των υπαλλήλων και υπέρ ενός προλεταριακού μισθού για την εργασία που εκτελεί ο καθένας» (Οι Θέσεις μας, τόμος 14, μέρος 1, σ. 92).

Συνεπώς με αυτήν του την πολιτική, ο Λένιν είχε κατακλύσει τη Δημοκρατία των Σοβιέτ με τις μέγιστες δυνατές ελευθερίες. Πρέπει να επισημάνουμε ότι αυτές οι ελευθερίες ουσιαστικά αντιστοιχούσαν στις ίδιες τις βλέψεις των καταπιεσμένων μαζών. Ο Λένιν είπε στις μάζες αυτό που ήδη γνώριζαν από τη δική τους εμπειρία, αυτό που ένιωθαν, αλλά δεν ήταν ικανές να εκφράσουν. Αλλά όλα αυτά που διακήρυξε είχαν ήδη καιρό πριν εκφραστεί και διατυπωθεί από τους αναρχικούς. Ο Λένιν απλώς δανείστηκε αυτές τις διατυπώσεις παρά το γεγονός ότι μόλις λίγο καιρό πριν είχε πολεμήσει με τον πιο ανένδοτο τρόπο τις αρχές στις οποίες αυτές στηρίζονταν. Απλώς και μόνο χρησιμοποίησε τον αναρχισμό ως εργαλείο για τους απώτερους σκοπούς του.

«Η εισαγωγή "διορισμένης" γραφειοκρατίας δεν πρέπει να γίνει ανεκτή. Μόνο "διοικητικά σώματα δημιουργημένα από τον ίδιο τον λαό" θα πρέπει να αναγνωρίζονται». Και σε αυτό οι εργάτες και οι αγρότες απαντούσαν: «Αληθώς, αυτή είναι η ιερή αλήθεια!»

«Η ιδέα της ανάγκης για καθοδήγηση από μια γραφειοκρατία "διορισμένη" από τα πάνω είναι ουσιαστικά απατηλή. Είναι μη δημοκρατική, είναι καισαρισμός, μια μπλανκικού είδους περιπέτεια»⁴ (τόμος 14, μέρος 1, σ. 129). Οι μάζες, πλημ-

---

4. Λουδοβίκος Αύγουστος (Ογκίστ) Μπλανκί (1805-1881). Γάλλος σοσιαλιστής επαναστάτης, από τις πλέον εμβληματικές μορφές του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού του 19ου αιώνα. Αντίθετα με τον Μαρξ, ο Μπλανκί δεν υποστήριζε τον ιδιαίτερο και καθοριστικό ρόλο του προλεταριάτου στην ανατροπή του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος, ούτε πίστευε στα συλλογικά

μυρισμένες από ενθουσιασμό, κραύγαζαν: «Αυτή είναι η ιερή αλήθεια, Ίλιτς! Ζήτηω οι Μπολσεβίκοι! Ζήτηω η Δημοκρατία των Σοβιέτ!»

«Σε μια ελεύθερη χώρα», έλεγε ο Λένιν, «τον λαό τον κυβερνούν μόνο εκείνοι που έχουν εκλεγεί για αυτόν τον σκοπό από τον ίδιο τον λαό [...] Γι' αυτόν τον λόγο η διακυβέρνηση του λαού στις ελεύθερες χώρες γίνεται μέσω της ανοιχτής διαμάχης των κομμάτων και της ελεύθερης συμφωνίας μεταξύ τους». (*Μαθήματα της Επανάστασης*, τόμος 14, μέρος 2, σ. 33). Και οι μάζες φώναζαν «μπράβο» και επέστρεφαν στα σπίτια τους έχοντας στα χείλη τους το σύνθημα «Ζήτηω η ελεύθερη Ρωσία!»

«Εδραιώνοντας τους θεσμούς της δημοκρατίας και της ελευθερίας που ακρωτηριάστηκαν και σακατεύτηκαν από τον Κερένσκι, οι μπολσεβίκοι θα σχηματίσουν μια κυβέρνηση την οποία κανένας δεν θα μπορεί να ανατρέψει!» (*Οι μπολσεβίκοι πρέπει να διασφαλίσουν την εξουσία*, τόμος 14, μέρος 2, σ. 134). Και οι μάζες κραύγαζαν «Κάτω ο προδότης της κοινωνίας, ο λακές της μπουρζουαζίας, Κερένσκι! Ζήτηω οι μπολσεβίκοι! Ζήτηω η Δημοκρατία των Σοβιέτ!»

«Η ελευθερία του Τύπου», έλεγε ο Λένιν στους εργάτες και στους αγρότες, «σημαίνει το εξής: όλοι οι πολίτες πρέπει να διακηρύσσουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η εξουσία του κράτους με τη μορφή των Σοβιέτ θα θέσει στην κατοχή της όλα τα τυπογραφεία, όλο το χαρτί και θα τα διανέμει δίκαια – κατ'

κινήματα, αλλά σε μια συγκεκριμένη επαναστατική στρατηγική, γνωστή ως μπλανκισμός, η οποία βασιζόταν στη βίαιη κατάληψη του κράτους από μια ομάδα συνειδητοποιημένων, αφοσιωμένων και κατάλληλα προετοιμασμένων επαναστατών. Αυτή η μεταβατική δικτατορική εξουσία θα προετοίμαζε το έδαφος και θα έβαζε τα θεμέλια για τη μελλοντική, εξισωτική, σοσιαλιστική κοινωνία. (Σ.τ.Μ.)

αρχάς στο κράτος, κατά δεύτερον στα μεγάλα, σημαντικότερα κόμματα, έπειτα στα μικρότερα κόμματα, τέλος σε κάθε ομάδα πολιτών που έχει συγκεντρώσει έναν ορισμένο αριθμό μελών και έναν επαρκή αριθμό υπογραφών [...] Αυτό θα συνιστούσε μια πραγματική δημοκρατία για όλους και όχι μόνο για τους πλούσιους». (*Πώς να Διασφαλίσουμε την Επιτυχή Εκλογή της Συντακτικής Συνέλευσης*, τόμος 14, μέρος 2, σ. 112-113). «Ζήτηω η ελευθερία του Τύπου!» αποκρίνονταν οι μάζες. «Όλη η εξουσία στα τοπικά Σοβιέτ!»

«Σε κάθε συνταγματική χώρα το δικαίωμα των πολιτών να οργανώνουν διαδηλώσεις παραμένει αναφαίρετο [...] Κάθε κόμμα σε μια ελεύθερη χώρα έχει το δικαίωμα να οργανώνει διαδηλώσεις» (*Το Απαράβιαστο και η Εμπλοκή*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 254).

«Μια κυβέρνηση με επίγνωση της αρχής ότι όλη της η δομή στηρίζεται στη βούληση της πλειοψηφίας του λαού δεν έχει λόγο να φοβάται διαδηλώσεις που έχουν προηγουμένως ανακοινωθεί. Δεν πρόκειται να τις απαγορέψει» (*Παραινέσεις*, σ. 255).

«Όλες οι ειρηνικές διαδηλώσεις είναι απλώς ένας τρόπος ανακίνησης πολιτικών ζητημάτων. Δεν πρέπει να απαγορεύονται οι πολιτικές κινητοποιήσεις, ούτε να μονοπωλούνται. Το Σύνταγμα μίας ελεύθερης δημοκρατίας δεν μπορεί να απαγορεύει τις ειρηνικές εκδηλώσεις, ούτε τις μαζικές διαδηλώσεις κάποιου κόμματος, ή κάποιας ομάδας» (*Αλληλοσυγκρουόμενες Θέσεις*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 259). «Ζήτηω ο Λένιν!» απαντούσαν οι μάζες. «Ας προχωρήσουμε μπροστά στον αγώνα για την ελευθερία!»

«Ο βασικός κανόνας, η πρωταρχική εντολή κάθε επαναστατικού κινήματος, θα έπρεπε να είναι: Μη βασιστείτε στο "κράτος", βασιστείτε μόνο στη δύναμη της τάξης σας», έλεγε

ο Λένιν στους εργάτες. «Κανένα "κράτος" δεν είναι ικανό να βοηθήσει τον εργάτη στο χωριό, τον αγρεργάτη, τον εποχιακό εργάτη ή τον πιο φτωχό αγρότη, δηλαδή το ημιπρολεταριάτο, αν δεν είναι οι ίδιοι ικανοί να βοηθήσουν τους εαυτούς τους» (*Η Ανάγκη να Οργανωθεί μια Ένωση των Εργατών της Γης στη Ρωσία*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 290-1). «Αληθώς, αληθώς!» φώναζαν απαντώντας οι εργάτες.

«Όλη η γη των γαιοκτημόνων πρέπει να απαλλοτριωθεί. Η εθνικοποίηση όλης της γης στην ύπαιθρο και η διαχείρισή της πρέπει να παραχωρηθούν στα τοπικά Σοβιέτ των αντιπροσώπων των εργατών της γης και των χωρικών» (τόμος 14, μέρος 1, σ. 17-18).

«Η αντικειμενική δυσκολία του σοσιαλισμού είναι στενά συνδεδεμένη με τη μικρή ιδιοκτησία. Ούτε καν θα επιχειρήσουμε να την υποβάλουμε σε απαλλοτρίωση ή κάποια ρύθμιση, στην ουσία ούτε καν να την ελέγξουμε» (*Η καταστροφή και ο Προλεταριακός Αγώνας Εναντίον της*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 243). Και οι αγρότες σε απάντηση κραύγαζαν: «Αυτή είναι η ουσία! Δηλωμένη με ειλικρίνεια!»

«Μη φοβάστε την πρωτοβουλία και την αυτοέκφραση των μαζών, έχετε εμπιστοσύνη στις επαναστατικές τους οργανώσεις και θα δείτε σε όλα τα τμήματα των κρατικών λειτουργιών την ίδια πυγμή, το ίδιο μεγαλείο και την ίδια αποφασιστικότητα από πλευράς των εργατών και των αγροτών που επέδειξαν στους από κοινού αγώνες τους εναντίον του Κορνίλοφ⁵».

Ο Λένιν δεν φοβόταν την πρωτοβουλία και την αυτοέκφραση των μαζών, γιατί αυτές τον οδηγούσαν στην εξουσία. Και πράγματι, με την υποστήριξη όλων των ανθρώπων του

---

5. Λαβρ Γκεόργκιεβιτς Κορνίλοφ, στρατηγός του ρωσικού στρατού, ο οποίος επιχείρησε στρατιωτικό πραξικόπημα εναντίον της προσωρινής κυβέρνησης του Κερένσκι τον Αύγουστο του 1917. (Σ.τ.Μ.)

μόχθου της Ρωσίας, κατάφερε τελικά να την κατακτήσει. Χρησιμοποιώντας την πρωτοβουλία του και την αυτοέκφρασή του, ο λαός ξεκίνησε να υλοποιήσει αυτά για τα οποία ο Λένιν καθημερινά τον έπειθε μιλώντας του μια απλή και λαϊκή γλώσσα. Ενώ οι μάζες είχαν απορροφηθεί από τον αγώνα και τη δημιουργική εργασία τους, έχοντας στραφεί προς αυτά όπως ο πεινασμένος ρίχνεται πάνω στην τροφή του, ο Λένιν διπλωματικά έπεισε τον λαό και ανάγκασε το Κόμμα να σχηματίσουν όχι έναν απλό στρατό, αλλά έναν Κόκκινο Στρατό των εργατών και των αγροτών «για να προστατέψει τις κατακτήσεις της επανάστασης και να αποκρούσει τους ιμπεριαλιστές». Έτσι δημιουργήθηκε ένας γιγάντιος, αυστηρά πειθαρχημένος στρατός, διαχωρισμένος από τον λαό και σε αντιπαράθεση με αυτόν. Με το πρόσχημα της προστασίας και της διατήρησης της τάξης και της αντιμετώπισης των εγκληματιών, οργανώθηκε η πιο συνηθισμένη τυπική αστυνομική δύναμη. Με το πρόσχημα της μάχης εναντίον των κερδοσκόπων και των αντεπαναστατών, δημιουργήθηκε μια κυβερνητική μυστική αστυνομία. Ενώ είχε δοθεί η υπόσχεση ότι η γραφειοκρατία και οι προνομιούχοι υπάλληλοι που την απαρτίζουν θα εξαλείφονταν, δημιουργήθηκε μία γραφειοκρατία που όμοιά της ο κόσμος δεν είχε δει ποτέ πριν. Μάλιστα, η νέα γραφειοκρατία εξελίχθηκε σε μία νέα τάξη αφεντικών. Είχε δοθεί υπόσχεση ότι θα καταργηθεί η θανατική ποινή. Αντί γι' αυτό, οι μαζικές εκτελέσεις έγιναν καθημερινό φαινόμενο.

Ο λαός ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα για ελευθερία, αλλά μπήκε κάτω από τον ζυγό μιας κρατικής δουλείας όπου η ανθρώπινη ζωή έχασε εντελώς την αξία της. Ο λαός κλήθηκε στα όπλα με την υπόσχεση της κατάργησης του μισθού με το κομμάτι και όλων των μεθόδων εκμετάλλευσης που στηρίζονται

στη χρησιμοποίηση φτηνής και ανειδίκευτης εργασίας. Ωστόσο μόλις οι μπολσεβίκοι εξασφάλισαν την εξουσία, στο όνομα του συμφέροντος των εργαζόμενων μαζών και του σοσιαλισμού, κρίθηκε σκόπιμο πολλές από αυτές τις απάνθρωπες μεθόδους να μπουν σε ισχύ και να εξεταστεί η αξία της αμοιβής με το κομμάτι και της εφαρμογής «όλων των προοδευτικών και επιστημονικών πτυχών του συστήματος του Τέιλορ». (*Τα προβλήματα της σημερινής σοβιετικής κυβέρνησης*, τόμος 15, σ. 209). Σήμερα, μετά από πολλά χρόνια κομμουνιστικής εξουσίας, η Ρωσία έχει γίνει μια χώρα φρικτής εκμετάλλευσης και άθλιων μισθών.

Πριν από τον σφετερισμό της κυβερνητικής εξουσίας ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι υποστήριζαν ότι κάθε μαγείρισσα πρέπει να συμμετέχει στις κυβερνητικές υποθέσεις. Ωστόσο, αμέσως μόλις συγκέντρωσαν όλη την εξουσία στα χέρια τους, ο Λένιν δήλωσε στους μάγειρες «για να κυβερνήσει κάποιος, πρέπει να ξέρει πώς. Μη χώνετε τις γουρουνίσιες μουσούδες σας στις υποθέσεις των προνομιούχων. Η κατσίκα πρέπει να βόσκει εκεί που την έχουν δεμένη και οι μάγειρες πρέπει να μαγειρεύουν, όχι να κυβερνούν».

Μόλις λίγο καιρό πριν, η πρωτοβουλία και η αυτοέκφραση επαινούσαν. Μόλις όμως η κατάληψη της εξουσίας επιτεύχθηκε, η πρωτοβουλία και η δημιουργική θέληση των εργατών αποκηρύχθηκαν ως «μηδαμινή αστική ολιγωρία». Δεν εξυμνούνταν πλέον ως αρετές και αντικαταστάθηκαν από το κάλεσμα για «πειθαρχία μέχρι το σημείο του καταναγκασμού και της δικτατορίας». (τόμος 15, σ. 213). Ο Λένιν άρχισε να μιλάει για την ανάγκη να εισαχθεί «κατά τις ώρες της εργασίας η πλήρης υπακοή στις διαταγές των αντιπροσώπων της εξουσίας των Σοβιέτ» (τόμος 15, σ. 220) και για την έναρξη μιας περιόδου «αδυσώπητης» αυστηρότητας και ενός παρατεταμένου

και επίμονου αγώνα για αυστηρή προλεταριακή πειθαρχία εναντίον του απειλητικού κύματος της «μικροαστικής χαλαρότητας και αναρχίας». Το σύνθημα του Λένιν έγινε τώρα «να σφίξουμε αλύπητα τα λουριά, να επιδείξουμε αυστηρή πειθαρχία, να εξαλείψουμε χωρίς οίκτο τη χαλαρότητα» (τόμος 15, σ. 224). Αυτή η πολιτική ακολουθήθηκε και ακολουθείται μέχρι σήμερα με όλη τη σκληρότητα που υπαγόρευσε. Και η επιβολή της αυστηρότητας και της πειθαρχίας εφαρμόστηκε σε όλη τη ρωσική επικράτεια με τόσο ζήλο και τόση θέρμη, που η Ρωσία έπαψε πια να είναι χώρα και μετατράπηκε σε τεράστια φυλακή, ένα απέραντο σωφρονιστικό ίδρυμα, από το οποίο ο Μουσολίνι και ο Χίτλερ παίρνουν μαθήματα πειθαρχίας και το οποίο οι αντιδραστικοί όλου του κόσμου κοιτούν με κρυφή ζήλια.

Στις προηγούμενες παραγράφους περιγράψαμε την ιδέα της δημοκρατίας των Σοβιέτ που ο Λένιν ανέπτυξε ενώπιον των Ρώσων εργατών και αγροτών που ήταν εξαντλημένοι από τον δεσποτισμό. Παρ' όλα αυτά, μόλις οι μπολσεβίκοι βρέθηκαν στο τιμόνι, οι δηλώσεις του Λένιν άλλαξαν. «Έχει ειπωθεί ότι η σοβιετική δημοκρατία είναι εντελώς ασυμβίβαστη με την προσωποπαγή δικτατορία. Αυτός ο συλλογισμός είναι τελείως λανθασμένος» (τόμος 15, σ. 217). «Η σοβιετική σοσιαλιστική δημοκρατία δεν είναι ασυνεπής με την προσωποπαγή διακυβέρνηση και τη δικτατορία, εφόσον η βούληση της εργατικής τάξης ορισμένες φορές πραγματοποιείται καλύτερα από έναν δικτάτορα, ο οποίος μόνος του μπορεί να καταφέρει πολύ περισσότερα και ο οποίος συχνά κρίνεται απολύτως απαραίτητος» (τόμος 17, σ. 89). «Η βούληση εκατοντάδων, ακόμα και δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων, μπορεί συχνά να εκφράζεται μέσα από ένα και μόνο πρόσωπο» (τόμος 17, σ. 104). Και έτσι για πολλά χρόνια η θέληση εκατομμυρίων ανθρώπων εκφράστηκε μέσα από τη θέληση

ενός μόνο προσώπου και η χώρα, όπως δηλώνει ο Σεβτσένκο, είναι ήσυχη, γιατί ο λαός προκόβει. Η σοσιαλιστική δημοκρατία στη Ρωσία έχει εδώ και καιρό εξαφανιστεί στο βασίλειο των μύθων και ο ίδιος ο όρος έχει γίνει συνώνυμος της αντίδρασης. Και σήμερα ο ολοκληρωτισμός θεωρείται ένα επαναστατικό και προοδευτικό φαινόμενο.

Επανελημμένα στους λόγους του ο Λένιν έκρινε ως απαράδεκτη την εξουσία των διορισμένων από τα πάνω γραφειοκρατών. Ωστόσο όταν τα επαγγελματικά συνδικάτα αποπειράθηκαν να απορρίψουν τον Ράντεκ, τον εκπρόσωπο της Κεντρικής Επιτροπής του μπολσεβικικού κόμματος, ως γραφειοκράτη διορισμένο από την κυβέρνηση, ο Λένιν άφρισε από το κακό του κραυγάζοντας: «Τι; Η Κεντρική Επιτροπή δεν έχει το δικαίωμα να διορίσει στα επαγγελματικά συνδικάτα ανθρώπους που είναι εξοικειωμένοι με τα γερμανικά πειράματα και οι οποίοι μπορούν να ενεργήσουν διορθωτικά σε περίπτωση ενός λανθασμένου σχεδίου δράσης; Μία Κεντρική Επιτροπή ανίκανη να επιλύσει ένα τέτοιο πρόβλημα σίγουρα δεν θα έπρεπε να κυβερνάει!» (τόμος 7, σ. 34).

Ο μετα-οκτωβριανός Λένιν, όπως βλέπουμε, απαίτησε το δικαίωμα να διορίζει τους δικούς του γραφειοκράτες, όχι μόνο στα τοπικά κρατικά σώματα, αλλά και στις επαγγελματικές, συνεταιριστικές και λοιπές εργατικές οργανώσεις. Πλέον η χώρα ξέχασε εντελώς τι σήμαινε να εκλέγονται και να απομακρύνονται οι κρατικοί λειτουργοί με βάση τη θέληση του λαού.

Τα ζωηρά και εκθαμβωτικά χρώματα που χρησιμοποίησε ο Λένιν για να ζωγραφίσει την εικόνα της ελευθερίας τις μέρες πριν από τον Οκτώβριο ξεθώριασαν στις μετα-οκτωβριανές δηλώσεις του. Έγραψε λοιπόν: «Πρέπει με κάθε μέσο να σβήσουμε από προσώπου γης όλα τα πολιτικά ίχνη των μενσεβίκων και των σοσιαλεπαναστατών που μιλάνε για προσω-

πική ελευθερία κ.λπ.» (τόμος 17, σ. 49). Και οι μπολσεβίκοι έσβησαν κάθε τέτοιο ίχνος.

Η Ρωσία είναι τώρα μια χώρα στην οποία κάθε έκφραση της προσωπικότητας συντρίβεται. Είναι μια χώρα γεμάτη από σκλάβους-εργάτες που μπορούν ανά πάσα στιγμή να πετιούνται από εδώ και από εκεί κατά τη βούληση των κυβερνώντων. Ο δουλοπρεπής χαιρετίζεται τώρα ως προσωπικότητα. Στην κομμουνιστική δημοκρατία ο δούλος είναι ο «καλύτερος πολίτης». Στόχος του Κομμουνιστικού Κόμματος είναι η ανατροφή δούλων. Η ελευθερία στη Ρωσία είναι ένα αντιδραστικό και αντεπαναστατικό πράγμα, ενώ η δουλεία και ο δεσποτισμός ο δρόμος προς τον σοσιαλισμό, ο δρόμος προς την ελεύθερη προσωπικότητα! Το μαύρο είναι άσπρο και το άσπρο μαύρο! Αυτές είναι οι ιδέες που ο λαός πρέπει να αναγνωρίσει και να ασπαστεί. Δεν προκαλεί εντύπωση λοιπόν η δήλωση του Μουσσολίνι: «Ο φασισμός έχει κάνει το βήμα προς τα εμπρός και εφεξής θα περάσει αποφασιστικά πάνω από το αποσυνθεμένο κουφάρι της Πριγκίπισσας, της ελευθερίας [...] Η Ρωσία και η Ιταλία απέδειξαν ότι μπορείς να κυβερνήσεις ανεξάρτητα από κάθε φιλελεύθερη ιδεολογία, πάνω απ' αυτήν και ενάντια σ' αυτήν. Ο κομμουνισμός και ο φασισμός έχουν εδραιωθεί δίχως τους περιορισμούς του φιλελευθερισμού».

Και ο Λένιν σιγοντάρει τον Μουσσολίνι. «Δεν μπορούμε να μιλάμε για την ανεξαρτησία ξεχωριστών κομμάτων όταν παγκοσμίως η δαμόκλειος σπάθη έχει υψωθεί πάνω από το σώμα του καπιταλισμού» (τόμος 15, σ. 587). Και από τη στιγμή που αυτή η δαμόκλειος σπάθη επικρέμεται ακόμα πάνω από τον καπιταλισμό, δεν γίνεται λόγος στη Ρωσία σήμερα για την ανεξαρτησία ξεχωριστών κομμάτων. Και δεν πρόκειται αυτό να συμβεί, όσο ο μπολσεβικικός πέλεκυς παραμένει πάνω από τα κεφάλια των Ρώσων εργατών και αγροτών.

«Πολλά λάθη έγιναν, το γνωρίζουμε, κυρίως κατά τους πρώτους μήνες που ακολούθησαν την Οκτωβριανή επανάσταση. Τώρα πρέπει να αγωνιστούμε για να υποτάξουμε τα πάντα στη σοβιετική εξουσία και όλες οι αυταπάτες για "ανεξαρτησία" των ξεχωριστών κοινωνικών στρωμάτων, όπως επίσης και για εργατικές κοοπερατίβες, πρέπει το συντομότερο δυνατό να εξαφανιστούν» (τόμος 15, σ. 586). Πράγματι στη Ρωσία εδώ και καιρό όλα αυτά καταδικάστηκαν στον αφανισμό. Τα πάντα πλέον είναι υποταγμένα στη σοβιετική εξουσία. Δεν υπάρχουν πια ψευδαισθήσεις – μόνο δάκρυα!

Οι μαθητές ακολουθούν τα διδάγματα των δασκάλων τους. Έχουν εξαφανίσει κάθε ίχνος ελεύθερης προσωπικότητας, έχουν σφίξει τη μέγγενη γύρω από τη χώρα, όπως ο Φρεντερίκος ο Μέγας είχε πράξει κάποτε με τους Γρεναδιέρους του. Στα χέρια τους το κράτος έχει σχεδόν αγγίξει την τελειότητα, την υψηλότερη έκφραση της οποίας αντιπροσωπεύουν οι στρατώνες. Οι διοικητές δίνουν την εντολή και οι υφιστάμενοι υπακούουν. Οι διοικητές τούς διατάζουν να χτίσουν, να πριονίσουν, να φυτέψουν ώστε να δοθεί στον πεινασμένο πληθυσμό ένα πενιχρό κομμάτι ψωμί και οι υφιστάμενοι χτίζουν, πριονίζουν, φυτεύουν και συνεχίζουν να λιμοκτονούν. Το βλακώδες σχέδιο της αναγκαστικής κολεκτιβοποίησης είχε ως αποτέλεσμα τα πιο εύφορα κτήματα της Ρωσίας να γίνουν άγονα και οδήγησε στην πλήρη ερήμωση ολόκληρων περιοχών εξαιτίας των θανάτων από πείνα. Τα πιο αποτελεσματικά έργα στο κέντρο και η πιο ολέθρια καταστροφή στην περιφέρεια, αυτή είναι η τραγική ειρωνεία της αναγκαστικής κολεκτιβοποίησης.

Αυτά είχα να καταθέσω ως μαρτυρία. Μπορούμε τώρα να συνοψίσουμε τα παραπάνω στοιχεία και να δούμε αν είναι εφικτή η πρόοδος κάτω από το κράτος των μπολσεβίκων, ή, για να το γενικεύσουμε, κάτω από οποιοδήποτε σοσιαλιστικό κράτος.

Πρώτα απ' όλα παρατηρούμε τη συγχώνευση Κράτους και Κόμματος στη Ρωσία, παρόμοια με τη συγχώνευση Κράτους και Εκκλησίας στον Μεσαίωνα. Αυτή η συγχώνευση δημιούργησε ένα τερατώδες κράτος το οποίο ταυτίζεται με το κόμμα και ένα κόμμα το οποίο ταυτίζεται με το κράτος, μαζί με έναν τερατώδη συγκεντρωτισμό και έναν ασφυκτικό κεντρικό έλεγχο, όλα εξαρτημένα από μια συγκεντρωτική κρατική αρχή: η καλλιέργεια της πατάτας, η παραγωγή βερνικιών για το γυάλισμα των παπουτσιών και ... η ανθρώπινη ζωή.

Η λειτουργία αυτής της τερατώδους μηχανής συγκεντρωτισμού έκανε απαραίτητη την απασχόληση πάρα πολλών ανθρώπων οι οποίοι εξελίχθηκαν σε μία πλατιά τάξη γραφειοκρατών που κατέχει δικτατορικές εξουσίες. Αυτό σημαίνει ότι στη Ρωσία έχουμε γραφειοκρατικό δεσποτισμό, δικτατορία της γραφειοκρατίας. Το γεγονός ότι αυτή η γραφειοκρατία αποτελείται από αγρότες, εργάτες και διανοουμένους δεν αλλάζει την ουσία της δικτατορίας, ούτε τον επιβλαβή ρόλο της. Κάθε δικτατορία, ανεξάρτητα από τον σκοπό της, ανεξάρτητα από τους επιμέρους στόχους της, είναι δεσποτική, και καμία ελευθερία δεν είναι συμβατή με τον δεσποτισμό. Κάτω από αυτό το καθεστώς οι άνθρωποι έχουν πολλές ευθύνες και κατ' ουσία κανένα δικαίωμα. Αυτός είναι ο λόγος που σήμερα όλα τα στοιχειώδη δικαιώματα, όλες οι στοιχειώδεις ελευθερίες, χωρίς τις οποίες κανένας πολιτισμός και καμία πρόοδος δεν είναι δυνατά, έχουν καταστραφεί στη Ρωσία.

Τι αντιπροσωπεύει πολιτικά η Ε.Σ.Σ.Δ.; Για να απαντήσουμε σε αυτή την ερώτηση, ας εξετάσουμε το πολιτικό περιεχόμενο αυτής της σοσιαλιστικής ένωσης. Στο εσωτερικό της δεν υπάρχει ελευθερία του Τύπου, αλλά η πιο αυστηρή λογοκρισία, καμία ελευθερία του λόγου όχι μόνο για τον γενικό πληθυσμό, αλλά ακόμα και για τα μέλη του κόμματος, υπάρχει

απαγόρευση των ελεύθερων συναθροίσεων και οργανώσεων, ανελευθερία της σκέψης και της επιστημονικής έρευνας – όλοι είναι υποχρεωμένοι να σκέφτονται με μαρξιστικό τρόπο, το είδος του οποίου υπαγορεύεται από την κυβερνώσα σχέση.

Η επιστημονική έρευνα πρέπει να αναπτύσσεται μέσα από τη μαρξική θεωρία και να βασίζεται σε αυτήν. Η διαλεκτική μέθοδος πρέπει να εφαρμόζεται ακόμα και στην ιατρική. Δεν είναι αυτό μεσαιωνικός Καθολικισμός; Όπου η ελευθερία της σκέψης είναι απύσχα, δεν μπορεί να υπάρξει ελεύθερη συνείδηση και η Ρωσία δεν διαθέτει τέτοια ελευθερία. Δεν υπάρχει ελευθερία στην εκπαίδευση και στην παιδεία, τα μπολσεβικικά σχολεία δεν διαφέρουν σε τίποτα από τα κατηχητικά σχολεία των Καθολικών. Δεν υπάρχει ελευθερία της μετακίνησης από το ένα μέρος στο άλλο, δεν υπάρχει ελευθερία στην επιλογή του επαγγέλματος, δεν υπάρχει πρωτοβουλία και καλλιτεχνική δημιουργικότητα. Η λογοτεχνία και η τέχνη πρέπει να περνάνε από το φίλτρο του μαρξισμού και στα χέρια του Κόμματος-Κράτους να χρησιμεύουν ως εργαλεία κινητοποίησης και προπαγάνδας. Τα ατομικά δικαιώματα και η ιδιωτική ζωή παραβιάζονται συνεχώς.

Αυτά τα δικαιώματα είναι πολύ αστικά για τον «σοσιαλισμό». Δεν υπάρχει ελεύθερη αλληλογραφία και όλες οι επιστολές λογοκρίνονται. Οι «άρχοντες» πρέπει να ξέρουν τι σκέφτονται οι «υπήκοοι» της Σοσιαλιστικής Ένωσης. Είναι αυταπόδεικτο ότι όπου δεν υπάρχει ελευθερία του Τύπου, δεν υπάρχει ελευθερία της δημόσιας σφαίρας και όπου δεν υπάρχει ελευθερία της δημόσιας σφαίρας, δεν υπάρχει και ελευθερία έκφρασης της κοινής γνώμης. Δεν υπάρχει μυστική ψηφοφορία και ως εκ τούτου ούτε ελεύθερες εκλογές. Όπου δεν γίνονται ελεύθερες εκλογές, δεν μπορεί να υπάρξει ζήτημα δημόσιου ελέγχου ή αναζήτηση ευθυνών σε θεσμούς και

πρόσωπα. Δεν υπάρχει πολιτική ισότητα και συνεπώς συνεχίζουν να υφίστανται τάξεις, ή κάστες. Ο αγρότης έχει λιγότερα δικαιώματα από τον εργάτη στο πεδίο της αντιπροσώπευσης, οι πολιτικοί αντίπαλοι του Κομμουνιστικού Κόμματος, όπως και κάθε λογής πολέμιοι του «Κράτους», δεν έχουν απολύτως κανένα δικαίωμα και μέσα στο μαρξιστικό κομμουνιστικό Κράτος σχηματίζουν μία ξεχωριστή ομάδα, τους επονομαζόμενους λισέντζι (τους αποστερημένους από κάθε δικαίωμα). Οι πρόεδροι των Σοβιέτ γίνονται κυβερνήτες και τα Σοβιέτ μετατρέπονται σε απλά συμβουλευτικά σώματα του εκάστοτε κυβερνήτη, ενώ οι Επιτροπές Στέγασης γίνονται παραρτήματα των αστυνομικών τμημάτων.

Σε συνάρτηση με όλα αυτά ευδοκιμεί στη χώρα μία αστυνομία με απεριόριστες εξουσίες όπως και η συνεχής παρακολούθηση των μυστικών υπηρεσιών. Στο σπίτι του ο «πολίτης» της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών βρίσκεται κάτω από την επιτήρηση του γενικού γραμματέα της Επιτροπής Στέγασης, στη δουλειά κάτω από την παρακολούθηση του Κομμουνιστικού Πυρήνα, στον δρόμο κάτω από το άγρυπνο βλέμμα των επαγγελματιών της Κρατικής Υπηρεσίας Πληροφοριών.

Αυθαιρεσίες, εκτελέσεις, δολοφονίες, φυλακίσεις, εξορίες, ηθικά και ενίοτε σωματικά βασανιστήρια είναι οι φυσικές συνέπειες ενός τέτοιου καθεστώτος.

Μέσα σε έναν τέτοιο τρομακτικό συγκεντρωτισμό η εθνική ομοσπονδία και η αυτονομία των εθνικοτήτων και των περιφερειών είναι μια μορφή χωρίς περιεχόμενο. Σε ένα καθεστώς μυστικής διπλωματίας και τέτοιας «ελευθερίας» ο πολίτης της Σοβιετικής Ένωσης είναι ακόμα πιο ανίσχυρος ως προς το ζήτημα του πολέμου και της ειρήνης από τον πολίτη οποιουδήποτε συνταγματικού κράτους. Αντί να εξοπλιστεί όλος ο λαός,

όπως είχε διακηρυχθεί στη διάρκεια της Επανάστασης, δημιουργήθηκε ένας συγκεντρωτικός στρατός που ελέγχεται από την κεντρική κυβέρνηση. Όταν το Κόμμα στρατιωτικοποιείται, τότε στρατιωτικοποιείται μαζί με αυτό και η νεολαία. Εκτός από τη φανερή και τη μυστική αστυνομία, έχουν επίσης σχηματιστεί στρατιωτικά σώματα με συγκεκριμένες αρμοδιότητες, τα οποία βρίσκονται υπό τις διαταγές της GPU.

Αυτά είναι τα αποτελέσματα του μπολσεβικικού καθεστώτος στην πολιτική σφαίρα όπου πολλές ακόμα παρόμοιες «κατακτήσεις», που δεν συμπεριλάβαμε εδώ, έγιναν προς όφελος του «λαού, της ελευθερίας και του σοσιαλισμού». Και τώρα, με βάση αυτή την ανάλυση, μπορούμε να απαντήσουμε στην ερώτηση που θέσαμε προηγουμένως. Είναι εφικτή η πρόοδος κάτω από την κυριαρχία του μπολσεβικικού κράτους, ή οποιουδήποτε κρατικού σοσιαλισμού;

Όχι, καμία πρόοδος δεν είναι δυνατή κάτω από ένα τέτοιο καθεστώς. Αυτό το καθεστώς μάς πάει αληθινά πίσω, στην εποχή της μεσαιωνικής αντίδρασης της Καθολικής Εκκλησίας. Παρ' όλα αυτά μας καλούν να το αποδεχτούμε, πράγμα που ισοδυναμεί με το να πουλήσουμε οι ίδιοι με τη θέληση μας τους εαυτούς μας ως δούλους. Ποιος μπορεί να συμφωνήσει σε κάτι τέτοιο;

Ας εξετάσουμε τώρα το μπολσεβικικό καθεστώς από τη σκοπιά της οικονομικής σφαίρας. Η κατάσταση των ανθρώπων του μόχθου στην Ε.Σ.Σ.Δ. από οικονομική σκοπιά δεν είναι λιγότερο αξιοθρήνητη απ' ό,τι από την πολιτική σκοπιά. Το προλεταριάτο στερείται το δικαίωμα της απεργίας. Οι επιτροπές των εργοστασίων και των καταστημάτων έχουν διαλυθεί, τα βιομηχανικά συνδικάτα έγιναν απλά όργανα του Κράτους. Συνεπώς το προλεταριάτο έχει απωλέσει κάθε δυνατότητα να υπερασπιστεί τις οικονομικές του ανάγκες. Το κρατικό βιομηχανικό

συνδικάτο και τα όργανα διαχείρισης της κρατικής βιομηχανίας ελέγχουν τις αμοιβές της εργασίας, τον τρόπο παραγωγής, τη ρύθμιση των συνθηκών εργασίας και κανονίζουν τις συλλογικές συμβάσεις, αγνοώντας τις απόψεις των εργατών. Οι απεργοί αντιμετωπίζονται ως παραβάτες και οι δυσαρεστημένοι κινούν υποψίες. Χάνουν τις δουλειές τους και εξορίζονται σε μέρη που δεν γίνονται γνωστά. Οι μισθοί βασίζονται στην πληρωμή με το κομμάτι. Η αμοιβή της εργασίας έχει χωριστεί σε πολλές κατηγορίες, οι οποίες δημιουργούν μια σειρά από ομάδες μέσα στο προλεταριάτο που διαχωρίζονται η μία από την άλλη σύμφωνα με το ετήσιο εισόδημα. Αυτό προκαλεί έριδες και έλλειψη ενότητας στο εσωτερικό του προλεταριάτου.

Η πλειονότητα των εργαζομένων είναι αλυσοδεμένοι στα εργοστάσιά τους και δεν έχουν το δικαίωμα να εγκαταλείψουν τη θέση εργασίας τους αν το θελήσουν. Το οκτάωρο δεν τηρείται σε πολλές προβληματικές βιομηχανικές επιχειρήσεις, εξαιτίας των επαναλαμβανόμενων υπερωριών που οι εργαζόμενοι είναι υποχρεωμένοι να δουλεύουν. Η αμοιβή της εργασίας μονίμως υστερεί σε σχέση με τις αυξανόμενες τιμές των ειδών πρώτης ανάγκης. Η εισαγωγή της συνεχούς εβδομάδας των πέντε ημερών⁶ στέρησε από τους εργάτες μία «Κυρια-

---

6. Το σοβιετικό καθεστώς προχώρησε τον Αύγουστο του 1929 στην αλλαγή του Γρηγοριανού ημερολογίου αναδιαρθρώνοντας τις εβδομάδες. Η παραδοσιακή εβδομάδα των επτά ημερών, που διακόπτεται από ένα Σαββατοκύριακο, έδωσε τη θέση της στη συνεχή εβδομάδα παραγωγής που ονομάστηκε «νεπρέριβκα» ή «αδιάσπαστη εβδομάδα». Η κάθε νέα εβδομάδα περιλάμβανε πέντε ημέρες και κάθε ημέρα έλαβε ένα ρωμαϊκό νούμερο από το I μέχρι το V, ή ένα χρώμα. Όλοι οι εργαζόμενοι χωρίστηκαν σε βάρδιες και έλαβαν ένα νούμερο, ή ένα χρώμα, με βάση το οποίο ρυθμιζόταν το ρεπό τους. Το αποτέλεσμα ήταν, για παράδειγμα, σε μια οικογένεια ο άντρας να έχει το ρεπό του την κόκκινη ημέρα, η γυναίκα την μπλε ημέρα και τα παιδιά να μην έχουν σχολείο την πράσινη ημέρα. Το ίδιο ίσχυε και για εργαζόμενους που ζούσαν στην ίδια γειτονιά, ή εργάζονταν στην ίδια

κή» κοινή για όλους, μία ημέρα ανάπαυσης στη διάρκεια της οποίας θα μπορούσαν να συναντιούνται και να συζητάνε τις υποθέσεις της χώρας και τις δικές τους προσωπικές υποθέσεις. Η προστασία της εργασίας αφαιρέθηκε από τους εργάτες και ανατέθηκε στο Κομισαριάτο Εργασίας. Η διαχείριση των εργαστηρίων και των εργοστασίων από τους εργάτες έχει προ πολλού καταργηθεί. Η συμβουλευτική και δημοκρατική διαχείριση της βιομηχανίας καταστράφηκε και τη θέση της πήρε η αυταρχική διαχείριση.

Ο εργατικός έλεγχος της βιομηχανίας είναι πλέον ανύπαρκτος. Οι αγρότες εξαναγκάστηκαν να δουλεύουν σε κολεκτιβοποιημένα αγροκτήματα (τα κολχόζ) και υποχρεώνονται να παραμένουν σε αυτά. Τα ίδια αυτά αγροκτήματα εφοδιάζουν την πόλη με εργάτες οι οποίοι προσλαμβάνονται μαζικά, σαν κοπάδια, με συλλογικές συμβάσεις μέσω της γραφειοκρατίας των κολχόζ. Οι συνεταιρισμοί μετατρέπονται σε βοηθητικά παραρτήματα των εμπορικών οργάνων του κράτους. Το κράτος έχει το εμπορικό μονοπώλιο και εκμεταλλεύεται τους αγρότες,

---

παραγωγική μονάδα, ή στην ίδια δημόσια υπηρεσία. Η ρωσική κοινωνία διασπάστηκε σε πέμπτα όπου το ένα πέμπτο ζούσε κάθε φορά σε διαφορετικό ημερολογιακό χρόνο από το άλλο ένα πέμπτο που με τη σειρά του ζούσε σε διαφορετικό χρόνο με διαφορετικό ωράριο εργασίας και διαφορετική ημέρα ανάπαυσης από το άλλο ένα πέμπτο και πάει λέγοντας. Επίσημα δηλωμένος στόχος του μέτρου αυτού ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας, εφόσον έτσι έγινε εφικτή η συνεχής παραγωγή όλο το 24ωρο και σε όλη τη διάρκεια της εβδομάδας. Εκτός όμως της εντατικοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας, η «αδιάσπαστη εβδομάδα» χώρισε και απομόνωσε κοινωνικά συναδέλφους, φίλους και συγγενείς επιτείνοντας την εξατομίκευση στην οποία απέβλεπε το κράτος για να ελέγχει πιο αποτελεσματικά τους υπηκόους του. Η μεταρρύθμιση αυτή συνάντησε πολλές αντιδράσεις και εντέλει καταργήθηκε τον Νοέμβριο του 1931, όταν ένα νέο διάταγμα εισήγαγε την εβδομάδα των έξι ημερών, με την έκτη ημέρα να είναι ημέρα κοινής ανάπαυσης για όλους. (Σ.τ.Μ.)

αγοράζοντας τα προϊόντα τους σε χαμηλή τιμή και πουλώντας τους προϊόντα από την πόλη σε υψηλή τιμή. Η γη είναι κρατική ιδιοκτησία. Οι επιτροπές των αγροτών για τη διαχείριση της γης εξαλείφθηκαν.

Η γεωργία και η βιομηχανία οργανώνονται βάσει της αστικής αρχής του κερδοσκοπικού συστήματος, δηλαδή βάσει της εκμετάλλευσης και οικειοποίησης από το κράτος της υπεραξίας την οποία η γραφειοκρατία απορροφάει εξολοκλήρου. Η βιομηχανία, οργανωμένη βάσει της καπιταλιστικής αρχής, χρησιμοποιεί όλες τις καπιταλιστικές μεθόδους εκμετάλλευσης: τον φορντισμό,⁷ τον τείλορισμό κ.λπ. Το προλεταριάτο και η αγροτιά απαντούν σε αυτές με παθητική αντίσταση. Το αποτέλεσμα είναι η βιομηχανία να κινείται με ρυθμό χελώνας.

Καβγάδες για τα τρόφιμα ξεσπούν συνέχεια. Το κράτος δεν είναι σε θέση να παρέχει στους υπηκόους του ούτε ένα κιλό κακοψημένου ψωμιού την ημέρα. Στα εργοστάσια των πόλεων υπάρχει έλλειψη βασικών εμπορευμάτων. Οι θεμελιωτές του κομμουνισμού πασχίζουν να καταργήσουν την προμήθεια

---

7. Ήταν στο εργοστάσιο μαζικής παραγωγής αυτοκινήτων του Αμερικανού βιομήχανου Φορντ που πραγματοποιήθηκε μια από τις πιο επιτυχημένες εφαρμογές των κανόνων και των μεθόδων του Τείλορ. Το αυτοκίνητο γνωστό ως «μοντέλο Τ» είναι το πρώτο αυτοκίνητο που συναρμολογήθηκε αξιοποιώντας με τον πλέον ορθολογικό και αποδοτικό τρόπο τις ισχύουσες στην εποχή τεχνολογίες σε συνδυασμό με καταμερισμό εργασίας οργανωμένο σύμφωνα με τις «επιστημονικές αρχές διαχείρισης της εργασίας» που είχε προτείνει ο Τείλορ. Παρά το γεγονός ότι στον δυτικό καπιταλισμό με το φορντικό μοντέλο μειώθηκε για πρώτη φορά δραστικά το κόστος παραγωγής και δημιουργήθηκαν οι αντικειμενικές προϋποθέσεις για την εισαγωγή της μαζικής κατανάλωσης, με τον φορντισμό-τείλορισμό ο εργαζόμενος στερήθηκε κάθε ίχνος πρωτοβουλίας και ελευθερίας μέσα στην πλήρως μηχανοποιημένη γραμμή παραγωγής, όπως και κάθε δυνατότητα ελέγχου της προσφερόμενης εργασίας του. (Σ.τ.Μ.)

τροφίμων με το δελτίο και τις ουρές για το ψωμί. Έπειτα από δεκαοκτώ χρόνια, ακόμα δεν το έχουν κατορθώσει.

Όλη η χώρα υποφέρει από κρίση στέγης, κρίση στη θέρμανση και κρίση στις μεταφορές. Κρίση, κρίση, κρίση... χωρίς τέλος. Σύμφωνα με τον Μαρξ, το είναι καθορίζει τη συνείδηση. Ποια τότε πρέπει να είναι η συνείδηση των ρωσικών μαζών της εργασίας και του μόχθου;

Είναι πικρή, πολύ πικρή. Το κομμουνιστικό είναι καθορίζει και κατευθύνει τη συνείδηση του ρωσικού προλεταριάτου και της ρωσικής αγροτιάς προς μία νέα, *τρίτη* Επανάσταση, μία εξολοκλήρου θεραπευτική και εξαγνιστική Επανάσταση. Χωρίς αυτήν δεν υπάρχει διαφυγή. Χωρίς αυτήν οι μπολσεβίκοι θα αποπροσανατολίσουν και στο τέλος, σαν γάγγραινα, θα αποσυνθέσουν, δίχως ελπίδα αναστροφής, το πνεύμα και το σώμα των εργατικών μαζών της Ρωσίας – και όχι μόνο της Ρωσίας!

Πρέπει να εκδιώξουμε αυτού του είδους τους θεμελιωτές του κομμουνισμού, αυτής της δύσοσμης μορφής κομμουνισμού. Αυτή η άρχουσα ελίτ πρέπει να αποπεμφθεί – όσο πιο σύντομα τόσο το καλύτερο. Οι εργάτες, οι σύντροφοι του προ-οκτωβριανού Λένιν, πρέπει να στραφούν εναντίον του μετα-οκτωβριανού Λένιν και του κόμματός του. Πρέπει να πετάξουν στα μούτρα των νέων αυτών τυράννων τον ίδιο τον κόσμο του Λένιν.

«Οι εργαζόμενοι πρέπει να ξεφορτωθούν όλες τις φράσεις, τις υποσχέσεις, τις διακηρύξεις, τα προγράμματα που έχουν επινοηθεί από μία κεντρική γραφειοκρατία, πάντα πρόθυμη να ξοδέψει άφθονο χρόνο για να συνθέσει τα φαινομενικά πιο αποτελεσματικά προγράμματα, τις φαινομενικά πιο άρτιες εισηγήσεις, τις φαινομενικά πιο ολοκληρωμένες δομές και τυποποιημένες ρυθμίσεις. Είναι όλα ψέματα! Κάτω όλος αυτός ο ορυμαγδός του γραφειοκρατικού και αστικού προγραμμα-

τισμού, ο οποίος έχει εξολοκλήρου διαρραγεί και καταρρεύσει. Κάτω η αδρανής διαδικασία της διαρκούς αναβολής των επειγουσών υποθέσεων! Οι εργάτες πρέπει να απαιτήσουν την άμεση πραγματοποίηση της αρχής του *de facto* ελέγχου και, πράγμα ακόμα πιο σημαντικό, του ελέγχου από τους ίδιους τους εργάτες. Αυτό είναι το πιο σημαντικό για την επιτυχία της υπόθεσής μας, του στόχου να διασωθεί η επανάσταση από την καταστροφή. Χωρίς αυτό, όλα τα άλλα είναι εξαπάτηση» (*Η Αναπόφευκτη Καταστροφή και οι Απεριόριστοι Υποσχέσεις*, τόμος 14, μέρος 1, σ. 196).

Πρέπει να υποστηρίξουμε τον Λένιν εναντίον του Λένιν και να πούμε με τα δικά του λόγια: «Χωρίς αυτό, όλα τα άλλα είναι εξαπάτηση!»

Οι εργάτες πρέπει να αντιμετωπίσουν τους προδότες της επανάστασης όπως τους αξίζει. Πρέπει να τα πάρουν όλα πίσω στα χέρια τους και πρέπει με δική τους πρωτοβουλία να αρχίσουν την οικοδόμηση μιας ελεύθερης κοινωνίας, μιας κοινωνίας απελευθερωμένης από κυβερνήτες και κυβερνωμένους, απελευθερωμένης από εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους, εν ολίγοις πρέπει να ξεκινήσουν την οικοδόμηση του αναρχισμού και του κομμουνισμού.

Ωστόσο, σε πείσμα όλων αυτών, η Ρωσική Επανάσταση σε αυτόν τον αιώνα θα διαδραματίσει για το προλεταριάτο τον ίδιο ρόλο που έπαιξε η Γαλλική Επανάσταση για την αστική τάξη τον προηγούμενο αιώνα (1789-93). Οι ιδέες της θα γίνουν –και ήδη γίνονται– ο σκοπός του εικοστού αιώνα. Πράγματι αυτές οι ιδέες δεν είναι εκείνες της αντίδρασης, τις οποίες φυτεύει ο μπολσεβικισμός στη Ρωσία. Όχι, είναι εκείνες που αναδύονται από τις ίδιες τις εργαζόμενες μάζες, οι οποίες εξαιτίας της έλλειψης οργάνωσης και συνείδησης στάθηκαν ανίκανες να τις διατηρήσουν σε μια ρεαλιστική μορφή.

Η ιδέα των Σοβιέτ, δηλαδή η ιδέα για συγκρότηση μιας ομοσπονδίας από ελεύθερες κομμούνες, δεν θα πεθάνει. Δεν θα πεθάνει, γιατί έχει ήδη τρεις φορές⁸ επιχειρήσει να πάρει σάρκα και οστά. Αναμφίβολα το προλεταριάτο καταλαβαίνει, ή έχει αρχίσει να καταλαβαίνει, ότι σε έναν αληθινό κομμουνισμό, σε μια αληθινή ομοσπονδία των ελεύθερων Σοβιέτ, ή των ελεύθερων κομμούνων, θεσμών που εγγυώνται την ελευθερία, είναι αναγκαίο να θεμελιωθεί η οικονομική ισότητα. Και για ακόμη μια φορά θα αναδυθούν, προορισμένες να μην πεθάνουν ποτέ, οι επιτροπές των εργοστασίων και των εργαστηρίων, οι οποίες θα έχουν στη διάθεσή τους όλα τα είδη πρώτης ανάγκης της οικονομικής ζωής. Το εργοστάσιο θα γίνει μια κομμούνα παραγωγής και κατανάλωσης.

Η ομοσπονδία των Ελεύθερων Σοβιέτ-Κομμούνων, η ομοσπονδία των εργοστασίων ως κομμούνων παραγωγής-κατανάλωσης, αυτός είναι ο πλησιέστερος στόχος της επόμενης επανάστασης.

Ναι, η Ρωσική Επανάσταση πέθανε, αλλά οι ιδέες της ζουν και προετοιμάζουν μια νέα, νικηφόρα, εξολοκλήρου καθαρτήρια και θεραπευτική επανάσταση. Ας μη θλιβόμαστε λοιπόν. Ας μην παραδοθούμε στην απελπισία μπροστά στο θέαμα της προσωρινής νίκης της διεθνούς αντίδρασης. Ας συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε και ας είναι το σύνθημά μας: «Η επανάσταση πέθανε! Ζήτω η επανάσταση!»

Μετάφραση: Μάκης Κορακιανίτης

---

8. Ο συγγραφέας προφανώς, εκτός από τις επαναστάσεις του Φεβρουαρίου και του Οκτωβρίου του 1917, αναφέρεται και στην εξίσου σημαντική κοινωνική επανάσταση του 1905, η οποία υπήρξε και το προανάκρουσμα των δύο άλλων επαναστάσεων. (Σ.Τ.Μ.)

EMMA ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Η αλεστική μηχανή της σοβιετικής πολιτικής

Δεκαπέντε χρόνια έχουν περάσει από τότε που ο σύντροφος Αλεξάντερ Σαπίρο, ο παλιός αγαπημένος μου φίλος Αλεξάντερ Μπέρκμαν, που τώρα πια έχει φύγει από κοντά μου, και εγώ φύγαμε από τη σοβιετική Ρωσία και αποκαλύψαμε στον σκεπτόμενο κόσμο την πολιτική αλεστική μηχανή που συναντήσαμε εκεί. Είχε προηγηθεί μια μεγάλη εσωτερική σύγκρουση μέχρι να πάρουμε αυτή την απόφαση. Γνωρίζαμε καλά το τίμημα που θα καλούμασταν να πληρώσουμε εάν μιλούσαμε ανοιχτά για τις τρομερές πολιτικές διώξεις που αποτελούσαν καθημερινότητα στην αποκαλούμενη Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Το κόστος της αποφασιστικότητάς μας ήταν πολύ υψηλό αλλά σχετικά ασήμαντο σε σύγκριση με τον καταγιισμό ύβρεων που εκτοξεύτηκαν εναντίον μου και τον διασυρμό που υπέστην όταν τα πρώτα δέκα άρθρα μου για τη σοβιετική Ρωσία δημοσιεύτηκαν στον Τύπο. Καθώς ήταν κάτι που είχα προβλέψει, δεν ταραχτήκα ιδιαίτερα όταν οι ίδιοι οι σύντροφοί μου παρερμήνευσαν αυτά που είχα να πω όπως και τα κίνητρά μου όταν δημοσίευσα στη *New York World*¹. Πολύ λιγότερο νοιάστηκα για το δηλητήριο που έχυ-

---

1. Εφημερίδα που εκδιδόταν στη Νέα Υόρκη από το 1860 έως και το 1931 ως η φωνή του Δημοκρατικού Κόμματος. (Σ.τ.Μ.)

σαν εναντίον μου οι κομμουνιστές στη Ρωσία, στην Αμερική και στις άλλες χώρες.

Ακόμη και όταν βρισκόμασταν στη Ρωσία διαμαρτυρηθήκαμε για τη νοσηρή αλεστική μηχανή που την είδαμε εν πλήρη λειτουργία. Με κάθε ευκαιρία, μαζί με τον σύντροφό μου Αλεξάντερ Μπέρκμαν, τρέχαμε από τον έναν μπολσεβίκο ηγέτη στον άλλον, να εκλιπαρήσουμε για τα άτυχα θύματα της Τσεκά. Η απάντηση ήταν πάντα η ίδια: «Περιμένετε μέχρι να κλείσουμε όλα τα ανοιχτά μέτωπα και θα εκπλαγείτε από την άπλετη πολιτική ελευθερία που θα δείτε στη σοβιετική Ρωσία». Αυτή η διαβεβαίωση επαναλήφθηκε τόσες φορές και τόσο πειστικά, που αρχίσαμε να αναρωτιόμαστε εάν είχαμε κατανοήσει σωστά την επίδραση της επανάστασης στα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά την ελεύθερη έκφραση των πολιτικών ιδεών. Αποφασίσαμε να περιμένουμε. Πέρασαν, ωστόσο, εβδομάδες, μήνες και δεν είδαμε καμία υποχώρηση στην αμειλικτη εξόπτωση όλων εκείνων που τολμούσαν να διαφωνήσουν έστω και ελάχιστα με τις μεθόδους του κομμουνιστικού κράτους. Μόνο μετά τη σφαγή στην Κρονστάνδη, νιώσαμε, εγώ και οι σύντροφοί μας Αλεξάντερ Μπέρκμαν και Αλεξάντερ Σαπίρο, ότι δεν είχαμε δικαίωμα να περιμένουμε άλλο, ότι ήταν πλέον επιτακτικό για εμάς, τους παλαιμάχους επαναστάτες, να φωνάξουμε την αλήθεια με όλη μας τη δύναμη. Ακόμη και τότε, περιμέναμε μέχρι να κλείσουν όλα τα πολεμικά μέτωπα, παρόλο που ήταν αβάσταχτα σκληρό να παραμείνουμε σιωπηλοί όταν 400 πολιτικοί κρατούμενοι μεταφέρθηκαν βίαια από τη φυλακή Μπουτίρκα στην εξορία, όταν η Φάνι Μπάρον και ο Λεβ Τσόρνι δολοφονήθηκαν. Εντέλει, έφτασε η πολυπόθητη εκείνη ημέρα όπου ο πόλεμος σταμάτησε, ο πολιτικός μύλος ωστόσο συνέχισε να αλέθει αδυσώπητα, συντρίβοντας χιλιάδες στα γρανάζια του.

Τότε φτάσαμε στο συμπέρασμα ότι η υπόσχεση που μας επαναλάμβαναν ακατάπαυστα οι Σοβιετικοί ήταν σαν όλες τις υποσχέσεις που προέρχονταν από το Κρεμλίνο – κενή περιεχομένου. Ως εκ τούτου, αποφασίσαμε ότι οφείλαμε στους συντρόφους μας που υπέφεραν, σε όλους τους επαναστάτες που ήταν πολιτικά θύματα όπως και σε όλους τους εργάτες και αγρότες της Ρωσίας να φύγουμε στο εξωτερικό και να θέσουμε τα ευρήματά μας ενώπιον όλου του κόσμου. Από τότε ως και το 1930, ο σύντροφος Μπέρκμαν δούλεψε ακατάπαυστα για τους πολιτικούς κρατούμενους και για τη συγκέντρωση χρημάτων έτσι ώστε να παραμείνουν ζωντανοί στους επείγουσους τάφους τους. Αργότερα, οι σύντροφοι Ρόκερ (Ρούντολφ), Φλέσιν (Σένια), Μόλι Άλπεριν (Στάιμερ), Ντομπίνσκι (Ζακ Ντουμπίνσκι) και πολλοί άλλοι αφοσιωμένοι φίλοι συνέχισαν το έργο που ο πολυαγαπημένος μας Αλεξάντερ αναγκάστηκε να εγκαταλείψει. Μπορώ να πω ότι μέχρι και σήμερα οι αδιάλειπτες προσπάθειες να προσφέρουμε λίγη χαρά και κάποιες στοιχειώδεις ανέσεις στους άμοιρους συντρόφους μας στη σοβιετική Ρωσία συνεχίζονται, κάτι που αποδεικνύει τι μπορεί να επιτύχει η αφοσίωση, η αγάπη και η αλληλεγγύη.

Για να είμαστε δίκαιοι με τους ηγέτες της σοβιετικής κυβέρνησης, οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι όσο ο Λένιν ήταν ζωντανός υπήρχε ακόμη μια επίφαση δικαιοσύνης. Είναι αλήθεια πως εκείνος είχε πρώτος υποστηρίξει ότι οι αναρχοσυνδικαλιστές και οι αναρχικοί δεν είναι παρά μικροαστοί που πρέπει να εξοντωθούν. Ωστόσο, τα πολιτικά θύματά του καταδικάζονταν σε μια χρονικά προσδιορισμένη ποινή και μπορούσαν να διατηρούν την ελπίδα ότι θα απελευθερώνονταν όταν θα την είχαν εκτίσει. Από τη στιγμή, όμως, που ο Στάλιν πήρε την εξουσία, αυτή η ελάχιστη ελπίδα, τόσο ουσιαστική για τους ανθρώπους που φυλακίζονται για τις ιδέες

τους και τόσο απαραίτητη για να διατηρήσουν το ηθικό τους, έχει εξανεμιστεί.

Ο Στάλιν, πιστός στη σημασία του ονόματός του², δεν άντεχε στην ιδέα ότι οι άνθρωποι που είχαν καταδικαστεί σε πέντε ή δέκα χρόνια εγκλεισμού, θα μπορούσαν κάποια στιγμή να αφευθούν ελεύθεροι. Υπό τη σιδηρά κυριαρχία του, εκείνοι που εκτίουν την ποινή τους, καταδικάζονται εκ νέου και μετάγονται σε άλλο στρατόπεδο συγκέντρωσης. Σήμερα, λοιπόν, έχουμε πολυάριθμους συντρόφους που σέρνονται από εξορία σε εξορία εδώ και δεκαπέντε χρόνια χωρίς προοπτική τέλους στο μαρτύριό τους. Γιατί, όμως, να μας εκπλήσσει η αδυσώπητη πολιτική της αλεστικής μηχανής που εγκαινίασε ο Στάλιν για αντιπάλους όπως οι αναρχικοί και οι σοσιαλεπαναστάτες; Ο Στάλιν έχει αποδείξει πως μπορεί να αντιμετωπίζει εξίσου αμείλικτα τους πρώην συντρόφους του όπως και τον καθέναν που τολμά να αμφισβητήσει την αυθεντία του. Η τελευταία εκκαθάριση, αντάξια των εκκαθαρίσεων του Χίτλερ [και το τελευταίο θύμα που συνελήφθη και πιθανώς εξορίστηκε, η Ζένζι Μιούζαμ³] αποδεικνύει σε όλους όσοι διατηρούμε την ικανότητα ευθυκρισίας μας ότι ο Στάλιν είναι αποφασισμένος να εξολοθρεύσει οποιονδήποτε έχει καταλάβει τις προθέσεις του. Δεν έχει, λοιπόν, νόημα να ελπίζουμε ότι οι αναρχικοί σύντροφοί μας ή οι επαναστάτες της αριστερής πτέρυγας θα γλιτώσουν.

---

2. Το πραγματικό όνομα του Στάλιν ήταν Ιωσήφ Βηρσαριόνοβιτς Τζουγκασβίλι. Υιοθέτησε το ψευδώνυμο Στάλιν, που σημαίνει ασάλινος στα ρωσικά, το 1913. (Σ.τ.Μ.)

3. Zenzi Mühsam (1884-1962). Γεννήθηκε στη Γερμανία. Συμμετείχε με τον σύζυγό της, Erich Mühsam, στην εξέγερση του Μονάχου. Μετά τη δολοφονία του άντρα της το 1934, κατέφυγε στη Μόσχα. Το 1936 συνελήφθη για πρώτη φορά και φυλακίστηκε για «αντεπαναστατική τροτσκιστική δραστηριότητα». Πέρασε συνολικά 20 χρόνια, με μικρά διαλείμματα, σε σοβιετικά στρατόπεδα καταναγκαστικών έργων. (Σ.τ.Μ.)

Γράφω αυτές τις γραμμές στη Βαρκελώνη, την έδρα της ισπανικής επανάστασης. Εάν πίστεψα ποτέ, έστω και για μια στιγμή, τη δικαιολογία των Σοβιετικών ηγετών ότι η πολιτική ελευθερία είναι αδύνατη κατά τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου, η διαμονή μου στην Ισπανία με έχει πλήρως γιατρέψει! Η Ισπανία βρίσκεται επίσης στα γρανάζια ενός αιματηρού εμφύλιου πολέμου και είναι ζωσμένη από εχθρούς εξωτερικούς και εσωτερικούς. Και δεν αναφέρομαι μόνο στους φασίστες αλλά και σε όλα τα είδη σοσιαλιστών που αντιτίθενται με μεγαλύτερη έχθρα στον αναρχοσυνδικαλισμό και στον αναρχισμό υπό τη σημαία της CNT-FAI, παρά στον ίδιο τον φασισμό. Και όμως, παρά τους κινδύνους που ελλοχεύουν για την ισπανική επανάσταση σε κάθε γωνιά της κάθε πόλης, παρά την επιτακτική αναγκαιότητα να επιστρατευτούν όλες οι δυνάμεις για να κερδηθεί ο αντιφασιστικός πόλεμος, είναι απίστευτη η πολιτική ελευθερία που υπάρχει σε αυτή τη χώρα· μια πολιτική ελευθερία που δεν είχαν καν διανοηθεί ο Λένιν και οι σύντροφοί του.

Στην πραγματικότητα, η CNT-FAI, το πιο ισχυρό κίνημα στην Καταλονία, έχει φτάσει στο άλλο άκρο. Οι ρεπουμπλικάνοι, οι σοσιαλιστές, οι κομμουνιστές, οι τροτσικιστές και όποιος άλλος επιθυμεί, παρελαύνουν καθημερινά, βαριά οπλισμένοι, στους δρόμους της πόλης, ανεμίζοντας τα λάβαρα τους. Έχουν οικειοποιηθεί τα πιο όμορφα σπίτια των παλιών αστών. Εκδίδουν ξέγνοιαστοι τα έντυπά τους και διοργανώνουν πολυάριθμες συγκεντρώσεις. Και όμως, η CNT-FAI δεν έχει ούτε μια στιγμή υπαινηθεί πως οι σύμμαχοί της εκμεταλλεύονται την ανοχή των αναρχικών στην Καταλονία. Με άλλα λόγια, οι σύντροφοί μας αποδεικνύουν έμπρακτα ότι επιθυμούν να δώσουν στους εταίρους τους το ίδιο δικαίωμα στην ελευθερία που απολαμβάνουν και οι ίδιοι και όχι να εγκαθιδρύσουν μια

δικτατορία και μια πολιτική αλεστική μηχανή που θα συνέτριβε όλους τους αντιπάλους τους.

Ναι, 15 χρόνια έχουν περάσει. Σύμφωνα με τα χαρμόσυνα μαντάτα που έρχονται από τη Ρωσία, ακούμε και διαβάζουμε στο ραδιόφωνο, στον κομμουνιστικό Τύπο και σε κάθε ευκαιρία πως: «Η ζωή είναι χαρούμενη, θαυμάσια» στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Δεν έστειλε ο Στάλιν αυτό το μήνυμα που έχει αναμεταδοθεί αμέτρητες φορές; «Η ζωή είναι χαρούμενη, θαυμάσια». Σίγουρα όχι για τις δεκάδες χιλιάδες πολιτικών κρατουμένων στις φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι αναρχικοί, οι σοσιαλιστές, οι κομμουνιστές, οι διανοούμενοι, οι μάζες των εργατών και δεκάδες χιλιάδες αγροτών δεν γνωρίζουν τίποτα χαρούμενο και θαυμάσιο όπως ισχυρίζεται ο Τορκουεμάδα⁴ του κομμουνιστικού θρόνου. Οι ζωές τους, εάν είναι ακόμη ζωντανοί, παραμένουν απέλπιδες, ζοφερές, ένα καθημερινό καθαρτήριο χωρίς τέλος.

Ένας λόγος παραπάνω για μας, σύντροφοι, και για όλους όσοι είναι ειλικρινείς ελευθεριακοί, να συνεχίσουμε το έργο μας για τους πολιτικούς κρατούμενους στη Σοβιετική Ένωση. Δεν απευθύνω έκκληση στους ελευθεριακούς που κραυγάζουν κατά του φασισμού ή κατά των πολιτικών καταχρήσεων στις δικές τους χώρες και παραμένουν σιωπηλοί όσον αφορά τη συνεχιζόμενη δίωξη και εξόντωση των πραγματικών επαναστατών στη Ρωσία. Οι αισθήσεις τους έχουν αμβλυυνθεί. Γι' αυτό και δεν ακούν τις φωνές που υψώνονται μέχρι τα ουράνια από την καρδιά και τα φιμωμένα λαρύγγια των θυμάτων της πολιτικής αλεστικής μηχανής. Δεν συνειδητοποιούν ότι η

---

4. Τομάς δε Τορκουεμάδα. Δομινικανός μοναχός στην Καστίλλη της Ισπανίας. Διορίστηκε από τον πάπα ως ο πρώτος Μεγάλος Ιεροεξεταστής στην ισπανική Ιερά Εξέταση το 1483 και παρέμεινε σε αυτή τη θέση έως τον θάνατό του. (Σ.τ.Μ.)

σιωπή τους είναι ένδειξη συναίνεσης και ότι με αυτόν τον τρόπο είναι συνυπεύθυνοι για τις πράξεις του Στάλιν. Πρόκειται για απελπιστική φάρα. Οι ελευθεριακοί, όμως, που αντιτίθενται σε κάθε δικτατορία και φασισμό ανεξάρτητα από τη σημαία με την οποία εκφράζονται, οφείλουν να συνεχίσουν να προκαλούν το ανθρώπινο ενδιαφέρον και τη συμπάθεια για την τραγική μοίρα των πολιτικών κρατουμένων στη Ρωσία.

Βαρκελώνη 9 Δεκεμβρίου 1936

*Δακτυλογραφημένο κείμενο με χειρόγραφες διορθώσεις
από τον Φάκελο 18, αρχείο του Γκριγκόρι Μαξίμοφ,
Διεθνές Ινστιτούτο Κοινωνικής Ιστορίας, Άμστερνταμ.*

Μετάφραση: Ροζίνα Μπέρκνερ

Οι συγγραφείς

Ο **Frank Harrison** ήταν καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο πανεπιστήμιο St. Francis-Xavier στην Antigonish της Nova Scotia στον Καναδά. Σπούδασε και εργάστηκε ως ερευνητής στην Αγγλία, τη Ρωσία και τον Καναδά. Το κείμενο του παρόντος τόμου περιέχεται στο σημαντικό έργο του *The Modern State, An Anarchist Analysis* που εκδόθηκε το 1983 στο Μόντρεαλ από τον ελευθεριακό εκδοτικό οίκο Black Rose Books.

Ο **Paul Avrich** (1931-2006), καθηγητής Ρωσικής Ιστορίας στο City University of New York, θεωρείται ο σημαντικότερος ιστορικός του ρωσικού -αλλά και του αμερικανικού- αναρχικού κινήματος, για τα οποία έγραψε έντεκα βιβλία και πολλά άρθρα. Ουκρανικής καταγωγής, έκανε ιστορική έρευνα στην πρώην Σοβιετική Ένωση, ενώ το διδακτορικό του αφορούσε το εργατικό κίνημα στη ρωσική επανάσταση. Έγραψε επίσης για την εξέγερση της Κροναστάνδης, την υπόθεση Σάκο και Βαντσέτι, καθώς και την *Αναρχική Οδύσσεια του Αλέξανδρου Μπέρκμαν και της Έμμα Γκόλντμαν*.

Ο **Pyotr Kropotkin**, αριστοκρατικής καταγωγής, γεννήθηκε στη Μόσχα το 1842. Καταξιωμένος επιστήμονας και φιλόσοφος, ανέπτυξε έντονη διεθνή επαναστατική δράση προτού επιστρέψει το 1917 (μετά από 40 χρόνια αυτοεξορίας) στη Ρωσία, όπου και πέθανε το 1921, πικραμένος από τη δυσμενή εξέλιξη της ρωσικής επανάστασης. Το πλούσιο συγγραφικό έργο του αποτελεί, μέχρι και σήμερα, την πιο συγκροτημένη θεωρητική θεμελίωση των αναρχικών ιδεών και ο ίδιος δικαίως συγκαταλέγεται στους «ιδρυτές - πατέρες» του αναρχισμού.

Ο **Alexander Berkman** (1870-1936), μετανάστευσε στα 18 του από τη Ρωσία στη Νέα Υόρκη όπου αναδείχθηκε σε ηγετικό στέλεχος του αναρχικού κινήματος. Φυλακίστηκε 14 χρόνια για απόπειρα φόνου και άλλα δύο για αντιπολεμική δράση και αμέσως μετά απελάθηκε στην επαναστατημένη Ρωσία μαζί με τη σύντροφό του Έμμα Γκόλντμαν. Τον αρχικό τους ενθουσιασμό για τους μπολσεβίκους σύντομα διαδέχθηκε η απογοήτευση και η αυτοεξορία στην Ευρώπη. Ο Μπέρκμαν κατέληξε στη Γαλλία όπου συνέγραψε σημαντικά βιβλία και άρθρα με μαρτυρίες και αναλύσεις για τον «μπολσεβίκικο μύθο» και τον αναρχισμό.

Η **Emma Goldman** (1869-1940) είναι η σημαντικότερη γυναικεία εμβληματική μορφή στο διεθνές αναρχικό κίνημα. Δυναμική ακτιβίστρια σε Αμερική, Ρωσία και Ευρώπη, έζησε από κοντά τις δύο μεγάλες επαναστάσεις της εποχής της, την προδομένη Ρωσική Επανάσταση και την ηττημένη (από εχθρούς και φίλους) Ισπανική Επανάσταση. Το συγγραφικό της έργο αποτελείται από έξι βιβλία καθώς και πληθώρα κειμένων, θεωρητικών και βιοματικών, ευρείας θεματολογίας.

Ο **Alexander Schapiro** (1882-1946) είχε αναπτύξει έντονη αναρχοσυνδικαλιστική δράση στην Ευρώπη μέχρι το 1917, όταν αποφάσισε μαζί με άλλους αναρχικούς να συνταχθούν με τους μπολσεβίκους. Υπηρέτησε στη σοβιετική κυβέρνηση από διάφορες θέσεις, όταν όμως εντάθηκαν οι μαζικές διώξεις των αναρχικών, διαμαρτυρήθηκε, παραιτήθηκε και το 1922 αναχώρησε για την Ευρώπη. Μέχρι το τέλος της ζωής του αγωνίστηκε για την παροχή βοήθειας στους πολιτικούς κρατούμενους στη Ρωσία.

Ο **Nestor Makhno** (1888-1934) ήταν ο θρυλικός στρατιωτικός διοικητής του Επαναστατικού Εξεγερσιακού Στρατού της Ουκρανίας, αλλά και ο πολιτικός ηγέτης του αναρχικού λαϊκού κινήματος στη νότια Ουκρανία, κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, μέχρι το τέλος του 1920. Τον επόμενο χρόνο, ο Μαχνό διέφυγε στη Γαλλία όπου και πέθανε στην ηλικία των 46 ετών. Φίλοι και αντίπαλοι τον αναγνώριζαν ως στρατιωτική ιδιοφυΐα.

Ο **Grigori Maximoff** (1893-1950) υπήρξε ο σημαντικότερος Ρώσος αναρχοσυνδικαλιστής, με συγκροτημένη θεωρητική κατάρτιση και ο οποίος, ερμηνεύοντας τη φύση του μπολσεβίκου καθεστώτος, ήταν ο πρώτος που το χαρακτήρισε «κρατικό καπιταλισμό». Το 1921, μετά από παρεμβάσεις ξένων συνδικαλιστών, οι μπολσεβίκοι τον αποφυλάκισαν και τον απέλασαν. Μετανάστευσε στις ΗΠΑ, όπου και άρχισαν να εκδίδονται τα αξιόλογα ιστορικά και θεωρητικά έργα του.

Ο **Voline** (1882-1945) είχε συμμετάσχει στην εξέγερση του 1905 και στη δημιουργία του πρώτου Σοβιέτ στην Αγ. Πετρούπολη. Μετά το 1917 έδρασε κυρίως στην Ουκρανία και εντάχθηκε στον αντάρτικο στρατό του Μαχνό. Διαμόρφωσε και δημοσίευσε το 1924 μια πρόταση συνεργασίας των τριών ρευμάτων του αναρχισμού (συνδικαλιστικού, κολεκτιβιστικού και ατομικιστικού) με τον τίτλο «Αναρχική Σύνθεση». Δύο χρόνια μετά τον θάνατό του εκδόθηκε το σημαντικό βιβλίο του *Η άγνωστη επανάσταση* (ελληνική έκδοση από την Διεθνή Βιβλιοθήκη).

Μήνυμα στους εργαζόμενους του Δυτικού Κόσμου

10 Ιουνίου 1920

Είμαι υποχρεωμένος με κάθε ειλικρίνεια να σας πω ότι, κατά τη γνώμη μου, αυτό το εγχείρημα, να οικοδομηθεί μια κομμουνιστική δημοκρατία πάνω στις γραμμές ενός έντονα συγκεντρωτικού κρατικού κομμουνισμού κάτω από τη σιδηρά διακυβέρνηση ενός δικτατορικού Κόμματος, οδηγείται στην αποτυχία. Αυτό που διδασκόμαστε στη Ρωσία είναι πως κατ' αυτό τον τρόπο δεν μπορεί να δημιουργηθεί ο κομμουνισμός.

Όσο μια χώρα κυβερνάται από τη δικτατορία ενός κόμματος, τα συμβούλια των εργατών και των αγροτών χάνουν κάθε σημασία. Ένα εργατικό συμβούλιο παύει να είναι ελεύθερο και πολύτιμο όργανο όταν στη χώρα δεν υπάρχει ελευθερία του τύπου. Επιπλέον τα συμβούλια των εργατών και των αγροτών χάνουν κάθε σημασία όταν καμία ελεύθερη προεκλογική κινητοποίηση δεν διενεργείται στη διάρκεια των εκλογών και οι εκλογές διεξάγονται κάτω από την πίεση της δικτατορίας του κόμματος.

Το τεράστιο δημιουργικό έργο που απαιτεί μια κοινωνική επανάσταση δεν μπορεί να το φέρει σε πέρας μια κεντρική κυβέρνηση. Και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θεωρώ υποχρέωσή μου να σας προειδοποιήσω να μην ακολουθήσετε αυτή τη γραμμή δράσης.

ΠΙΟΤΡ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ

Τα δεκατρία κείμενα αυτού του τόμου συναποτελούν μια ευσύνοπτη παρουσίαση του ιστορικού ρόλου που έπαιξαν οι αναρχικοί και οι μπολσεβίκοι κατά τη μακρόχρονη διαδικασία της Ρωσικής Επανάστασης.

Τα πρώτα τρία κείμενα, γραμμένα από δύο ελευθεριακούς πανεπιστημιακούς ερευνητές (ο ένας πολιτικός επιστήμονας και ο άλλος ιστορικός), εξιστορούν τις δραματικές εξελίξεις στις οποίες έλαβαν μέρος ποικίλες τάσεις και ρεύματα των Ρώσων αναρχικών καθώς και το ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτές έλαβαν χώρα. Τα υπόλοιπα δέκα κείμενα προέρχονται από εμβληματικές μορφές του διεθνούς αναρχικού κινήματος που έζησαν από τα μέσα τα αιματηρά γεγονότα (Κροπότκιν, Μπέρκμαν, Γκόλντμαν, Σαπίρο) ή και πρωταγωνίστησαν σε αυτά (Μαχνό, Βολίν, Μαξίμοφ).

Οι συγγραφείς αναφέρονται εκτενώς στο ακανθώδες ζήτημα της προβληματικής σχέσης αναρχικών και μπολσεβίκων η οποία προσέλαβε επικίνδυνες διαστάσεις, με αποτέλεσμα τη φυσική εξόντωση, την εξορία ή την αυτοεξορία όλων των δρώντων αναρχικών (ακόμη και των μη βίαιων Τολστοϊκών «ιδεολόγων» αναρχοχριστιανών επειδή, ως αντιρρησίες συνείδησης, αρνούσαν να στρατολογηθούν στον Κόκκινο Στρατό).

Ο συλλογικός αυτός τόμος έρχεται έτσι να συμβάλει όχι μόνο στην αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας αλλά και στην ερμηνεία των αιτίων για την τερατογένεση του πρώτου ολοκληρωτικού κρατιστικού μορφώματος, υπό τον ψευδεπίγραφο τίτλο Ε.Σ.Σ.Δ. – Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, δηλαδή, όπως τόνιζε ο Κορνήλιος Καστοριάδης: «τέσσερις λέξεις, τέσσερα ψέματα».

